

Айзък Азимов, Робърт Силвърбърг

Дете на времето

И сред мрака, в пустотата и мълчанието той изглеждаше по-едър, огромен и много стар, стар като Времето, което трябваше да влезе в каютата, притихнала като гробница, и да спре краткия си поглед в съзерцание на ефимерната победа на успокоителния сън. Ала той беше само дете на времето, самотник, последният представител на погубено и забравено поколение.

Джоузеф Конрад

Пролог Сребърния облак

Осъмнаха със сняг. Нощният западняк го бе довял на крилете си и го бе поръсил над земята като рехава мъгла. Снегът сигурно идваше отдалече, далече. В него още се таеше ароматът на морето и сега, когато топлите пръсти на зората докоснаха необятната студена тундра, той се заиздига над нея.

Някога, много отдавна, Сребърния Облак бе виждал морето. Тогава беше момче, все още ловуваше в западните земи. Морето бе огромна черна стихия, но докоснеше ли го слънцето, засияваше като невиджан течен пламък. Смъртно опасно бе да влизаш в него, ала истинско вълшебство да го съзерцаваш. Той никога повече нямаше да го види – това поне знаеше. Сега тамошните земи бяха в ръцете на Другите, а Племето с всяка изминала година отстъпваше все по-навътре, към мястото, където се ражда слънцето. Сребърния Облак знаеше, че дори Другите да изчезнеха тъй внезапно, както се бяха появили, за него няма надежда да се завърне в крайбрежните земи. Бе прекалено стар, прекалено отслабнал, прекалено близо до края. Половин живот бе нужен на Племето да измени обратния път. Може би дори повече. А Сребърния Облак нямаше толкова време. Около две-три години, и то ако има късмет.

Но и това му стигаше. Той бе виждал морето, а никой от хората му не можеше да се похвали с това. Никога нямаше да забрави мириса, нито напора на огромната му мощ. Сега стоеше на възвишението, откъдето се виждаше поселището, вираше се в изведнъж побелелите равнини, разтваряше широко ноздри и вдъхваше дълбоко мускусния аромат на море и изпаренията от топящия се сняг. За миг се почувства млад.

Само за миг.

Зад него някой каза:

– Снощи, като пристигнахме, нищо не каза за снега, Сребърен Облак.

Мъдрата. Защо го бе проследила чак дотук? Беше се изкачил горе, за да постои сам в утринната тишина. Най-малко нея искаше да види в този миг на уединение.

Сребърния Облак се извърна и я погледна:

– Толкова необичайно нещо ли е снегът, та да предупреждавам всеки път, когато се зададе?

– Но сега е петата седмица на лятото.

Той сви рамене:

– И лете може да завали сняг, Мъдра жено.

– През петата седмица?

– През коя да е седмица – отвърна Сребърния Облак. – Помня лета, когато снегът валеше неспирно дни наред. През него проблясваше яркото лятно слънце, а той падаше ли, падаше. При това тогава бяхме в западните земи, където летата са по-топли.

– Било е много отдавна, още преди да се родя. Летата навсякъде стават по-топли. Всички разправят така и изглежда, е вярно. Трябваше да ни кажеш, че идва сняг, Сребърен Облак.

– На това сняг ли му викаш, Мъдра жено? Едва-едва е навяло.

– Трябваше да извадим покривалата.

– Заради тоя скрежец? Заради няколко снежинки?

– Да. Никои не обича да се събужда със заснежено лице. Длъжен бе да ни предупредиш.

– Не сметнах за необходимо – раздразнено отговори Сребърния Облак.

– Все пак трябваше да ни кажеш. Освен ако, разбира се, не си знаел.

Мъдрата впи в него враждебен поглед.

Колкото повече я побеждава старостта, толкова по-заядлива става, помисли Сребърния Облак. Спомни си времето, когато бе красива стройна девойка с име Пролетната Река – с водопад гъсти черни коси и гърди, налети като летни дини. Всички мъже в Племето я желяеха. Той също, не можеше да го отрече. Но сега бе прехвърлила тридесетата си зима, косата ѝ висеше на бели фитили, гърдите ѝ бяха изсъхнали и мъжете вече не я гледаха с копнеж. Сменила бе името си – Мъдрата – и се държеше високомерно, сякаш Богинята е навестила душата ѝ.

– Знаех, че ще завали, но и че не си струва да го споменавам. Старата рана на бедрото ми обади, че иде сняг. Тя никога не ме е подвеждала.

– Чудя се дали наистина си го усетил?

– Наричаш ме лъжец, така ли?

– Ако знаеше за снега, щеше да ни кажеш. И на теб, както на всички останали, щеше да ти е приятно под покривалото. Дори по-приятно.

– Тогава ме убий – рече Сребърния Облак. – Вярно, не предвидих падането на снега. Затова не ви предупредих и се събудихте със заскрежени лица. Това е неппростим грях. Извикай Палачите. Накарай ги да ме отведат оттагък хълма и да ми ударят дванадесет тояги от слонова кост.

Да не мислиш, че ме е страх, Мъдра жено? Преживял съм четиридесет зими, та дори и малко отгоре. Много съм стар и уморен. Ако искаш за известно време да оглавиш Племето, Мъдра жено, на драго сърце ще се оттегля.

– Недей, Сребърен Облак.

– Това искаш, нали? С всеки изминал ден те озарява все по-дълбока мъдрост, а аз просто остарявам. Заеми мястото ми. Ето! Дръж!

Той свали наметалото от меча кожа, отличителния белег на водачите, и го запрати в лицето ѝ.

– На! Вземи! Вземи и короната от пера, и жезъла от слонова кост, и всичко останало. Ще слезем и ще съобщим на хората. Моето време изтече. Сега ти можеш да поведеш Племето. Хайде! Племето е твое!

– Държиш се като глупак. Пък и не си искрен. Денят, в който хвърлиш короната от пера и жезъла, ще те намерим вкочанен. Нито миг по-рано.

Тя побутна наметалото към него.

– Спести ми великодушието си. Нямам никакво желание да заема мястото ти. Нито сега, нито след смъртта ти. Знаеш го.

– Тогава защо дойде да ми говориш за този нищо и никакъв снежец?

– Защото е петата седмица на лятото.

– Е, и? Вече ти обясних. Снегът може да идва по всяко време на годината. Много добре знаеш.

– Проверих Пръчките на Паметта. Толкова рано не е валило сняг, откакто бях девойка.

– Проверила си Пръчките на Паметта? – изненада се Сребърния Облак. – Тази сутрин?

– Че кога друг път? Събудих се, видях снега и се изплаших. Ето защо отидох при Пазителката на Миналото и я помолих да ми покаже Пръчките. Заедно ги преброихме. Преди седемнадесет години е завалило през петата седмица на лятото. Оттогава не се е случвало. И знаеш ли какво е станало тогава? Шестима от нашите са загинали по време на лов за носорози, а четирима били премазани от стадо разярени мамути. Десетима убити за едно лято.

– За какво намекваш, Мъдра жено?

– За нищо. Питам – не смяташ ли снега за поличба?

– Смятам, че снегът си е сняг, нищо повече.

– Да не би Богинята да ни е сърдита?

– Не питай мен, а Богинята. Напоследък тя не разговаря често с

мен.

Мъдрата ядно стисна устни.

– Не се шегувай, Сребърен Облак. А ако снегът означава, че тук ни грози опасност?

– Погледни – той царствено посочи долината и равнините. – Да виждаш някаква опасност? Аз виждам малко сняг, само това. Много малко сняг. Виждам и как хората се пробуждат, усмихват се и се залавят за работа в утрото на поредния хубав ден. Ей това виждам. Посочи ми знак за гнева на Богинята!

И наистина оттук всичко долу изглеждаше невероятно спокойно. В главния лагер девойките стъкмяваха сутрешните огнища. Хлапците, недорасли да ловуват, се шляеха наоколо и изравяха изпод снежния покров вейки и сухи чимове за огъня. Отляво – във владенията на Майките – закусваха бебетата. Ето я Млечния Фонтан – тази неуморна жена с по едно кърмаче на всяка гърда. Ето я и Дълбоката Вода – играе в кръг с пепелчуците, сега спира, за да утеши невръстно момченце – Небесния Огън, което си е ожулило коляното. Зад покоите на Майките Жриците на Богинята са издигнали каменна пирамида. Това е Светилището. Жените се суетят наоколо. Една от тях подготвя плодовете за жертвоприношението, друга полива жертвеника с кръвта на убития вчера вълк, а трета разпалва дневния огън. Отсреща Ездача на Мамути е подредил сечивата си и вече е пригответил няколко кремъчни остриета. Все още е ненадминат майстор, въпреки парализата, която полека-лека обхваща ръцете му.

Седнали зад него, Лунната Танцьорка и една от дъщерите ѝ, както обикновено, дъвчат кожата за наметала, за да омекне. В далечината Ловното Общество се разпръсква ветрилообразно из тундрата с вдигнати копия и боздугани. Издължените неравни дири още личат в бързо топящия се сняг. Едва забележимите очертания на петите и патравите пръсти се отдалечават от лагера.

Да, всичко изглежда нормално и спокойно. Разпуква се поредният ден от живота на Племето. Племето, което съществува от паметивека и ще остане на земята до сетния ѝ ден.

Защо да се безпокои от някакъв си снежец? Животът е тежък. Снегът е нещо нормално през цялата година. Богинята не им е обещавала лете да не вали сняг, макар че последните години бе доста милостива в това отношение.

Странно как нощес не усети приближаването на снега. Или го долови, ала не му обърна достатъчно внимание. Много болезки се обаждяха

напоследък и му беше все по-трудно да ги разгадава.

Въпреки това всичко изглеждаше наред.

– Слизам – каза той на Мъдрата. – Дойдох тук да се усамотя, но, както виждам, това не ми е позволено.

– Дай да ти помогна – предложи тя.

Сребърния Облак яростно отблъсна протегнатата ръка.

– Да не ме мислиш за сакат, жено? Махни си ръката.

Тя безразлично сви рамене:

– Както желаш, Сребърен Облак.

Ала склонът бе опасно неравен, а под тънкия слой киша се криеха малки подли камъчета и пътеката под нозете му беше хлъзгава и несигурна. Неизминал и десет крачки, Сребърния Облак съжали, задето от гордост отхвърли помощта на Мъдрата. И все пак не можеше да приеме. Никой не обръщаше внимание на понакуцването, но започнеш ли да търси опора, за да се спусне по полегат хълм като този, щяха да решат, че е дошло време да го придружат в последния му път. Да, старците бяха на почит до деня, в който не можеха да ги закрилят повече. В младостта си той също бе съпровождал беловласите до сетния им дом. Тъжна гледка: изравяха им гнезда в снега и оставаха край тях, докато студът ги приспи завинаги. Той не искаше такава помощ. Нека всичко дойде с времето си, нито час по-рано. И бездруго приближава.

Стигна подножието на хълма леко запъхтян. Беше плувнал в лепкава пот под дебелия наметало от сива кожа, но спускането не беше никак лошо. Все още бе достатъчно силен да се справи сам.

Подуши миризма на топла гозба. Из въздуха се носеха пронизителни бебешки писъци и детски смях. Слънцето бързо се издигаше. Обзе го задоволство.

След три дни започваше Празника на Лятото. Тогава щеше да изпълни танц в центъра на лагера, да принесе в жертва младото биче и да втри кръвта му в кожата на тазгодишната избраница. После щеше да я отведе встрани и да я прегърне, за да осигури успешния есенен лов. С приближаването на Празника в душата на Сребърния Облак се прокрадваше безпокойство. Страхуваше се, че е доста отслабнал и няма да танцува добре, че може да сбърка при жертвоприношението. Това се случи навремето със стария вожд. Не бе уверен и че ще се справи с посвещаването на девойката. Ала утринната топлина стопи всичките му страхове. Мъдрата се превърна в стара разтреперана глупачка. Снегът не означаваше нищо. Нищо! Денят бе хубав и ясен. Предстоеше им прекрасно лято и слънчевите лъчи щяха дълго да огряват Племето.

Жалко, че Празника на Лятото няма да се състои днес, докато духът му е приповдигнат, а тялото, макар и за кратко, усеща прилив на сила. Танцът, бичето, посвещаването на девицата...

– Сребърен Облак! Сребърен Облак!

Пресипнали, задъхани гласове и дрезгави, изнурени стонове се дочуха откъм голото поле, отвъд мястото, където Жриците се суетяха около Светилището.

Какво беше това? Защо Ловното Общество се връщаше така скоро? Защо бързаха толкова?

Той засенчи очите си с ръка и погледна към слънцето. Да, Вълчото Дърво и Разцепения Хълм тичаха с все сила към лагера и го викаха. Вълчото Дърво размахваше копие и сякаш не бе на себе си, а Разцепения Хълм като че не носеше оръжие. Двамата се добраха до поселището залитащи и се строполиха в нозете на Сребърния Облак. Едва дишаха, от устата им се изтръгваха стенания и хрипове. Бяха сред най-издръжливите мъже, ала навярно бяха тичали по целия път колкото краката им държат и бяха смазани от умора.

Дълбоко безпокойство полази Сребърния Облак и помрачи краткия миг радостен покой.

– Какво има? – не ги остави той да си поемат дъх. – Защо се връщате толкова рано?

Разделения Хълм посочи зад гърба си. Ръката му трепереше като на старец, зъбите му тракаха.

– Другите! – изхриптя той.

– Какво? Къде?

Разцепения Хълм поклати глава. Нямаше сили да продължи.

С огромно усилие Вълчото Дърво продума:

– Не ги видяхме. Само следи.

– В снега?

– В снега.

Вълчото дърво бе коленичил с наведена глава. Болезнени конвулсии разтърсваха раменете му. След миг отново успя да отвори уста:

– Следите им! Дълги тесни стъпки. Ей такива. – Той очерта стъпало във въздуха. – Другите! Без съмнение.

– Колко са?

Вълчото дърво поклати глава и затвори очи.

– Много – внезапно възвърна гласа си Разцепения Хълм. Той вдигна ръце и разпери пръсти, после пак и пак. – Повече са от нас. Два, три, четири пъти повече. Вървят от юг на север.

– И леко на запад – мрачно додаде Разцепения Хълм.

– Значи към нас.

– Може би. Не съм сигурен.

– Мисля, че идват към нас – настоя Разцепения Хълм.

– Или ние отиваме към тях. Ако не внимаваме, може да се натъкнем на тях.

– Другите! Чак тук! – Сребърния Облак сякаш говореше на себе си.

– Но нали не обичат откритите равнини? Не са свикнали с тях. Какво ще търсят тук? Да си стоят край морето. Сигурен ли си, че следите са техни, Вълчо Дърво? А ти, Разцепен Хълм?

Двамата кимнаха.

– Ще ни пресекат пътя, но според мен няма да стигнат до нас – отговори Вълчото Дърво.

– Аз пък мисля, че ще стигнат – възрази Разцепения Хълм.

– Според мен не знаят, че сме тук.

– А аз казвам, че знаят – упорстваше Разцепения Хълм.

Сребърния Облак скри в длани лицето си, после дръпна брадата си до болка. Взря се на изток, сякаш, ако се напрегне, би видял как отрядът на Другите пресича пътеката, по която трябваше да тръгне Племето. Ала видя само блясъка на утринната заря.

След миг-два се обърна и погледът му срещна очите на Мъдрата. Очакваше да прочете в тях самоувереност и ехидно задоволство. Все пак летният сняг се оказа лош знак. Не само че не бе успял да предскаже опасността, но и погрешно бе изтълкувал страшната поличба. Видя ли? – след миг щеше да каже тя. – Сполетя ни голяма беда, а ти си вече неспособен да ни водиш.

Ала за негова изненада по лицето на Мъдрата нямаше и следа от отмъстителност. То бе потъмняло от мъка, по страните ѝ тихо се стичаха сълзи. Сетне тя протегна ръка към него, в жеста ѝ долови скрита нежност.

– Сребърен Облак – промълви кротко. – О, Сребърен Облак...

Тя не плаче за себе си, нито заради надвисналата опасност. Тя оплаква мен – с удивление проумя той.

Глава първа Изборът

Както винаги преди да се справи със сложния механизъм на вратата и да претъпи невидимата разделителна линия между „малкия“ и „големия“ свят, Едит Фелоус приглади работната си манта. Носеше тетрадка и писалка, макар вече да си водеше бележки само ако преценеше, че е абсолютно необходимо за някой доклад.

Днес носеше и куфар.

– Играчки за момчето – усмихна се на пазача.

Той приветливо ѝ направи знак да влезе. Отдавна не ѝ задаваше въпроси.

Както винаги грозното момченце се зарадва, че е дошла в неговия свят и се втурна към нея.

– Мис Фелоус, мис Фелоус – възкликна то, като леко заваляше думите.

– Тими – тя нежно прокара пръсти през гъстата кафява коса, покрила главичката със странна форма. – Какво има?

– Къде е Джери? – попита то. – Ще дойде ли пак да си поиграем?

– Не, днес няма да дойде.

– Ех, как ми се искаше...

– Знам, Тими.

– И Джери...

– Не мисли сега за Джери, Тими. Затова ли плачеш? Защото ти е мъчно за Джери ли?

Той извърна поглед:

– Не само затова, мис Фелоус. Пак сънувах.

– Същия сън? – Мис Фелоус прехапа устни. Естествено бе след случката с Джери сънят да се върне отново.

То кимна:

– Да, същия.

– Много ли беше страшно този път?

– Много. Аз... бях навън. Имаше деца. Много деца. И Джери беше там. Всички ме гледаха. Някои се смееха, сочеха ме с пръст и се пулеха, а други бяха добри с мен и ми казваха: „Хайде, Тими, давай. Ще успееш. Върви бавно, крачка по крачка. Продължавай и ще си свободен.“ И успех. Излязох навън. И им казах: „Хайде да си поиграем.“ Но тогава

всичко се разлюля и те изчезнаха от погледа ми, започнах да се плъзгам назад, към тази стая. Не можех да спра. Плъзгах се чак дотук, а тук ме ограда черна стена; не можех да помръдна, бях заклещен и...

– Какъв ужас! Съжалявам, Тими. Нали знаеш?

Широка усмивка откри едрите му зъби, а устните изпъкнаха още повече:

– Кога ще порасна достатъчно, за да излизам навън, мис Фелоус? Ама наистина, не само насън?

– Скоро – тихо промълви тя и сърцето ѝ се сви. – Скоро.

Мис Фелоус хвана ръката му. Харесваше топлия допир на грубата суха кожа в дланта си. То я задържа навътре през трите стаи, от които се състоеше цялата първа зона на СТАСИС. Бяха удобни наистина, ала цели седем години (Нима изминаха седем години? Кой ли можеше да го твърди?) от живота на грозното момченце бяха преминали в тях като във вечен затвор.

То я отведе до единствения прозорец, гледащ към проскубаната горичка – част от „големия“ свят, скрит сега от нощта. Там имаше ограда и строга обещена табела, която предупреждаваше всичко живо да не припарва наоколо под страх от всевъзможни сурови наказания.

Тими притисна нос о прозореца.

– Мис Фелоус, разкажете ми пак какво има навън.

– Навън е по-хубаво, по-приятно – тъжно отговори тя. Както безрой пъти през последните три години тя тайничко го изучаваше с крайчеца на око, плъзна поглед по профила на нещастното затворническо лице, очертан върху стъклото. Плоското чело бе хлътнало назад, покрито от гъсти сплътени кичури, които тя така и не бе успяла да разреши. От странно издутия тил главата изглеждаше прекалено тежка, като че не можеше да се задържи изправена и тегнеше на цялото му тяло, а рязко откроените надочни дъги вече издуваха кожата над очите. Голямата уста изпъкваше под сплескан нос, а за брадичка въобще не можеше да се говори – имаше само леко увиснала челюст. Бе дребен за възрастта си, почти джудже, въпреки че вече бе позаякнал; освен всичко беше кривокрак. Гневен белег разсичаше лицето му и поразително изпъкваше върху широката скула.

Беше много грозно дете, а Едит Фелоус го обичаше повече от всичко на света.

Бе застанала така, че да не вижда лицето ѝ, и затова не скри потръпването на устните си.

Искаха да го убият. Всичко сочеше, че е така. Беше само дете, и то

съвсем безпомощно, а те възнамеряваха да го изпратят на сигурна смърт. Нямаше да позволи. Щеше да направи всичко възможно да ги спре. Всичко. Знаеше много добре – мисълта, че извършва непостижимо нарушение на правилника, ще затрудни действията ѝ – цял живот не бе пренебрегвала чувството за дълг. Но вече нямаше значение. Безспорно – бе поела отговорност пред тях, но дължеше нещо и на Тими, да не говорим, че дължеше нещо на самата себе си. И въобще не се съмняваше кое задължение стои на първо място.

Отвори куфара. Извади палтото, вълнената ушанка и останалите дрешки.

Тими се обърна и я загледа втренчено. Очите му бяха толкова огромни, така ярки и искрящи, толкова тъжни:

– Какви са тези неща, мис Фелоус?

– Дрехи – отвърна. – Дрехи за навън.

Кимна му да се приближи:

– Ела, Тими.

Всъщност тя беше третата, която се яви на разговор с доктора за работата. Сътрудниците му предпочитаха другите две кандидатки, но Джералд Хоскинс бе от изпълнителните директори, които сами си вършат работата и не смятат за нужно да се съобразяват с мнението на пълномощниците си, без да си съставят собствено. Някои хора в компанията считаха това за най-големия му недостатък като управител и понякога той се съгласяваше с тях. Този път въпреки всичко бе настоял да се срещне и с трите жени.

Първата пристигна с отлични препоръки от Сам Айкман – завеждащ отдел Кадри на СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС. Тъкмо това събуди подозренията на Хоскинс – Айкман бе определено пристрастен към хладните делови хора. Това бе важно, в случай че търсеха експерт по ограничаването на имплозивните полета или някой, способен да се справи без проблем с множество необуздани позитрони. Хоскинс обаче не беше убеден, че предпочитанията на Сам към специалист със солидна научна подготовка са най-подходящите за тази специфична задача.

Мариан Левие бе същинска тигрица. Попрехвърлила тридесет и петте, тя бе запазена, стройна, изискана, ослепителна. Без да е красива – „красива“ не бе най-точната дума, – тя бе поразителна, наистина поразителна. Имаше великолепни скули и смолисточерна коса, силно стегната назад, а от острия ѝ поглед сякаш нищо не можеше да убегне. Носеше

елегантен класически наситенокафяв костюм със златни ширити, вероятно забелязан наскоро в Париж или Сан Франциско, и един ах-колко-небрежно-изложен-на-показ накит от злато и перли, който се видя на Хоскинс не особено подходящ за делови разговор, и то при събеседване за работа като тази. Приличаше по-скоро на млад изпълнителен директор с амбицията да получи място в управителния съвет, отколкото на жена, отговаряща на представата му за медицинска сестра. Но всъщност тя си беше медицинска сестра – наистина твърде скромно занимание при нейната професионална квалификация. Биографичната ѝ справка беше зашеметяваща: доктор по евристична педагогика и основи на рехабилитацията, асистент-ръководител на специалното отделение в детската клиника на генерал Хюстън, консултант в катцинската комисиия, във федералната група за изследвания по трудова терапия, шестгодишен опит в приобщаване на деца-аутисти чрез придобиване на висок изкуствен интелект. Софтуеърната ѝ библиография се разпростираше с метри.

Май тя бе най-подходящият човек за СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД? Така поне смяташе Сам Айкман.

– Наясно сте, предполагам – започна Хоскинс, – че ще трябва да се откажете от всичките си странични задължения – изследванията във Вашингтон, връзките в Хюстън, консултантската работа, свързана с пътувания. Практически ще бъдете прикована тук през цялото време в продължение на години и ще се занимавате с една-единствена тясно специализирана задача.

Тя не трепна:

– Наясно съм.

– Виждам, че само през последните месеци сте участвали в конференции в Сао Паоло, Уинипег, Мелбърн, Сан Диего и Балтимор и че вашите доклади са били четени на други пет научни срещи, където не сте успели да се явите лично.

– Точно така.

– И въпреки това не се колебаете да замените активната кариера, описана в биографичната ви справка, с принудителната изолация тук.

Прочете в очите ѝ студена решителност.

– Не само смятам, че съм способна на тази промяна, но съм подготвена за нея и я очаквам с желание.

Нещо май не бе съвсем наред.

– Бихте ли обяснили по-подробно – каза Хоскинс. – Изглежда, не сте съвсем наясно колко, хм, отшелнически са условията в СТАСИС

ЛИМИТЕД и каква всеотдайност се очаква от вас, особено по отношение на необичайната ви задача.

– Мисля, че ви разбирам напълно, доктор Хоскинс.

– И въпреки всичко сте готова да започнете?

– Може би не искам повече да тичам между Уинипег, Сао Паоло и Мелбърн.

– Може би сте се поизтозили, това ли искате да кажете, доктор Левие?

На устните ѝ се появи подобие на усмивка. За първи път, откакто бе прекрачила прага на кабинета му, Хоскинс забеляза израз на човешка топлина, ала тя се стопи веднага.

– Така да го наречем, доктор Хоскинс.

– Но вие бихте ли го нарекли така?

Тя трепна при неочакваното жилване, но веднага пое дълбоко въздух и почти без усилие възстанови непоклатимото си самообладание.

– „Изтощение“ е доста силна дума за състоянието ми в момента. Да приемем, че искам да съсредоточа усилията си в една-единствена област. Както виждате, до момента те са твърде разнопосочни.

– Ах, да. Точно така. – Хоскинс я гледаше със смесени чувства – на респект и благоговение. Гласът ѝ бе великолепен дълбок алт, веждите – симетрично очертани, имаше невероятно добра стойка, беше изключителна във всяко отношение, и може би затова изглеждаше някак нереална.

След кратко мълчание Хоскинс попита:

– И какво точно ви накарва да кандидатствате за тази работа, освен че ще ви позволи да насочите енергията си в една-единствена област?

– Привлече ме същността на експеримента.

– Аха. Бихте ли се изяснили?

– Както е известно на всеки добър детски писател, светът на детето е коренно различен от света на възрастния. Детският свят е съвсем друг, в него ценностите, предположенията и действителността са съвършено различни. С остаряването повечето от нас безвъзвратно преминават в другия свят и забравят детството. При работата ми с деца съм опитвала да проникна в мислите им и да ги разбера, доколкото ми позволяват ограниченията на възрастта.

Хоскинс се опита да прикрие изненадата си и попита:

– Значи смятате, че децата са чужди нам същества?

– Да. В преносен смисъл. Явно не говоря в прекия смисъл.

– Явно. – Той намръщено плъзна поглед по биографичната ѝ

справка. – Не сте се омъжвали досега?

– Не – хладно отвърна тя.

– И предполагам, нямате деца?

– Преди години сериозно мислих по въпроса, но от грижите за децата в работата си получавам усещане, което напълно ме удовлетворява.

– Да. Предполагам. И така. Преди малко казахте, че според вас светът на децата в основата си е чужд по природа на нашия. Какво общо има това с мотива ви да кандидатствате за тази работа?

– Ако приемем за чиста монета забележителното описание на експеримента, което ми дадоха, ще трябва да се грижа за дете – съвсем в буквалния смисъл на думата – от някакъв чужд свят. Не от друго място, а от друго време. Въпреки това ситуацията по същество е същата. Радва ме възможността да изследвам основните различия между подобно дете и нас, като наблюдавам паралактическото преместване, което може да изясни някои проблеми, свързани с работата ми.

Хоскинс не сваляше очи от нея.

Не – мислеше той. – В нея няма нищо истинско. Някакъв съвършен андроид, медицинска сестра-робот. Само че още не бяха усъвършенствали роботите до такава степен. Значи е човек от плът и кръв. Но поведението ѝ определено не бе обичайно за човек.

– Да допуснем, че не ви е толкова лесно – започна Хоскинс, – че се появят проблеми в общуването. Много е възможно детето да има говорни проблеми. Всъщност съществува голяма вероятност то въобще да не може да говори.

– То?

– Той, тя. Още не можем да кажем какво е. Знаем, че детето ще пристигне след около три седмици и че дотогава няма да разполагаме с никаква информация за него.

Това като че не я засягаше.

– Имам предвид всички рискове. Детето може да е уродливо по отношение на глас, тяло, може да е умствено недоразвито. Да, може да се наложи да се отнасяте към него като към дете с много забавено развитие. Все още не знаем. Ще ви поверим едно абсолютно непознато същество.

– Готова съм да приема това предизвикателство – отговори тя. – Както и всяко друго. Предизвикателствата ме привличат, доктор Хоскинс.

Той не се съмняваше. Условното, дори двусмислено описание на експеримента не бе провокирало никаква реакция от нейна страна.

Изглеждаше готова да се справи във всякаква ситуация, без да се интересува от причините и последиците. Не му бе трудно да разбере защо Сам Айкман бе толкова възхитен от нея.

Хоскинс замълча за момент, колкото да ѝ даде възможност да заговори. Мариан Левие не се поколеба да се възползва от нея.

Бръкна в дипломатическото си куфарче и извади оттам ръчен компютър с размерите на голяма монета.

– Донесла съм – подзе тя – програмата, която разработвам, откакто по компютърната мрежа се разпространи съобщението, че търсите кандидат за експеримента. Тя е модификация на едно изследване, което проведох с умствено изостанали деца преди седем години в Перу – шест алгоритъма за определяне на комуникативния поток. В повечето случаи те заобикалят второсигнални пътища в мозъка и...

– Благодаря ви – спокойно я прекъсна Хоскинс, без да откъсва поглед от уреда в протегнатата ѝ ръка, като че в нея имаше бомба, – но има ред правни усложнения, поради които засега не мога да се запозная с програмата ви, преди окончателно да постъпите на работа в СТАСИС ЛИМИТЕД. Естествено, след като сключите договор, с удоволствие ще обсъдим с вас подробно досегашните ви изследвания. Но дотогава...

– Естествено – отвърна тя. Страните ѝ потънаха в червенина. Разбра, че допусна тактическа грешка – нетърпение, дори самоизтъкване. Хоскинс наблюдаваше усилията ѝ да възвърне самообладание. – Положението ми е ясно. Беше глупаво от моя страна да се опитвам да прескоча формалностите по този начин. Но, доктор Хоскинс, надявам се, разбирате, че зад впечатляващата външност аз съм научен работник с целия ентузиазъм, присъщ на току-що завършил студент, решен да разкрие тайните на Вселената и че понякога, въпреки че ми е добре известно кое е допустимо и редно, престъпвам обичайния протокол единствено поради непреодолимото желание да вникна в същността на...

Хоскинс се усмихна.

– Разбира се, доктор Левие. Не е фатално да се греши поради ентузиазъм. Този разговор бе изключително полезен. Ще ви се обадим веднага щом вземем решение.

Тя го погледна особено, сякаш озадачена, че не ѝ предлагат да започне веднага. Все пак има благоразумието да каже само „много благодаря“ и „довиждане“.

На вратата спря, обърна се и го дари с високоволтова усмивка. После си тръгна, оставяйки в съзнанието на Хоскинс отпечатан нажежен до бяло образ.

Ама че жена – помисли той, извади носна кърпичка и попи челото си.

Втората кандидатка бе съвсем различна. Първо – беше двадесет години по-възрастна, второ – у нея нямаше и следа от еlegantността, студенокръвието, нетърпението на Мариан Левие. У нея нямаше нищо андроидно. Дороти Нюком беше внушителна, с плът, щедро дарена от природата. Не носеше бижута, облечена беше семпло, дори небрежно, излъчваше спокойствие, лицето ѝ бе приветливо.

Обкръжена сякаш със златен ореол майчинска топлота, отговаряше точно на представата на всяко дете за идеалната баба. Изглеждаше толкова обикновена и добродушна, та беше трудно човек да повярва, че зад гърба ѝ стои необходимият опит в педиатрията, психологията и класическата химия. Но така беше вписано в данните. Освен това изненадващо се споменаваше и диплома по антропологична медицина. Едновременно с всички чудеса на двадесет и първи век все още тук-там на Земята съществуваха райони със запазена примитивна цивилизация и Дороти Нюком бе работила в шест-седем от тях – Африка, Южна Америка, Полинезия, Югоизточна Азия. Нищо чудно, че бе получила одобрението на Айкман. Жена, която би могла да послужи като модел за статуя на майчината любов и която освен това имаше опит с деца от исторически изостанали общества.

Като че ли отговаряше точно на всички изисквания. След прекаленото, потискащо съвършенство на страхотната Мариан Левие Хоскинс се почувства спокоен в присъствието на тази жена и едва преодоля силното си желание да ѝ предложи мястото веднага, без дори да разговаря с нея. Не за първи път щеше да си позволи да се поддаде на спонтанно хрумване. Но успя да се овладее.

И тогава, за негова огромна изненада, преди да бяха минали и пет минути от началото на срещата, Дороти Нюком сама проигра шанса си. До този фатален миг всичко вървеше прекрасно. Тя бе човечна и предразполагаща. Обичаше децата, разбира се. Самата тя имала три и дори, тъй като била първо дете в голямо семейство, а майка ѝ все боледувала, от малка се грижела за многобройните си братя и сестри. Освен това имаше необходимата професионална подготовка. Носеше отлични препоръки от болниците и клиниките, в които бе работила. Бе се справяла в най-необичайни и тежки условия сред отдалечени племена, предано се бе грижила за деца с всякакви недъзи и с нетърпение очакваше да се заеме с уникалния експеримент на СТАСИС.

Тогава заговориха за причините, подтикнали я да се откаже от

работата си като старша сестра в детски център в Южните щати – явно важна за нея и носеща ѝ удовлетворение, за да потъне в потайните, строго охранявани помещения на СТАСИС ЛИМИТЕД.

Тя каза:

– Знам – като идвам тук, се отказвам от много неща. Но и ще спечеля не по-малко. Не само ще имам шанс да се занимавам с любимата си работа в неизследвана досега област, но и ще се отърва от този проклетник Брус Манхайм.

Хоскинс почувства как по тялото му пролази студена тръпка.

– Брус Манхайм? Да нямате предвид защитника на децата?

– Има ли друг Манхайм?

Той пое дълбоко въздух и го задържа. Манхайм! Този гръмогласен кресльо! Този сплетник! Как, по дяволите, се бе забъркала Дороти Нюком с него? Дойде му като гръм от ясно небе. Никак не му хареса. След миг внимателно подхвана:

– Да не би между вас и Манхайм да съществуват търкания?

Тя се изсмя:

– Търкания! Сигурно може да се нарече и така. Даде под съд нашата болница. По-скоро съди мен. Всъщност аз съм един от ответниците. Отне ни доста време през последните шест месеца.

Хоскинс усети неприятна болка в стомаха. Занарежда листата по бюрото си, докато се мъчеше да се успокои.

– По този въпрос в кандидатурата ви не е отбелязано нищо...

– Никой не ме е питал. Очевидно не се опитвам нищо да крия. Иначе и сега нямаше да спомена за това. Просто не е ставало дума.

– Е, сега ви питам, госпожо Нюком. Как стоят нещата?

– Нали знаете колко професионален агитатор е Манхайм, как застава на възможно най-отвлечените позиции само и само да покаже на света колко е загрижен за доброто на децата.

Не беше много разумно да се увлича в ораторство. Не и по адрес на Манхайм. Хоскинс предпазливо изрече:

– Чувал съм такива неща за него...

– Изразявате се много дипломатично, доктор Хоскинс, сякаш се опасявате, че подслушва кабинета ви.

– Едва ли. Но не споделям явната ви неприязън към Манхайм и идеите му. Всъщност нямам твърдо становище по въпроса. Не обръщам особено внимание на лозунгите, които издига.

Това си беше чиста проба лъжа и той се почувства неловко. В един от първите проекти за експеримента пишеше: „Да се направи всичко

възможно да се държи напаст от рода на Брус Манхайм настрана.“ Но въпросите задаваше не тя, а Хоскинс, и не се чувстваше длъжен да ѝ казва повече от необходимото.

Наведе се напред:

– Всъщност знам само, че е невероятно гласовит, с нетърпящи изражение идеи за отглеждане на деца, оставени под опеката на обществото. За нещастие не притежавам необходимата информация, за да преценя дали е прав или не. Та за какво ви съди, госпожо Нюком?

– Приехме няколко малки деца от улицата. Повечето от тях са наркомани трето поколение, даже четвърто, наркомани по рождение. Няма нищо по-жалко от деца, родени наркомани. Сигурно сте запознат с общоприетата теория, че наркоманията, като повечето физиологични пристрастявания, често възниква въз основа на генетично предразположение.

– Разбира се.

– Е, ние провеждаме генетично проучване сред тези деца, родителите и родителите на родителите, ако успеем да ги открием. Опитваме се да локализираме и изолираме гена, предразполагащ към наркомания, при положение, че съществува, с надеждата някой ден да се отървем от него.

– Звучи добре – отбеляза Хоскинс.

– Явно звучи добре на всички освен на Манхайм. Той ни се нахвърли, като че не изследваме хромозомите на децата, а им прилагаме генетична хирургия. Работата ни е чисто изследователска. Изобщо не се занимаваме с генетична модификация, но той хвърли в лицата ни шестнадесет съдебни разпореждания, с които ни връзва ръцете изцяло. Да му се доплаче на човек. Опитвахме се да му обясним, но той не ни обръща внимание. Изопачава показанията ни и ги използва като повод за нови дела. А нали знаете как се отнасят съдилищата към обвинения в злоупотреба с деца с експериментална цел.

– Да. За съжаление, знам – мрачно отвърна Хоскинс. – Значи болницата ви изразходва енергия и средства за правна защита, вместо за...

– Не болницата изобщо. Той е нарочил определени хора, към които е предявил иск за злоупотреба с деца – и то в буквалния смисъл на думата, – след тъй наречените му проучвания на дейността ни.

В гласа ѝ се чувстваше горчивина, но и закачлива нотка. В погледа ѝ проблесна живо пламъче. Тя така се разсмя, че внушителният ѝ бюст се затресе:

– Можете ли да си представите – аз да нарушавам правата на

децата. Точно аз!

Хоскинс съчувствено поклати глава:

– Наистина изглежда невероятно.

Сърцето му се сви. Все още бе убеден, че тази жена е отлично подготвена за работата, но как да наеме човек, забъркал се с чудовището Брус Манхайм? Експериментът и без това щеше да предизвика достатъчно спорове. Манхайм със сигурност скоро щеше да си напъха носа при тях въпреки всички предпазни мерки. Да назначи Дороти Нюком, значи да си навлече големи неприятности. Вече си представяше пресконференцията, свикана от Манхайм, за да обяви, че СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС са предпочели за бавачка и настойница на нещастното малко същество – жертва на нечувано досега похищение, сътрудничка, която в момента е ответник по дело за злоупотреба с деца (а Манхайм щеше да представи обвинителния акт като доказана вина).

Не. Не. Просто не можеше да я вземе!

Едва си наложи да довърши разговора. Беше дружелюбен и благонастроен, но това си бяха приказки на вятъра и Хоскинс знаеше, че Дороти Нюком разбира това. Когато си тръгна, той ѝ благодари за искреността, изрази възхищението си от отличната ѝ професионална подготовка и – както бе прието – обеща скоро да се свърже с нея. Тя се усмихна и го увери, че ѝ е било приятно да разговаря с него. Нямахме никакво съмнение: тя знаеше, че няма да получи назначението.

Веднага щом Дороти Нюком излезе, той се обади на Сам Айкман.

– За бога, Сам, защо не ми каза, че в момента Дороти Нюком е страна в някакво смахнато дело, заведено от Брус Манхайм?

Лицето на Айкман от екрана издаваше учудване, граничещо с шок.

– Наистина ли?

– Тя ми го каза току-що. Обвинение в злоупотреба с деца при научни изследвания.

– Виж ти! Виж ти! – Айкман оклюма. Вече не изглеждаше толкова смаян, колкото сконфузен. – По дяволите, Джери, понятие нямах, че е замесена в такава каша. Хем я разпитахме много подробно, повярвай ми. Явно не е било достатъчно.

– Само това ни липсва – човек, който вече е в черния списък на Манхайм.

– Обаче е страхотна, нали? Несъмнено най-майчински настроеното човешко...

– Несъмнено. И пристига със стопроцентова гаранция, че правните лешояди на Манхайм ще впият нокти в нея веднага щом разберат къде

е. Не си ли съгласен, Сам?

– Тогава значи ще вземеш Мариан Левие? Така ли?

– Имам още една среща – отвърна Хоскинс, – но Мариан Левие изглежда доста подходяща.

– Нали? – ухили се Айкман.

Едит Фелоус не подозираше, че е просто кандидат номер три за мястото, но и да знаеше, не би се изненадала. Беше свикнала да я подценяват. В нея нямаше нищо впечатляващо, нищо, което би могло да развълнува. Не беше нито зашеметяващо красива, нито ужасяващо грозна; нито изпълнена със страст, нито дразнещо отпусната; нито остро прозорлива, нито прилежно схватлива. Цял живот хората я приемаха такава, каквата е – стабилна уравновесена жена с ясна представа за достойнствата си и с, общо взето, пълноценен живот. Общо взето.

Напомнящите университет помещения на СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД я смущаваха. Сивите сгради бяха невзрачни. По гладките им стени нямаше орнаменти. Издигаха се сред приятни зелени поляни, тук-таме осяени с ниски дръвчета – научен център като много други. Ала Едит Фелоус знаеше, че зад стените на този център стават странни неща – недостъпни за разума ѝ, невероятни неща. Не след дълго вероятността да започне работа в едно от тези помещения я изпълни с почуда.

Като повечето хора имаше съвсем смътна представа за компанията и дейностите, довели я до забележителните резултати. Бе чувала, разбира се, за малкия динозавър, доведен от миналото. След като веднъж преодоля скептицизма си, това ѝ се стори истинско вълшебство. Но така и не проумя обясненията на учените от СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС по телевизията как бяха стигнали до миналото и пренесли влечугото в двадесет и първи век. После експедицията до четирите луни на Сатурн запрати СТАСИС и техния динозавър на последните страници на вестниците и тя съвсем ги забрави. Динозавърът бе само едно от чудесата за три дни, едно от многото във века, който, изглежда, се превръщаше във век на чудесата.

А сега в СТАСИС възнамеряваха да пренесат от миналото дете, праисторическо човешко дете и имаха нужда от някой, който да се грижи за това дете. Е, тя можеше да се справи и имаше желание за това. Може би беше по-подходяща от всеки друг. Със сигурност щеше да се справи много, много добре.

Бяха я предупредили, че работата ще е необичайна и изключително трудна. Това въобще не я смути – винаги бе избягвала скучните, обикновени, безинтересни предложения. В обявата се търсеше жена с познания по физиология, с известно понятие от клинична химия и любов към децата. Едит Фелоус отговаряше и на трите изисквания. Обичаше децата. Кой нормален човек, чудеше се тя, може да не ги обича? Още повече – коя жена?

Познанията по физиология бяха част от обучението ѝ като медицинска сестра. Клиничната химия бе по-късно хрумване. Бе решила, че няма да ѝ е излишна, ако се наложи да работи с болни деца – много от тях – родени преждевременно или с някакъв недъг, да знае колкото може по-вече за начините да помогне на измъчените им телца да функционират по-добре.

Нетрадиционна работа с необикновено дете – да, това бе тъкмо за нея. Предложената заплата също беше необичайно висока. Толкова висока, че я впечатли, макар парите никога да не бяха представлявали цел в живота ѝ. Освен това бе готова да приеме новото предизвикателство. До болка познатото ежедневие в детските болници започваше да ѝ втръсва, а според нея това бе ужасно – да ти омръзне собствената работа, и то работа като нейната. Явно се нуждаеше от промяна. Да се грижи за праисторическо дете...

– Доктор Хоскинс ви очаква – покани я секретарката. Електронно задействаната врата тихо се плъзна и се отвори. Мис Фелоус се озова в изненадващо непретенциозен кабинет, обзаведен с обикновено бюро и компютърен дневник, пред един обикновен петдесетгодишен мъж с оредяла коса, вече пооформена двойна брадичка и странно извита уста, която му придаваше по-сърдит вид, отколкото се налагаше.

На табелката върху бюрото пишеше:

к.ф.н. д-р ДЖЕРАЛД А. ХОСКИНС главен административен ръководител

Вместо да я респектира, това по-скоро я развесели. Нима компанията бе толкова голяма, че се налага отдел Кадри да напомня на хората с кого точно разговарят, като поставя пред него табелка с името му. И защо се хвалеше с докторската си титла? Нали всички тук имаха по една-две степени? Да не би по този начин да подчертава, че не е обикновен ръководител, а всъщност е учен. Логично беше да предположи, че шефът на такава тясно специализирана компания като СТАСИС

ЛИМИТЕД е учен и без да ѝ го натякват. Е, нищо. Съществувах и по-лоши слабости от малко тщеславие.

Пред Хоскинс лежеше купчина разпечатки. Сигурно биографичната ѝ справка и докладът от предварителното събеседване.

Той се взря в нея, после пак в разпечатките, после пак в нея. Претенцията в погледа му бе пряма. Мис Фелоус несъзнателно се вдърви. Почувства как се изчервява и как едно мускулче на бузата ѝ потръпва.

Мисли, че веждите ми са прекалено дебели, а носът ми не е съвсем в средата, рече си тя. В следващия миг се скастри, че става смешна и Хоскинс не се вълнува нито от формата на носа и дебелината на веждите ѝ, нито от обувките на краката ѝ. Все пак втрещеният мъжки поглед я изненада и посмути. Поначало медицинските сестри в бели престилки оставаха незабелязани от повечето мъже. В момента тя не носеше униформа, ала с годините си бе изградила навик да остава незабележима дори в цивилни дрехи и предполагаше, че се справя успешно. Но да я изучават по този начин – това я смущаваше прекалено.

– Биографичната ви справка е изключителна.

Тя се усмихна, без да каже нищо. Пък и какво ли можеше да каже? Да се съгласи? Да не се съгласи?

– Препоръките от досегашните ви шефове са отлични. Знаете ли – хвалят ви с почти еднакви изрази – непоколебима преданост към задълженията, силна привързаност към работата, изключителна находчивост в трудни ситуации, отлични технически умения при манипулации.

– Доктор Хоскинс, работя много и обикновено знам какво правя. Според мен това е най-важното. Останалото са само красиви приказки, за да се кажат тези две неща.

– Предполагам. – Той прикова очи в нейните и тя внезапно почувства силата, целеустремеността, решителността му да изпълни намеренията си докрай. Това бяха добри качества за ръководител, но можеха да превърнат живота на сътрудниците му в ад. Времето ще покаже, реши тя. Издържа погледа му, без да трепне.

– Не смятам за необходимо да ви разпитвам за професионалната ви подготовка. При предварителните събеседвания сте говорили подробно за нея. Всъщност искам да уточня само два въпроса.

Тя мълчеше.

– Първо – започна той, – бих желал да знам дали сте се замесвали в нещо, което би могло да се счита, хм, за политически наболял въпрос?

– Не се занимавам с политика, доктор Хоскинс. Гласувам, щом сметна, че някой си заслужава, но това не се случва често, и не

подписвам петиции, ако това имате предвид.

– Не съвсем. По-скоро става дума не за политически, а за професионални противоречия. За конфликти, свързани с начина, по който трябва или не трябва да се предприема каквото и да е по отношение на децата.

– Аз се отнасям с децата само по един начин – правя абсолютно всичко възможно да задоволя нуждите им и да ги разбере. Съжалявам, ако това ви звучи ненаучно, но...

Той се усмихна:

– Нямам това предвид. – Замълча и облиза устни. – Говоря за Брус Манхайм. Разпалени дискусии за това, което предприемат спрямо някои деца в обществените заведения. Разбирате ли какво искам да кажа, мис Фелоус?

– Занимавам се предимно със слаби деца и деца-инвалиди, доктор Хоскинс. Поддържам живота им и им помагам да укрепнат. Не мислите ли, че по подобни въпроси няма за какво толкова да се спори?

– Значи не сте имали професионални дръзки със защитници на правата на децата от типа на Брус Манхайм?

– Никога. Чела съм това-онова по вестниците, но не съм се срещала нито с него, нито с някой като него. Дори да се сблъскаме на улицата, няма да го позная. Нямам мнение за идеите му – нито за, нито против.

Хоскинс се усмихна.

– Не намеквам, че не съм съгласен с Брус Манхайм или с гледната му точка. Нали разбирате? Но ако работата ни стане обект на нападки, нещата ще се усложнят.

– Естествено. И аз не бих искала това.

– Добре. Тогава да продължим. Другият ми въпрос е свързан с работата ви тук, с всеотдайността, която ще изискваме от вас, мис Фелоус. Смятате ли, че ще можете да се грижите за трудно, вероятно буйно и може би дори изключително неприятно дете?

– Сигурна съм – незабавно отвърна тя.

– Помислете добре. Ще се изправим пред необичайни проблеми. На Земята няма да има друго такова дете. То ще е най-самотното в човешката история. Готова ли сте да понесете подобен товар – той отново впи очи в нея, като че искаше да проникне в душата ѝ, и тя отново издържа погледа му, без да трепне.

– Казвате, че ще е трудно, буйно и как беше... изключително неприятно. В какъв смисъл неприятно?

– Наясно сте, че става дума за праисторическо дете. Напълно вероятно е то – още не знаем той или тя – да е диво, примитивно, много по-

примитивно и от най-примитивното днес племе на Земята. Поведението му може да е по-скоро на животно, на диво животно при това. Ето какво имам предвид под неприятно, мис Фелоус.

– Доктор Хоскинс, освен с недоносени, имам опит и с емоционално увредени деца. Грижила съм се и за някои доста трудни малки господа и госпожички.

– Може би не чак толкова...

– Ще видим.

– ...примитивно, тъжно, самотно и освирепяло. Изплашен чужденец в напълно непознат свят; дете, изтръгнато от всичко близко и поставено в условия на почти пълна изолация; разселено лице. Знаете ли какво означава „разселено лице“, мис Фелоус? Терминът е от средата на миналия век, от времето на Втората световна война. Тогава хора, насилно откъснати от родните си места, се скитали из цяла Европа.

– Доктор Хоскинс, вече няма войни.

– Така е, но това дете няма да се чувства добре. То ще страда от объркването на живота си, ще бъде в пълния смисъл на думата разселено лице, дълбоко наранено и при това ще е много малко.

– Колко малко?

– Засега не можем да пренасяме повече от четиридесет килограма при всяко сондиране. В това са включени както обектът, така и заобикалящата го неорганична изолационна зона. Следователно става дума за малко дете, много малко дете.

– Бебе?

– Не сме сигурни, надяваме се да е шест-седем годишно, но може да се окаже и значително по-малко.

– Не знаете?! Просто ще загребете напосоки?

Хоскинс не изглеждаше особено доволен:

– Да обсъдим останалите въпроси, мис Фелоус. В биографичната ви справка пише, че сте била омъжена, но от години живеете сама.

Тя усети как лицето ѝ пламна.

– Да, бях омъжена. За кратко, преди много време.

– И нямате деца?

– Разделихме се най-вече защото се оказа, че не мога да имам деца.

– Разбирам – Хоскинс се сконфузи.

– Естествено знаехме за всички предлагани от двадесет и първи век начини за решаване на проблема – извън-маточни зародишни камери, присаждания, майка-донор и така нататък, но съпругът ми не успя да се примири с нищо различно от древния традиционен начин за обмен на

генетична информация. Детето трябваше да е наше във всяко отношение. Негово и мое. Трябваше да го износвам в продължение на обичайните девет месеца. И тъй като това се оказа невъзможно, а той така и не се съгласи с нищо друго, се разделихме.

– Съжалявам. И оттогава не сте се омъжвали?

– Достатъчно се опарих първия път, никой не ми гарантираше, че при следващ опит няма пак да сбъркам и не си позволих да рискувам. Но това не значи, че не умея да се грижа за деца, доктор Хоскинс. Не е необходимо да подчертавам – изборът ми на професия явно е свързан с огромната празнина, която бракът остави в душата ми, ако това ви интересува, и така вместо да се грижа за едно-две деца, аз се грижех за десетки, стотици деца като за мои.

– Не всички са били симпатични дечица?

– Не, не всички.

– Не просто милички, симпатични бърборанчета със сладки чипи нослета. Приемали сте ги такива, каквито са – хубави и грозни, нежни и необуздани, без предпочитания?

– Без предпочитания – потвърди мис Фелоус. – Децата са си деца, доктор Хоскинс. Именно тези, които не са хубави и мили, имат най-голяма нужда от помощ.

Хоскинс замълча за миг. Замисли се. Тя се почувства разочарована. Бе се настроила да разговаря за уменията си, за изследванията си в областта на електролитните дисбаланси, на нервните рецептори, на физиотерапията, а той изобщо не я попита за всичко това. Интересуваше се единствено дали ще може да се грижи за някакво нещастно диво дете; даже за какво да е дете, като че това е кой знае какъв проблем. Как можеше да се съмнява в това? А и още по-маловажния въпрос – дали е участвала в нещо, което би могло да раздвижи общественото мнение, – защо трябваше да го повдига? Знаеше, че не е замесена в нищо подобно. Със сигурност знаеше. Явно не се интересуваше особено от подготовката ѝ. Явно имаше някого предвид за тази работа и се канеше любезно и вежливо да ѝ откаже, веднага щом намери достатъчно тактичен начин. Накрая каза:

– Та кога можете да напуснете работа?

Тя зяпна от учудване, пламнала до уши:

– Значи ме вземате? Сега? Веднага?

Хоскинс се засмя и за миг широкото му лице се озари от чаровна разсеяност.

– Иначе защо ще ви карам да напускате?

– Това не трябва ли да мине през някаква комисия?

– Мис Фелоус, аз съм тази комисия, крайната инстанция. Решавам бързо. Знам какъв човек търся, а вие, изглежда, сте точно този човек. Разбира се, може и да греша.

– И какво ще стане, ако грешите?

– Мога също толкова бързо да се отметна, повярвайте ми. Наистина мога. Експериментът е от такова естество, че не бива да допускаме никакви грешки. Поставяме на карта човешки живот, детски живот. Единствено за да задоволим научното си любопитство, ще постъпим с това дете по начин, който някои биха нарекли чудовищен. Но аз и за миг не бих допуснал, че някой тук мисли така и нямам никакви угризения относно намеренията ни. Напротив – според мен в крайна сметка детето – обект на нашия експеримент, ще има само полза от него. В същото време съм наясно – други ще са на коренно противоположната позиция. Затова държим за детето, докато е при нас, да се полагат максимални грижи. Ако се окажете неспособна на това, ще бъдете заменена без колебание, мис Фелоус. Не намирам по-деликатен начин да го кажа. Ние тук не сме сантиментални, а и не обичаме да рискуваме с неща, които са във властта ни. Така че засега назначението ви не е съвсем сигурно. От вас се иска да се откъснете напълно от ежедневието си без гаранция, че ще ви задържим след пробните първи седмици, дори след първия ден. Готова ли сте да поемете риска?

– Наистина сте прям, доктор Хоскинс.

– С изключение на случаите, когато не съм – пошегува се Хоскинс.
– Е, мис Фелоус, какво ще кажете?

– И аз не обичам да рискувам.

Лицето му помръкна:

– Отказвате ли?

– Не, доктор Хоскинс, приемам. Първо; ако се съмнявах и за момент, че съм подходяща, нямаше да дойда. Мога да се справя и ще се справя. Вие няма да съжалявате за решението си. Бъдете уверен. Кога започвам?

– Скоро ще приведем СТАСИС в готовност за решителния момент. Самото сондиране ще се извърши след две седмици, на петнадесети, точно в седем и половина вечерта. Трябва да сте тук и незабавно да поемете задълженията си. Дотогава да сте се освободили от всичките си ангажменти. Знаете, че ще живеете на територията на СТАСИС през цялото време, нали, мис Фелоус? „През цялото време“ означава двадесет и четири часа на ден, поне в началния етап. Прочели сте за това във

формулярите, които сте попълнили, нали?

– Да.

– Значи се разбираме отлично?

Не, помисли тя, въобще не се разбираме. Но това не е важно. Ако възникнат проблеми, ще намерим начин да ги разрешим. Най-важно е детето. Всичко останало е от второстепенно значение. Всичко.

Паралел първи: Мъдрата

Пладне. Над поселището тегне усещането за растяща заплаха. Ловното общество се завърна от равнините още преди да забележи и следа от плячка, да не говорим за улов. Сега седмината са се скупчили свъсени – тревожи ги опасността от война. Жриците са извадили трите свъсени мечи черепа и са ги наредили пред олтара на Богинята. Клечат голи, намазани с меча мас, вълча кръв и мед и напяват молитвите, които могат да доведат мъдростта в миговете на грозна заплаха. Майките закрилнически са прислонили всички малки деца, като че Другите ще нападнат всеки момент, а около тях са се присламчили по-големите – изплашени и тревожни.

От своя страна, възрастните мъже – мъдрите първенци на Племето, са се оттеглили на спокойствие на малкия хълм до лагера, за да обсъдят положението. Сребърния Облак е там, и Ездача на Мамути е там, и едноокият гърбушко Смелия Лъв, и дебелият, разплут Вонящ Вол. Тяхното решение ще определи съдбата на Племето. Когато Другите се настаняха в ловните полета на Племето в западните земи и стана ясно, че не ще могат да ги прогонят, старейшините решиха – най-добре е да тръгнат на изток.

– Богинята е благоволила да даде западните земи на Другите – предположи тогава Вонящия Вол, – но студените източни земи ни принадлежат. Богинята повелява да отидем там и да живеем в мир.

Останалите се съгласиха. Тогава Жриците хвърлиха Камъните на съдбата и те потвърдиха решението на мъжете.

Така Племето стигна дотук. Ала ето че сега Другите отново идваха.

Какво да правим? – чудеше се Мъдрата. – Можем да тръгнем на юг към топлите земи, но там вече сигурно са се заселили Други, а и може би има много от нашите, а те няма да ни се зарадват. Тогава? Дали не трябва да се отправим на север, към страшните ледени полета? Другите не са достатъчно калени и няма да издържат на студа. Ала ние също може да не издържим – усъмни се тя. – Ние също може да не издържим.

Обзе я силна тъга. Много земи бяха пребродили досега. Изнурителните преходи я бяха изморили, знаеше, че и Сребърния Облак е изморен, както и много от останалите. Бе време за почивка, време да трупат месо и ядки за настъпващата зима – да възстановяват силите си, а вместо това трябваше отново да се отправят на път, без отдих, без дори миг

покой. Защо ставаше така? Нямах ли сред обширната пустош местенце, където да поспрат и да отпочинат – Мъдрата нямаше отговори и на този, и на много други въпроси. Въпреки гордото име, което си бе избрала, се чувстваше безпомощна пред вечния, досаден проблем за Другите така, както бе смутена от предизвикателството и загадките на собственото си съществуване.

Тя бе единственият човек в Племето без свое място. Като повечето момичета израсна с мисълта, че ще стане майка, но дълго време не посочи своя партньор, тъй като предпочиташе свободния необвързан живот, понякога дори излизаше с мъжете из ловните полета.

Когато стана двадесетгодишна и най-накрая се съгласи да приеме Черния Вятър, бе вече твърде късно и утробата ѝ раждаше само мъртви деца. После загуби и Черния Вятър – черна треска го отнесе за един следобед.

Тогава все още бе много красива, но никой от свободните мъже не я искаше. Знаеха, че бебетата загиват в утробата ѝ и тя не става за партньорка. И друго – ранната смърт на Черния Вятър сочеше, че над нея тегне проклятие. И така остана завинаги сама, непотърсена от мъж. Жената, която бе имала безчет любовници, никога нямаше да стане майка.

Не можеше да стане и Жрица. Не и сега. Щеше да е подигравка с Богинята и всичко, свързано с нея. Да ѝ служи неплодна жена! Пък и посвещаването в тайните на Жриците започваше още преди от слабините на девойката за първи път да е потекла кръв. Нелепо беше една стара жена, преваляла двадесет и пет лета, родила за пет години пет мъртви деца, да стане Жрица на Богинята.

Мъдрата не стана нито майка, нито Жрица, а това означаваше, че не става за нищо. Вършеше обичайните за всяка жена неща – щавеше кожи, готвеше, грижеше се за болните и децата, но нямаше партньор, не принадлежеше към общността и от това се чувстваше чужда сред собствения си народ. Единствената ѝ надежда бе, че когато Пазителката на Миналото умре, тя ще стане Паметта на Племето. Пазителката на Миналото бе като нея – нито майка, нито Жрица – и бе най-добрата ѝ приятелка. Но макар да бе на четиридесет лета, макар да бе най-старата жена, тя бе все още яка и жилава, а Мъдрата започваше да остарява, въпреки че бе осем години по-млада. Вече си мислеше, че е орисана да се сбръчка дълго преди Пазителката на Миналото да се раздели с Ключките на Паметта и да отпътува при Богинята.

Животът на Мъдрата бе тъжен, ала тя се опитваше да прикрие мъката, която останалите ѝ причиняваха. Нека се страхуват от нея, нека я

мразят. Тя няма да им позволи да я съжаляват.

Сега както винаги стоеше сама и оглеждаше хората, събрани на групи. Те бяха толкова безпомощни пред заплахата от Другите, колкото и тя, но поне бяха заедно и се утешаваха взаимно.

– Ето кой ни трябва – извика Огненото Око. – Мъдрата трябва да излезе заедно с нас и да се бие с Другите.

– Мъдрата! Мъдрата! – заобаждаха се дрезгаво мъжете от Ловното Общество.

Подиграваха се, разбира се. Нима не бе винаги така? Нима всички тези мъже не бяха я отхвърлили, когато след смъртта на Черния Вятър търсеше нов партньор?

Все пак отиде при тях и злобно ги изгледа, както се бяха скупчили на заскрежената земя.

– Защо не – усмихна се ехидно. – Наистина мога да се бия не по-зле от всички ви.

Тя се протегна и преди да успеят да я спрат, грабна копието на Огненото Око. Той ядно изсумтя и скочи да си го вземе, но тя ловко плъзна ръце по оръжието и насочи кремъчния връх към корема на Огненото Око. Той се втренчи в нея.

Май се притесняваше не само че жена осквернява копието му, а и че може да го забие в него.

– Дай ми го! – изхриптя той.

– Вижте, тя знаела как се държи, Огнено Око – извика Вълчото Дърво.

– Знам и как се използва.

– Дай ми това!

Тя отново тръгна към него. Стори й се, че Огненото око ще припадне. Лицето му бе кървавочервено, по бузите му се стичаше пот. Всички се смееха. Той замахна към копието, но тя го дръпна. Той побеснял я заплю, сплете пръсти, и направи знака на злите сили. Мъдрата се ухили.

– Направи още веднъж този знак и ще заплатиш за това с кръвта си – заплаши го тя.

– Хайде де, Мъдрата – кисело рече Огнено Око. Явно се мъчеше да се овладее. – Не е редно да пипаш копието – много добре знаеш това. Имаме достатъчно неприятности и без дяволските ти номера.

– Ти ме повика да изляза и да се бия редом с мъжете – отвърна тя. – Е, нали ще ми трябва копие, ако дойда? Твоето е доста добро. Ще ми подхожда. Направи си ново, щом искаш.

Останалите мъже отново се разсмяха, ала този път не така весело.

Тя го мушна с копието и Огнено Око отскочи с проклятие. После решително пристъпи към нея, сякаш да ѝ го отнеме с груба сила. Тя заплашително замахна. Огнено Око се дръпна назад. Изглеждаше ядосан и уплашен.

Тя не можеше да си спомни кога за последен път се бе забавлявала така. Огнено Око бе най-силният воин, а и най-красивият. Раменете му бяха широки като на мамут, прекрасните му черни очи горяха като въглени под красивото чело, изпъкнало напред като скала. Като млади се бяха любили много пъти и тя се надяваше да я избере за партньорка, след като Черния Вятър умря, ала той пръв я отхвърли. Искал единствено Млечния Фонтан. Обичал жените, които раждат деца, ѝ беше рекъл. И така приключиха с Огнено Око.

– На – склони накрая тя, наведе се и заби върха на копието в земята.

По пладне слънцето стопи и последната снежинка от снощния сняг и земята изпръхна. Огнено Око изрева и сграбчи копието.

– Би трябвало да те убия – изрева той.

– Хайде де! – Тя разтвори широко ръце и изпъчи гърди. – Удряй първо тук. Убий жена, Огнено Око. Ще извършиш голям подвиг.

– Може да ни донесе малко късмет – каза той, ала свали копието. – Само да пипнеш това още веднъж, ще те завържа на някой склон да те изядат мечките. Ясно ли е?

– Пази си заплахите за Другите – спокойно отвърна тя. – Те се плашат по-трудно от мен, а аз изобщо не се страхувам.

– Виждала си Друг. Ти си виждала техен човек отблизо, нали? – попита Разцепения Хълм.

– Да. Отдавна – отвърна Мъдрата и се намръщи – споменът я мушчаваше.

– Миришеше ли отблизо? – попита Младата Антилопа. – Обзалагам се, че направо е вонял.

Мъдрата кимна:

– Като умряла хиена – занарежда тя, – като мърша, която гние от месец и половина. И колко беше грозен... Не можете да си представите такава грозотия. Лицето му беше плоско, ей така, като че някой го е сплескал. – Тя оживено описваше с ръце. – А зъбите му бяха дребни като на дете. И имаше смешни малки уши и един никакъв нос. А ръцете и краката му... – тя потръпна, – невъобразимо противни. Като на паяк, казвам ви. Такива дълги и тънки.

Всички я гледаха със страхопочитание. Никой друг освен нея, даже

и Сребърния Облак, не бе виждал Друг толкова отблизо, че само ако протегне ръка, да го докосне. От време на време ги бяха зървали отдалеч, но това бяха кратки мигове по времето, когато Племето живееше в западните земи. А Мъдрата се бе сблъскала с един от тях в гората.

Бе преди много-много време. Тогава беше деветнадесетгодишна; все още своенравна девойка, която прави каквото си иска. Мъжете от Ловното Общество най-сетне ѝ бяха забранили да обикаля с тях и едно ранно утро, смръщена и сърдита, тя се отдалечи сама от лагера. Около пладнe откри езерце наред една горска поляна. Тя съблече кожената си роба и се потопи в студената синкава вода. Когато изплува, застина смайна – на не повече от двадесет стъпки стоеше един Друг и не сваляше очи от нея. Бе висок, невероятно висок, като дърво и много слаб, с тесни рамене и хлътнали гърди; въпреки ръста ѝ се стори крехък като жена. По-странно лице не бе виждала – имаше нежни черти като на дете и невероятно бледа кожа. Челюстите му ѝ се сториха тъй слаби, че тя се почуди как успява да си отхапе месо, затова пък брадичката му изглеждаше ужасно тежка и стърчеше под сплесканото лице. Очите му бяха големи, с размит воднист цвят, а челото бе като изсечено. Въобще нямаше вежди.

Бе гола-голеничка. Сочна красота наливаше младото ѝ тяло. И както си стоеше пред него, незасрамена, внезапно осъзна, че иска този мъж да ѝ кимне, да я извика до себе си, да я прегърне и да я люби, както Другите любят жените си. Желаше го. Нищо, че бе грозен и изглеждаше необичайно. "Защо ли? – запита се тя и сама си отговори. – Защото е различен, защото е непознат, защото е друг. Да, тя ще му се отдаде. После ще отиде с него в дома му, ще заживее с него и ще стане Друга. Да, бяха ѝ омръзнали мъжете от нейното Племе и бе готова за тази промяна.

Защо да се страхува? Уж Другите били ужасни зли духове, а този съвсем не ѝ се виждаше страшен. Само лицето му беше малко особено и беше прекалено висок и слаб. И не изглеждаше чак толкова опасен. Само различен.

– Аз съм Пролетната Река – тогава се наричаше така. – Ти кой си?

Другия не отговори. Дълбоко от гърлото му се изтръгна звук, наподобяващ смях. Смях?

– Харесвам ли ти? – попита тя. – Всички в Племето казват, че съм красива. А ти как мислиш?

Тя прокара ръце през дългата си гъста коса, мокра след къпането. Изпъчи се и се протегна, за да види той налетите гърди, здравите силни ръце и бедра, якия врат. Усмихна се, леко пристъпи към него и

затананика любовен напев.

Той отвори широко очи и поклати глава. Изпъна ръце пред себе си с длани, насочени към нея и започна да прави някакви знаци, явно магьоснически знаци. Отстъпи назад.

– Нали не те е страх от мен? Искаш ли само да поиграем? – тя се засмя. – Чуй ме! Не се дърпай така! Нищо няма да ти сторя. Не ме ли разбираш? – Говореше много високо и много ясно и оставяше голямо разстояние между думите. Постави ръце под гърдите си и ги повдигна нагоре в красноречивия жест на предлагане.

Поне това разбра.

Изръмжа тихо и глухо като обкръжено животно. В очите му проблясна страх. Помръдна горната си устна. Какво беше това? Учудване? Отвращение?

Да, отвращение.

Сигурно му се струваше толкова грозна, колкото той на нея.

Извърна се и хукна да бяга, заповира се като луд между брезите.

– Чакай! – извика тя. – Други човече! Други човече, върни се! Не бягай така, Други човече!

Ала той вече беше изчезнал. Досега никой мъж не й беше обръщал гръб и това й се стори невероятно, почти разтърсващо. Макар да бе от Другите. Макар да му бе изглеждала странна и може би грозна, нима наистина я намираще толкова отвратителна, та чак да се намръщи, да изръмжи и да избяга?

Да. Да. Сигурно е още момче – помисли си тя. – Нищо, че беше висок. Бил е още момче.

Онази вечер се прибра в селото твърдо решена да приеме един от своите за партньор. Скоро след това Черния Вятър я помоли да сподели постелята му и тя без колебание прие.

– Да – обърна се тя към мъжете от Ловното общество. – Да, много добре знам как изглеждат Другите. И съм решила, когато се изправим срещу тях, да се бия наравно с вас и да избивам проклетите зверове като мръсни зли духове, каквито всъщност са.

– Вижте! – посочи Вълчото Дърво. – Старейшините слизат от хълма.

Наистина идваха. Сребърния Облак куцукаше начело и явно с усилие се преструваше, че не го боли, а зад него пристъпяха останалите трима. Мъдрата ги проследи с поглед. Те тържествено влязоха в бивака и отидоха право при Светилището на Богинята. Сребърния Облак и трите Жрици дълго обсъждаха нещо. Доста време не постигаха съгласие,

после одобрително закимаха. Накрая Сребърния Облак пристъпи напред заедно с най-старата Жрица и обяви:

– Тази година няма да проведем Празника на Лятото или поне ще го отложим. Богинята не е доволна от нас и затова изпраща отряд Други опасно близо до поселището, чак в източните земи, макар досега да знаехме, че те не могат да живеят тук. Иначе казано, сгрешили сме, като сме дошли. Затова трябва да напуснем лагера още днес и да тръгнем на поклонение към голямото Светилище, издигнато миналата година в чест на Богинята на Мястото Където Се Срещат Трите Реки. И там, на Мястото Където Се Срещат Трите Реки, смирено ще попитаме Богинята какво сме сгрешили.

– Но за да стигнем дотам, са нужни много седмици – простена Мъдрата. – Освен това ще се отправим в погрешна посока! Ще се върнем точно на мястото, което съвсем скоро напуснахме, а там гъмжи от Други.

Сребърния Облак ѝ хвърли смразяващ поглед:

– Богинята обеща, че по тези земи няма да има Други, ала ето че пристигаме, а те са вече тук. Нещо не е наред. Трябва да поискаме съвета на Богинята.

– Тогава да отидем да го търсим на юг. Там поне е по-топло, може и да намерим хубаво място за лагер, където Другите няма да ни безпокоят.

– Ти може да вървиш на юг, Мъдрата, но ние тръгваме към Мястото Където Се Срещат Трите Реки днес след пладне – каза Сребърния Облак.

– А Другите? – извика тя.

– Другите няма да посмеят да приближат Светилището на Богинята – отвърна Сребърния Облак, – но ако ти се страхуваш, че са там, Мъдрата, тогава моля – тръгвай на юг. Върви на юг, Мъдрата!

Тя чу, че някой се смее. Беше Огнено Око. После и останалите мъже от Ловното общество се разсмяха, а с тях и няколко Майки. Скоро всички се разкикотиха и я засочиха с пръст.

Как само ѝ се искаше копие то на Огненото Око да е още в ръцете ѝ. Как щеше да помете всички и никой нямаше да може да спре кръвопролитие то.

– Тръгвай на юг, Мъдрата – врякаха те. – Тръгвай на юг. Хайде де.

За малко да ги прокълне, но се въздържа. Те наистина го желяеха. Стана ѝ ясно, че са съвсем искрени. Ако се скара с тях, може да я прогонят. Преди десет години това щеше да е добре дошло, но сега беше

стара жена, прехвърлила трийсетте. Та нали самотата на нейната възраст означава сигурна смърт.

Тя ядно промърмори нещо под нос и загърби Сребърния Облак.

– Добре – подкани ги той, сплитайки пръсти, – започвайте приготвленията. Разтурваме лагера. Тръгваме преди залез.

Глава втора Пристигането

През последните дни Едит Фелоус беше извънредно заета.

Най-трудно приключи със задълженията в болницата. Да предупредиш за напускането си само две седмици по-рано бе не само необичайно, ами направо нередно. От ръководството обаче проявиха нужното разбиране, щом стана ясно, че ги напуска с огромно нежелание, и то само защото ѝ се предоставя възможност да участва в невероятно интересен експеримент. Спомена СТАСИС ЛИМИТЕД.

– Да не би да се грижиш за малкото динозавърче – подкачи я някой. Всички се разсмяха.

– Не, няма да се грижа за динозавър, а за нещо много по-познато за мен.

Не даде повече обяснения. Доктор Хоскинс ѝ беше забранил да навлиза в подробности пред когото и да било, ала за онези, които работеха с Едит Фелоус и я познаваха, не бе трудно да отгатнат, че изследването е свързано с деца. Щом като новите ѝ шефове бяха съумели да пренесат прочутото динозавърче от мезозойската ера, защо да не се готвят отново да направят нещо подобно – например да пренесат дете от далечен праисторически период. Мис Фелоус нито потвърждаваше предположенията им, нито ги отричаше, но на всички им беше ясно, че са на прав път. Веднага ѝ позволиха да напусне болницата.

Наложи се да работи практически непрекъснато в продължение на няколко дни, да подрежда книгата си, да пише заключителни доклади, да изготвя списъци за заместниците си, да отделя личните си инструменти и изследвания от тези на болницата. Бе напрегнато, но не ѝ тежеше. Най-трудно бе сбогуването с децата. Те не можеха да повярват, че ги напуска.

– Ще се върнете след една-две седмици, нали, мис Фелоус? Излизате в кратък отпуск, нали? Само за малко, нали? Къде отивате, мис Фелоус?

Познаваше някои от тези деца от деня на раждането им. Сега бяха по на пет, шест, седем години. Повечето бяха приходящи пациенти, ала някои живееха в болницата и тя се бе грижила за тях през цялото време, години наред.

Беше ѝ трудно да им съобщи новината, много трудно, но тя

решително се зае с това.

Друго дете се нуждаеше от нея сега, необикновено дете, чиято съдба щеше да е неповторима в историята на Вселената. Знаеше – трябва да отиде там, където е най-необходима.

Затвори апартаментчето в южната част на града. Преди това подбра няколко дреболии за новия си дом и прибра останалите. Справи се бързо. Нямаше цветя, за които да се притеснява, не гледаше котка, нито други домашни животни. Винаги се бе интересувала само от работата си. Децата, преди всичко децата. Не й бяха нужни саксии и домашни животни.

Благодарумна както винаги, предплати наема си за неопределено време. Бе взела съвсем насериозно предупреждението на Джералд Хоскинс, че може да я освободят всеки момент. А може и сама да реши да напусне. Мис Фелоус много добре знаеше, че е възможно опитите в СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС да не й харесат и много скоро да разбере каква огромна грешка е направила, като е приела работата. Тя съвсем не прекъсна всичките си връзки. В болницата винаги щяха да я приемат, децата я чакаха, домът ѝ – също.

Въпреки че бе много заета през последните две седмици, на няколко пъти прекоси града и ходи до центъра на СТАСИС да помогне в подготовката за пристигането на детето от миналото. Бяха ѝ предоставили на разположение екип от трима души – двама млади мъже и една жена – и тя им връчи подробен списък на нещата, които щяха да ѝ трябват: лекарства, храна и дори инкубатор.

– Инкубатор? – учуди се Хоскинс.

– Да.

– Но ние нямаме намерение да пренасяме недоносено дете, мис Фелоус.

– Вие не знаете какво ще пренесете, доктор Хоскинс. Казахте горедолу същите думи – може да доведете болно или слабо дете, дете, което може да се разболее в мига, когато някой съвременен микроб попадне в организма му. Искam инкубатор, дори и да не потпябва.

– Добре тогава, ще го получите.

– И стерилна камера, достатъчно голяма да побере жизнено и здраво дете, ако се окаже, че е прекалено едро да живее в инкубатор.

– Мис Фелоус, моля, бъдете благодарумна. Бюджетът ни е...

– Настоявам за стерилна камера, докато се уверим, че не е опасно да подложим детето на въздействието на нашия замърсен въздух.

– Страхувам се, че не можем да го предпазим от замърсяването. То

ще започне да диша пълния с микроби въздух от момента на пристигането. Не можем да проведем СТАСИС-експеримента при исканите от вас условия. Няма никакъв начин, мис Фелоус.

– Искам да се намери начин.

Хоскинс я изгледа свирепо. Тя вече знаеше – този негов поглед означава: „достатъчно капризи“.

– Този път ще стане така, както казвам аз, мис Фелоус. Одобрявам желанието ви да предпазите детето от всички възможни рискове, но нямате понятие от техническата страна на нещата и просто трябва да приемете факта, че няма как незабавно да поставим детето в стерилна камера. Просто не е възможно.

– А ако се разболее и умре?

– Динозавърът все още се чувства отлично.

– Нищо не доказва, че влечугите, било то праисторически или съвременни, са податливи на вирусите, които пренасят болестите, типични за хората. Вие ще доведете човешко същество, доктор Хоскинс. Не малък динозавър, а представител на нашия биологичен вид.

– Наясно съм с това, мис Фелоус...

– Ето за това ви моля да...

– Аз пък казвам – не може. Налага се да поемем някои рискове и микробната инфекция е един от тях. Ще имаме поддръка всички необходими лекарства и медицинска апаратура, но не възнамеряваме да създадем невиджана, чудотворна, стопроцентова безопасна околна среда. Това не. – Хоскинс смекчи тона си. – Нека ви кажа само това. Аз самият имам дете, момченце. Още е толкова малък, че не ходи на детска градина. Да, да, на моите години. И то е най-прекрасното нещо в живота ми, най-прекрасното. Искам да знаете, мис Фелоус, загрижен съм за сигурността на детето, което пристига идната седмица, не по-малко, отколкото за сигурността на сина си Джери. И съм толкова уверен, че всичко ще бъде наред, колкото ако в експеримента участваше собственият ми син.

Според мис Фелоус доводите му не бяха особено разумни, но ѝ стана ясно – няма да отстъпи, а освен с оставката си, тя не разполагаше със средство, способно да го разубеди. А този вариант пазеше за по-нататък, засега бе безполезно да го заплашва с напускане. Това бе единственият ѝ коз. Трябваше да го запази за по-подходящ момент.

Хоскинс бе също толкова категоричен и когато пожела предварително да се запознае с помещенията, където ще живее детето.

– Това е СТАСИС-зона – обясни той. – Там се провежда непрекъснатото преброяване, по време на което никой няма право да влиза. Никой.

Нито вие, нито аз, нито президентът на Съединените щати. Не можем да прекъснем преброяването само за да се разходите из помещенията и да ги разгледате.

– Но ако помещението е неподходящо...

– Подходящо е, мис Фелоус. Напълно подходящо. Имайте ми доверие.

– Все пак бих предпочела да...

– Доверете ми се.

Ужасни думи. И въпреки всичко малко или много наистина му се доверяваше.

Още не можеше да разбере що за учен е Хоскинс, въпреки надутата табелка с „кфн“. В едно поне бе уверена – като ръководител действаше твърдо, а и би ли станал най-важният човек в СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД, ако беше безличен и мекушав?

Точно в пет часа следобед, на петнадесети, телефонът на мис Фелоус извънтя. Беше Нед Брътън – един от хората на Хоскинс.

– Текат последните три часа на предстартовото броене, мис Фелоус. Всичко е напълно готово. Ще ви изпратим кола точно в седем.

– Благодаря. Ще дойда с моята.

– Доктор Хоскинс нареди ние да изпратим кола. Ще бъдем при вас в седем.

Мис Фелоус въздъхна. Би могла да се противопостави, но беше безсмислено.

Нека Хоскинс жъне дребните победи – реши тя. – Пази си енергията за големите битки, които сигурно предстоят.

Ръмеше. Вечерното небе бе сиво и мрачно и сградите на СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД изглеждаха по-грозни отвсякога – огромни, прилични на хамбари, без следа от естетика и финес. Сякаш всичко бе набързо импровизирано. Мястото навяваше усещане за нещо грубо пресметнато, мрачно и бездушно. Цял живот бе работила на подобни места, но пред това тук дори най-мрачната болница би изглеждала като дом на веселието и смеха. Да не говорим за каменните изражения на служителите, заболи на реверите си значки с името и длъжността; приглушените гласове, усещането за военна точност.

Какво търся тук? – чудеше се тя. – Как можах да се забъркам във всичко това?

– Отгук, моля – упъти я Брътън.

Хората започнаха да ѝ кимат и да ѝ махат с ръка. Май не бе необходимо да обяснява коя е. Изглежда, всички – мъже и жени, я познаваха и знаеха какви ще бъдат задълженията ѝ. Разбира се, тя също носеше значка, но никой не я поглеждаше. Те просто знаеха. Сякаш казваха: „Ето, тя ще се грижи за детето.“ Бързо влязоха навътре, прекосиха няколко голи коридора, строени все едно без план, и навлязоха в района на изследователския център, недостъпен за нея до момента.

Слязоха по отекващо метално стълбище и се озоваха в ръкав, осветен с ослепителни флуоресцентни светлини, после сякаш цяла вечност вървяха под земята. Накрая стигнаха стоманена врата, по чиято черна повърхност пробягваха металните вълни на защитния екран.

– Насочете значката си към защитния екран, мис Фелоус.

– Но защо е необходимо...

– Моля ви, мис Фелоус, моля ви.

Вратата се отвори. Пред тях се откриха нови стълби. Все по-нагоре и по-нагоре, спираловидно извити покрай стените на огромната цилиндрична галерия, после надолу, по друг коридор, през друга врата – наистина ли бе нужно всичко това?

Най-после излязоха на балкон, издаден над обширна яма. Далеч под тях от отсрещната страна бяха наредени в дъга странни инструменти с непонятно предназначение, които напомняха нещо средно между контролно табло на космически кораб и клавиатура на гигантски компютър. Сякаш се намираще на снимачна площадка на някаква фантастична епопея. Преуморени техници с трескави погледи кръстосваха помещението и жестикулираха неестествено и възбудено. Работниците местеха дебели черни кабели от един изход на друг, разглеждаха ги, клатеха глави, връщаха ги обратно; на големите екрани проблясваха светлини; часовниците отброяваха последните минути.

Доктор Хоскинс стоеше недалеч, но само я погледна бегло и промърмори „Здравейте, мис Фелоус“, сякаш бе някъде другаде и потънал в мислите си, не забелязваше нищо.

Дори не ѝ предложи да седне, макар покрай перилата да бяха изправени четири-пет реда сгъваеми столове. Тя взе един и го придърпа към парапета, за да вижда по-добре.

Внезапно в ямата блеснаха светлини и озариха пространството точно под нея, допреди миг потънало в мрак. Погледна надолу и видя няколко стаи, които приличаха на жилище без покрив. Гигантската кукленска къща можеше да се наблюдава от балкона. В една от стаите видя нещо като микровълнова печка и хладилник, а другата бе обзаведена

като баня. Имаше и малка ниша, пълна с медицински инструменти. Помощниците на Хоскинс бяха изпълнили наистина всичките ѝ заръки. Бяха донесли дори инкубатор. А това, което се виждаше в другата стая, положително бе част от детско креватче.

Мъже и жени със значки на компанията започнаха да пълнят залата и да сядат по столовете. Мис Фелоус познаваше някои – изпълнителни директори на СТАСИС. Бе се запознала с тях при предишните си посещения, но не си спомняше нито едно име. Останалите ѝ бяха абсолютно непознати. Всички кимаха и ѝ се усмихваха, като че работеше тук от години.

Тогава видя един човек. Добре помнеше името и лицето му. Изглеждаше добре – слаб, около петдесет и пет годишен, с малки, старателно подстригани мустаци и живи очи, от които сякаш нищо не убягваше.

Кендид Девни! Телевизионният кореспондент по международните научни новини!

Мис Фелоус не бе особено запалена по телевизията. Гледаше един-два часа в седмицата, понякога и по-малко. Имаше дни, когато въобще не се сещаше за нея. Книгите я развличаха достатъчно, а през по-голямата част от времето работата така я грабваше, че смяташе дори книгите за излишни. Но Кендид Девни познаваше. Макар и от време на време, се случваше нещо извънредно интересно, и тогава се налагаше да види, а не просто да прочете за него – кацането на Марс например, представянето на малкото динозавърче или разрушаването високо над източната полусфера на малкия, но смъртно опасен астероид, поел курс на сблъсък със Земята преди две години. Тези събития бяха отразени от Кендид Девни. Той неизменно присъстваше при всяко значително научно постижение. Напук на самата нея това, че той е тук тази вечер, силно впечатли мис Фелоус. Пулсът ѝ леко се ускори при мисълта колко важно трябва да е тазвечершното събитие, щом човек като него го удостоява с внимание и че е толкова близо до нея, че само ако протегне ръка, ще го докосне! Самият Кендид Девни!

Раздразни се от глупостта си. В края на краищата Девни бе просто репортер. Нима трябваше да изпитва към него страхопочитание само защото го е виждала по телевизията?

Много по-достоеен за възхищение факт е, че след малко щяха да проникнат в далечното минало и оттам да доведат в двадесет и първи век малко човешко същество, а самата тя ще играе изключително важна роля в начинанието. Тя, а не Кендид Девни. По-скоро той трябваше да се вълнува, че е в една и съща стая с нея, а не обратното.

Хоскинс бе отишъл да го поздрави и сега май му обясняваше проекта. Мис Фелоус се заслуша.

Девни казваше:

– Чудех се какво сте успели да свършите, откакто бях тук последния път, в деня на пристигането на динозавърчето. Не преставам да си блъскам главата над едно – въпроса за изборността.

– Да? По-точно?

– Засега не можете да стигнете по-далеч, това е обяснимо. Колкото по-назад във времето отивате, толкова по-мъгляви стават нещата. Нужна ви е повече енергия и в крайна сметка се натъквате на абсолютните енергийни ограничения. Не е трудно да разбере това. Но тогава явно можете да сондирате и много, много близо. Ето това ме озадачава. И не само мен. Искам да кажа – щом можете да се пресегнете и да докоснете нещо отпреди сто милиона години, трябва да можете да се доберете до нещо от миналия вторник с много по-малко усилия, а вие твърдите, че въобще не можете да достигнете миналия вторник, нито пък нещо друго от близко до нас време. Защо?

– Ако ми позволите да направя едно сравнение, Девни – обясни Хоскинс, – ще видите, че не е чак толкова нелогично.

Нарича го Девни – отбеляза мис Фелоус. – Като професор, който между другото обяснява нещо на свой студент.

– Разбира се, сравнявайте – съгласи се Девни, – щом смятате, че това ще помогне.

– Добре тогава – не можете да четете книга с нормален шрифт при положение, че я държите на метър от очите си, нали? Но ще се справите доста по-лесно, ако я приближите например с десет сантиметра. Дотук ясно – колкото по-близо, толкова по-добре. Ако обаче придържате книгата на три сантиметра, отново няма да можете да различавате буквите. Човешкото око не може да фокусира на толкова малко разстояние. Тоест, дистанцията е определящ фактор в много отношения. Прекалената близост не е по-добра от прекалената отдалеченост, поне що се отнася до зрението.

– Аха – кимна Девни.

– Или да вземем друг пример – дясното ви рамо е на около седемдесет сантиметра от върха на десния показалец. Без каквото и да е усилие можете да поставите десния си показалец на дясното си рамо. А десният ви лакът е два пъти по-близо до рамото. Нормално би било да го докоснете много по-лесно. Е, хайде тогава, опитайте. Отново се получава така – прекалено близо е.

– Мога ли да използвам сравнението ви в репортажа си? – попита Девни.

– Ама разбира се. Използвайте каквото искате. Знаете, че имате свободен достъп до всичко. Този път искаме целият свят да знае какво става при нас.

Пряко себе си мис Фелоус изпита възхищение от спокойствието и увереността на Хоскинс. Бе силен човек.

– Колко назад във времето смятате да достигнете тази вечер?

– Четиридесет хиляди години.

Мис Фелоус рязко си пое дъх.

Четиридесет хиляди години!

Тази възможност не ѝ бе идвала наум досега! Беше прекалено заета. Наложило се бе да посвети времето си на много други неща – последните работни дни в болницата, установяването в компанията. Сега внезапно осъзна, че не си бе направила труда да обмисли много важни проблеми около експеримента.

Разбира се, знаеше, че се канят да пренесат в съвременния свят дете от миналото. Беше ѝ ясно, че ще пренесат дете от праисторическа епоха, макар да не си спомняше от коя точно.

Ала „праисторическа“ бе обширно понятие. По-голямата част на Европа отпреди три хиляди години можеше да се нарече „праисторическа“. По света имаше места, където начинът на живот все още бе праисторически. В кратките мигове, когато се замисляше за това, Мис Фелоус предполагаше, че ще вземат детето от някое номадско, предземеделско общество най-много отпреди десет хиляди години.

Четиридесет хиляди години!

Не бе подготвена за такова нещо. Дали детето, което ще ѝ поверят, ще прилича на човек? Изобщо имало ли е Homo Sapiens преди четиридесет хиляди години?

Как ѝ се искаше да си спомни малко от отдавнашния курс по антропология в колежа, ала в момента в съзнанието ѝ се въртяха само откъслечни спомени и те, за лош късмет, бяха разбъркани и мъгляви. Преди да се появи съвременният човек, живял неандерталецът. Примитивно грубо същество. Преди него по света се скитал още по-примитивният питекантроп и още някакво същество с не по-малко сложно наименование. А може би и други видове прачовеци – космати, дребни, голи човекоподобни маймуни, които малко или много можем да считаме за свои предци. Но колко ли отдавна бяха живели тези прародители? Двадесет хиляди години? Петдесет хиляди? Сто хиляди? Тя наистина не знаеше

нищо за далечното минало.

„За Бога! Нима ще трябва да се грижа за някакво маймунче?“

Потрепери. Тя си прави труда, вдига толкова шум, за да издейства инкубатори и стерилни камери, а те се канят да подхвърлят в скута й някакво подобие на шимпанзе. Наистина се канят. Някакво свирепо косматото животинче с нокти и зъби, животинче, което би се чувствало много по-добре в зоологическата градина, отколкото под грижите на специалист по...

А може да не е точно така. Може пък неандерталецът, питекантропът и всички останали ранни човекоподобни видове да са живели преди милиони години, дори повече. Може би щяха да й дадат просто едно малко диво дете. И по-рано се е справяла с малки диви деца.

И все пак – четиридесет хиляди години! Изглеждаше страшно отдавна. Свят й се зави при мисълта за огромното разстояние във времето.

Четиридесет хиляди години!

Четиридесет хиляди години!

Във въздуха тегнеше напрежение. Хаотичният танц в ямата под тях замря и техниците пред контролния пункт застинаха неподвижни. Общуваха помежду си с едва забележими знаци и за останалите бе трудно да ги проследят – повдигане на вежди, потупване на китката с пръст.

Някакъв човек тихо и монотонно говореше пред микрофон. Мис Фелоус не разбираше кратките фрази – предимно числа, примесени с нещо подобно на кодове.

Девни се бе настанил до нея. Хоскинс седеше от другата страна. Репортерът се бе надвесил над перилата и напрегнато се вираше.

– Ще има ли какво да се види, доктор Хоскинс? Някакви зрителни ефекти? – полюбопитства той.

– Какво? Не. Нищо, докато не приключим. Извършваме косвено проследяване, на принципа на радара. Само че вместо лъчи, използваме мезони. От няколко седмици извършваме мезонно сканиране, настройване и пренастройване. При подходящи условия мезоните се връщат обратно. Получаваме отраженията на някои от тях и ги анализираме. После отново захранваме сондата с тях. Използуваме ги като „водачи“ при следващо проникване назад във времето. С тяхна помощ прецизираме апаратурата, докато бъде постигнато желаното ниво на точност.

– Изглежда трудна работа. Откъде сте сигурни, че сте достигнали нужното ниво на точност?

Хоскинс се усмихна, зъбите му пробляснаха.

– Работим по въпроса от петнадесет години. По-точно от двадесет и

пет, ако прибавим работата на предхождания ни институт. Те развиха много от основните принципи, но не успяха да достигнат достатъчно благонадеждни резултати. Да, Девни, трудно е. Много е трудно... и страшничко.

– Страшничко? – недоумяваше Девни.

– Не бихме искали да се провалим. Най-малко аз. Провалът неумолимо заплашва да спре изследванията ни. Работим в сферата на вероятностите. Квантови ефекти, нали разбирате. В най-добрия случай можем да говорим за приблизителност, но в никакъв случай за сто процента сигурност. Наистина това не е достатъчно, но е най-доброто, на което можем да се надяваме.

– И все пак изглеждате доста уверен.

– Да – съгласи се Хоскинс. – Ние фиксираме точно този момент във времето от седмици наред, анализираме го, пренастройваме го според факторите на нашето собствено движение във времето, проверяваме паралаксите, стараем се да отстраним и последното възможно относително изкривяване и непрекъснато търсим доказателства, че можем да се справим с времевия поток с нужната прецизност. Надяваме се да се справим. Много бих искал да кажа – знаем, че ще се справим.

Челото му блестеше от пот.

В залата внезапно настъпи смразяваща тишина, нарушавана единствено от напрегнато дишане. Едит Фелоус усети как става от стола, наведжда се напред и се вкопчава в парапета.

Нищо не се виждаше.

– Сега! – прошепна човекът пред микрофона.

Тишината стана още по-тежка – различна тишина, абсолютна тишина – така всеобхватна, че мис Фелоус не можеше да повярва, че е успяла да се възцари в такава пълна зала. Това продължи само миг.

От кукленската къща под тях долетя писъкът на ужасено малко дете. Писъкът бе вцепеняващ, пронизителен, писък, от който ти се иска да си запушиш ушите.

Ужас! Оглушителен ужас!

Уплашено дете крещеше в безпределен стрес и отчаяние – гласът му кънтеше с невероятна сила – израз на такъв поразителен страх, че беше направо невероятен.

Мис Фелоус погледна по посока на шума.

Хоскинс ликуващо стовари юмрук по парапета и с разтреперен глас каза:

– Успяхме!

Втурнаха се по късата извита стълба към контролната зала. Най-отпред беше Хоскинс, зад него Девни, а след журналиста – неканена – мис Фелоус. Помисли, че може би извършва непроситимо нарушение на мерките за сигурност, като слиза сега, но бе чула вика на детето. Имаше не по-малко право от Кендид Девни да бъде там. Като стигна края на стълбата, Хоскинс спря и се огледа. Май се поизненада, че мис Фелоус го е последвала, но не каза нищо.

Настроението в контролната зала бе коренно променено. Трескавото напрежение се беше изпарило.

Техниците, проследили работата на междувремевата сонда, изглеждаха напълно изтощени. Стояха тихо, като замаяни.

Хоскинс не обърна внимание и на тях, сякаш бяха вече ненужни, бракувани машинни части. Откъм кукленската къща се чу съвсем тихо жужене.

– Вече може да влезем – каза Хоскинс.

– В СТАСИС-полето? – поколеба се Девни.

– Влизането в СТАСИС-полето е съвсем безопасно. Аз самият съм го правил стотици пъти. Изпитва се странно усещане в момента на преминаването през обвивката около полето, но за съвсем кратко. Имайте ми доверие.

И за потвърждение мълчаливо пристъпи през отворената врата. Девни се усмихна сковано, пое дълбоко въздух, много дълбоко, и миг по-късно го последва.

Хоскинс я подкани:

– Моля, мис Фелоус, вие също!

Той нетърпеливо ѝ махна с ръка.

Мис Фелоус кимна и претъпи прага. Без съмнение почувства полето. Сякаш през тялото ѝ премина вълна.

Но вътре не се усещаше нищо особено, всичко изглеждаше нормално. Тя долови чистия свеж аромат на току-що скованите дървени помещения и още нещо – мирис на гора, мирис на земя, някак...

Изведнъж осъзна, че от известно време не чува ужасеният писък. В СТАСИС-сферата бе тихо. После чу остро потъркване на крака, драскане на нокти по дърво и нещо подобно на нисък вой.

– Къде е детето? – тревожно попита мис Фелоус.

Хоскинс разглеждаше някакви циферблати и измервателни уреди непосредствено до входа на кукленската къща, Девни се пулеше насреща му с тъпо изражение. И двамата не бързаха особено да се заемат с детето, което тази неразгадаема купчина машинарии току-що бе

откъснала от една далечна епоха.

Нима тези глупаци въобще не се интересуваха от него?

На своя глава мис Фелоус мина по Г-образния коридор и влезе в стаята с леглото.

Детето беше вътре. Момче. Много малко, много мръсно и мършаво, с много странен вид. Изглеждаше около тригодишно, със сигурност не бе много по-голямо. Голо. Малките мръсни гърдички се повдигаха учестено. Около него неравномерно бе провлачена ивица пръст, примесена с дребни камъчета и изскубани туфи жилава трева. Всичко това описваше широк полукръг, сякаш бяха изсипали товар пръст в стаята. Оттам се издигаше наситен мирис на почва с леко зловонен привкус. Мис Фелоус видя как големи черни мравки и нещо подобно на двойка мъхави паячета бавно пълзят към кафявите боси крака на момчето. Хоскинс проследи потресения ѝ поглед и раздражено ѝ се сопна.

– Не можете просто така да откъснете едно дете от времето му, мис Фелоус. С оглед на сигурността му се наложи да вземем част от заобикалящата го среда. По-добре ли щеше да бъде да пристигне с един крак по-малко или само с половин глава?

– Моля ви – мис Фелоус простена от отвращение. – Така ли ще стоим? Горкото дете е изплашено. Освен това е мръсно.

„Мръсно“ бе меко казано. Досега не бе виждала толкова неугледно дете. Като че не бе мито от седмици, като че въобще не беше мито. Направо вонеше. Цялото му тяло бе омазано с гаден дебел слой корясала мръсотия, а на бедрото му червенееше дълга драскотина, която изглеждаше възпалена, по всяка вероятност и инфектирана.

– Я да те видим... – промърмори Хоскинс и предпазливо пристъпи.

Момчето силно се изгърби, прибра лакти към страните си, наведе глава и я сви между раменете си – инстинктивно зае защитна поза, после бързо отстъпи назад. В очите му горяха страх и предизвикателство. Когато стигна противоположната стена, повдигна горната си устна и изръмжа, по-скоро изсъска като котка. Звукът бе ужасяващ – див, животински, свиреп.

Мис Фелоус почувства как по всичките ѝ нерви пролазва вълна студени тръпки. За това ли нещо ще се грижи? За това? Това малко... животното?

Наистина се оказа ужасно.

Още по-лошо. По-лошо. Дори не приличаше на човек. Беше отвратително малко чудовище.

Хоскинс рязко се пресегна и сграбчи китките на детето, издърпа

ръцете му напред и ги кръстоса пред корема му, като едновременно с това го вдигна нагоре. Детето започна да рита, да се извива и да пищи. Свиреп вледеняващ вой, изригващ с невероятна сила от малкото телце. Мис Фелоус осъзна, че трепери. Едва си наложи да се успокои. Крясъкът бе страховит, оглушителен, отблъскващ, нечовешки. Беше почти невъзможно да повярва, че това малко момченце може да нададе такъв потресаващ рев.

Хоскинс продължи да го държи във въздуха с протегнати ръце и с явно безпокойство погледна мис Фелоус.

– Така. Дръжте го. Не го пускайте на земята. Пазете се от ноктите на краката му. Занесете го в банята и го почистете. Преди всичко има нужда от топла вана.

Въпреки че бе дребно, детето притежаваше огромна необузdana сила и за възрастния мъж не бе лесно да го удържи с приковани към тялото ръце; без съмнение то се бореше за живота си.

– Напълнете ваната, мис Фелоус! – изкрещя Хоскинс. – Бързо!

В СТАСИС вече бяха навлезли още хора. Сред блъсканицата мис Фелоус забеляза тримата си помощници и възложи задачи на всеки.

– Вие, Елиът, пуснете водата. Мортесън, дайте ми антибиотици за инфекцията на крака му. Всъщност по-добре донесете целия комплект антибиотици в банята. Стратфорд, намерете хора да почистят боклука и махнете тази мръсотия отук!

Не чакаха да им се повтаря. Сега, като започна да издава заповеди, първоначалният ѝ шок и ужас започнаха да се стопяват и отново я завладя известна доза самоувереност.

Да. Нямаше да е лесно, но трудните случаи бяха нейна специалност.

Дойдоха работници и донесоха контейнери за отпадъците. Събраха почвата и парчетиите и ги отнесоха в складовото помещение в дъното.

– Внимавайте и една пращинка да не излезе извън сферата – предупреди ги Хоскинс.

Мис Фелоус последва Хоскинс в банята и му направи знак да потопи момчето във ваната. Елиът бързо я пълнеше с топла вода. Вече не бе страничен наблюдател, а опитна експедитивна сестра. Бе се овладяла достатъчно и спокойно огледа детето с набитото око на клиничен работник, като че го виждаше за първи път.

И това, което видя, я потресе още повече. Шокирана, се поколеба за кратко, после потисна емоциите, зародили се в неподготвеното ѝ съзнание. Зад мръсотията и писъците, зад яростните удари на ръце и крака и

безмисленото, безрезултатно гърчене съзря момчето.

Първото ѝ впечатление в момента на всеобщо объркване се оказва вярно. Бе най-грозното дете, което някога бе виждала. Бе неопикуемо грозен – като се започне с безформената глава и се стигне до възлестите огънати крака.

Тялото му бе невероятно набито с много хлътнал гръден кош и широки рамене. В това всъщност нямаше нищо чак толкова ужасно – издължен, прекомерно голям череп, изпъкнало, скосено чело, огромен, подобен на картоф нос с ноздри като тъмни пещери, отворени хем навън, хем надолу; огромни ококорени очи, потънали в грамадните костни орбити, хлътнала брадичка, къс врат и недъгави крайници.

– Четиридесет хиляди години – замаяна промълви тя. – Не е човек. Не е.

Животно. Най-лошите ѝ предположения се сбъдваха. Някакво човекоподобно маймунче – ето какво бе той. По-скоро нещо от рода на шимпанзетата. И ѝ плащаха толкова много да се грижи за това! Какво знаеше тя за грижите, необходими на едно малко диво праисторическо маймунче?

И все пак, и все пак...

Може би грешеше. Искрено се надяваше да е така. Зад яростта в огромните святащи очи несъмнено проблясваше човешки интелект. Шоколадовата, почти светлокафява кожа бе покрита със съвсем прозрачен златист мъх, а не с грубата раздърпана козина, която човек очаква да открие у малко животно. Лицето, макар и грозно, не беше съвсем маймунско. Трябваше да прозре зад необичайната външност, а там имаше само едно малко момченце.

Да, малко момченце, грозно малко момченце, странно малко момченце, човешко момченце, малко, мръсно изплашено дете с възлести криви крачета, странна форма на главата, някакво нещастно подобие на брадичка, инфектирана рана на бедрото и любопитен белег от рождение на бузата, подобен на назъбена светкавица – да, да, той никак не приличаше на нито едно от децата, за които се бе грижила. И все пак щеше да се опита да мисли за него като за човешко същество. Бедното изгубено, изплашено дете, което бяха откъснали от времето. Щеше да успее. Може би.

Но, Боже. Бе толкова грозен! Господи, Боже мой, истинско предизвикателство е да се опитваш да обикнеш нещо толкова грозно! Мис Фелоус не вярваше, че ще успее въпреки всичко, което бе казала на Хоскинс по време на събеседването и това доста я тревожеше.

Напълниха ваната. Елиът – як, тъмнокос мъж с огромни ръце и здрави китки, бе поел момчето от доктор Хоскинс и държеше извиващото се телце полупотопено във водата. Мортесън, другият ѝ помощник, бе докарал количката с лекарствата. Мис Фелоус изстиска половин туба антибиотичен сапун. Във ваната закипя жълта мехуреста пяна. За миг балончетата отклониха вниманието на детето и то престана да вие и рита, но само за миг. После се сети, че с него става нещо страшно и отново се замаята. Елиът се разсмя.

– Ама че опасен малък негодник. Тоя път за малко да ми се изплъзне.

– Гледайте да не се изплъзва – мрачно каза мис Фелоус. – Господи, каква мръсотия! Внимание! Дръжте го! Дръжте го!

Мръсна работа.

Даже и намесата на двамата мъже не бе в състояние да ѝ помогне да удържи момчето. То не преставаше да се извива, да се гърчи, да рита, да дращи и да реве. Мис Фелоус нямаше представа дали детето се бори за живота си или защитава достойнството си, но със сигурност досега не бе имала толкова непокорен пациент. На Елиът не му беше вече до смях. Момчето бе одрало ръката му и под гъстите къдрави косми се показваше дълга кървава драскотина. Мис Фелоус се чудеше дали няма да е по-добре да го упоят, за да се справят, но щеше да прибере към това само в краен случай.

– Направете си инжекция с антибиотик, като свършим – каза тя на Елиът. – Това одраскване не ми харесва. Никой не знае що за праисторически микроби се крият под ноктите му.

Улови се, че съвсем е забравила как по-рано настояваше да приеми детето в напълно стерилна обстановка. Сега това ѝ изглеждаше просто глупаво. Момченцето бе тъй силно, жилаво, ожесточено, а тя бе очаквала слабо беззащитно същество.

И все пак, мислеше мис Фелоус, все пак той е беззащитен, нищо, че се съпротивлява така. Ще се наложи да го наблюдават много внимателно през следващите няколко дни, за да го предпазят от някоя бактериална инфекция, за която няма вродена резистентност.

– Елиът, извадете го за малко над ваната – разпореди тя, – Мортесън, налейте чиста вода. Господи, колко е мръсно това дете!

Къпането продължи цяла вечност.

Мис Фелоус работеше мълчаливо. Раздразнението ѝ растеше. Настроението ѝ рязко се променяше, превръщаше се в озлобление, в истинска ярост. Вече не мислеше колко вълнуващо е да се заеме човек с

трудно предизвикателство. Сега съзнанието ѝ бе заето преди всичко с мисълта, че бе подлъгана от Хоскинс да приеме тази невъзможна задача, чиято същност в крайна сметка не бе разбрала. Усещането ѝ се подсилваше от непрестанната съпротива и викове на момчето, от цялата мокротиия наоколо.

Той бе намекнал, че детето няма да е хубаво, но това съвсем не значеше, че ще е отблъскващо деформирано и упорито като див звяр.

Сапунът и водата едва успяваха да отстранят вонята, която се разнасяше от него.

Схватката продължаваше. Мис Фелоус изпита силно желание да тикне момчето в ръцете на доктор Хоскинс, така както беше мокро и сапунено, да се въртне и излезе, но знаеше, че не може да го направи. В крайна сметка имаше професионално достойнство. За добро или лошо вече бе приела тази работа. Просто трябваше да стисне зъби и да си признае, че Хоскинс въобще не бе я подвел. Бе я предупредил, че детето ще е трудно, необикновено, необуздало и може би доста неприятно. Точно това беше казал. Бе я попитал дали е готова да се грижи за него безусловно, независимо дали брадичката му ще е хлътнала или челото изпъкнало. И тя бе отвърнала „Да“. „Да, да и да. Готова съм, ще се справя с всичко това.“

И как щеше да я изгледа Хоскинс, ако излезе сега. В студените му изпитателни очи щеше да се чете: „Значи бях прав. Обичате да се занимавате само с малки сладки дечица, мис Фелоус?“

Тя му хвърли един поглед. Хоскинс стоеше настрана и хладнокръвно ги наблюдаваше от разстояние с някакво подобие на усмивка. Очите им се срещнаха, той се ухили, сякаш бе надникнал в съзнанието ѝ и бе прочел яростта и чувството, че е предадена, зараждащо се в нея и това, което виждаше, го забавляваше.

В гърдите ѝ се надигна нова вълна ярост. Непременно ще напусна, реши тя, само че не сега. Не преди да овладее положението. Ако напусна по-рано, ще бъде унизително. Първо ще цивилизовам малко това диваче. Нека после Хоскинс търси кой да се справя с него.

Схватката във ваната приключи. Тримата възрастни надделяха над малкото изплашено дете. Поне свалиха горния слой мръсотия и кожата му придоби що-годе приличен цвят. Пронизителните ужасни писъци се превърнаха в приглушен хленч.

Изглеждаше изтощен от борбата. Оглеждаше се внимателно. Очите му шареха уплашено и подозрително се местеха от човек на човек.

Трепереше. Не толкова от страх, колкото от студ след банята,

предположи мис Фелоус. Макар да беше набит, беше невероятно слаб, въобще нямаше излишни тлъстини, а ръцете и краката му бяха като пищялки. Трепереше, сякаш нечистотията го бе предпазвала от студа. Мис Фелоус рязко се разпореди:

– Донесете ми нощница за детето.

Нощницата се появи незабавно. Всичко бе подръка и все пак чакаха тя да даде нареждания. Хоскинс като че нарочно стоеше настрана и я оставяше да свири първа цигулка, за да я провери.

– Най-добре пак да го хвана, мис Фелоус – предложи Елиът. – Сама няма да му надвиете.

– Прав сте – съгласи се мис Фелоус, – няма да се справя. Благодаря, Елиът.

Като видя нощницата, момчето отвори широко очи, сякаш беше някакъв уред за мъчение, но този път борбата бе по-кратка и не толкова ожесточена, колкото във ваната. Елиът сграбчи мъничките китки с грамадните си лапи и вдигна късите ръце нагоре. Мис Фелоус сръчно нахлузи розовата памучна нощница през уродливата глава.

Момчето издаде тих звук, може би израз на любопитство. Пъхна пръстите на едната си ръка под яката и стисна здраво плата. На чудноватото чело се очерта дълбока бръчка.

Той изръмжа и бързо и силно дръпна дрехата, като че искаше да я разреде.

Мис Фелоус рязко го перна по ръката. Зад нея доктор Хоскинс изненадано възкликна, но тя не му обърна внимание.

Момчето се изчерви, но не се заплака. Впери очи в мис Фелоус. Шамарчето май въобще не го беше обидило, напротив, изглежда, беше нещо познато и нормално. Очите му бяха най-големите детски очи, които мис Фелоус някога бе виждала – черни, блестящи и тайнствени.

Разперените къси пръстчета се плъзнаха бавно по непознатата плътна тъкан, но вече не в опит да я разкъсат.

„А сега какво?“ – отчаяно се питаше мис Фелоус.

Всички като омагьосани чакаха нея, дори грозното момченце.

В главата ѝ в безпорядък нахлуваха нещата, които предстоеше да се свършат.

Профилактика на инфектираното одраскване.

Да се изрежат ноктите на ръцете и краката му.

Да се направят изследвания на кръвта. Да се провери издръжливостта на имунната му система.

Да се ваксинира ли? Дали има нужда от превантивно лечение с

антибиотици?

Да се подстриже.

Да се вземат проби от изпражненията. Да се изследва за паразити в червата. Да се прегледат зъбите.

Да се направи рентгенова снимка на гръдния кош, а и на всички кости.

Още десетина други неща – кое по-належащо, кое не чак толкова.

И тогава се сети за най-важното, поне най-важното за малкото грозно момченце.

– Има ли храна? – рязко попита. – Мляко?

Имаше. Сестра Стратфорд – третата ѝ помощничка, докара подвижен лъскав шкаф. В хладилното отделение мис Фелоус намери литър и половина мляко. Да го подтопля, да го подсилва с витаминозни съставки и медно-кобалтов-железен сироп нямаше време. В други отделения бяха поставени разнообразни бебешки храни в самозаотоплящи се контейнери.

Мляко, само мляко. С това трябваше да започне. Каквото и да бе яло там, откъдето го бяха взели – полусуrowо месо, диви плодове, корени и насекоми и кой знае още какво, детето положително се бе хранило с мляко. Предполагаше, че примитивните племена кърмят малките си до доста късно.

Диваците обаче не биха се справили с чаша. В това поне беше сигурна. Мис Фелоус наля малко мляко в една чинийка и я пъкна за секунди в микровълновата фурна да се постопли.

Всички я наблюдаваха – Хоскинс, Кендид Девни, тримата санитарии и всички, успели да се намъкнат в СТАТИС зоната. Момчето също не свалеше очи от нея.

– Погледни ме – обърна се тя към момчето. – Добро дете. – После внимателно взе чинийката, повдигна я до устата си и се направи, че лочи...

Момчето проследи движенията ѝ с поглед. Но дали разбра?

– Пий! – подкани го тя. – Така се пие.

Мис Фелоус отново се направи, че лочи. Почувства се смешно, ала бързо отпъди това чувство. Ще направи всичко, което сметне за необходимо. Момчето трябва да се научи да пие.

– А сега ти – каза тя.

Побутна чинийката към него. Оставаше само да се наведе леко и да изближе млякото. То го погледна сериозно. Нищичко не разбираше.

– Пий! – нареди тя. – Пий! – извади език и пак му показа.

Никаква реакция. Само втрещеният поглед. Отново се разтрепери, макар в стаята да беше топло, а и нощницата бе достатъчно плътна.

Трябва да се приложи директният метод – реши мис Фелоус.

Постави чинийката на пода. Сграбчи лакътя на момчето с една ръка, наведе се и топна трите си пръста в млякото. Загреба малко и го лисна на устните му. Млякото потече по бузите и хлътналата брадичка.

Момчето изпищя пронизително. Досега не го беше чувала да издава този звук. Изглеждаше стъписано и недоволно. Бавно прокара език по навлажнените си устни. Намръщи се. Опита. Пак се облиза.

Май се усмихваше.

Да, да. Усмихваше се по някакъв свой начин. Мис Фелоус отстъпи назад.

– Мляко – каза тя. – Това е мляко. Продължавай. Пийни още малко.

Момчето предпазливо пристъпи към чинийката. Наведе се към нея, после вдигна очи и рязко изви глава, сякаш се страхуваше, че зад него се е притаил неизвестен враг, но там нямаше нищо. Пак се наведе – сковано, непохватно, протегна врат и близна млякото – отначало предпазливо, после с нарастващо нетърпение. Лочеше като котка, сърбаше. Не се сещаше да вдигне чинийката към лицето си. Приличаше на малко животно, клекнало на пода да пие мляко.

Неочаквано у мис Фелоус се надигна отвращение, въпреки че именно тя му бе показала как да лочи. Искаше да мисли за него като за дете, ала той непрекъснато се държеше като животинче и това ѝ беше противно. Противно ѝ беше. Знаеше, че това вероятно е изписано на лицето ѝ, но нищо не можеше да направи. Защо се държеше така дивашки? Вярно – бе праисторическо, вярно – бе отпреди четиридесет хиляди години, но защо трябваше толкова много да прилича на маймуна? Нали бе човешко дете? Нали? Що за дете щяха да ѝ поверят?

Кендид Девни като че долови нещо.

– Доктор Хоскинс, сестрата знае ли? – поинтересува се той.

– Какво да знам? – попита тя.

Девни се поколеба, но Хоскинс – на лицето му отново се появи изражение на забавляващ се страничен наблюдател, каза:

– Не съм сигурен. Защо не ѝ кажете?

– Какви са тези загадки? – настоя тя. – Няма ли да ме уведомяте или трябва да разнищвам някаква тайна?

Девни се извърна към нея:

– Чудех се, мис, дали всъщност знаете – вие сте първата цивилизована жена в историята, на която се пада да се грижи за неандерталско

дете.

Паралел втори: Главната жрица

Настъпи четвъртото утро, откакто бяха предприели похода на запад, за да се поклонят на МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ. Още от мига, когато Сребърния Облак заповяда да поемат обратно по дългия път през голите поля, студеният сух северняк не спря да вие. От време на време край тях просвирваха нови и нови вихрушки прозрачен, бодлив сняг и танцуваха в необуздани млечно-бели спирали над главите им. И всичко това по средата на лятото! Богинята наистина трябва да е разгневена. Но защо? Какво са сторили?

Нощем хората се гушеха из процепи и пролуки под небето, озарено от мразовитата светлина на бялата луна. Нямаше пещери, където да се приютят. Някои от тях – по-изобретателните, струпваха заслони от клоци и съчки, ала повечето бяха изтощени до крайност от целодневния преход и търсенето на храна и въобще не правеха усилия.

Денят на Празника на Лятото беше дошъл и отминал и за първи път, откакто се помнеха, той не се състоя. Това никак не се харесваше на Главната жрица.

– Със студените месеци ще настъпи глад – мрачно каза тя на Пазителката на Миналото. – Не е на добро да се пропусне Празника на Лятото. Кога друг път не сме спазвали традицията на този ден, както подобава?

– Ние не пренебрегваме Празника на Лятото – отвърна Пазителката на Миналото. – Просто го отлагаме, докато Богинята ни посочи правия път.

Главната жрица плюна:

– Богинята ще ни посочва правия път! Какво си въобразява Сребърния Облак? Аз съм тази, чрез която получавате съвета на Богинята. И не е нужно да отивам до МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ, за да го прозра.

– Но Сребърния Облак трябва да отиде – каза Пазителката на Миналото.

– Само защото е страхливец. Уплашил се е от Другите. Разбра, че са пред нас, и иска да избяга от тях.

– И пред нас, и зад нас. Не можем повече да се крием. Заобикалят ни отвсякъде, а ние сме много малко и не е по силите ни да се бием. Какво да сторим? Богинята трябва да ни каже как да се справим с тях.

– Да – мрачно се съгласи Главната жрица. – Май имаш право.

– Така че, ако ти в името на Богинята не можеш да ни научиш как да постъпим...

– Достатъчно, Пазителко на Миналото. Разбирам какво искаш да кажеш.

– Добре тогава. Гледай да не забравиш.

Главната жрица сърдито изсумтя и отиде до огъня. Изправи се, притиснала с ръце страните си. Вече и не искаше да си спомня откога все се дърлеха с Пазителката на Миналото. Времето си течеше, а те така и не можеха да се помирят. Пазителката на Миналото се мислеше за много важна, задето помни дълго, подпомагана от снопове Пръчки на Паметта и добре познава обичаите. Да, вярно, Пазителката на Миналото бе важна за племето – с неохота си призна Главната жрица, – но не е посветена. А аз съм посветена. Тя просто помни миналото, а аз говоря с Богинята; понякога и Богинята говори с мен.

Все пак, помисли си тя, Пазителката на Миналото има право.

Главната жрица разгърна кожената си наметка. Топлото розово сияние на огъня се надигна и обви жилавото набито тяло. Другите бяха голяма заплаха. Те се бяха появили изневиделица – високи, гъвкави, влудяващи, с плоски лица, и се разпростираха навсякъде – заграбваха най-хубавите пещери, най-богатите ловни полета, най-сладките извори. Какви истории бе чувала Главната жрица – да ти настръхнат косите. От време на време Племето срещаше някой самотен и той разказваше за сблъсъци между своите и Други, за кървави кланета и страшни поражения.

Другите разполагаха с много, при това по-надеждно оръжие. Бяха по-подвижни в битките. Говореше се, че са бързи като сенки, и когато нападат, сякаш изникват от всички страни. Досега Сребърния Облак бе успял да предпази Племето. Умело бе превел народа си дотук през широките открити равнини, като бе избягвал сблъсъци с опасните пришълци. Ала докога щеше да продължи това? Да, най-добре да се поклонят на Святото място и да чуют какво ще ги посъветва Богинята, реши Главната жрица.

Освен това Сребърния Облак бе много убедителен по въпроса за религиозната страна на празника. Празника на Лятото отбелязваше връхната точка на годината. Тогава слънцето грееше топло, а денят бе дълъг. Той бе възхвалявал добрата Богиня – на милостта и великодушieto й, благодарност отсега за благата, които ще им дари в останалите седмици на летния лов и сезона за събиране на плодове.

Редно ли бе да проведат Празника на Лятото – бе попитал той – в

момент, когато Богинята е явно огорчена от тях?

Още повече, – мислеше Главната жрица – как може да се състои Празника на Лятото, след като Сребърния Облак твърдо отказва да го проведе. Обрядът трябваше да бъде извършен от мъж, при това от мъжа с най-голяма власт в Племето. Именно той трябваше да изиграе танца на благодарността пред Светилището на Богинята. Именно той трябваше да принесе в жертва бичето, да вземе в прегръдките си избраната девица и да я посвети в тайните на Великата Майка. Другите празници се ръководеха от Трите жрици, но беше невъзможно те да проведат Празника на Лятото. Това бе работа на вожда. Главната жрица не бе особено доволна, но Сребърния Облак бе решил.

Главната жрица загърби огъня. Време беше да подготви Светилището за утринните ритуали.

– Жрици на Богинята – извика тя, – хайде и двете на работа!

Навремето и трите имаха имена, ала сега всички ги наричаха „Жриците“. Когато встъпваш в служба на Богинята, трябва да се откажеш от името си. Богинята няма име, нямат имена и Нейните служителки.

Главната жрица все още си спомняше името на най-младата, тъй като бе нейна дъщеря и Главната жрица сама я бе нарекла Ярко Утринно Небе. Сега бе само Жрица. Не можеше обаче да си спомни как се казваше втората Жрица – или Тъжната Птица, или Бързата Лисица – не беше сигурна. Някога Тъжната Птица и Бързата Лисица много си приличаха. Едната умря, а другата стана Жрица. С времето Главната жрица започна да ги бърка. Що се отнася до собственото ѝ рождено име, Главната жрица въобще не можеше да си го спомни. Бе го забравила преди много-много години и сега рядко мислеше за него. Беше Главната жрица и толкоз. Понякога, докато чакаше съня да я навести, усещаше, че пряко волята си се чуди какво ли е било името ѝ. Май нещо като Слънчев лъч? Или Златни Криле? Или Блестяща Вода. Нещо, свързано с блясък, сигурна беше. Ала самото име винаги ѝ се изплъзваше. Чувстваше вина, задето се опитва да си го спомни. Със сигурност знаеше – няма кого да попита. Беше грях Главната жрица да използва родното си име по каквато и да е причина. Всеки път, когато се замисляше за него, незабавно правеше знака за пречистване и молеше прошка.

Това бе четиридесетото ѝ лято. В Племето само Пазителката на Миналото бе по-стара, и то само с пет-шест луни. Но Главната жрица бе силна и здрава, можеше да живее още десет години, може би петнадесет, а даже и двадесет, ако има късмет. Майка ѝ бе доживяла дълбока старост, бе успяла да превали шейсетте; баба ѝ – също. Дълголетие бе

обичайно за семейството ѝ.

– Тази сутрин ще извършим ли целия обряд? – попита най-младата жрица, докато подреждаха камъните и оформяха Светилището.

Главната жрица я погледна ядосано:

– Разбира се! Защо не?

– Защото Сребърния Облак иска да тръгнем веднага след утринно хранене. Казва, че днес трябва да изменим повече път, отколкото през предишните три дни.

– Сребърния Облак! Сребърния Облак! Сребърния Облак казва това, Сребърния Облак казва онова и ние подскачаме като жаби, накъдето ни заповяда. Той може да бърза, ала не и Богинята. Ще извършим целия обряд.

Тя запали огъня на Богинята. Втората жрица извади малката торбичка от вълча кожа, взе отвътре благоуханни билки и ги поръси в огъня. Оцветените пламъци лизнаха високо. Най-младата жрица донесе каменния съд с кръвта на убитото вчера животно и поля малко на жертвеника. Главната жрица извади трите свещени мечи черепа от косматата меч козина, в която ги съхраняваше. Бяха най-ценното притежание на Племето. Постави всеки от тях на плосък камък, за да ги предпази от допира със земята.

Черепите бяха преминали през ръцете на много поколения, дори и Пазителката на Миналото не можеше да каже колко. Преди години велики герои бяха надвили мечките в пряк двубой. Оттогава жриците си ги предаваха една на друга. Мечката бе Бащата на Племето, великата заплодяваща сила, която поражда живот във Великата Майка. Главната жрица трябваше да внимава черепите да не докоснат земята, защото тогава те щяха да оплодят Майката, а сезонът не беше подходящ за това. Децата, заченати сега, по средата на лятото, щяха да се родят през тъмните дни на късната зима, когато храната е най-малко. Най-добре е да бъдат заченати през есента, за да се появят на бял свят напролет.

Главната жрица постави ръце последователно на всеки от черепите и нежно плъзна пръсти по челата, полирани през годините от дланите на толкова жрици. Почувства как по ръцете, а след това по раменете ѝ ползват тръпки, когато мощта на извечното бащино начало от черепите прониква по тялото ѝ.

Погали лъсналите зъби, прокара пръсти по очните орбити...

Бащиното начало проправи пътя на Майчината мощ в душата ѝ. Едното неотстъпно следваше другото. Не можеше да пробудиш едното, без да усетиш другото.

– Богиньо, благодарим ти – зашепна Главната жрица. – Благодарим ти за даровете на земята, за месото на животните. Благодарим ти най-вече за даровете на утробите ни.

Тя докосна за миг гърдите си, после корема и слабините, приведе се и заби нокти в твърдата замръзнала почва. Макар и студена днес, това бе гърдта на Майката и тя я помилва с любов. До нея другите две жрици сториха същото.

Тя затвори очи. Видя огромната дъга на гърдта на Майката да се простира далеч пред тях. Душата ѝ се изпълни с присъствието на Богинята, с Майчината мощ.

– Благослови ни! – молеше Главната жрица. – Закриляй ни. Дари ни благодатната си любов.

Трансът ѝ бе прекъснат от крясъци и смях някъде зад нея. Момчетата се забавляваха с грубите си игри. Наложиха си да не им обръщат внимание. Макар и непохватни, жестоки и глупави, те също бяха деца на Богинята.

Богинята бе създала жените да раждат деца и любов, а мъжете да ловуват, да намират храна, да водят война и на всеки бе определена роля, която другият нито можеше, нито смееше да изпълнява. Това бе значението на Празника на Лятото, събирането на мъжа и жената в служба на Богинята. И ако момчетата бяха лоши и непочтени, то Богинята ги бе създала такива. Нека се смеят. Нека тичат в кръг, нека се налагат с пръчки, когато се догонят. Просто трябваше да бъде така.

Дългият обряд свърши. Тя взе пръчка и разръчка въглените. Прибра свещените камъни и вдигна мечите черепи. Целуна ги един по един и ги затъкна в гънките на кожата.

Сребърния Облак стоеше далеч от нея, скръстил ръце на гърдите си, нетърпелив, сякаш едва бе дочакал да свърши. По-наблизо Главната жрица видя Мъдрата. Въртеше се в кръг начело на най-малките деца и ги учеше някаква песен.

– Колко жалко – рече си тя. – Тази ялова жена си въобразява, че е една от Майките. Богинята е много сурова с нея.

– Свършихте ли най-последно? – извика Сребърния Облак. – Можем ли вече да тръгваме, Главна жрицо?

– Да, да тръгваме.

Мъдрата дойде при нея. По петите ѝ се промъкна ято дечурлига – Сладкото цвете, Детето на Небесния Огън и още няколко.

– Може ли да кажа нещо, Главна жрицо? – попита Мъдрата.

– Сивия¹ Облак иска да прибираме и да тръгваме.

– Съвсем за малко, а?

– Щом е за малко, може.

Колко досадна беше тази Мъдрата. Главната жрица никак не я обичаше. О, да, тя бе умна и изпълнена с тъмна сила, те не трябваше да забравят това, ала бе чепата и неразбрана. Животът ѝ бе изпълнен с нещастия. Главната жрица я съжаляваше заради мъртвородените бебета, за смъртта на баща им и всичко останало, но все пак искаше Мъдрата да я остави на мира. Около ѝ витаеше гневът на Богинята.

Мъдрата тихо попита:

– Вярно ли е това, което се говори? Щяло да има специално жертвоприношение, като стигнем МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ?

– Да, ще има жертвоприношение – потвърди Главната жрица. – Как може поклонение без жертвоприношение на Светото място?

– Специално жертвоприношение!

Малкото останало търпение на Главната жрица бързо се изпаряваше:

– Как така специално, Мъдрата? Как така специално? Няма време за недомлъвки.

– Дете – отвърна Мъдрата.

Шепа сняг да бе хвърлила Мъдрата в лицето ѝ, нямаше да я изненада повече.

– Какво? Кой говори такива неща?

– Мъжете приказват. На МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ ще предложим на Богинята дете, а тя в замяна ще държи Другите на разстояние. Сребърния Облак вече е решил. Сигурно преди това е говорил с теб. Вярно ли е, Главна жрицо?

Сърцето ѝ лудо заби, в ушите ѝ сякаш отекна гръмотевичен тътен. Почувства се слаба и замаяна, с огромно усилие се задържа на краката си, но не отклони поглед от очите на Мъдрата. Пое дълбоко въздух, напълни дробовете си, пак, и пак, и пак, докато накрая си възвърна някакво подобие на самообладание.

– Да, никога досега Другите не са били толкова опасни.

– Жертвоприношенията на деца няма да ни опазят от Другите.

– Говори се, че вие със Сребърния Облак сте решили обратното.

– Който казва така, лъже – разпалено се сопна Главната жрица. – Аз не знам нищо такова. Нищо. Това са глупости, Мъдрата. Няма да стане.

Няма да го допусна. Обещавам ти. Няма да има жертвоприношения на деца. Можеш да си напълно сигурна в това.

– Закълни се. Закълни се в Богинята! Не! – Мъдрата се присегна и хвана детето на Небесния Огън с една ръка и Сладкото Цвете с другата.
– Закълни се в душите на това малко момченце и това малко момиченце.

– Думата ми ти стига.

– И няма да се закълнеш?

– Думата ми е достатъчна – отвърна Главната жрица. – Не. Не съм длъжна да се кълна пред теб нито в Богинята, нито в дребното телце на Сладкото Цвете, нито в каквото и да било. Ние сме цивилизован народ, Мъдрата. Не убиваме деца. Какво още искаш?

Мъдрата я изгледа с недоверие, но отстъпи и си тръгна. Главната жрица остана сама и се замисли.

– Да принесат в жертва дете? Сериозно ли го мислят? Нима се надяват, че това ще послужи за нещо?

Би ли допуснала Богинята подобно нещо? Да отнемеш мъничък живот, да върнеш на Богинята това, което ти е дала – това ли е начинът да я убедиш, че трябва да помогне на Племето в момент на изпитание?

Не. Не. Не. Не. Колкото и да се опитваше, не виждаше никакъв смисъл.

Къде беше Сребърния Облак! А, ето го там – разглежда купчината нови върхове за стрели на Ездача на Мамути. Главната жрица отиде до него и го дръпна настрана.

– Искам да ми кажеш нещо – тихо рече тя. – Кажи ми истината. Истина ли смяташ да принасяш дете в жертва, когато стигнем МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ?

– Да не си се побъркала, Главна жрицо?

– Мъдрата каза, че някои от мъжете говорят за това, че ти вече си взел решение, и аз съм съгласна.

– А ти съгласна ли си? – попита Сребърния Облак.

– Разбира се, че не съм.

– Е, и останалите приказки са толкова верни. Да принасяш в жертва дете?! Главна жрицо, да не би да си повярвала, че въобще мога да...

– Не бях сигурна.

– Как може да говориш така?

– Но нали отложи Празника на Лятото?

– Какво става с теб, Главна жрицо? Не правиш ли разлика между отлагането на някакъв празник и убийството на дете?

– Според някои едното е не по-малко от другото.

– Е, всички, които казват подобни неща, са луди – сонна се Сребърния Облак. – Нямам такива намерения. Можеш да кажеш на Мъдрата, и аз... – той замълча. Лицето му придоби странно изражение. – Да не мислите, че това може да ни помогне? Да не би да предполагаш...

– Не – отсече Главната жрица. – Не, не разбира се. Сега май ти си загуби ума. Не ставай смешен. Нищо не предполагам. Дойдох само да разбера дали в приказките, които се разнасят, има нещо вярно.

– Вече знаеш. Няма нищо подобно.

Ала в очите му остана странен блясък. Яростта му се беше постопила и той се бе замислил. Главната жрица не знаеше как да тълкува тази вгълбеност. За какво ли мислеше?

В името на Богинята! Дали изведнъж не му щукна да принесе дете в жертва! Дали току-що не му подсказах тази чудовищна идея? Не – реши тя. – Не. Не е възможно. Тя добре познаваше Сребърния Облак. Беше корав, непоколебим, можеше да бъде жесток, ала това – не. Не и дете.

– Искам хубаво да ме чуеш. – Главната жрица се надяваше, че ще бъде убедителна. – Според някои хора от Племето няма да е зле да предложим дете на Богинята. И струва ми се, могат да успеят да те убедят в това, докато стигнем МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ. Но аз няма да позволя. Ще стоваря най-тежкото проклятие на Богинята на главата на тоя, който предлага подобно нещо. Да, Най-страшното проклятие – проклятието на Мечката. Без колебание ще го лиша и от най-нищожната милост на Богинята. Ще...

– Успокой се, Главна жрицо. Напразно се горещиш. Никой не предлага да принасяме дете в жертва. Никой. Когато стигнем МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ, ще уловим ибекс или дива коза, или някой охранен червен лос, и както винаги ще дадем месото на Богинята. Това е. Така че успокой се. Успокой се. Вдигаш много шум за нещо, което, знаеш, никога няма да допусна да се случи. Сигурен съм, че знаеш това, Главна жрицо.

– Значи – повтори тя – ибекс или дива коза?

– Разбира се.

Той се усмихна, пресегна се и стисна рамото ѝ с топлота. Тя се почувства глупаво. Как бе допуснала, че Сребърния Облак ще одобри подобно варварство? Главната Жрица отиде до малкото поточе и наплиска пламналото си чело със студена вода.

По-късно същата сутрин, след като Племето отново пое на запад, Главната жрица настигна Мъдрата и ѝ каза:

– Говорих със Сребърния Облак. Той също чу за първи път за жертвоприношението на дете, и мисли като мен и като теб. Никога няма да го позволи.

– Някои не мислят така.

– Кой например?

Мъдрата неопределено поклати глава:

– Не искам да споменавам имена, но казват, че Богинята няма да бъде удовлетворена, докато не й дадем едно от децата си.

– Щом мислят така, значи въобще не разбират Богинята. Моля те, Мъдрата, забрави това! Празни приказки, глупави приказки.

– Да се надяваме – отвърна Мъдрата. Гласът ѝ бе натежал от лоши предчувствия.

Продължаваха да вървят. Малко по малко Главната жрица забрави за това. Отказът на Мъдрата да каже имена ѝ се стори подозрителен. И все пак в цялата история сигурно нямаше нищо вярно. Вероятно жената си бе въобразила всичко, може би не беше съвсем в ред и нямаше да е зле да я изпратят на поклонение сама, за да се отърве от тревожните мисли.

Да пожертват дете! Това бе недопустимо.

Тя забрави.

Седмиците се нижеха. Хората вървяха обратно през изтъняващата лятна топлина на запад към МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ.

Един ден стигнаха полегатия склон, откъдето се виждаха трите потока. Дългият поход бе към края си. Пътеката се извиваше плавно надолу, а в подножието, в забулената с мъгла долина проблясваше водната повърхност.

Стана късно. Племето тъкмо се готвеше да спре за нощувка, когато се случи нещо изумително.

Главната жрица вървеше в началото на колоната. От едната ѝ страна беше Вълчото Дърво, а от другата Огненото Око ѝ помагаше да носи вързопите със свещените предмети. Внезапно въздухът около тях се насити с ярко сияние. Заискри. Пред очите на Главната жрица лумнаха ярки червено-зелени мълнии, обръчи с огненобяла сърцевина. Сребърният блясък се раздвижи. Повдигна се, сниши се. През цялото време описваше спирали.

Силният блясък пареше очите ѝ. Вдигна ръка да ги предпази.

Навсякъде около нея хората крещяха от страх.

После сиянието изчезна също тъй изневиделица, както се бе появило. Във въздуха край пътеката нямаше нищо. Главната жрица примижа. Очите я боляха. От объркването ѝ се виеше свят.

– Какво беше това? – извика някой.

– Какво да правим?

– Спаси ни, Сребърен Облак!

– Главна жрицо! Главна жрицо, какво беше това?

Главната жрица навлажни устните си:

– Богинята мина край нас – отчаяно скалпи някакво обяснение. – Това бе краят на наметката ѝ. Ето какво.

– Да – развикаха се те. – Богинята! Богинята! Сигурно е била Богинята.

За миг всички притихнаха, нащрек, неподвижни, в очакване Богинята да се завърне. Ала не се случи нищо повече.

Тogaва Мъдрата се разкрещя:

– Това беше Богинята. Да. Взела е Детето на Небесния Огън.

– Какво?

– Стоеше точно тук, точно зад мен, когато светлината се появи, а сега го няма.

– Няма го? Как така? Как така го няма?

– Трябва да го търсим! – извика някой. – Намерете го! Дете на Небесния Огън! Дете на Небесния Огън!

Вдигна се голяма гюрултия. Хората засноваха безразборно във всички посоки, хаотично, просто за да не стоят на едно място. Главната жрица чу как Сребърния Облак се мъчи да въдвори някакъв ред. Майките бяха най-развълнувани – острите им писъци се извисяваха над останалия шум, а те се шураха разплакани наоколо и кършеха ръце.

В първия миг Главната жрица не можа да си спомни коя точно е майката на Детето на Небесния Огън. После се сети – Червения Утринен Дим бе дарила с живот малкото момченце с белега, приличен на нащърбена светкавица, преди четири лета. Ала майките отглеждаха децата на Племето заедно и за тях нямаше значение коя кое е родила; Млечния Фонтан, Красив Сняг, Студеното Зелено Езеро бяха не по-малко разтревожени от Червения Утринен Дим от загадъчното изчезване.

– Сигурно се е заплеснало някъде – предположи Разцепения Хълм. – Отивам да го търся.

– Тук си беше – ледено процеди Мъдрата. – Оная светлина го погълна.

– Ти видя ли?

– Вървеше след мен, когато се случи, ала не толкова назад, че да се изгуби. Светлината го взе. Тя беше.

Въпреки всичко Разцепения Хълм настоя да се върне и да го намери.

Напразно. Момчето не се виждаше никъде. Търсиха го цял час. Нямаше и следа от него. А вече се стъмняваше.

– Трябва да продължим – каза Сребърния Облак. – Тук не е място за лагеруване!

– А Детето на Небесния Огън?

– Няма го – неумолимо настоя Сребърния Облак. – Погълна го божествената светлина.

– Божествената светлина! Божествената светлина!

Продължиха. Главната жрица вцепенена бе погледнала право в сърцето на потрепващата светлина и сега още усещаше болка в очите, а когато ги затвореше, под клепките ѝ заиграваха пурпурни петна. Но наистина ли това бе Богинята? Не беше сигурна. Никога не беше виждала нещо подобно и се молеше никога повече да не види.

– Значи все пак Богинята е искала едно от децата ни – каза Мъдрата. – Да, да.

– Нищо не разбираш от тези работи – изкрещя Главната жрица. – Нищо. – Но си мислеше: ами ако е права? В крайна сметка можеше и да е така. Дори бе много вероятно. Само Богинята бе в състояние да изпрати толкова силна светлина.

Богинята бе пожелала дете. Защо? Какъв смисъл имаше?

Не ни е съдено да я разберем, реши Главната жрица, след като до късно през нощта се мъчи да си обясни необикновеното събитие. – Тя е Богинята, а ние сме само нейни чеда. Детето на Небесния Огън изчезна. Ние не можем да го проумеем, но е така. Спомни си мълвата, че Сребърния Облак смята да принесе дете в жертва на МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ. Е, поне няма повече да приказват. Почти бяха стигнали. Богинята бе взела детето, без да се налага те да ѝ го дават. Главната жрица се надяваше Богинята поне да не пожелае друго. В Племето нямаше толкова много деца, та да могат да жертват сега още едно.

Глава трета

Откриване

„Неандерталец? Праисторически! Неандерталец!“ – Мис Фелоус не можеше да повярва. Беше разгневена, потресена. В нея неудържимо се надигна острото усещане, че е измамена. Това ли беше детето в крайна сметка? Ако думите на Девни бяха верни, събдваха се най-лошите й страхове.

Извърна се към Хоскинс. В пламтящите й очи се четеше едва съдържана ярост.

– Можете да ме предупредите, доктор Хоскинс.

– Защо? Какво значение има?

– Казахте „дете“, не животно.

– Това е дете, мис Фелоус. Не сте ли съгласна?

– Да, но неандерталско дете.

Хоскинс изглеждаше учуден:

– Да. Да, разбира се. Знаете с какви експерименти се занимава СТАТИС ЛИМИТЕД. Да не искате да кажете, че не сте разбрали, че детето ще бъде пренесено от праисторическа епоха? Мисля, обсъдихме с вас всичко това.

– Праисторическа да, но неандерталска? Очаквах все пак да се грижа за човешко дете.

– Неандерталецът е бил човек – Хоскинс започваше да се ядосва, – поне до известна степен.

– Така ли е? – погледна тя Кендид Девни умолително.

Девни каза:

– Според повечето палеоантрополози от последните шестдесет-седемдесет години неандерталецът със сигурност може да се смята за подвид на Homo Sapiens, мис Фелоус, архаичен клон на вида може би, или подвид. Забравен братовчед, но определено роднина, определено човек.

Хоскинс нетърпеливо го прекъсна:

– Девни, оставете това за момент. Тук става дума за нещо друго. Мис Фелоус, имали ли сте кученце или коте?

– Да, като малка. Но какво общо има това с ...

– Тогава, като малка, грижехте ли се за това кученце, за котето? Обичахте ли го?

– Да, но ...

– То човек ли беше, мис Фелоус?

– Но, доктор Хоскинс, то беше домашно животно. Сега не говорим за домашни животни. Въпросът е професионален. Искате от една висококвалифицирана сестра със значителен опит в съвременната педиатрия да се грижи за, за ...

– А ако беше малко шимпанзе – попита Хоскинс, – тогава щяхте ли да се отвратите? Ако ви бях възложил да се грижите за него, щяхте ли да го направите, или щяхте да откажете с погнуса? А това не е шимпанзе. Не е и някаква друга човекоподобна маймуна. Това е малко човешко същество.

– Неандерталче.

– Точно така – малко човешко същество с необичаен вид, диво, но нали ви казах точно това – задачата е трудна. Вие сте опитна сестра, мис Фелоус, с отлична характеристика. Нима се отдръпвате от трудните случаи? До сега отказвали ли сте да се грижите за недъгави деца?

Мис Фелоус почувства, че губи контрол над положението. Много по-овладяно изрече:

– Можехте да ми обясните малко по-подробно.

– И вие нямаше да приемете работата, така ли?

– Ами...

– Знаехте, че ни предстои скок хилядолетия назад.

– „Хилядолетия“ може да означава три хиляди години. Чак тази вечер, когато обсъждахте експеримента с мистър Девни и внезапно спомнахте четиридесет хиляди години, започнах да проумявам какво всъщност става тук. Но дори и тогава не бях съвсем наясно, че се отнася за неандерталец. Не съм специалист по, как го казахте, палеоантропология, мистър Девни. Не съм запозната с етапите на човешката еволюция като вас.

– Не отговорихте на въпроса ми – настоя Хоскинс. – Ако предварително разполагахте с цялата информация, щяхте ли да отхвърлите предложението?

– Не съм сигурна.

– А сега искате ли да се откажете? Знаете, че имаше и други квалифицирани кандидати. Напускате ли?

Хоскинс я гледаше студено. Девни я фиксираше от другия край на стаята. Неандерталското дете бе привършило млякото, облизало чинията и сега навири към нея мокрото си лице с широко отворени жални очи.

Тя се вгледа в него: малко грозно момченце.

– Но неандерталче – чу се да казва. – Очаквах да се грижа за човешко дете...

Момченцето посочи млякото и чинийката. Внезапно избулва порой резки, груби звуци, които отново и отново се повтаряха – сродно приглушени гърлени възклицания и сложни цъкания с език.

– Ама той говори – изненадано възкликна мис Фелоус.

– Така изглежда – отвърна Хоскинс. – Или поне издава звук, който означава „дай още“ и който, разбира се, е във възможностите на всяка котка.

– Не, не. Той говореше. – настоя мис Фелоус.

– Това предстои тепърва да се установи. Има много противоречиви становища по въпроса дали неандерталците са притежавали способността да говорят. Това е едно от нещата, които смятаме да установим по време на настоящия експеримент.

Детето повтори цъкащите, гъргорещи звуци. Погледна мис Фелоус, погледна млякото и празната чинийка.

– Ето доказателство – каза тя. – Той определено говори.

– Щом е така, значи е човек, съгласна ли сте, мис Фелоус?

Не отвърна на забележката. Въпросът бе прекалено сложен, за да се занимава с него точно сега. Едно гладно дете имаше нужда от нея. Тя посегна към млякото.

Хоскинс хвана китката ѝ и я вдигна нагоре. Тя го погледна.

– Момент, мис Фелоус. Преди да продължим, трябва да знам дали възнамерявате да останете.

Тя рязко дръпна ръката си.

– Нима смятате да го уморите от глад, ако се откажа! Той иска още мляко, а вие ми пречите да му дам.

– Вървете. Но искам да знам отговора ви.

– Ще остана при него за известно време.

Наля. Момчето се наведе, потопи лице в млякото и залочи. Сърбаше, сякаш не бе ял и пил с дни. Докато облизваше чинията, от гърлото му се изтръгваха тихи напевни звуци.

Какво зверче – помисли мис Фелоус. Малко зверче. Едва се съдържа да не потръпне.

– Тръгваме, мис Фелоус – каза Хоскинс. – Преживяло е достатъчно изпитания и е най-добре да разкараме всички оттук, за да ви оставим да го сложите да почине.

– Съгласна съм с вас.

Той посочи входа на кукленската къща. Отворената овална врата

напомняше люк на подводница.

– Оттук е единственият достъп до СТАТИС ЛИМИТЕД. През цялото време ще бъде старателно заключван и охраняван. Когато излезем, ще го запечатаме херметически. Искам утре да разучите подробно ключалката. Програмирана е да реагира на отпечатъците ми. Ще я програмирам и за вашите, разбира се. Пространството над вас – той погледна нагоре – също се охранява от сензорна мрежа и ако се случи нещо нередно, незабавно ще бъдем предупредени.

– Нередно?

– Ако започнат да се натрапват.

– Защо трябва да се...

– В тези помещения има неандерталско дете от четиридесет хилядната година преди Новата ера – Хоскинс едва овладяваше раздразнението си. – Може да ви се струва странно, но всеки може да ви се натрапи, като започнем с продуцентите от Холивуд и научните ни съперници и свършим с някои от онези самозвани застъпници за правата на децата, за които говорихме при първата ни среща.

Брус Манхайм, помисли мис Фелоус. Той наистина се страхува от неприятности с него. Не ме е питал току-така дали съм се сблъскала с Манхайм в работата си.

– Да, разбира се – каза тя. – Детето има нужда от закрила – после се сети нещо и погледна към открития таван. Спомни си как бе наблюдавала какво става в малките стаи на кукленската къща от балкона. – Искате да кажете, че ще бъда пред очите на всеки, който погледне отгоре? – изуми се тя.

– Не, не – успокои я Хоскинс и се усмихна любезно, малко снизходително според нея. „Добродетелната стара мома се притеснява от любопитковци“. Но не виждаше защо трябва да се съблича и облича под втренчените погледи на непознати.

– Мис Фелоус, уверявам ви, че ще се съобразяваме напълно с вас. Доверете ми се!

Ето пак: „Доверете ми се“. Обича този израз. Сигурно го използва през цялото време, пред всеки, с когото си има работа. Не беше от изразите, които вдъхват особено доверие. Колкото по-често го употребяваше, толкова по-малко му вярваше.

– След като всеки може да излезе на балкона и да наблюдава какво става долу, не разбирам как...

– Достъпът до терасата ще е строго ограничен. Повтарям, строго ограничен – подчерта Хоскинс. – Единствено техниците по

поддръжката на енергийното ядро ще се качват, ако се наложи, и затова ще ви уведомяваме предварително. Сензорите, за които ви говорих, ще провеждат чисто електронно наблюдение, контролирано само от компютър. Няма да ви шпионирам. Тази вечер оставате с него, мис Фелоус, нали? Също и по-нататък – до ново нареждане.

– Много добре.

– През деня ще почивате в удобно за вас време. Ще уточним това утре. Мортесън, Елиът и мисис Стратфорд ще имат график и ще ви заместват винаги когато се отделите от момчето. Трябва непрекъснато да е под наблюдението на един от вас. Абсолютно задължително е да не напуска СТАСИС-зоната и винаги да се знае точно къде се намира.

Мис Фелоус внимателно огледа кукленската къща. Нещо я притесняваше.

– Но защо е необходимо всичко това, доктор Хоскинс? Толкова ли е опасен?

– Въпрос на енергия, мис Фелоус. Свързано е с някои закони за консервацията. Мога да ви обясня, ако настоявате, но смятам, че в момента имате много по-важни задачи. Запомнете – той в никакъв случай не бива да напуска тези стаи. Никога! Нито за миг, по никакъв повод. Дори животът му да зависи от това. Ясно ли е?

Мис Фелоус вирна брадичка малко театрално:

– Доктор Хоскинс, не знам какво означава „закони за консервацията“, но разбирам останалото. След като има достатъчно основателна причина, а тя явно съществува, момчето ще стои в помещението. Колкото и мелодраматично да звучи, съгласна съм да се примиря с факта, че от това може да зависи животът ми. Медицинските сестри са свикнали да поставят дълга над инстинкта за самосъхранение.

– Добре. Винаги, когато имате нужда от някого, може да сигнализирате по системата за вътрешна комуникация. Лека нощ, мис Фелоус.

Двамата мъже си тръгнаха. Останалите вече бяха излезли. Вратата се затръшна. Стори й се, че чува прищракването на електронните ключалки.

Затвориха я. С диво дете отпреди четиридесет хиляди години.

Обърна се към момчето. То я наблюдаваше предпазливо. В чинийката имаше още мляко. Мис Фелоус се постара да му покаже с жестове как да вдигне съда и да го допре до устните си. Усилията й нямаха резултат. Той просто я зяпаше и не правеше ни най-малък опит да й подражава. Затова отново му показа – вдигна чинийката към устата си и се престори, че лочи млякото.

– А сега ти. Опитай.

Продължаваше да я гледа. Трепереше.

– Не е трудно – увери го тя. – Ще ти покажа. Ето. Дай си ръцете.

Внимателно, много внимателно тя хвана китките му.

Изръмжа. Страшно беше, че толкова малко момченце може да издаде такъв звук. Той издърпа ръцете си с невероятна сила. Лицето му светна от ярост. Белегът, приличен на светкавица, рязко се открои на токущо почистеното му лице.

Само преди миг доктор Хоскинс бе сграбчил и извил ръцете му около тялото и го бе раздрусал във въздуха. Без съмнение детето още помнеше усещането за големите мъжки ръце, грубо стиснали китките му.

– Не – каза мис Фелоус с цялата нежност, на която бе способна в момента, – няма да ти причиня болка. Искам само да ти покажа как да държиш чинийката с млякото.

Той страхливо я наблюдаваше. Не сваляше уплашените си очи от нея; следеше дали няма да направи някое рязко движение. Отново бавно посегна към китките му, но той поклати глава и се изплъзна.

– Добре – съгласи се тя. – Аз ще държа чинийката. Ти само пий. Поне няма да клечиш на пода като животно.

Наля още малко мляко, поднесе го към лицето му и зачака. Зачака...

Той подхвана гърлените клокочещи звуци и цъкания, които означаваха глад, но не посегна към млякото.

Вдигна огромните си очи към нея. Издаде звук – като че ли го чуваше за първи път.

Какво казваше? „Остави чинийката на земята, Глупаво старо същество, та да си близна малко млекце.“ Да не би пък да беше това?

– Хайде, малкото ми, изпий го, без да лягаш на пода, като всяко добро човешко дете.

Не сваляше поглед от нея. Пак цъкна, малко тъжно.

– Ето така – показва мис Фелоус. После протегна чинийката към него. Почти се преви на две, проточи шия. Трудно беше – устата ѝ, за разлика от неговата, не бе изпъкнала като муцуна, – и локна малко мляко от своята страна. Той мрачно се взираше в нея от другата страна, съвсем отблизо.

Почуди се как е възможно очите му да са толкова огромни.

– Ето виж... – Локна още малко.

Той се примъкна към нея. Притискаше ръце към тялото си, така че

се наложи тя да продължи да държи чинийката. Предпазливо подаде език, после с повече ентузиазъм започна да пие. Изправен.

Мис Фелоус започна да спуска млякото към пода.

Недоволен от смъкването на съда, той изгрухтя и вдигна ръце да го задържи. Тя бързо го пусна. Сега момчето само държеше чинийката и лакомо лочеше.

Браво, дете! Чудесно!

Чинийката бе празна. Като спря да пие, той небрежно я пусна. Тя падна на пода и се разби на много парчета. Момчето я погледна. Почти със сигурност можеше да се каже, че по лицето му се чете удивление, може би и страх. Изскимтя.

Мис Фелоус се усмихна.

– Това е само чинийка, дете. Чинийките не са важни. Там, откъдето я взехме, има още много. Има и много мляко.

Срита парченцата настрана. След малко трябваше да ги вдигне – бяха остри, но засега щяха да почакаат. От долното чекмедже на контейнера с храна взе друга чинийка – същата като предишната – и му я подаде.

Скимтенето престана и той се усмихна.

Нямаше съмнение – усмихна се. За първи път, откакто пристигна. Беше невероятно широка усмивка, а колко голяма бе устата му. Наистина – от ухо до ухо! Учудващо слънчева, като внезапен лъч сред тъмни облаци.

Мис Фелоус също се усмихна. Предпазливо протегна ръка към него. Изпитваше желание да го помилва, да докосне косата му – много бавно, за да може той да проследи всеки сантиметър от движението. Искаше да го увери, че няма да му причини болка. Той потръпна, но остана на мястото си и вдигна очи към нея. Успя за миг да погали косата му, после той боязливо отскочи като изплашено зверче.

При тази мисъл лицето ѝ пламна.

Престани! Не бива да мислиш за него по този начин! Независимо как изглежда, той не е животно. Той е момченце, малко момченце, изплашено малко човешко момченце.

Но косата му, колко груба се оказа в кратичкия миг, когато ѝ позволи да го докосне! Колко сплетена, колко корава, колко гъста!

Каква странна коса! Колко невероятно странна коса. Тя каза:

– Ела да видиш как се използва банята. Мислиш ли, че можеш да се научиш?

Говореше тихо, нежно. Добре знаеше, че не я разбира, но се

надаваше, че ще реагира на спокойния ѝ тон.

Момчето отново бясно зацъка. Още мляко? Това ли искаше? Или казваше нещо ново? Мис Фелоус се надаваше, че записват всеки произнесен от него звук. Беше много вероятно, но въпреки всичко щеше да го спомене на Хоскинс на другия ден. Искаше да проучи речта на детето, да усвои езика му, ако има начин да се справи, ако това наистина е език, а не просто нечленоразделни животински звуци. Мис Фелоус възнамеряваше да го учи на английски, но можеше и да не успее. В такъв случай щеше да опита да общува с детето по неговия начин.

Странна мисъл – да проговори неандерталски. Но нали и друг път ѝ се бе налагало да прави не по-малко странни неща, за да установи контакт с трудни деца.

– Може ли да те хвана за ръката? – попита тя.

Мис Фелоус протегна длан. Момчето я изгледа, като че за първи път виждаше ръка. Тя остана така и зачака. Той се намръщи. След малко ръката му неуверено се повдигна и пропълзя към нейната.

– Точно така – насърчи го тя. – Хвани ми ръката.

Разтреперената ръчичка се доближи на около три сантиметра и тогава смелостта на момчето го напусна. Дръпна се, сякаш от пръстите ѝ излизаше огън.

– Добре тогава – спокойно каза мис Фелоус, – по-късно ще опитаме пак. Искаш ли да седнеш тук?

Тя потупа дюшека на леглото.

Той не реагира.

Тя се направи, че сяда.

Нищо. Празен поглед.

Тя седна – не беше много лесно, тъй като леглото беше малко и доста ниско, и потупа дюшека.

– Хайде – тя го дари с най-топлата, най-успокояващата си усмивка. – Хайде, седни до мен.

Тишина. Погледът. И после отново порой от цъкания и дълбоки, подобни на грухтене звуци – този път бяха различни, сигурна беше. Изглежда, притежаваше богат запас от цъкания, грухтящи и гъргорещи звуци. Това определено беше език. Вече разполагаха с голямо научно откритие – доктор Хоскинс бе споменал, че не се знае дали неандерталците са имали език, а тя се бе оказала права в началото, като каза, че са можели да говорят.

Още не е доказано, строго си рече тя. Но хипотезата е доста вероятна.

– Ще седнеш ли? Не?

Цъкания. Тя се заслуша и се опита да ги имитира, но те затрудняваха езика ѝ и тя не успя да им придаде свежестта и картечната скорост, с която ги произнасяше той. Изненадано я изгледа. Учудване. Беше трудно да се отгатне израза на лицето му, но изглеждаше очарован от факта, че се опитва да му цъка. Знаеше само, че казва нещо лошо и ужасно на неговия език. Казваше това, което не можеше да се каже. Беше много по-вероятно звуците, които издаваше, да са само неразбираем брътвеж. Сигурно я мислеше за побъркана.

Той цъкна и изръмжа гърлено и тихо, сякаш умислено.

Тя отвърна с цъкане. Повтори ръмженето – беше по-лесно за имитиране от цъкането. Отново се втренчи в нея. Изражението му беше унило, мрачно. Много приличаше на дете, изправено пред ненормален възрастен.

Това е съвсем абсурдно, реши мис Фелоус. Трябва да говоря на английски. Нищо няма да научи, ако продължавам да се видиотпявам и издавам разни шашави звуци, като си въобразявам, че говоря езика му.

– Седни! – каза тя, все едно говореше на кученце. – Седни! Не? Добре тогава, недей. Банята. Дай ръка и ще ти покажа какво се прави в банята. Пак не си съгласен, така ли? Не можеш просто да го направиш на пода, разбираш ли? Това не ти е четиридесетхилядната година преди Новата ера, и дори да си свикнал да копаеш дупки в земята, сега няма как. Особено в дървен под. Дай ръка и ела с мен вътре, хайде! Не? По-късно.

Мис Фелоус усети как започва да пелтечи. Почувства се изтощена. Осъзна, че става късно, а тази вечер отрано бе подложена на фантастично напрежение. Беше подобно на съновидение – стърчи в кукленската къща и се мъчи да обясни на някакво малко маймунче с издадено чело и широко отворени очи как се пие мляко от чинийка, как се ходи в тоалетната и как да седи на легълцето.

Не, яростно се укори тя. Не маймунче. Никога не го наричай така. Дори и сама пред себе си.

– Дай ръка – отново рече мис Фелоус. Почти успя. Почти.

Часовете се търкаляха едва-едва, а тя не бе постигнала нищо. Явно нямаше да успее нито с тоалетната, нито с леглото. А сега вече и той изглеждаше преуморен. Зина в прозявка. Очите му бяха безизразни, устните му се отпуснаха. Неочаквано се сви на голия под. После бързо се претърколи под креватчето.

Мис Фелоус коленичи и се втренчи в него. Изгледа я яростно и

защъка с език.

– Добре – съгласи се тя, – щом се чувстваш по-сигурно, спи там.

Почака малко. Чу се равномерно, спокойно дишане. Колко ли беше изморен! На четиридесет хиляди години от дома, захвърлен в чудновато чуждо място, пълно с ярки светлини, твърди подове и странни хора, каквито не бе виждал никога по-рано и въпреки всичко се сви на кравай и заспа. Мис Фелоус му завиждаше за способността да се приспособява. Децата бяха така издръжливи, толкова бързо и лесно се адаптираха дори към най-ужасния стрес.

Угаси лампата, затвори вратата и легна на кушетката, поставена за нея в най-голямото помещение.

Над нея бе мракът.

Внимателно се взря в него. Чудеше се дали някой не я дебне от балкона. Ясно ѝ бе, че става смешна, че вече е късно и там няма никой. Наблюдаваха я единствено купчина електронни сензори. И все пак съвсем да не можеш да се усамотиш...

По всяка вероятност всичко се заснемаше. Абсолютно всичко, което ставаше в СТАСИС-зоната, се записваше на видео. Не трябваше да приема предложението, без да настоява преди това да види къде ще живее.

Доверете ми се – ѝ бе казал той. Да. Точно така.

Добре. За тази вечер ще се примири. Но утре ще ги накара да поставят покрив поне над нейните стаи. Освен това, щом искат от мен да спя тук, тия глупаци ще трябва да донесат огледало, по-голям скрин, още една мивка.

Не можеше да заспи. Въпреки че беше уморена, лежеше с отворени очи, обхваната от безсънието, което завладява в състояние на крайно изтощение.

Напрегнато се послуша за шум от съседната стая.

Дали пък нямаше да излезе? Можеше ли?

Стените бяха отвесни и невероятно високи, ала ако детето умееше да се катери като маймуна?

По отвесна стена без дупки за ръцете? Пак мислиш за него като за маймуна.

Не би могъл да се прехвърли при нея. Не. Сигурна беше. Пък и всевиждащите сензори на Хоскинс бяха на балкона. Сигурно щяха да регистрират и да вдигнат тревога, ако момчето запрескача от стая в стая посред нощ.

Сигурно.

Не си направих труда да се осведомя за толкова много неща, помисли мис Фелоус.

После усети, че се чуди дали е опасен. Физически опасен.

Спомни си какви усилия положиха, за да го окъпят. Видя как първо Хоскинс, а после и Елиът едва го удържаха мирен. Съвсем малко дете, а силно. И как одра Елиът.

Ами ако влезе и ...

Не, каза си мис Фелоус. Няма да ми навреди.

Хоскинс в никакъв случай не би я оставил сама независимо от сензорите над нея, ако мислеше, че има опасност да ...

Опита се да се присмее на собствените си страхове. Беше само дете на три години, най-много на четири. Още не бе успяла да му изреже ноктите. А ако я нападне с нокти и зъби, докато спи ...

Задиша учестено. Колко налудничаво наистина, колко налудничаво... И все пак...

Съзнанието ѝ не преставаше да се лута нагоре-надолу и все не успяваше да се задържи върху някакво задоволително становище. Какво представляваше той – опасна отвратителна маймуна или ужасно изплашено малко дете, откъснато от близките си. Едното или другото? А защо не по малко и от двете. Изплашеното дете също може да причини болка, ако удари достатъчно силно. Спомни си няколко неприятни случая в болницата – деца, доведени до такова отчаяние, че бяха нападнали персонала с истинско ожесточение и бяха причинили немалки щети.

Мис Фелоус не смееше да се отпусне и да заспи. Не смееше.

Лежеше, взираше се нагоре и напрегнато се ослушваше. Изведнъж чу нещо.

Момчето плачеше.

Не пишеше от страх или яд; не викаше, не крещеше. Плачеше тихичко – ридание на нещастно самотно дете.

Всичките ѝ съмнения се изпариха незабавно. За пръв път мис Фелоус с болка помисли: Бедното! Бедното ужасено дете!

Разбира се, че беше дете. От какво значение беше формата на главата или грубата коса. Беше дете, осиротяло така, както не беше осиротявало никое друго дете на света. Хоскинс я предупреди пределно ясно при първата им среща: „Това ще е най-самотното дете на света.“ Нямаше ги не само майка му и баща му, а и целия му вид, до последния човек. Грубо го бяха грабнали от времето му и сега то бе единственото подобно същество във Вселената.

Единственото. Последното.

Изпитваше все по-силно и по-дълбоко съжаление. Едновременно с това дойде и срамът от собственото ѝ бездушие, от отвращението, което си бе позволила да почувства към детето, от разочарованието, което бе показала от дивашкото му държание. Как можа, чудеше се тя, да бъде толкова жестока? Да се държи толкова непрофесионално. Не бяха ли му причинили достатъчно зло, та трябваше жената, избрана да се грижи за него и да му помогне да се приспособи към непознатия нов живот, да го гледа с презрение?

Внимателно придърпа нощницата около глезените си – тези сензори, не можеше да не се притеснява от идиотските сензори, – стана от леглото и отиде на пръсти в стаята на момчето.

– Момченце – прошепна тя, – момченце.

Коленичи и заопипва под леглото. Тогава внезапно прояви благоразумие, резултат от дългогодишния опит с увредени деца, и издърпа ръката си обратно – можеше да я ухапе. Светна нощното осветление и отдели леглото от стената. Клетото. Беше се свило нещастно в ъгъла, завряло брадичка в коленете си, вперило в нея замъглен, неспокоен поглед.

В сумрака отблъскващите, груби черти не се виждаха, главата не изглеждаше така голяма и безформена.

– Горкичкото – прошепна тя. – Горкичкото изплашено момченце.

Мис Фелоус прекара ръка през косата му – същата твърда, сплъстена, бодлива коса, която ѝ се бе сторила тъй неприятна преди няколко часа. Сега просто изглеждаше необичайна. Отначало той настръхна при допира ѝ, но после усети как се отпуска.

– Горкото дете – промълви тя. – Дай да те прегърна.

Той тихичко изцъка, после сподавено изръмжа, сякаш изгъркори, злощастно и глухо.

Седна на пода до него и отново погали косата му, бавно и ритмично. Тялото му осезаемо се отпуска. Може би никой досега не бе милвал косата му там, в жестокия праисторически свят, в който бе живял. Изглежда, му харесваше. Внимателно и нежно си играеше с косата му – прилагдаше я, подреждаше я, вадеше репей от нея, прокарваше ръка по темето му – бавно-бавно, почти хипнотизиращо.

Погали бузата, ръката му. Той не се възпротиви.

Затананика тихо, нежно, без думи, спокойно и монотонно някаква мелодия от детството си, която бе пяла на много разстроени деца, за да ги успокои и утеши. Той вдигна глава и се вторачи в устата ѝ в мрака. Явно се дивеше на звука.

Привлече го по-близо и както я слушаше, го обгърна с ръце. Не се

дръпна. Бавно притисна страната му с едната си ръка и внимателно притегли главата му към рамото си. Подпъхна другата под краката му и с плавно, спокойно движение го вдигна в скута си.

Продължи да напява същата мелодия и го залюля на ляво-надясно, наляво-надясно, наляво-надясно ...

По едно време спря да плаче.

След малко по равномерното, подобно на мъркане дишане разбра, че спи.

Безкрайно внимателно избута с коляно леглото обратно до стената и го сложи в него. Зави го – дали бе виждал одеяло? Легло виждаше със сигурност за първи път. Подпъхна завивката. Изправи се и го погледна. Лицето му изглеждаше учудващо в съня.

Някак си вече не беше толкова важно, че е тъй грозен. Наистина.

Тръгна да излиза на пръсти, но като стигна вратата, спря и се обърна. А ако се събуди? Може да се изплаши повече отпреди, ако очаква, че ще съм при него да го галя и не ме види веднага. Може да се паникьоса, да се разбеснее.

Мис Фелоус се поколеба, не можеше да се реши. Отново се изправи до леглото и се заоглежда. Въздъхна. Това бе единственият начин. Бавно се преви над креватчето и легна до момчето.

Легълцето бе твърде малко за нея. Наложил се да притисне колене към гърдите си и да опре рамо в стената. За да не притеснява детето, трябваше да се усуче в неудобна поза. Лежеше с широко отворени очи, вдървена, смачкана. Чувстваше се като Алиса в Страната на чудесата, след като бе отпила от шишенцето с етикет „Изпий ме“. Така. Значи тази нощ няма да спи. Беше само първата нощ. По-нататък ще е по-лесно. Някои неща бяха по-важни от съня.

Усети допир по ръката. Пръстите на детето се потъркваха в дланта ѝ. Търсеше я в съня си. Малката груба ръчичка пропълзя в нейната.

Мис Фелоус се усмихна.

Тя се стресна и се събуди. Чудеше се къде се намира и защо е толкова схваната и натъртена. Долови непривичен мирис на друг човек и забравеното усещане за нечие тяло, притиснато в нейното.

С усилие потисна неудържимото желание да изпищя и едва го сподави в гърлено стенание.

Момчето седеше и я гледаше с огромните си очи. Грозното момченце, детето, изтръгнато от времето. Малкото неандерталско дете.

Измина дълъг миг, преди мис Фелоус да се опомни, че вечерта бе легнала при него. Тогава се сети. За всичко. Осъзна, че все пак някак е успяла да заспи въпреки всичко. Вече бе утро.

Бавно, без да сваля поглед от лицето му, внимателно спусна на пода първо единия си крак, после другия. Бе напрегнала мускули, за да реагира бързо в случай, че момчето се изплаши.

Хвърли бърз предпазлив поглед към открития таван. Дали ония отгоре наблюдават? Камери се въртят усърдно, регистрират как навлиза в новия ден с премежен поглед.

Тогава момчето протегна ръка и докосна устните ѝ с късите си пръстчета. Изцъка бързо два пъти и изръмжа – казваше нещо.

Мис Фелоус неволно се отдръпна при допира му. Погледна го. Потръпна леко. Укори се за това, ала не можеше да се владее – на дневна светлина изглеждаше ужасно грозен.

Момчето отново заговори. Отвори уста и направи движение, като че нещо излиза оттам.

Не беше трудно да разгадае значението на жеста. С разтреперен глас мис Фелоус попита:

– Искаш пак да ти попея, така ли?

Момчето не отговори, но продължи да се визира в устните ѝ... Развълнувано и от напрежение леко фалшиво, мис Фелоус подхвана снощната песничка. Грозното момченце се усмихна. Изглежда, позна мелодията. Започна неравномерно да се поклаща и непохватно да размахва ръце. Издаде кратък клокочещ звук – вероятно започваше да се смее.

Мис Фелоус въздъхна. Във властта на музиката е да озаптява диви зверове. Е, щом помага...

– Чакай малко – каза тя. – Нека се оправя. Само за минута. После ще ти приготвя закуска.

Написка лицето си и се среса. През цялото време мисълта за липсата на таван и за електронните очи я влудяваше. Освен това се опасяваше, че не са само електронните очи.

Момчето остана в леглото. Не сваляше очи от него. Изглеждаше спокоен. Яростта и дивата лудост от първите му часове в двадесет и първи век сякаш бяха останали назад. Всеки път, щом се обърнеше към него, мис Фелоус му махваше с ръка. Накрая той отговори на жеста ѝ – непохватното помахане предизвика приятна тръпка на изненада.

Като привърши, каза:

– Май имаш нужда от нещо по-солидно. Какво ще кажеш за малко овесени ядки с млякото?

Усмихна се, като че ли беше разбрал. Като че ли.

Закуската стана готова само за миг в микровълновата фурна. Кимна на детето. Нямаше как да разбере дали схвана жеста или просто долови миризмата, но стана от леглото и трмаво приближи. Краката му бяха къси в сравнение с набитото тяло и от това изглеждаха по-криви, отколкото бяха. Погледна към пода – явно очакваше мис Фелоус да сложи купата с овесени ядки на пода пред него, за да я излочи.

– Не – каза тя. – Вече си малко цивилизовано момченце. Или поне ще станеш. Малките цивилизовани момченца не се хранят на земята.

Цъкания. Ръмжене.

– Знам, че не разбираш какво ти говоря, но рано или късно и това ще стане. Мисля, че аз не мога да науча твоя език, но съм съвсем сигурна, че ти можеш да научиш моя.

Извади една лъжица от чекмеджето и му я показа:

– Лъжица.

Той я погледна напълно безразлично.

– С това се яде. Лъжица.

Тя я потопи в паницата и я поднесе към устата си. Той ококори очи, широките му ноздри видимо потръпнаха. Издаде странен звук, много тихо ръмжене. Мис Фелоус предположи, че това е протест на гладно същество, което мисли, че някой се кани да му отнеме закуската.

Направи се, че слага лъжицата в устата си, преглътна и облиза устни с удоволствие. Той следеше движенията ѝ с нещастните си кръгли очи, но явно нищо не схващаше.

– Сега опитай ти – каза мис Фелоус, тръсна овесените ядки обратно в купичката, обърна лъжицата към него, за да му покаже, че тя не е за ядене, гребна още веднъж и му я подаде.

Той се отдръпна, ококори се разтревожен, сякаш лъжицата бе нещо опасно. Мургавото личице се сбръчка от страх. От устните му се изтръгна нещо средно между ридание и ръмжене.

– Гледай – подкани го тя, – лъжица, каша, уста.

Не, въпреки глада не искаше да знае за лъжицата.

– Добре тогава – реши мис Фелоус, – има време и за това – и я махна. – Но ще трябва да държиш купичката в ръце. Знаеш как. Повече никакво клечене на пода.

Подаде му купата. Той погледна към нея, сетне към пода.

– Хвани я с ръце.

Цъкания. Стори ѝ се, че установява някаква последователност, но не бе сигурна. За Бога! Хоскинс трябва да нареди да записват тези

звучи, ако вече не го е направил.

– С ръце! – твърдо настоя мис Фелоус. – Така!

Разбра. Взе купичката в ръце и я вдигна към лицето си.

Палците му потънаха в кашата. Беше доста неумел и се омърля ужасно, но повечето храна все пак влезе в устата му.

„Значи схваща бързо, когато не е вцепенен от страх.“

Мис Фелоус се съмняваше дали животинското лочене от земята ще се повтори повече.

Внимателно го наблюдаваше как се храни. Изглеждаше здрав, беше набит и як. Очите му блестяха, бузите руменееха и нямаше видими признаци на треска или болести. Изглежда, засега се справяше много добре с изпитанията на необичайното си пътешествие.

Макар да не знаеше повече от останалите за растежа на неандерталските деца, мис Фелоус определено започваше да мисли, че по всяка вероятност момчето е по-голямо, отколкото ѝ се стори в началото. Беше по-скоро на четири, а не на три години. Безспорно бе дребен, но физическото му развитие превъзхождаше това на съвременните тригодишни деца. Разбира се, това до известна степен може би се дължеше на условията, при които бе живял някъде в Каменната ера. Каменната ера! Да, разбира се! Неандерталците са населявали каменната ера. Почти сигурна беше. Имаше толкова много да чете, когато ѝ се удаде случай.

Опита този път да го накара да пие мляко от чаша. Момчето бързо се ориентира и хвана чашата с две ръце, но на неговата възраст повечето деца държаха чашите по този начин. Поне не мислеше, че стъкленият съд е опасен, както му се бе сторила лъжицата. Имаше обаче проблем с отвора – беше прекалено малък и не можеше да напъха лицето си в него. Зави високо – плач на отчаяние, прерастващо в ярост. Мис Фелоус хвана ръката на момченцето, наклони чашата и я притисна към устните му.

Отново се оплеска, но повечето мляко влезе в устата му. Нищо, беше свикнала с бъркотиите.

За нейна изненада и огромно облекчение банята се оказа далеч не такъв проблем. Отначало като че взе тоалетната чиния за фонтан, в който може да попляска и да се позабавлява, и мис Фелоус се уплаши да не се напъха вътре. Задържа го, изправи го пред тоалетната и разкопча ношницата му. Той веднага разбра какво се иска от него.

Погали го по главата. Не спираше да повтаря:

– Добро момче, умно момче.

С огромно удоволствие забеляза, че детето се усмихва.

Тази сутрин се очертаваше богата на открития и това я зарадва. За него и за нея. Той се запознаваше с лъжиците, чашите и тоалетната чиния. Тя – с него. Откриваше човешката същност, скрита зад необичайното и грозно, изключително грозно лице.

Тя също се засмя. Детето се усмихна пак. Съвсем простичко – като дете, което вижда, че усмивката му предизвиква приятно чувство.

Той съвсем не е обикновено момченце – помни си тя. – Би било голяма грешка да храня подобни илюзии. Но когато се усмихва, е доста поносим. Наистина.

Глава четвърта Изучаване

Късно на следващата сутрин отново го изкъпа. Този път битката не бе чак толкова ожесточена, колкото вчера. Прегледа го доста подробно и откри няколко синини и драскотини, но те бяха нещо нормално за всяко момче, още повече, ако е живяло в примитивни условия. Нямахше явни признаци на заболявания и сериозни наранявания. Дори бе успяла с цената на огромно търпение, пеейки непрекъснато, да го усмири и да подреже ноктите на ръцете му. Ноктите на краката можеха да почакаат. Нито тя, нито детето имаха желание да се занимават повече с разкрсяване днес. Докато мис Фелоус се движеше нагоре-надолу, вратата на СТАСИС-сферата незабележимо се бе отворила и тя видя Хоскинс да стои пред нея безмълвно, със скръстени ръце. Кой знае откога беше там.

– Може ли да вляза? – попита той.

Мис Фелоус кимна хладно.

– Като гледам, вече сте вътре!

– Искам да кажа, в работната зона. Не отговорихте, когато ви се обадох по системата за вътрешна комуникация.

– Бях заета. Вероятно ще се наложи да говорите по-високо. Моля, заповядайте.

Момчето се дръпна при влизането на Хоскинс. Изгледа го неспокойно и като че понечи да се метне в задната стая. Мис Фелоус се усмихна и му кимна. То пристъпи напред, вкопчи се в нея и уви около тялото ѝ невероятно слабите си криви крачета.

Лицето на Хоскинс засия от нещо, напомнящо страхопочитание.

– Голям напредък, мис Фелоус!

– Малко овесена каша е способна на чудеса.

– Изглежда вече много привързан към вас.

– Разбирам от работата си, доктор Хоскинс. Толкова ли е невероятно?

Той се изчерви.

– Не исках да кажа...

– Не, разбира се, че не. Когато вчера го видяхте за последен път, беше малко диво зверче, а сега...

– В никакъв случай животно.

– Не – каза мис Фелоус. – В никакъв случай животно. – Поколеба

се за миг, после добави: – Имах известни съмнения в началото.

– Не бих могъл да ги забравя. Бяхте доста възмутена.

– Вече не съм. Попрекалих. На пръв поглед май наистина ми заприлича на маймунче, а не бях подготвена да се заема с подобно нещо, но той се приспособява удивително добре.

– Радвам се да го чуя. Значи решавате да останете.

Тя го изгледа продължително:

– Нима се съмнявахте, доктор Хоскинс?

– Ами – той сви рамене, – не... не. Знаете ли, мис Фелоус, не само вие сте поизнервена. Мисля, че оценявате неимоверните усилия, положени за експеримента и колко важно бе за нас да успеем. И сега, когато постигнахме наистина отличен резултат, не може да не се чувстваме леко позамаyani. Като човек, мобилизирал всичките си сили, за да изкърти вратата, препречила пътя му: внезапно настървено се хвърля върху нея, съпротивата на вратата се оказва значително по-слаба от очакваната и той влетява в тъй желаното пространство: внезапно влязъл, спира, оглежда се малко смутен и си казва: така, най-после, и сега какво?

– Хубав въпрос, доктор Хоскинс, и сега какво? Ще водите всякакви експерти да видят детето, нали? Специалисти, изследващи праисторическия живот и тем подобни.

– Разбира се.

– Предполагам, че някой ще извърши пълен медицински преглед?

– Естествено. Той обаче ми изглежда добре. Какво ще кажете? В основни линии?

– Да, в основни линии той е едно яко малко момченце. Все пак аз не съм лекар, а и още не е подлаган на вътрешни изследвания. Не е едно и също да изглеждаш здрав и да бъдеш здрав. Навярно е пълен с куп паразити, амеби, протозоични насекоми и какво ли още не. Може да са безопасни за него, може и да не са. Дори и да не са сериозна заплаха за здравето му, може да са опасни за нас.

– Вече помислихме за това. Доктор Джейкъбс ще дойде следобед и ще направи няколко предварителни изследвания. Ще работите заедно по време на целия експеримент. Ако посещението на доктор Джейкъбс не разстрои момчето прекалено, след това ще го посети доктор Макинтайър от катедрата по антропология на Смитсъновия институт и ще проведе първия антропологичен преглед. После ще го представим на средствата за масова информация.

Това я свари неподготвена.

– Средствата за масова информация? Как така? Кой? Кога?

– Така. Искат да видят момчето колкото може по-скоро, мис Фелоус. Кендид Девни вече е разгласил за експеримента. До довечера всички местни вестници и телевизионни компании ще тропат на вратата ни.

Мис Фелоус погледна детето и покровителствено сложи ръка на рамото му. То потрепери едва забележимо, но не направи опит да се отдръпне.

– Ще натъпчете това малко помещение с журналисти и камери!
Още първия ден?

– Ами не бяхме помислили за...

– Не – прекъсна го тя. – Наистина не сте помислили. Това поне е ясно. Чуйте ме, доктор Хоскинс. Неандерталчето си е ваше и вие може да правите с него каквото пожелаете, но не искам никакви журналисти тук, поне докато не го прегледат и не установят, че е здрав. Още по-добре би било да е имал достатъчно време да посвикне.

– Мис Фелоус, наистина знаете какво е значението на рекламата за...

– Да. Днес рекламата е вездесъща. Представете си каква реклама ще ви направи момчето, ако умре от страх пред камерите.

– Мис Фелоус?

– Или ако се зарази от простудата на някой репортер. Затова настоявах за стерилна среда. Опитах се да ви обърна внимание, че вероятно няма вродена защита срещу съвременните микроби. Никакви антитела, нищо, което би могло да го предпази от...

– Моля ви, мис Фелоус. Моля ви.

– Ами ако ги ошастливи с някоя симпатична чумичка от Каменната ера, за която пък ние нямаме имунитет?

– Добре, мис Фелоус. Разбрах ви.

– Искам да съм напълно сигурна, че сте ме разбрали. Настоявам репортерите да почакаат. Първо е необходимо детето да бъде ваксинирано срещу всякакви болести. Стига му и това, че снощи беше в контакт с толкова много хора. Нямам намерение да пускам тук тълпа журналисти нито днес, нито утре. Ако искат, засега могат да го снимат от балкона, без да влизат в зоната – все едно е новородено. Искам да пазят тишина. По-късно днес може да разработим график за заснемане с видеокамери. О, и като стана дума за балкона, не съм доволна от липсата на възможност за уединение. Бих желала над помещенията, предназначени за мен, да бъде изграден покрив. Като начало ще е достатъчен и някакъв брезент. Още не ми се иска разни работници да тракат с инструменти наоколо. И смятам, че останалата част от кукленската къща също може да

се покрие.

Хоскинс се усмихна.

– Знаете какво искате. Твърда жена сте, мис Фелоус. – В тона му се чувстваха едновременно възхищение и раздражение.

– Твърда? Може би. Поне когато става въпрос за моите деца.

Джейкъбс бе едър около шестдесетгодишен мъж с глуповато изражение и гъста бяла коса, подстригана късо, по войнишки. Имаше вид на способен възискателен човек, малко безцеремонен. Някои биха казали, че е по-подходящ за военен лекар, отколкото за педиатър, ала от дългогодишния си опит мис Фелоус знаеше, че децата не се притесняват от този вид безцеремонност, стига да е смекчена от доброта. Те очакваха лекарят да е с авторитет. От него искаха това, а нежността, топлотата и ласката търсеха другаде. Лекарят трябваше да е нещо като бог, да разрешава всички проблеми и да раздава лекове. Мис Фелоус се чудеше какви ли лечители са се грижили за племето на момченцето в далечното минало, някъде преди четиридесет хиляди години. Шамани без съмнение. Страховити личности с втъкнати в носовете кости и червени кръгове около очите, които поставят диагнози чрез подскоци и подрипвания около лагерните огньове със сини, зелени и алени пламъци. Как ли щеше да изглежда доктор Джейкъбс с промушена през носа кост и с мечка кожа на раменете вместо скучната бяла престилка. Той се ръкува кратко и стегнато.

– Чувал съм добри неща за вас, мис Фелоус.

– Благодаря.

– Работили сте за Галахър в централната болница във Вали Джeneral, нали? Така поне ми каза Хоскинс. Този Галахър е страхотен. Догматично копеле, но поне се е врекъл на правилни догми. Колко време работихте в неговото отделение?

– Три години и половина.

– Харесва ли ви?

Мис Фелоус сви рамене:

– Не особено. Веднъж го чух да казва нещо неуместно на една сестра. Но иначе двамата работехме добре. Научих доста от него.

– Да, професионалист е. Жалко, че се отнася така със сестрите – в някои отношения. Нали не сте имали нищо с него?

– Аз? Не. Нищо подобно!

– Не. Предполагам, не би опитал нищо с вас – рече Джейкъбс.

Какво ли има предвид? – почуди се мис Фелоус. – Може би, че не съм типът на Галахър.

Тя не бе ничий тип. Сама бе предпочела да е така, преди много години.

Изглежда, знаеше биографичната ѝ справка наизуст. Говореше ту за една болница, ту за друга; ту за един лекар, ту за друг, говореше за старши сестри и управителни съвети. С една дума се бе поосведомил. От друга страна, всичко, което тя знаеше за доктор Джейкъбс, бе, че е важна клечка в медицинския институт и освен това има голяма частна практика. Професионалните им пътища не се бяха пресичали никога. Щом Хоскинс го бе оставил да види биографичната ѝ справка, би могъл да се сети да ѝ покаже неговата. Мис Фелоус премълча и това.

– Мисля, че е време да хвърлим едно око на малкото неандерталче – каза Джейкъбс. – Къде се е скрил?

Тя посочи към съседната стая. Бе се спотаил вътре и от време на време неспокойно надничаше оттам – а от касата на вратата се подаваше къдрица от сплъстената му коса и тъгълчето на окоото му.

– Значи се срамуваме. Санитарите ми казаха друго. Твърдят, че е като бясна маймунка.

– Вече не. Първоначалният му ужас изчезна и сега просто се чувства самотен и изплашен.

– Не се учудвам, бедното животинче. Но да се залавяме за работа. Моля, извикайте го. Или трябва да отидете да го доведете?

– Ще опитам да го извикам – отговори мис Фелоус. Тя се обърна с лице към момчето:

– Тими. Това е доктор Джейкъбс. Няма да те нарани. Тими?

Откъде ѝ дойде наум? Нямахте представа.

Просто в момента изплува от дълбините на подсъзнанието ѝ. Не познаваше никого с това име. Все пак момчето трябваше да се казва някак, нали? Тимоти. Накратко – Тими. Така да е. Истинско име, човешко – Тими.

– Тими? – извика пак. Харесваше ѝ как звучи, харесваше ѝ, че може да го извика по име. Сега ще спре да мисли за него като за „детето“, „неандерталчето“, „грозното момченце“. Беше си Тими. Беше личност. Имаше си име.

Когато мис Фелоус приближи другата стая, Тими се шумгна зад вратата и се скри.

– Добре – с леко нетърпение рече Джейкъбс. – Да не прахосваме целия ден така. Моля ви, мис Фелоус, вървете и го доведете.

Той нахлузи хирургическата маска на лицето си. За да предпази както себе си, така и Тими – предположи мис Фелоус.

Това обаче се оказа грешен ход. Тими надникна и като го видя, изпищя дрезгаво и пронизително, сякаш бе зърнал демон от праисторическите си кошмари. Мис Фелоус стигна до вратата, но той неудържимо се втурна към противоположния край на стаята като пленено животно, което се мъчи да избяга от пазача си, и се притисна към стената, треперещ от страх.

– Тими. Тими.

Нямаше смисъл. Не я оставяше да го приближи. Не и докато Джейкъбс бе наоколо. Момчето бе понесло присъствието на Хоскинс доста добре, но, изглежда, Джейкъбс здравата го плашеше. Край на теориите, че децата предпочитат лекарите да са строги и безцеремонни. Поне що се отнася до това дете.

Тя позвъни и повика Мортесън и Елиът.

– Май имаме нужда от малко помощ – с неохота призна мис Фелоус.

Плещестите санитарии се огледаха предпазливо. Под униформата на лявата ръка на Елиът личеше подутина – явно превръзка на драскотината, нанесена му от Тими предишната вечер.

– Хайде! – подкани ги мис Фелоус. – Нали виждате – той е само едно малко момченце.

Ала завладяно от ужас, детето отново бе възвърнало необуздаността си. Придружена от Елиът и Мортесън от двете ѝ страни, мис Фелоус влезе в стаята и се опита да го хване, но той бясно се замята с цялата си антропoidна ловкост и те доста се поизмъчиха. Накрая Мортесън се хвърли върху него, сграбчи го през кръста и го завъртя във въздуха. Елиът предпазливо го хвана за глезените и се опита да му попречи да рита.

Мис Фелоус отиде при него.

– Всичко е наред, Тими – тихичко рече тя. – Нищо лошо няма да ти направят.

Все едно му казваше: „Довери ми се.“

Момчето яростно се бореше с почти същото ожесточение като предишната вечер, когато се мъчеха да го окъпят.

Макар да имаше чувството, че става смешна, мис Фелоус затананика снощната мелодийка с надеждата да го успокои и да го направи поговорчив. И това не помогна. Доктор Джейкъбс се наведе ниско:

– Май се налага да го упоим. Господи, какво грозно нещо.

Остър пристъп на гняв завладя мис Фелоус – все едно Тими бе нейно дете. Как смееше да говори така? Как смееше!

– Има класическо неандерталско лице – тросна се тя. – Според неандерталските стандарти е много красив. – Откъде ли й хрумна това. Възщност въобще нямаше понятие нито как изглежда класическото неандерталско лице, нито от неандерталските стандарти за красота. – Идеята да го упоите не ми харесва особено, но ако няма друг начин...

– Смятам, че няма – Джейкбъс беше категоричен. – Нищо няма да постигнем, ако го удържаме с груба сила, докато се опитвам да го изследвам.

Не – помисли мис Фелоус. – Детето няма да се зарадва, ако му напъхат скатула в устата или го заслепят, насочвайки светлини в очите му. Още по-трудно би ги оставило да му вземат кръвна проба или да му премерят температурата, дори и с помощта на термокопулационно реле с дистанционно управление.

Джейкбъс извади една ампула ултрасоничен транквилант от чантата си.

– Не знаете каква е подходящата доза – обади се мис Фелоус.

Той изненадано я изгледа.

– Дозата е съобразена с телесно тегло до тридесет килограма. Би трябвало да е безопасна.

– Съобразена е с телесно тегло на човек. Това е неандерталско дете. Не разполагаме с никакви данни за неговия организъм.

Сепна се от собствените си разсъждения. С разочарование установи, че отново прави разграничение между хора и неандерталци. Изглежда, не можеше да мисли за момчето по един-единствен начин. Той е човек! – яростно си рече тя. – Човек, човек, човек! Това е Тими и той е човек! Ала за Джейкбъс проблемът явно не си струваше да се обсъжда.

– Дори да беше млада горила или орангутан, мис Фелоус, пак бих счел дозата за подходяща. Човек, неандерталец. Какво общо има организъмът му? Само телесното тегло е от значение. Добре, този път ще приложя половин доза. Да не поемаме риск с безценното приятелче на Хоскинс.

„Не само на Хоскинс“ – Мис Фелоус се учуди на тази си мисъл.

Джейкбъс намали дозата и допря ампулата до ръката на Тими. Чу се кратко бръмчене. Транквилантът щеше да започне да действа незабавно.

– Така. Сега да изтеглим малко от палеолитната му кръв и малко от праисторическата му урина. Мис Фелоус, имате ли фекална проба?

– Не е ходил по голяма нужда, откакто е пристигнал, докторе. Прояната, предизвикана от пренасянето във времето...

– Добре, какво ще кажете да остържете малко от пода, когато се изходи и да ми съобщите?

– Но той използва тоалетната, докторе – възмущението на мис Фелоус растеше.

Джейкъбс я погледна. Видът му явно показваше изненада и нещо, напомнящо яд, но после се засмя.

– Виждам, че много бързо започнахте да го защитавате.

– Да, защитавам го. Има ли нещо нередно?

– Не мисля. Добре, когато момчето отиде до тоалетната следващия път, бих искал да вземете проба, ако е ходил по голяма нужда. Предполагам, след това не пуска водата, мис Фелоус?

Сега и Мортесън, и Елиът се разсмяха. Мис Фелоус не се включи в общата веселба.

Тими, изглежда, спеше, поне бе неподвижен, спокоен и кротък. Джейкъбс без затруднение отвори устата му и разгледа зъбите. Досега мис Фелоус не бе имала възможност да ги види. Надникна иззад рамото на Джейкъбс, като се опасяваше, че ще види страшни, хищнически, маймунски резци. Но не, не: зъбите му съвсем не бяха такива. Бяха малко по-големи от зъбите на съвременните деца и изглеждаха здрави; бяха добре оформени и равни. Тими имаше една наистина чудесна челюст. При това типично човешка, без ужасни издадени напред резци, без огромни шръкнали кучешки зъби.

Мис Фелоус въздъхна издълбоко, дълго и облекчено.

Джейкъбс затвори устата на момчето, надникна в ушите, повдигна клепачите. Разгледа дланите и ходилата, палпира гръдния кош и коремната кухня, прегъна ръцете и краката, натисна леко с пръсти мускулите на ръцете и бедрата.

– Същинска бомбичка. Вече сте имали възможност да се убедите. Дребен е за годините си и е слабоват, но няма признаци за недохранване. Щом вземем фекална проба, ще разберем какво е хапвал. Най-вероятно храната му е била с високо съдържание на протеин и малко скорбяла. Точно каквото може да се очаква у ловци и събирачи при неблагоприятен климат.

– Неблагоприятен? – попита мис Фелоус.

– Ледниковата епоха – малко снизходително поясни Джейкъбс. – Така е било повечето време през Неандерталската епоха – ледников период.

Откъде знаеш пък ти? – вбеси се мис Фелоус. – Да не си бил там? Или случайно си антрополог?

Нищо не каза. Джейкъбс направи всичко възможно да я извади от кожата ѝ, ала все пак бяха колеги и беше редно да се отнасят учтиво един към друг. Ако не за друго, поне заради Тими.

Някъде към края на медицинския преглед Тими неспокойно се размърда. След малко стана ясно, че действието на транквиланта е преминало. Значи обичайната доза за обикновено дете с неговото тегло би била нормална и мис Фелоус бе сбъркала, настоявайки за повече предпазливост. Значи и по това приличаше на съвременните деца – бе реагирал на сънотворното, както би реагирало някое от тях. Колкото повече научаваше за него, толкова повече ѝ заприличваше на човек.

Джейкъбс най-сетне бе привършил. Той прибра инструментите и на излизане каза, че ще дойде на следващия ден, ако при предварителните анализи нещо му се стори странно.

– Имате ли нужда от нас? – попита я Мортесън.

– Не. Оставете ме с детето.

Веднага щом излязоха, Тими се успокои. Явно вече бе свикнал с нея, но другите все още го притесняваха. Мис Фелоус реши, че с времето това ще се оправи.

– Не беше чак толкова лошо, а, Тими? Няколко боцвания и мушвания, но нали разбираш – толкова неща искаме да научим за теб.

Той я гледаше мрачно и мълчеше.

– Разбираш, нали, Тими?

Той кратко изръмжа две срички, които тя удивена оприличи на „Тими“. Нима беше възможно? Нима вече знаеше името си?

– Повтори! Тими. Тими.

Той отново приглушено произнесе двете срички. Този път съвсем не беше сигурна, че казва Тими. Май си бе въобразила, подведена от нетърпението. Но пък си струваше да се възползва от случая. Насочи показалец към него:

– Тими – ти си Тими. Тими. Тими.

Отново мълчаливо се втренчи в нея.

– А аз съм – тя посочи себе си, ала за миг се затрудни; мис Фелоус изглеждаше прекалено голям залък, Едит не беше подходящо. Сестра – не, и това не става. Все пак мис Фелоус – аз – мис Фелоус, ти – Тими. – Пак посочи: Аз – мис Фелоус, ти – Тими. – Повтори три-четири пъти. Той въобще не реагира. – Мислиш, че съм луда, нали? – попита го тя и се присмя на собствената си глупост. – Издавам всички тия непознати

звучи, соча, пая. И май в момента мислиш само, че е време за обяд, така ли? Права ли съм, Тими? Тими? Обед? Храна? Гладен?

Отново изрѣмжа двете срички и добави няколко цъкания.

– Да. Гладен си. Искаш малко храна с високо съдържание на протеин и малко скорбяла. Специалитетът на ледниковия период, нали, Тими? Добре. Да видим какво има тук. Така...

Доктор Макинтайър от катедрата по антропология на Смитсъновия институт пристигна рано следобед. Хоскинс предварително се обади по системата за вътрешна комуникация и попита мис Фелоус дали момчето е в състояние да приеме още един посетител скоро след предишния.

Тя погледна към другия край на стаята. Тими бе обядвал с вълчи апетит – цяла бутилка от синтетичната, обогатена с витамини напитка, препоръчана от доктор Джейкъбс, купа овесени ядки и малко парченце препечен хляб – за първи път рискуваше да му даде твърда храна. Сега седеше на крайчеца на леглото, спокоен и доволен, и ритмично удряше с пети долната страна на дюшека. По нищо не се отличаваше от обикновено малко момченце, което се забавлява след обяд.

– Какво ще кажеш, Тими? Можеш ли да изтърпиш още един преглед?

Не че се надяваше на някаква реакция, нито цъканията представляваха отговор за нея. Момчето гледаше в друга посока и продължаваше да удря креватчето с пети. Без съмнение просто си говореше сам. Явно беше в добро настроение.

– Смятам, че можем да рискуваме – осведоми тя Хоскинс.

– Добре. Та как го нарекохте? Тими? Какво е това??

– Името му.

– Той ли ви го каза? – Хоскинс изглеждаше поразен.

– Не, разбира се. Аз го наричам Тими.

Настъпи кратко неловко мълчание.

– Аха – промърмори Хоскинс. – Вие го наричате Тими.

– Все някак трябва да го наричам, доктор Хоскинс.

– Естествено, да, да. Тими.

– Тими – твърдо повтори мис Фелоус.

– Тими. Да. Много добре. Веднага ще изпратя доктор Макинтайър да прегледа Тими, щом може, мис Фелоус.

Той се оказа елегантен и спретнат и много по-млад, отколкото бе очаквала. Може би не повече от тридесет и пет годишен. Бе дребен, с изящно тяло и прекрасна златноруса коса, а веждите му бяха тъй бледи, че почти не се забелязваха. Движенията му бяха точни, изискани и

сложни, сякаш ръководени от някаква тайнствена хореография. Мис Фелоус бе изненадана от грацията и изтънчеността му. Той съвсем не отговаряше на представата ѝ за палеонтолог. Даже Тими бе озадачен от външния му вид, толкова се различаваше от всички останали мъже, които бе видял от пристигането си. Той впи широко отворени от почуда очи в Макинтайър, сякаш докторът бе същество от друг свят.

Що се отнася до Макинтайър, той изглеждаше тъй зашеметен от вида на Тими, че не можеше да пророни дума. Дълго време стоя като окаменял в рамката на вратата. Гледаше момчето също тъй втрещено, както то гледаше него. Направи две крачки наляво, спря и отново впери поглед в Тими, после мина покрай вратата, отиде в другия край на стаята, спря и пак се захласна.

Мис Фелоус каза малко кисело:

– Доктор Макинтайър, това е Тими. Тими, доктор Макинтайър. Той е тук, за да те поизучи. Предполагам, че ако искаш, и ти можеш да го разгледаш.

Бледите страни на Макинтайър почервенияха.

– Не мога да повярвам – тихо възкликна той с глас, пресипнал от възмущение. – Просто не мога да повярвам. Това дете е чистокръвен неандерталец. Жив, точно пред очите ми, от плът и кръв. Извинете, мис Фелоус, трябва да разберете. Това нещо съвсем ме смайва. Напълно. Феноменално. Абсолютно невероятно...

Той направо се просълзи. Всичко това доста я смути, стори ѝ се прекалено. Внезапно обаче раздражението ѝ се изпари и тя започна да разбира. Замисли се как ли би се чувствал историк, ако му се удаде възможност да разговаря с Абрахам Линкълн, Юлий Цезар или Александър Велики, или пък как би реагирал учен, изследовател на Библията, ако се натъкне на автентичните каменни скрижали със Свещения Завет, донесени от Мойсей от върха на Синайската планина.

Разбира се, ще е поразен. Разбира се. Да посветиш дълги години на нещо, познато само от оскъдните исторически реликви, да се опитваш да го разбереш, като възстановяваш изгубената действителност с помощта на въображението и изведнъж да се озovesш срещу него – съвсем, съвсем истинско...

Макинтайър бързо се съвзе, пъргаво прекоси залата, коленичи пред Тими и почти навря лицето си в неговото. Момченцето не показва признаци на страх. За първи път приемаше толкова спокойно присъствието на непознат. То се усмихваше, напяваше някаква несвързана мелодия и леко се поклащаше, като че любимият му вуйчо е дошъл на гости. В

очите му искреше удивление. Изглежда, бе изцяло пленен от палеонтолога.

– Колко е красив, мис Фелоус – изрече Макинтайър след дълго мълчание.

– Красив?

– Но той наистина е красив. Какво съвършено малко неандерталско лице. Погледнете само – надорбитните ръбове още не са започнали да се развиват, но няма съмнение, че съществуват. Платицефаличния череп, окципиталната област... Може ли да докосна лицето му, мис Фелоус? Ще внимавам. Не искам да го плаша, но бих желал да уточня някои неща, свързани с устройството на скелета.

– Изглежда, той иска да пипне вашето – удиви се мис Фелоус.

И наистина Тими протягаше ръка към челото на Макинтайър. Представителят на Смитсъновия институт се наведе още малко и пръстчетата на момченцето заопипваха лъскавата руса коса. Милваше я, сякаш никога по-рано не бе виждал нещо толкова прекрасно. После внезапно уви няколко кичура около средния си пръст и дръпна. Якичко опъна.

Макинтайър извика и отскочи назад пламнал.

– Мисля, че иска малко коса – рече мис Фелоус.

– Да, ама не така. Ето. Дайте ми ножицата – вече усмихнат, Макинтайър клъцна няколко косъма от челото си и подаде лъскавия кичур на Тими. Момченцето засия и щастливо заука.

– Кажете, мис Фелоус, идвал ли е някой друг с руса коса?

Тя се замисли за момент: Хоскинс, Девни, Елиът, Мортесън, Стратфорд, доктор Джейкъбс – всички бяха с кафява, черна или прошарена коса, нейната – кестенява – също побеляваше.

– Не. Не се сещам. Вие май сте първият.

– Чудно. Дали съм първият, когото вижда в живота си? Разбира се, нямаме представа какви са били косите на неандерталците. В разпространените реставрации почти винаги е кафява. Предполагам, че е така, защото повечето хора смятат неандерталците за груби маймуноподобни същества. И повечето съвременни големи маймуни са с тъмна козина. Тъмната коса е по-обичайна сред народите, населяващи по-топъл климат, отколкото сред обитателите на северните страни, а неандерталците определено са били отлично приспособени към изключително ниски температури. Значи бихме могли да заключим, че са били светли като повечето шведи или финландци.

– И все пак колко странно реагира на косата ви...

– Да, наистина. Цветът ѝ има някакво особено въздействие върху него. Може би всички в племето му са били тъмнокоси, а може би и цялото население в онази част на света. Положително няма много скандинавски вид с тая мургава кожа. Но не бива да правим прибързани изводи само въз основа на наблюдения върху един-единствен представител, и то – дете. Е, добре че имаме и него. И колко е чудесен, мис Фелоус! Не мога да повярвам! Просто не мога да повярвам!

За момент мис Фелоус се изплаши да не би доктор Макинтайър да се остави отново да бъде обзет от благоговение, но той се овладя. Изключително внимателно заопипва страните, полегатото чело и малката владена брадичка на Тими с върховете на пръстите си. През цялото време си мърмореше нещо под носа – явно научни термини, които само той разбираше.

Тими понесе прегледа с изключително търпение.

След малко момченцето се впусна в продължителен монолог от цъкания и ръмжене. Говореше за първи път, откакто палеоантропологът бе влязъл в стаята.

Макинтайър погледна мис Фелоус. Лицето му бе поруменяло от възмущение.

– Чухте ли това? По-рано издавал ли е такива звуци?

– Разбира се. През цялото време говори.

– Говори?

– А какво друго мислите, че прави? Казва нещо.

– Само предполагате, че казва нещо.

– Не! – Мис Фелоус започваше да се дразни. – Той говори, доктор Макинтайър. Някакъв неандерталски език. Това, което произнася, определено има някакъв ритъм. Опитвам се да го разгадая, дори да го имитирам, но засега безуспешно.

– Какъв ритъм, мис Фелоус?

– Последователност от цъкание и ръмжене. Започвам да ги разпознавам. Има група звуци за глад, друга за нетърпение или безпокойство. Има и за страх. Знам – това са само мои предположения и не са научно обосновани, но не съм се отделяла от момчето от момента на пристигането му. Освен това съм работила с деца с говорни дефекти, доктор Макинтайър, и съм свикнала да се заслушвам много внимателно.

– Да, сигурно е така – изглежда я Макинтайър скептично. – Това е важно, мис Фелоус. Някой записва ли това цъкание и ръмжене?

– Не знам. Надявам се. – Спомни си, че смяташе да помоли доктор Хоскинс за това, но съвсем бе забравила. Тими пак каза нещо. Този път

интонацията му бе друга – по-мелодична, почти умопителна.

– Виждате ли, доктор Макинтайър? Съвсем различно е от това, което каза преди малко. Мисля, че пак иска да си поиграе с косата ви.

– Само предполагате, нали?

– Естествено. Още не говоря неандерталски много гладко. Но погледнете! Гледайте, посяга към вас точно както първия път.

Макинтайър не гореше от желание да бъде отново оскубан. Той се усмихна и подаде пръста си на Тими, ала момчето не му обърна внимание. И си го каза – със серия цъкания, прекъснати от три непознати високи звука – нещо средно между ръмжене и вой.

– Според мен сте права, мис Фелоус. – Макинтайър повиши тон. Изглеждаше слиян. – Звучи съвсем като реч. На колко години мислите, че е детето?

– Три-четири. По-скоро на четири според мен. Нищо чудно, че говори толкова добре. Четиригодишните приказват доста, доктор Макинтайър. Ако имате деца...

– Да, имам. Дъщеря. Почти на три години е и много говори. Но това дете е неандерталче!

– Какво значение има това? Защо едно неандерталче на неговата възраст да не може да говори?

– На този етап, мис Фелоус, още няма основания да твърдим, че неандерталците, независимо от възрастта, са могли да говорят според нашето разбиране за реч. Затова звуците, които издава, са от такова огромно значение за изследванията ни за праисторическия човек. Ако представляват реч, смислено организирани последователности от звукове с ясна граматическа структура...

– Точно това представляват! – не се съдържа мис Фелоус. – Едно от нещата, които отличават хората от животните, е речта, нали? Ако помислите дори за миг, че детето не е човешко същество, значи...

– Няма съмнение, мис Фелоус, неандерталците са били хора. Аз последен бих оспорил този факт, но това не означава, че са могли да говорят.

– Как така? Как да не са могли да говорят, а да са били хора?

Макинтайър пое дълбоко въздух. Мис Фелоус разбра, че театралнички, за да покаже как старателно се зарежда с търпение. Бе прекарала целия си трудов живот сред хора, които мислеха, че знае по-малко от тях, защото беше само медицинска сестра. В повечето случаи не беше така, поне що се отнася до нейната работа. Но това не беше болницата. За неандерталците не знаеше абсолютно нищо, а този русоляв младеж бе

специалист в тази област. Затова си наложи да си придаде вид на прилежна заинтересованост.

– Мис Фелоус – подхвана Макинтайър с тон, подходящ за начало на лекция, – за да може едно същество да говори, е необходимо не само известно ниво на интелигентност, а и физиологична възможност за възпроизвеждане на сложни звукове. Кучетата са доста интелигентни и разпознават немалко думи, но да знаеш значението на „седни“ и „донеси“ не е същото, като да кажеш „седни“ и „донеси“, и открай време нито едно куче не е успяло да каже нещо повече от „бау-бау“. Освен това сигурно знаете за шимпанзетата и горилите, които успешно се обучават да общуват с помощта на знаци и жестове, ала и те, както и кучетата, не могат да оформят думи. Те просто не разполагат с необходимата анатомическа предразположеност.

– Не знаех.

– Човешката реч е нещо много сложно – продължи Макинтайър и потупа гърлото си с пръст. – Ключът към загадката е една Y-образна костичка в основата на езика, наречена „осхиохдеум“. Тя контролира единадесет малки мускулчета, които движат езика и долната челюст и освен това могат да повдигат и притискат ларинкса и да образуват гласните и съгласните, които са в основата на речта. Хиоидната кост не се среща у човекоподобните маймуни. Затова те могат само да ръмжат и съскат.

– А папагалите и скорците? Те произнасят отделни думи съвсем вярно. Да не искате да кажете, че хиоидната кост е еволюирала при тях, а при шимпанзетата не е?

– Птиците от рода на папагала и скорца само имитират издаваните от хората звукове, като използват съвсем други анатомични възможности. Това, което чуваме при тях, не може да се нарече реч. Те не осъзнават, нямат и понятие какво казват. Това е просто механично повторение на нещо чуто.

– Ясно. А неандерталците – нямат ли хиоидна кост? Щом се считат за човешки същества, значи имат.

– Не сме имали възможност да се уверим – отвърна Макинтайър. – Не забравяйте – от хиляда осемстотин петдесет и шеста година насам са открити едва двеста неандерталски скелета и много от тях не са цели или са доста повредени. Второ – хиоидната кост е много малка и не е свързана с друга кост, а само с мускулите на ларинкса. При гниенето на тялото хиоидът изпада и лесно може да бъде отделен от останалата част на скелета. От всички проучени неандерталски фосили, мис Фелоус,

само у един-единствен хиоидната кост беше на мястото си.

– Но след като един от тях е притежавал тази костичка, значи е съществувала при целия вид.

Макинтайър кимна:

– Много вероятно. Но не сме виждали неандерталски ларинкс. Меките тъкани естествено не се запазват. Ето защо функцията на хиоидната кост при неандерталците ни е неизвестна. Със или без хиоида, не можем да потвърдим наличието на говорни способности у неандерталците. Можем само да предположим, че анатомически говорният апарат на неандерталеца е като у съвременния човек. Да предположим. Но дали е бил достатъчно развит, за да му позволи артикулацията на смислени изрази, дали мозъкът му е еволюирал достатъчно, за да се справи с проблема за речта...

Тими отново бе започнал да цъка и да ръмжи.

– Чуйте го – възкликна мис Фелоус. – Ето го вашия отговор! Има прекрасен език и го говори отлично. Няма да мине много време от пристигането му и ще се справя и с английски, доктор Макинтайър. Сигурна съм. И тогава вече няма да се налага да се чудите дали неандерталците са били способни да говорят.

Изглежда, Макинтайър искаше да разреши отведнъж всички загадки, свързани с неандерталците. Първо зацъка на Тими с надеждата да предизвика в отговор други цъкания, после извади от куфарчето си разноцветни пластмасови кубчета (без съмнение тест за интелигентност) и го подкани да ги подреди по цвят и размер; даде му пастели и хартия и се отдръпна в очакване детето да нарисува нещо, ала то не прояви никакъв интерес; помоли мис Фелоус да улови Тими за ръка и да го разведе из стаята, а той засне движенията на тялото му. Смяташе да проведе още тестове, но детето имаше други намерения. Макинтайър тъкмо започна да подготвя разни оси и макари, наподобяващи играчка, но всъщност уред за определяне координацията на движенията, когато Тими седна наред стаята и се разрева. Разрева се с пълно гърло.

За пръв път от нощта на пристигането си плачеше истински. Досега само бе хленчил и скимтял – познатата реакция на неспокойно и преуморено дете. Мис Фелоус се зарадва.

Същевременно нещо я поразя – зиналата му уста бе огромна, носът му внезапно ѝ се стори още по-голям, а надвесените над очите шокиращи орбити изпъкнаха неимоверно, щом до болка стисна очи. С това изкривено от страдание лице Тими изглеждаше едва ли не ужасяващо различен от тях.

И все пак, все пак – риданието, воят, породени от избликналите чувства – ако не го виждаше, лесно би повярвала, че детето, което тропаше по пода и сърцераздирателно пищеше, е обикновено четиригодишно момченце, обзето от силно нетърпение.

– С какво го разстроих толкова? – попита Макинтайър.

– Според мен преминахте границата на търпението му – отвърна мис Фелоус. – Вече не сте добре дошъл. Той е просто едно малко момченце, доктор Макинтайър. Не очаквайте от него да се примири с непрекъснатия тормоз и натоварването. Бих искала да ви напомня: той е само травмизирано дете, наскоро откъснато грубо от всички и всичко, което разбира.

– Но аз не съм го тормозил... всъщност може би сте права. Съжалявам. Хайде, Тими, ела и ми виж косата. Виж колко е лъскава. Искаш ли да си поиграеш с косата ми, Тими? Искаш ли да ме оскубеш?

Макинтайър тръсна златистия си перчем току пред лицето на Тими, но той не му обърна внимание, а запищя още по-силно.

– Точно сега не иска да си играе с косата ви, доктор Макинтайър – презрително рече мис Фелоус. – А и мисля, че ще съжалявате, ако реши да ви оскубе. Най-добре го оставете на мира. Ще имате възможност да го проучите.

– Да. Така е.

Палеоантропологът стана. Изглеждаше смутен.

– Нали разбирате, мис Фелоус. Сякаш са ми дали книга, която съдържа ключа към всички загадки на света. Искам да я отворя и веднага да я прочета. Всяка страница.

– Разбирам. Но вашата книга е гладна и изнервена, пък и май й се ходи до тоалетната.

– Да, да, разбира се.

Макинтайър бързо заприбира помагалата си. Когато понечи да вземе осите и макарите, мис Фелоус се обади:

– Бихте ли оставили някоя от тези дрънкулки?

– Искате лично да проверите колко е интелигентен?

– Няма нужда да проверявам, докторе. На мен ми изглежда интелигентен, но мисля, че имаме нужда от някоя и друга играчка, а тези тъй и тъй вече са тук.

Страните на Макинтайър отново пламнаха. Изглежда, се изчервяваше много лесно.

– Разбира се, заповядайте.

– И като заговорихме за отворени книги, доктор Макинтайър, бихте

ли ме снабдили с малко литература за неандерталците? Два-три уводни материала. Искам да прочета за основните неща, за които досега никой не благоволи да ме осведоми. Може и научни статии. Доста добре се справям с такива текстове. Трябва да се запозная с анатомичния строеж на неандерталците, с начина им на живот, храната, с всички открития до ден днешен. Ще ми направите ли тази услуга?

– Още сутринта ще ви ги изпратя, мис Фелоус. Но ви предупреждавам: нашата информация за неандерталците е твърде оскъдна в сравнение с нещата, които ще научим с помощта на Тими, докато трае експериментът.

– Всичко с времето си – усмихна се тя. – Нямате търпение да се докопате до него.

– Разбира се.

– Уви, ще трябва да потърпите. Няма да ви позволя да изтормозите детето. Днес го подложихме на прекалено силно напрежение и това не бива да се повтори.

Макинтайър се смути, усмихна се сковано едва-едва и се отправи към вратата.

– За книгите, които ще ми изпратите...

– Да? Какво?

– Бих искала и някоя за общото между неандерталците и хората. Имам предвид съвременните хора. По какво се отличават от нас, но и по какво си приличаме. Еволюцията според нашите представи – ето кое ме интересува най-много – погледна го разпалено. – Хора са, нали, доктор Макинтайър? Различни са от нас, но не чак толкова. Нали?

– В основни линии да, но, разбира се...

– Не – прекъсна го тя. – Не казвайте „но“, Тими не е човекоподобна маймуна. Поне това знам. Той не е някаква липсваща брънка, а момченце, малко човешко момченце. Само ми намерете две-три книги, доктор Макинтайър, ще съм ви много благодарна. Доскоро.

Палеоантропологът си тръгна. Веднага щом излезе, ревът на детето неуверено премина в сърдито хлипане и бързо утихна.

Мис Фелоус го прегърна и той се вкопчи в нея. Целият трепереше.

– Да, да – взе да го успокоява тя. – Да, денят беше труден, много труден. А ти си само едно мъничко момченце. Малко самотно момченце.

Далеч от дома, далеч от всичко познато.

– Имаше ли братя и сестри? – попита го тя. Говореше по-скоро на себе си. Не очакваше реакция. Просто искаше да го успокои, като

шепнеше в ухото му. – Каква беше майка ти? А баща ти, приятелите, другарчетата ти. Всичко е далеч. Много далеч. Сигурно вече ти се струват като сън. Чудя се докога ли ще си ги спомняш?

Малко самотно момченце. Моето мъничко самотно момченце.

– Искаш ли да пийнеш хубаво топло млечице? – попита го тя. – После може да подремнеш.

Паралел трети: Мястото където се срещат трите реки

През нощта Сребърния Облак сънува морето. Отново бе млад. Още хлапе, само едно-две лета по-голям от Детето на Небесния Огън – момчето, което Богинята отнесе във вихър от светлина. Стоеше на брега и усещаше как необичайният влажен вятър плющи в лицето му. Майка му и баща му – Високото Дърво и Сладкото Цвете, също бяха там. Държаха го за ръце и внимателно го водеха към водата.

– Не – извика той. – Студено е. Страх ме е!

– Нищо няма да ти стане – отвърна Високото Дърво.

Ала това не бе вярно. Никой не влизаше в морето, никога. Това бе първото нещо, което децата научаваха, щом пораснеха достатъчно. Морето убива. Морето мигновено изсмуква живота и те изхвърля обратно на брега – безжизнен и вдървен. Не бе изтекла и година, откакто Ловеца на Мамути се подхлъзна на заснежената скала и потъна в морето. Погребяха го в малка пещера, издълбана в същата скала, откъдето падна, и цяла нощ пяха край огън с причудливо оцветени пламъци. А ето че сега собствените му родители го убеждаваха да влезе в морето. Нима искаха да умре като Ловеца на Мамути? Нима им бе омръзнало? Що за предателство?

– Морето ще те направи силен – рече Сладкото цвете. – Морето ще те направи мъж.

– Но Ловеца на Мамути умря в морето.

– Беше му дошло времето. Морето го повика и го прибра. Ти, синко, няма да умреш скоро. Не се страхувай.

Дали бе така? Дали да им се довери?

Те бяха негови родители. Защо им е да умре?

Той стисна ръцете им и тримата заедно пристъпиха към морето.

Никога досега не се бе приближавал толкова, макар че Племето обитаваше крайбрежните равнини и се скиташе по брега на лов за дивеч.

Сега с удивление и страх се вираше във водата. Морето приличаше на огромен и силен звяр, разстлал се пред него черен и лъскав. От него се надигаше рев, а бялата пяна браздеше водната повърхност и набъбваше нагоре. Тук-там вълните се надигаха, а после се сгромолясваха върху крайбрежните скали. Понякога Сребърния Облак се изкачваше на

скали досущ като онази, от която беше паднал Ловеца на Мамути, за да срещне смъртта. А сетне вперваше поглед в морето. Там измежду плаващите ледени блокове грациозно се движеха странни животни. Те се различаваха от мамутите и носорозите, които живееха на сушата. Бяха пъргави, лъскави и плуваха в морето, сякаш летяха във въздуха.

Лани едно от тези животни излезе на брега и Ловното Общество го нападна и уби. Тогава Племето си устрои голямо пиршество. Колко крехко бе месото му! И с какъв необичаен вкус! А чудната гъста козина – мека, невероятно мека. Високото Дърво направи от разкошната черна кожа на морското същество наметка за Сладкото Цвете и тя с гордост я обличаше в празник.

Нима щяха да го дадат на морето заради кожата на морското животно? Това ли искаха?

– Още една крачка, момче – настоява Високото Дърво. – Не се страхувай.

Сребърния Облак погледна нагоре. Баща му се усмихваше.

Трябваше да му се довери. Пристъпи напред, вкочен в ръцете им. Морският пояс обгърна краката му до глезените. Мислеше, че водата ще е студена, ала не, тя бе топла, пареше като огън. Само след миг обаче претръпна. Морето се отдръпна, после отново го обгърна – този път до коленете, до бедрата, до корема. Високото Дърво и Сладкото Цвете навлизаха все по-навътре и го водеха със себе си. Пяскът на дъното бе мек като кожата на морското животно и сякаш се движеше под нозете му. Водата вече му стигаше до гърдите. Обви го като топло одеяло.

– Стигаш ли още дъното? – попита Високото Дърво.

– Да. Да.

– Добре. Наведи се. Потопи глава в морето. Скрий лице във водата.

Той послуша баща си. Морето над него се затвори, досущ дебел снежен покров. И снегът не е студен, когато се заровиш дълбоко в него. Затопля те като огън, а останеш ли по-дълго, може да заспиш, сякаш си покрит с кожа. Така разправяше едно момиче. Веднъж видяла как извеждат една старица от Племето, с превит гръб и замъглен поглед. Положили я в снега, затворили очите ѝ и тя заспа много, много спокойно.

– Ей сега и аз ще заспя в морето – помисли си Сребърния Облак. – И това ще е краят.

И страхът от смъртта сякаш изчезна. Той вдигна глава да види дали и родителите му са скрили лица в морето, но за негова изненада те не бяха вече с него и не се виждаха. Бе съвсем сам...

Гласът на баща му долетя от много далеч:

– А сега излез от морето, момче. Обърни се и излез!

Да. Точно това ще направи.

Ала докато вървеше към брега, усети как с всяка крачка тялото му се променя, изпъва се, удължава се и заяква. Разбра, че става мъж. Че расте с всеки изминал миг. Раменете му се развиваха, гърдите хлътваха, бедрата му укрепваха и наедряваха. Когато излезе на каменистия бряг, вече бе воин в разцвета на силите си. Погледна голото си тяло – тяло на мъж, загоряло и космато. Засмя се. Потърка гърди и удари с длани бедра. В далечината се виждаха лагерните огньове. Затича се да разкаже на всички за необичайната случка.

Но докато тичаше, го завладя ново странно усещане – започна да остарява. Възрастта здраво се вкопчи и не го пускаше. Детството остана в морето. На излизане от водата го изпълни напористата сила на младия мъж, а сега взе да се запъхтява, затрудняваше се да си поеме дъх, забави ход, тръгна в тръс, сетне още по-бавно. Почувства, че куца и се препъва – нещо се бе случило с лявото му бедро, кракът бе схванат и възпален. Целият бе окървавен, сякаш животно го бе раздрало с нокти. А, да, да. Спомни си. Беше с Ловното Общество. Снежният леопард изневиделица се хвърли върху му.

Колко ми е трудно да вървя. Колко съм стар и немощен, помисли той. Колко странен, тревожен съм. Влезе във водата момче, а щом излезе, бързо започна да остарява. Ето че вече умира. Умира на чуждо място, далеч от морето. Земята е студена и корава, вятърът – сух и отвсякъде го заобикалят само непознати. Къде е Високото Дърво, какво стана със Сладкото Цвете?

– Помощ! – извика той в просъница и седна. – Морето ме уби! Морето, морето!

– Какво има, Сребърен Облако?

До него имаше някой. Примигна и отвори очи. Мъдрата, разбира се. Ключеше край него и тревожно се вираше в лицето му. С усилие се овладя. Трепереше като болна старица, а гърдите му трескаво се повдигаха. Никой не бива да го вижда такъв. Никой! Заопипва наоколо. Намери тоягата, хвана я в края и с нейна помощ тронаво се изправи.

– Сънувах – промърмори той – лошо предзнаменование. Веднага трябва да направя жертвоприношение. Къде е Главната жрица? Извикай жрицата.

– Слезе в Светилището – отвърна Мъдрата. – Чисти го.

– Светилището? Какво? Къде?

– На МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ. Какво ти е, Сребърен Облак? Изглеждаш съвсем объркан.

– Сънят – рече той. – Беше много лош.

Тежко пристъпи напред, облегнат на тоягата. Умът му полека-лека се проясняваше. Осъзна къде се намира. Долу в равнината се срещаха три потока.

Дългият поход по обратния път бе приключил. Сега стояха отвъд високото полегатото плато, на МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ и се вливаха една в друга. Сребърния Облак ги различи в утринната дрезгавина. Най-голямата лениво пълзеше от Север, повлякла богат товар ледени блокове; двете по-малки и по-чевръсти поточета кривуличеха в остри завой от изток и запад. Като че не лани, а преди цяла вечност бяха спрели тук за много седмици. Гладни седмици. Накрая Богинята като по чудо им изпрати стадо елени, тъй изнемощели от глад, че Ловното Общество с лекота успя да докара десетина слисани животни до ръба на една скала. Какъв богат улов беше! От благодарност издигнаха прекрасно светилище за Богинята на МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ. Съградиха го от най-тежките каменни блокове, които можеха да повдигнат. После отново поеха пътя към изгрева. А ето че сега се бяха завърнали.

– Главната жрица я няма долу – рече Сребърния Облак на Мъдрата.
– Не мога да я открия.

– Сигурно е при Светилището.

– Виждам Светилището, но Главната жрица не е там.

– Очите ти вече не струват, Сребърен Облак. Чакай, аз ще погледна.

Застана пред него и погледна към забулената в мъгла долина. След миг смаяно промълви:

– Наистина. Прав си. Няма я. Може би вече се връща. А каза, че ще остане там цяла сутрин, за да изрече молитвата за почистване на Светилището...

– Сребърен Облак! Сребърен Облак!

– Главна жрице, какво...

Главната жрица тичаше по страничната пътека откъм долината. Лицето ѝ бе зачервено, дрехите провиснали, а гърдите ѝ свиреха, сякаш бе тичала по целия път.

– Какво има? Какво има, Главна жрице?

– Другите!

– Какво? Къде?

– Навсякъде около Светилището. Не ги видях, но следите им са навсякъде. Дълги стъпки. Познавам тези следи. Навсякъде по мократа пръст. Пресни следи, Сребърен Облак. Долу е пълно с такива следи. Навлезли сме в техните земи.

Глава пета Недооценяване

– И как се чувства нашето момченце днес, мис Фелоус? – заинтересува се Хоскинс.

– Вижте сам, докторе.

На лицето на Хоскинс се изписаха едновременно веселие и досада.

– Защо през цялото време ме наричате „докторе“? – попита той.

– Защото сте доктор. Поне така знам – Мис Фелоус имаше предвид важния надпис, гравирани на табелката в кабинета му.

– Защитил съм докторат по физика, това е всичко.

– Докторатът си е докторат.

– А вие отдавна сте свикнали да се обръщате към висшестоящите с „докторе“, така ли? Особено ако са мъже.

Думите му я стреснаха. Удариха право в целта. Откакто бе започнала работа, всички шефове в болницата имаха докторски звания. И повечето от тях бяха мъже. Така съвсем естествено и несъзнателно свикна да прикачва това обръщение към всяка втора фраза, когато се обръщаше към по-високопоставен от нея.

Съругът ѝ също беше доктор – по физика, както Хоскинс. Неизвестно защо се запита дали щеше да го нарича „докторе“, ако бяха запазили брака си. Странна мисъл. Напоследък рядко се сещаше за него. И изобщо мисълта да се омъжи, да има съруг, вече ѝ се струваше далечна и нереална. Беше омъжена толкова отдавна, за толкова кратко време...

– Тогава как предпочитате да ви наричам? – попита тя Хоскинс.

– Повечето хора тук ми казват Джери.

Мис Фелоус го изгледа учудено.

– Аз не бих могла.

– Защо?

– Струва ми се нередно.

– Нередно – замислено повтори Хоскинс. – Да ме наричате Джери?

Той продължително я изгледа, като че я виждаше за първи път. Топла усмивка се разля по широкото му лице.

– Вие наистина стриктно спазвате формалностите. Изглежда, не ми е съвсем ясно до каква степен държите на тях. Е, добре, продължавайте да ме наричате доктор Хоскинс, ако така ви е по-удобно. Аз пък ще продължавам да ви наричам мис Фелоус.

Тя се учуди какво ли има предвид.

Да не е възнамерявал да ми казва Едит?

Никой не можеше да си го позволи. Почти никой; най-много пет-шест души в целия свят. В редките случаи, когато мислеше за себе си като за друг човек, често тя самата се наричаше мис Фелоус. Въпрос на навик; въобще не го забелязваше. Колко странно, рече си сега, да говориш за себе си по този начин. Колко неучтиво и надменно. Станала съм доста странна с възрастта. И дори не съм забелязала...

Хоскинс продължаваше да я гледа настойчиво и да се усмихва. Той излъчва някаква топлина, внезапно осъзна тя, силен чар. И това не бе забелязала досега. При предишните им срещи я впечатли като личност, иззад чиито изрядност, съдържаност и неумолимост сякаш случайно проблясва и лъч човешчина. Може би това се дължеше на напрежението в последните дни преди експеримента. Сега, след като времевата сонда си бе свършила работата и успехът на проекта бе потвърден, Хоскинс бе по-спокоен, по-дружелюбен, по-близо до истинската си същност. В действителност бе доста приятен мъж.

Вниманието ѝ за миг се отклони и тя се запита дали Хоскинс е женен.

Тази мисъл я учуди и смути. Та нали преди няколко седмици бе споменал, че има син. Малко дете, което едва сега се учи да си връзва връзките на обувките. Разбира се, че е женен. Разбира се. Какво си въобразява. Ужасена пропъди тези разсъждения от ума си.

– Тими! – извика тя. – Тими, ела!

Изглежда, тази сутрин и момчето бе в прекрасно настроение. Беше се наспал хубаво, хапнал добре и сега се втурна от спалнята, без да се смути от Хоскинс. Смело пристъпи към него и го заля с порой цъкания.

– Как мислите, мис Фелоус, дали казва нещо? Да не би просто да се забавлява, като издава звуци, и се наслаждава на гласа си?

– Но как, докторе, естествено че казва нещо. И доктор Макинтайър ми зададе същия въпрос вчера, когато чу Тими. Как може някой да се съмнява, че момчето говори, и то доста сложен език.

– Доктор Макинтайър е изключително консервативен и не обича да прави прибързани заключения.

– Както и аз. И все пак, ако това не е език, значи аз съм безсловесно същество.

– Да се надяваме, че сте права, мис Фелоус. Да се надяваме, че наистина сте права. Ако не намерим начин да общуваме с него, значи напразно сме го довели. Нали искаме да ни разкаже всичко за своя свят.

– Ще ни разкаже, докторе. На неговия език или на нашия. И предполагам, че ще проговори на английски много преди ние да научим и една неандерталска дума.

– Може би, мис Фелоус. Времето ще покаже, нали? Времето ще покаже.

Хоскинс клекна и лицето му се изравни с лицето на момченцето. После леко обхвана с разперени пръсти гърдния му кош. Тими остана спокоен. В следващия миг мис Фелоус осъзна, че Хоскинс изключително нежно гъделичка детето, че леко и закачливо движи връхчетата на пръстите си, което издаваше доста добро умение да контактува с малчугани. А на Тими му харесваше да го гъделичкат.

– Я какъв здравеняк – изуми се Хоскинс, – невероятно як е. Значи ще научиш английски, така ли, Тими? Тогава ще ни продиктуваш цяла книга за живота през палеолита и всички ще искат да я прочетат. Тя ще стане голям бестселър и разходите по теб ще започнат да се възвръщат, а, Тими? – Той вдигна поглед към мис Фелоус: – Нали разбирате, изключително много неща зависят от момчето. Надали има нужда да ви обяснявам – тук става дума не само за пари, а и за цялото ни професионално бъдеще.

– Напротив, май не е зле да ми обясните.

Хоскинс разчорли гъстата непокорна коса на Тими, погали го и се изправи.

– Години наред едва скърпваме бюджета и при всяка възможност едва-едва измолваме по някой цент. Няма да повярвате, но енергията, която СТАСИС-зоната поглъща за една секунда, е достатъчна за няколкодневното хранване на цял град, а това е само част от режийните разходи на лабораторията. Поне пет-шест пъти едва не се разорихме. За да оцелеем, заложихме всичко на голямото шоу с динозавъра. Трябваше да изберем – или всичко, или нищо. И като казвам „всичко“, точно това имам предвид. Но Тими ще ни спаси. Той ще прослави СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД. Успяхме, мис Фелоус, успяхме!

– Мислех, че живият динозавър, който докарахте, е достатъчен, доктор Хоскинс.

– И ние мислехме така, ала някак не успяхме да завладеем вниманието на публиката.

– С динозавъра?!

Хоскинс се засмя:

– Е, ако бяхме предложили някой достигнал пълния си ръст бронтозавър, някой разярен, пръхтящ тиранозавър или нещо от сорта, може би

щяхме да събудим интереса им. Наложил се обаче да се съобразим с ограниченията за тегло. Нали разбирате, това до голяма степен ни върза ръцете. Не че сме наясно как щяхме да удържим тиранозавъра, дори да го бяхме докарали тук. Май някой ден трябва да ви разведе и да ви покаже динозавъра.

– Да, няма да е зле...

– Много е сладък.

– Сладък?! Динозавърът?!

– Да. Ще видите. Сладко малко динозавърче. За жалост хората не се вълнуват от сладки малки динозавърчета. „Колко интересно – коментираха някои, учените са докарали жив динозавър от праисторическата епоха!“. Ала после хвърлиха по едно око към телевизорите и той с нищо не ги заинтригува. Може би защото не бе два пъти по-висок от някоя къща и не бълваше огън. Затова пък това неандерталско момче, истинско човешко същество от Каменната ера, странно на вид, ала все пак близко до всекиго, към което хората да проявят по-топло отношение – ето кой ще ни спаси. Чу ли, Тими? Ти си нашето спасение. – Хоскинс отново се обърна към мис Фелоус. – Неуспехът на опита би ме съсипал. Без съмнение. Би съсипал цялата корпорация.

– Разбирам.

– Сега всичко е наред. Скоро ще разполагам с много пари. От много места предлагат средства. Това е прекрасно, мис Фелоус. Стига Тими да е здрав и щастлив и да го накараме да каже няколко думи на английски. „Ей, вие там. Аз съм Тими от Каменната ера...“

– Или нещо подобно – сухо додаде мис Фелоус.

– Да, нещо такова. Да е здрав и щастлив. От това зависи всичко. Ако нещо му се случи, ще ни охулят, мис Фелоус, дори още по-зле. Ето защо вие сте основната фигура в целия експеримент. Разбирате ли? От вас зависи да осигурите подкрепа и подходящи условия за детето. Думата ви ще е закон. Ако Тими се нуждае от нещо, ще го получи. Вчера бяхте абсолютно права, като отказвахте на журналистите да се нахвърлят върху него.

– Благодаря ви!

– Естествено сте наясно, че колкото се може по-скоро искаме да дадем пресконференция. Жизненоважно за всички ни е по най-бързия начин да популяризираме експеримента с Тими...

Внезапно Хоскинс отново се превърна в недотам приветливия изпълнителен директор, прибегващ до изрази като „Доверете ми се!“ в моменти, когато най-малко може да му се вярва.

– Това значи ли, че следобед искате да пуснете журналистите? – студено попита мис Фелоус.

– Ами, ако смятате, че е готов да...

– Не, още не.

Хоскинс навлажни устни.

– Думата ви е закон. Само ме уведомете кога.

– Ще ви уведомя.

– А можете ли да определите приблизително кога? Какво ще кажете за утре или вдругиден?

– Хайде да се разберем, докторе. Става ли? В този момент просто не желая да подлагам Тими на стресови ситуации от рода на пресконференции. Образно казано, той още не си е поел дъх, не е стъпил здраво на земята, наречете го както искате. Доста напредна след първите мигове на ужас, но само за секунда може отново да се превърне в изплашеното диваче от онази нощ. Дори доктор Макинтайър успя да го разстрои вчера, преди да си тръгне.

Хоскинс се умисли.

– Не може вечно да държим журналистите настрана, мис фелоус.

– Не казвам, че това ще продължи дълго. Говоря за няколко дни – два, три, четири. Нека аз преценя, а, доктор Хоскинс? Нали думата ми е закон?

– Думата ви е закон. – Хоскинс не изглеждаше особено доволен. Замълча за момент. После продължи: – След пристигането на момчето не сте излизали от зоната нали, мис Фелоус? Дори за миг?

– Знам задълженията си, доктор Хоскинс, и ако мислите...

– Моля ви, мис Фелоус – той се усмихна и вдигна ръка, – нищо лошо не искам да кажа. Просто се опитвам да изтъкна, че изобщо не възнамеряваме да ви държим денонощно заключена с момчето. Знам, в критичните първи дни бе най-добре да сте подръка през цялото време, а и при първата ни среща ви казах, че ще дежурите постоянно поне в началото, но Тими явно вече се приспособява, и то доста успешно. Съставете график на часовете си за почивка и възстановяване. Отначало сестра Стратфорд ще ви замества за около час, а по-нататък вероятно и целия следобед.

– Както кажете.

– Нещо не ми изглеждаше въодушевена. Не подозирах, че сте такава работохоличка, мис Фелоус.

– Не е точно така. Просто, как да се изразя, Тими е ужасно уязвим, объркан, самотен, далеч от дома. Има огромна нужда от любов и

закрила, докато свикне с новото си положение... Не ми се иска да го оставя дори за миг.

– Много похвално от ваша страна. Но сега, след като най-тежкия приспособителен период отмина, може за кратко да го оставяте сам.

– Щом настоявате, докторе...

– Смятам, че така е по-добре. За ваше собствено добро, мис Фелоус. Имате право на малко отдых. Пък и не бих искал Тими да изпадне в пълна зависимост от вашето присъствие. Нямате представа колко ще се привърже към вас, ако непрекъснато се грижите за него. А ако по някакви причини се наложи да напуснете зоната, Тими може и да не го понесе. Това положение крие известен риск. Разбирате ли ме?

Мис Фелоус кимна.

– Прав сте.

– Е, добре. Искате ли да направим малък експеримент? Ще се обадим на сестра Стратфорд и ще я оставим за час-два при Тими, а аз ще ви разведа из лабораторията.

– Ами...

– Не сте ли съгласна? Вижте, ще си закачите минипредавател и ако сестра Стратфорд се натъкне на най-малкия проблем с Тими, до пет минути ще се върнете при него, става ли? Доверете ми се.

– Добре – отвърна мис Фелоус, този път по-дружелюбно. Трябваше да признае, че Хоскинс има право. Помогна на Тими да се справи през първите два дни, а сега може би бе разумно да провери дали момчето ще понесе краткото ѝ отсъствие. – Съгласна съм да опитам. Покажете ми динозавъра.

– Ще ви покажа и животни, и растения, и минерали, мис Фелоус – от всичко по равно. – Хоскинс погледна часовника си. – Давам ви, да речем, час и половина да довършите работата си и да обясните накратко на сестра Стратфорд за какво трябва да внимава. После ще ви взема отук и ще ви покажа лабораторията – лично на вас.

Мис Фелоус се замисли:

– Май ще е по-добре да ми дадете два часа.

– Съгласен. Два часа. Ще се върна точно в единадесет. Доскоро. Значи няма проблем.

Тя радостно се засмя:

– Всъщност с нетърпение очаквам разходката. Ще ми отпуснеш малко време нали, Тими?

Момчето изцъка няколко пъти.

– Виждате ли, докторе. Знае, че му задавам въпрос и отговаря,

макар и да не разбира какво точно го питам. Има разум зад това чело.

– Сигурно – каза Хоскинс, кимна за довиждане и излезе.

Мис Фелоус си тананикаше, докато се занимаваше със сутрешните си задължения. Думите ѝ, че няма търпение да излезе от СТАСИС-сферата, бяха истина. Колкото и да ѝ бе приятно да се грижи за Тими, имаше нужда от почивка.

Или пък я радваше мисълта да прекара известно време с Хоскинс?

Това вече бе пълен абсурд. И все пак той едва ли не ѝ определи среща.

Има малко дете, строго си повтори тя. А това означава, че има и съпруга. Млада и хубава. Въпреки всичко, когато в единадесет часа Хоскинс дойде да я вземе, бе сменила сестринската униформа с рокля. Вярно, кройката беше строга – мис Фелоус нямаше друг модел дрехи, ала отдавна не се бе чувствала толкова женствена.

Той официално ѝ отправи съдържан комплимент и тя също тъй официално го прие. Какво прекрасно начало, помисли си тя, но веднага неумолимо се скастри – начало на какво?

Сбогува се с Тими и му обеща, че скоро ще се върне. Обясни на сестра Стратфорд какво и кога да му даде за обяд. Младата жена май малко се притесняваше, че остава сама с момчето. Когато обаче ѝ спомена, че Мортесън ще е на разположение, ако Тими стане невъзможен, мис Фелоус разбра: девойката по-скоро се безпокоеше да не ѝ се наложи да участва в някоя буйна схватка с Тими, отколкото да не му се случи нещо лошо, докато се грижи за него.

Може би трябва да ѝ се възлагат други задачи, помисли си мис Фелоус, но в момента нямаше друг избор, освен да ѝ повери детето. Пък и предавателят в джоба щеше веднага да я предупреди в случай на нужда.

Двамата тръгнаха. Тими тихичко изскимтя. От изненада или отчаяние?

– Не се тревожи, Тими! Ще се върна!

Това трябваше да се случи. Колкото по-рано, толкова по-добре – и за момчето, и за нея.

Хоскинс я поведе нагоре по лабиринта ослепително осветени коридори, кънтящи сводове и мрачни, неприветливи метални стълби. По тях бяха дошли в нощта, когато Тими пристигна. Сега тази нощ ѝ се струваше толкова далечна, по-скоро спомен за сън, а не реално събитие. За минута-две излязоха на чист въздух. Примижаха от блясъка на златистото пладнешко слънце, после хлътнаха в друга студена, наподобяваща хамбар сграда, която много приличаше на тази, в която бе Тими.

– Ето я старата лаборатория – посочи Хоскинс. – Тук започна всичко.

И отново проверка, отново кънтящи стълбища, безлюдни коридори и мрачни зинали проходи. Най-сетне достигнаха сърцето на оживената изследователска зона. Тук се работеше по-усилено. Мъже и жени в предпазно облекло сновяха нагоре-надолу и разнасяха купища доклади, папки, компютърни кристали. Хоскинс поздравяваше повечето от тях и ги наричаше с малките им имена, а те му отвръщаха по същия начин. Тази непринуденост подразни мис Фелоус.

Все пак това не е болница, рече си тя. Тези хора просто работят тук. Има разлика.

– Животни, растения и минерали – каза Хоскинс. – Точно както обещах. Животните са тук долу. Най-впечатляващите ни експонати. Ако не броим Тими, разбира се.

Пространството бе разделено на много секции. Всяка от тях представляваше самостоятелна сфера, по-малка от сферата на Тими. Хоскинс я заведе до един отвор и тя надникна вътре. Отначало видя нещо като опашато пиле, покрито с люспи. То трескаво се шураше от стена до стена, бясно препускаше на двете си крачета и се оглеждаше на всички страни. Само че такава птица никога не бе съществувала и съществото нямаше криле, а увиснали, невзрачни подобия на ръце, които ту се сви- ваха в юмрук, ту се отпускаха. Издължената птича глава бе крехка на вид, със странно светкащи алени очи... Костният ръб на черепа напомняше петлов гребен, ала бе яркосин. Зеленото тяло, набраздено с потъмни ивици, лъщеше с присъщия на влечугите блясък. Тънката змие- видна опашка неспокойно плющеше наляво-надясно.

– Ето го нашия динозавър – каза Хоскинс. – Нашата гордост и радост, преди да дойде Тими.

– Динозавър! Това!?

– Казах, че е малък. Май ви се искаше да е някой великан, а, мис Фелоус?

– Ей богу, така си мислех – засмя се тя и на бузите ѝ се образуваха трапчинки. – Съвсем естествено е. Когато стане дума за динозаври, човек първо се сеща за грамадния им ръст. А този е толкова мъничък!

– Ние това и искахме, повярвайте ми – малък динозавър. Предста- вате ли си, ако някой възрастен стегозавър внезапно се изгърси с гръм и трясък наред СТАСИС и се разшета из лабораторията? Електроенерги- ята, произведена от цели държави, няма да стигне за създаването на СТАСИС-поле, достатъчно силно, за да се справи с такива размери. А и

технологията не е достатъчно развита и не позволява пренасяне на огромна маса, дори да разполагаме с необходимата енергия.

Мис Фелоус слушаше с широко отворени очи. Чувстваше се като дете. Жив динозавър. Направо невероятно! Ама пък толкова малък! Че той бе по-скоро птица без пера или някакво странно влечуго!

– Защо е динозавър, като не е голям?

– Размерът не е решаващ, мис Фелоус. Принадлежността на животното към вида на динозаврите се определя от костната структура и най-вече строежа на таза. Крайниците на съвременните влечуги са разположени отстрани – ей тук. Нали знаете как се движат крокодилите и гущерите? Не вървят, а се поклащат, нали? Никой крокодил не се разхожда изправен на задните си крака. Тазът на динозаврите е оформен както при птиците. Общеизвестно е, че много от тях са се придвижвали както двуногите в наши дни. Например шраусите или дългокраките блатни птици, а представете си и човешкия таз. Дори тазът на динозаврите, които останали близо до земята, на четирите си крака, бил устроен така, че крайниците били разположени надолу, а не стърчали встрани както при влечугите. Това е коренно различен еволюционен модел, развитие, преминало от влечугоподобните динозаври през птиците до бозайниците. Представителите на заврите постепенно измрели. Единствените влечуги, преживели мезозоя, притежават другия тип тазова структура.

– Значи е имало и малки динозаври? Просто въображението ни е завладяно от големите.

– Точно така: прословутите големи динозаври, в които всички се блещят из музеите. А има и множество други видове, високи само няколко десетки сантиметра. Този е от тях.

– Сега разбирам защо хората толкова бързо загубиха интерес към него. Не е страшен, не внушава респект.

– Лаиците загубиха интерес, мис Фелоус, но ви уверявам: това дребосъче е истинска находка. Изучаваме го денонощно и вече открихме някои доста интересни неща. Установихме например, че не е съвсем студенокръвен, а това потвърждава една от най-противоречивите хипотези за динозаврите. За разлика от всички съвременни влечуги те имат способността да поддържат телесната си температура по-висока от температурата на околната среда. Тази способност не е съвършена, но фактът, че съществува, подкрепя основните доказателства, че линията на еволюцията минава през динозаврите и продължава при птиците и бозайниците. Съществува пред вас е един от нашите най-отдалечени предшественици, мис Фелоус.

– В такъв случай не обърквате ли еволюционната теория, като я изваждате от собствените ѝ времеви рамки? А ако този динозавър е основната брънка в цялата еволюционна верига?

Хоскинс се разсмя:

– Страхувам се, че еволюцията не е толкова елементарна работа. Не, няма опасност от промяна в еволюционната история. Фактът, че още сме тук, след като това приятелче е било пренесено отпреди сто милиона години, би трябвало да е достатъчно доказателство.

– Предполагам. Какъв е – мъжки или женски?

– Мъжки – отвърна Хоскинс. – За жалост. Откакто е пристигнал, се опитваме да се доберем до втори такъв екземпляр, за предпочитане – женски. Но май е по-лесно да търсиш игла в копа сено...

– За какво ви е женски динозавър?

Той я изгледа учудено.

– Защото има вероятност да получим оплодени яйца и да завъдим няколко динозавърчета в лабораторията.

– Ясно. – Тя се почувства като глупачка.

– Елате – каза Хоскинс. – Това са трилобитите. Знаете ли какво е трилобит, мис Фелоус?

Тя не отговори. Наблюдаваше малкия динозавър. Той отчаяно щъкаше из определеното му пространство. Стъписан се втурваше право в преградата, отскачаше и се юрваше обратно. Глупачето, изглежда, бе неспособно да разбере защо не може просто да продължи напред, сред простора на влажните блатата и знойните гори в праисторическия си дом. И се сети за Тими – затворник, заключен в малката кукленска къща.

– Мис Фелоус, попитах дали знаете какво представляват трилобитите?

– Моля? А, да. Май някакъв изчезнал вид омари.

– Хм, не съвсем. Наистина са изчезнали ракообразни, но изобщо не приличат на омарите. Днес не съществуват техни подобия. Преди милиарди години са били доминиращата форма на живот. Тогава навсякъде е било пълно с трилобити. Милиони и милиони пъплели по дъното на всички океани. По-късно, все още неизвестно защо, измрели до един, без да оставят потомство или каквото и да било генетично наследство. Съществували са, били са фертилни и са се размножавали, а после са изчезнали, сякаш никога не са живели. След тях са останали само безброй фосили.

Мис Фелоус се втренчи в терариума с трилобити. Шест-седем мръснозелени същества, дълги около седем сантиметра, лениво се

мъдреха в сивкавата тиня. Приличаха на животинките, които човек забелязва на морския бряг след прилив. Продълговатите, овални, твърди наглед телца бяха разделени на три набраздени надлъжни ивици: средната стърчеше, а крайните бяха заоблени, с бодли. В единия край на тялото се виждаха големи черни очи, лъскави като на насекомо. Докато мис Фелоус ги наблюдаваше, един от трилобитите протегна настрани сноп възлести крачета и бавно-бавно запълзя по дъното на терариума. Венецът на творението. Основната форма на живот за времето си.

Появи се мъж в работно облекло, който тикаше количка, натоварена със сложен непознат уред. Той приятелски поздравя Хоскинс, а мис Фелоус дари с равнодушна усмивка.

– Това е Том Дуейн от университета във Вашингтон – представи го Хоскинс. – Занимава се с трилобитите. Ядрен химик е. Том, запознай се с Едит Фелоус, квалифицирана медицинска сестра. Грижи се за новото неандерталче. Прекрасна жена е.

Новодошлият отново се усмихна, този път не толкова равнодушно.

– Голяма чест е да се запознай с вас, доктор Фелоус. Със страховтна задача сте се заели.

– Казвайте ми само мис Фелоус – помъчи се да си придаде по-дружелюбен вид тя. – Мога ли да попитам какво общо има ядрената химия с трилобитите?

– Хм, всъщност аз не изследвам самите трилобити – отвърна Дуейн, – а химическия състав на водата, която дойде с тях.

– Том измерва изотопните съотношения на кислорода във водата – добави Хоскинс.

– И защо е нужно всичко това?

– Това е праисторическа вода – подхвана Дуейн, – поне на петстотин, може би дори шестстотин милиона години. Изотопното съотношение ни дава представа за преобладаващата температура на океанската вода в онази епоха. Ако желаете, мога да ви обясня подробно. Щом си изясним въпроса с температурата на океана, ще получим повече информация за праисторическия климат на планетата. По времето, когато са виреели трилобитите, светът се е състоял предимно от вода.

– Виждате ли, мис Фелоус, Том всъщност не се интересува от трилобитите. Те са просто малки грозни досадници, които се мотаят из скъпоценната му праисторическа вода. На хората, които изследват трилобитите, им е значително по-лесно. Просто правят дисекция на животинчетата и за целта са им нужни единствено скалпел и микроскоп. А горкият Том при всеки опит трябва да си играе с огромния спектрограф.

– Защо? Не може ли...

– Не, не може. Нищо не бива да изнася от СТАСИС-сферата. Изключено е. Въпрос на равновесие във времеви потенциал.

– Равновесие във времеви потенциал – повтори мис Фелоус, сякаш Хоскинс бе изрекъл нещо на чужд език.

– Свързано е със запазването на енергията. Когато преминават през времето, предметите попадат под въздействието на времеви полета. Докато се движат, те натрупват енергиен потенциал. Ние в СТАСИС трябва да го неутрализираме и да поддържаме това състояние.

– Аха – отвърна мис Фелоус. Научната ѝ подготовка не включваше обстояйни познания по физика. Доста понятия ѝ се губеха. Вероятно това бе реакция срещу лошите спомени от брака ѝ. Бившият ѝ съпруг обичаше с часове да говори за поезията, присъща на физиката, за тайнствеността, магията и красотата в нея. Може би имаше известно право. Ала мис Фелоус нямаше навика да се трогва особено от каквото и да е, свързано със съпруга ѝ.

– Какво ще кажете? Да продължим ли разходката и да оставим Том на трилобитите му? – подкани я Хоскинс.

В запечатаните камери имаше екземпляри от първични растителни видове: странни люспести растения, злокобни и некрасиви; късове скални образувания, които – поне според мис Фелоус – не се различаваха от съвременните скали. Това беше колекцията от растения и минерали. Животни, растения, минерали. Точно както бе казал Хоскинс.

Тук доста основно се бяха поровили из естествената история на миналото. И за всеки вид бе определен изследовател. Лабораторията приличаше на музей – музей, пробуден за живот, превърнат в свръхактивен изследователски център.

– И вие трябва да ръководите всичко това, доктор Хоскинс?

– Не пряко, мис Фелоус. Слава богу, имам подчинени. Огромната управленческа работа в корпорацията изисква усилията на трима души.

– Но вие в действителност не сте бизнесмен? – Мис Фелоус имаше предвид табелката със самодоволното „кфн“. – Всъщност сте учен, който е позволил да го превърнат в директор на корпорация, не е ли така?

Той тъжно кимна.

– „Позволил“ е точната дума. Започнах като теоретик. Докторатът ми е посветен на същността на времето, техниката на интертемпоралното проследяване на мезоните и т.н. Когато създадохме компанията, нямах ни най-малка представа, че ще се занимавам с нещо друго, освен с ръководството на теоретичните изследвания. И тогава започнаха

проблемите. Нямам предвид технически проблеми. В един прекрасен ден пристигнаха bankerите и ни наругаха, че не въртим бизнеса както трябва. После направиха промени в ръководството, това повлече подире си друго и ето че в следващия момент вече се бяха обърнали към мен с думите: „Джери, ти единствен можеш да се справиш тук!“ Пък аз, глупакът, им повярвах. А после, после... – Той се ухили. – Уредих се с махагоново бюро и всичко останало. Ровя се в хартии, парафирам доклади, провеждам събрания, издавам заповеди.

Неочаквано мис Фелоус бе завладяна от неудържим изблик на съчувствие. Най-после разбра защо е нужна табелката „доктор на науките“ върху бюрото на Хоскинс. Той не се хвалеше. Просто имаше нужда нещо да му напомня кой и какъв е всъщност.

Колко тъжно, мина й през ума.

– Кой научен проблем бихте изследвали, ако се откажете от сегашната си длъжност?

– Късообхватните прехвърляния във времето на близки разстояния. Без съмнение. Бих искал да разработя метод за откриване на предмети, които се намират по-близо до нас, а не отвъд настоящата граница от десет хиляди години. Извършихме някои обнадеждаващи предварителни проучвания, но засега нямаме възможност да ги продължим. Въпрос на средства – финансови и технически, на приоритети и моментни ограничения. Ако успеем да извършим сондаж в епохата на човешката история, мис Фелоус, да установим контакт с Египет на фараоните или с народите на Вавилон, Древния Рим или Гърция, или...

Той млъкна по средата на изречението. От една отдалечена ниша се дочу писклив глас, който свадливо се извиси. Хоскинс се намръщи, бързо измърмори „извинете“ и се втурна нататък. Мис Фелоус го последва. В старанието си да не изостава от него тя почти се затича. Не й се стоеше сама сред цялата тази бъркотия от отминалите векове.

Възрастен мъж с рехава сива брада и зачервено от гняв лице спореше с доста по-млад техник, на чието работно облекло бе извезан аленозлатистият монограм на СТАСИС ЛИМИТЕД.

– Предстоеше ми да извърша жизненоважна част от изследванията си. Нима не разбирате? – лютеше се възрастният мъж.

– Какво става? – доктор Хоскинс бързо застана помежду им.

– Опит за изнасяне на проба, докторе – обясни техникът.

– От СТАСИС? – Хоскинс удивено вдигна вежди. – Шегувате ли се? Не мога да повярвам, професор Адамовски – обърна се той към стареца.

Професорът посочи най-близката СТАСИС-сфера. Мис Фелоус погледна нататък. На сивата лабораторна масичка лежеше някакво невзрачно скално отломъче, а до него имаше стъкленици – по всяка вероятност химични реагенти.

– Имам още много работа, искам да се уверя... – подхвана Адамовски, но техникът го прекъсна.

– Доктор Хоскинс, професор Адамовски знаеше от самото начало, че халкопиритната проба може да остане тук само две седмици. Днес срокът изтича.

– Две седмици! – избухна Адамовски. – Кой може да каже колко време ще отнеме дадено изследване? Нима Рентген е открил принципите на рентгеновите лъчи само за две седмици? Нима Ръдърфорд е разработил проблема с атомното ядро за две седмици? Нима...

– Две седмици е ограничението, наложено на този експеримент – прекъсна го техникът. – И той го знаеше...

– Какво от това? Не можех да гарантирам, че ще си свърша работата за толкова кратко време. Не съм ясновидец, доктор Хоскинс. Две седмици, три седмици, четири... Не е ли по-важно да разреши проблема?

– Проблемът, професоре – поде Хоскинс, – е в това, че възможностите ни са ограничени. Имаме малко СТАСИС-сфери, а работата няма край. Затова непрекъснато се налага да сменяме пробите. Халкопиритният къс трябва да се върне на мястото си. Дълъг списък от учени чакат реда си за тази сфера.

– Ами нека я използват – разпалено рече Адамовски. – Аз ще изнеса пробата оттук и ще довърша изследванията в университета. След това веднага ви я връщам.

– Знаете, че е невъзможно.

– Става дума за къс халкопирит. За някакво си нещастно трикилограмово парче скала без никаква търговска стойност! Защо?

– Не можем да си позволим разхода на енергия – обясни Хоскинс. – Всичко това ви е известно и моля ви, не се преструвайте, че го чувате за първи път.

– Доктор Хоскинс, въпросът е, че едва не извърших пробив в СТАСИС-сферата, защото не знаех, че професорът е все още там. Доктор Хоскинс, той се опита да изнесе халкопирита в разрез с правилника.

Настъпи ледено мълчание.

След миг Хоскинс се обърна към учения и попита съдържано и студено:

– Вярно ли е, професоре?

Адамовски се смути:

– Мислех, че е безопасно да...

– Безопасно било! Безопасно – Хоскинс поклати глава. Явно едва сдържаше яростта си.

От външната страна на камерата с минералната проба на професор Адамовски се подаваше червената ръчка на лост. Найлонова нишка го свързваше с вътрешността на сферата. Без да се колебае, Хоскинс се пресегна и дръпна лоста.

Мис Фелоус гледаше СТАСИС-сферата. Тя рязко си пое дъх при вида на мимолетния ярък пламък, който обхвана скалното късче и за частица от секундата го превърна в ослепителна феерия от червена и зелена светлина. Докато мис Фелоус затвори очи, за да ги предпази, сиянието изчезна. Изчезна и скалният отломък. Престана да съществува. Никой нямаше да го види вече. Сивата маса опустя. Адамовски онемя от ярост и отчаяние.

– Какво напра...

Хоскинс рязко го прекъсна:

– Почистете кабината, професоре. Отнемам ви разрешителното да провеждате изследвания с проби на СТАСИС. Завинаги.

– Почакайте. Не можете...

– Съжалявам, професоре. Мога. И ще го направя. Вие нарушихте едно от най-строгите ни правила.

– Ще се отнеса към Международната организация по...

– Отнесете се към когото искате – каза Хоскинс. – Ще се уверите, че в подобни случаи решенията ми са неотменими.

После загърби професора, който продължаваше да протестира, и се обърна към мис Фелоус. Тя бе наблюдавала инцидента с нарастващо неудобство и с надеждата, че микропредавателят ще звънне – предлог да се измъкне от неприятната сцена.

Лицето на Хоскинс бе побеляло от гняв.

– Съжалявам, че трябваше да прекъснем обиколката по такъв неприятен повод, мис Фелоус, но понякога подобни мерки са наложителни. Искате ли да разгледате още нещо или имате някакви въпроси...

– Ако нямате нищо против, докторе, смятам, че видях достатъчно. Може би е време да се върна при Тими.

– Но вие излязохте от сградата само преди...

– И все пак може би е време да тръгвам.

Хоскинс беззвучно раздвижи устни, сякаш обмисляше нещо. После я помоли:

– Обадете се на сестра Стратфорд и проверете как е Тими. И ако всичко е наред, може би ще си позволите още малко свободно време. Бих искал да ви поканя на обяд, мис Фелоус.

Влязоха в малката ниша на закусвалнята, определена за служителите от компанията. Хоскинс поздравя мнозина и непринудено им представи мис Фелоус, докато тя самата се чувстваше болезнено неловко.

Какво ли си мислят, като ни виждат заедно, рече си тя и отчаяно се помъчи да си придаде строго изражение. По-добре да не се бе преобличала. Сестринската униформа ѝ служеше като щит, представяше я пред света по-скоро като служебно лице, а не като личност.

Менюто не предлагаше нищо особено – салати, сандвичи, плодове, кифли – това бе всичко. Чудесно. Никак не обичаше претенциозните ястия, особено за обяд. А и поради дългогодишната си работа по болници не само бе свикнала с храната в закусвалните, но дори вече я предпочиташе. Взе си обикновени неща за хапване и ги нареди на подноса – салата от маруля, ягоди и портокалови резенчета, няколко филии ръжен хляб и малка бутилка силно обезмаслено мляко.

Седнаха и мис Фелоус попита:

– Често ли имате такива неприятности, доктор Хоскинс? Като тази с професора.

– Това е нещо ново – отвърна той. – Разбира се, непрекъснато се налага да убеждавам хората да не изнасят пробите, след като експерименталното им време изтече. Но за пръв път някой се опитва да го извърши.

– И това би довело до някакъв проблем със СТАСИС-равновесието на темпоралния потенциал, нали?

– Точно така – потвърди Хоскинс, доволен, че мис Фелоус е употребила този израз. – Естествено сме застраховани срещу случайности, непредвидени ситуации. Имаме специални енергоизточници, които биха компенсирали изтичането на енергия при евентуално изнасяне на проби от СТАСИС. Което обаче не означава, че сме съгласни само за секунда пред очите ни да изчезне енергия, достатъчна за година работа. Не можем да си позволим подобен лукс, защото след това ще трябва в продължение на месеци да ограничаваме дейността си, за да си възвърнем средствата. А като си представим и ъгъла на въздействие, под който би се озовал професорът при пробива в СТАСИС...

– Какво щеше да стане с него?

– Правилни сме опити с неорганична материя и с мишки: независимо какво имаше в сферата, в момента на пробива то изчезваше.

– Искате да кажете, връщаше се във времето?

– По всяка вероятност. Увлечено, така да се каже, от инерцията на предмета, който се връща на предишното си място във времето. Така е поне на теория, но няма причина да се съмняваме. Според пространствено-времевата матрица предмет, който се връща на мястото си, създава толкова мощно поле, че отнася със себе си всичко, което се намира в непосредствена близост до него. Ограниченията за тежестта, изглежда, важат само за придвижването в нашата посока. И слон да имаше в сферата, скалата щеше и него да отнесе обратно във времето. Направо не ми се мисли за нарушенията на закона за консервация при подобен случай.

– Но лабораторната маса остана – сети се мис Фелоус. Хоскинс се усмихна.

– Да, остана. Както и подът, прозорците... Полето има ограничен радиус на действие. Явно не може да отнесе цялата сграда. Вероятно не е достатъчно мощно, за да върне назад във времето фиксирана в пространството материя, а загребва само близките свободностоящи предмети. Ето защо в СТАСИС приковаваме всичко, което не бива да се мести и е в обхвата на предмета, подлежащ на въздействие. Доста сложна процедура, впрочем.

– А професорът не беше привързан...

– Не – рече Хоскинс. – Този идиот заедно със скалата щеше да се озове право в плиоцена, откъдето е дошла тя.

– Какъв ужас!

– Сигурно. Е, нямаше да се облея в сълзи, уверявам ви. Щом като от глупост е нарушил правилника и се е оказал на неподходящо място в неподходящ момент, и го е сполетяла ужасна участ – пада му се. Но в крайна сметка ние щяхме да бъдем потърпевши. Представяте ли си какви съдебни процеси щяха да последват?

– Но при условие, че е загинал поради собствената си небрежност...

– Не бъдете наивна, мис Фелоус. Десетилетия наред безброй проклети идиоти в тая страна проявяват небрежност, а адвокатите, наети от близките им, карат ответната страна да опере пешкира. Пияницата, който се озовава под колелата на влака; крадецът, който скача от таванския прозорец и си строшава главата; малчуганът, който се покачва на задницата на някой автобус и пада – нима всички те не получават огромни обезщетения? Наследниците на Адамовски щяха да кажат, че небрежност сме проявили ние, защото преди да извършим пробива, не сме проверили дали в сферата има някой. А съдът щеше да се съгласи,

независимо че на професора не му е влизало в работата да се вмква в лабораторията и да задига пробата. Дори и да спечелехме делото, мис Фелоус, представяте ли си обществената реакция, ако историята се разчуеше? Добродушен стар учен загинал при нещастен случай в СТАСИС! Ужасните опасности, свързани с пътешествието във времето! Рискове, непознати за обществеността. Кой може да каже дали в СТАСИС не се създава смъртоносно лъчение? Какви смъртоносни експерименти всъщност се провеждат зад тази врата? Прекратете дейността им! Виждате ли? За една нощ ще се превърнем в чудовища и средствата ни ще секнат ей така – той щракна с пръсти. Намръщи се, погледна чинията си и тъжно зачовърка из храната.

– Не бихте ли могли да го върнете? Както преди това сте пренесли скалния отломък?

– Не, защото след връщането на даден предмет първоначалният фокус се губи, освен ако предварително не се вземат мерки за запазването му. В нашия случай обаче не беше така. Всъщност никога не предприемаме нещо подобно. Няма смисъл. Да открием професора би означавало да възстановим даден фокус на разстояние от около пет милиона години, а това е все едно да хвърлиш въдица в океанската бездна, за да уловиш точно определена риба.

След миг Хоскинс продължи:

– Господи, като се сетя за предпазните мерки срещу непредвидени ситуации, косата ми побелява. Всяка СТАСИС-сфера има собствено устройство за извършване на пробив. Това е задължително, тъй като всяка сфера има индивидуално фокусиране и трябва да се разпадне самостоятелно. А най-важното е, че устройствата за пробив се включват едва в последния момент. Специално сме се погрижили и за задействането им: то става само с лост, чиято дръжка е монтирана извън СТАСИС-сферата. Видяхте как го направих, нали? Издърпването на лоста е силово механично движение, което изисква голямо напрежение и надали би станало случайно.

– Значи просто щяхте да оставите професор Адамовски в... как го казахте... плиоцена?

– Нямахме да имаме друг избор.

– А плиоценът е бил преди пет милиона години?

– Всъщност плиоценът настъпва преди десет милиона години и продължава около осем милиона години, но точно този отломък е отпреди пет милиона години.

– Как мислите, професорът би ли оцелял дълго време там?

Хоскинс вдигна ръце в знак, че не е сигурен.

– Климатът вероятно не е бил суров както през ледниковия период, откъдето идва вашият Тими. Той би се озовал сред атмосфера, горе-долу близка по състав на въздуха, дишан днес от нас. Ако, разбира се, изключим отпадъците, с които сме го замърсили през последните няколко столетия. Така че, ако Адамовски умее да ловува и да намира ядовитни растения – а аз дълбоко се съмнявам в това – би се справил за известно време. Някъде между две седмици и два месеца.

– Добре, да предположим, че срещне някоя жена от плиоцена, тя го хареса и го научи да намира храна? – Изведнъж друга, още по-невероятна мисъл се загнезди в ума на мис Фелоус. – Ами ако извършат съвкупление и се сдобият с деца? Тогава някъде назад във времето би се появила цяла нова генетична линия, гените на съвременен мъж, кръстосани с гените на праисторическа жена? Това не би ли променило цялата следваща история? Рискът да бъде изпратен професорът назад във времето би бил огромен, нали?

Хоскинс едва сподавяше смеха си. Мис Фелоус усети как лицето ѝ пламва.

– Нещо много глупаво ли казах, докторе?

Нужен му бе още един момент, преди да отговори.

– Глупаво? Не, думата е прекалено силна. Бих казал, наивно. Мис Фелоус, в плиоцена не е имало жени, които седят и чакат нашия професор Адамовски. Не и подходяща за него партия.

– Ясно.

– Забравил съм повечето подробности за човешките предци, но категорично твърдя, че там Адамовски не би открил подобие на Homo Sapiens. В най-добрия случай би могъл да се надява на някоя примитивна форма, например австралопитек, висок към метър и четиридесет, и целият космат. Човешката раса, така както ние разбираме това понятие, просто не е съществувала толкова рано. Пък и се съмнявам, че дори мъж, чувствителен като професор Адамовски – Хоскинс сподави нов пристъп на смях, – дотолкова би се влюбил във вашата среднохуманоидна женска, та да се люби с нея. Е, ако попаднеш на плиоценското съответствие на троянската Елена – маймуната, която, така да се каже, пусна хиляда кораба по море...

– Мисля, че ви разбирам – сковано рече мис Фелоус. Вече съжаляваше, задето въобще е насочила разговора в тази посока. – Но когато ми показате динозавъра, ви попитах защо движението на човек във времето не променя историята. Ясно, професорът не би могъл да създаде

семейство в плиоцена, но ако някой бъде изпратен в епоха, където живеят истински човешки същества, например във времето отпреди двадесет хиляди години...

Хоскинс се замисли.

– Хм, предполагам, би настъпил малък разрыв, деформация във времевия поток, но според мен нищо значително.

– Значи историята не може да се променя с помощта на СТАСИС?

– На теория, предполагам – да, но на практика – не, освен ако не възникне извънредна ситуация. През цялото време изнасяме извън СТАСИС въздушни молекули, бактерии, прах. Около десет процента от консумираната енергия отиват за наваксване на микрозагуби от този род. Но дори промените, предизвикани от движението на големи предмети във времето, постепенно се неутрализират. Вземете парчето халкопирит на професор Адамовски. Да кажем, че през двуседмичния му престой в нашето време някое насекомо, подслонено под него, е загинало при нашите условия. Този факт би могъл да предизвика цяла верига от промени във времевия поток. Но нашите изчисления показват, че това би било конвергентна серия. Степента на промяна отслабва с времето и нещата постепенно възстановяват нормалния си ход.

– Искате да кажете, че действителността се самовъзстановява?

– В известен смисъл. Да изтръгнем човешко същество от миналото или да изпратим друго на негово място, означава да нанесем по-сериозна рана. Ако това е най-обикновена личност, раната би заздравяла сама – както показват изчисленията ни. Всеки ден получаваме куп писма с молба да доведем Ейбръхъм Линкълн в настоящето. Други пък искат Мохамед или Александър Велики. Е, не бихме го направили, защото не ни достигат технически възможности. Но дори да можем да хвърлим мрежата в по-близка епоха и да открием определено човешко същество, доста трудно бихме заличили промяната на реалността, предизвикана от преместването на някои от великите строители на историята. Има начин да се изчисли кога дадена промяна е твърде сериозна и ние правим всичко възможно да избягваме това.

– Значи Тими... – започна мис Фелоус.

– Не, той не представлява подобен проблем. Едно момченце от пра-човешки вид, обречен на изчезване след около пет-десет хиляди години, едва ли би причинило промяна в историята само защото сме го довели в нашата ера. Действителността ни не е застрашена. – Хоскинс й хвърли остър поглед. – Няма защо да се притеснявате.

– Не се притеснявам. Просто се опитвам да си изясня нещата тук.

– Оценявам старанието ви.

Мис Фелоус бавно отпи голяма глътка обезмаслено мляко.

– След като пренасянето на неандерталско дете в нашия век не застрашава хода на историята, значи е възможно след време да бъде доведено второ дете, така ли?

– Естествено. Но смятам, че едно ни е достатъчно. Ако Тими ни помогне да научим всичко, от което се интересуваме...

– Имам предвид не за изследвания, а за другарче на Тими.

– Моля?

Мисълта се стрелна в съзнанието ѝ също тъй внезапно, както името на Тими – импулсивно, неочаквано. Мис Фелоус дори се изненада, че я изрече на глас. Но след като веднъж бе заговорила, реши да доизкаже аргументите си.

– Доколкото виждам, той е във всяко отношение здраво и нормално дете. Дете на своето време, разбира се, но според мен по свой начин забележително.

– Определено съм съгласен с вас, мис Фелоус.

– Развитието му занаяпред обаче може и да не протече нормално.

– Защо? – попита Хоскинс.

– Всяко дете има нужда от поощрение. Тими живее затворен и самотен. Ще направя каквото е по силите ми, но не мога да му заменя естествената среда. Доктор Хоскинс, искам да кажа, че Тими има нужда от другарче в игрите.

Хоскинс бавно кимна.

– За съжаление е сам. Клетото дете...

Мис Фелоус го изгледа лукаво с надеждата, че е избрала подходящ момент.

– Ако можехте да пренесете още едно неандерталче...

– Да, би било прекрасно, мис Фелоус, но естествено е неосъществимо.

– Неосъществимо? – възкликна мис Фелоус.

– Не, и при най-добро желание, а такова не ни липсва. Само при изключителен шанс бихме открили друг неандерталец горе-долу на същата възраст. По онова време не е имало много хора, мис Фелоус. Не можем просто да бръкнем в неандерталското съответствие на голям град и да грабнем някое дете, а дори да можехме, би било неразумно да увеличаваме рисковете, като държим още едно човешко същество в СТАСИС.

Мис Фелоус остави лъжицата на масата. Нови идеи устремно нахлуха в главата ѝ. Тя енергично поде:

– В такъв случай, доктор Хоскинс, нека се изразим другояче. Добре, невъзможно е да пренесем друго неандерталче в настоящето. И бездруго не съм сигурна дали бих се справила с още едно дете. Но ако покъсно, след като Тими се приспособи към нашия начин на живот, доведем дете от външния свят да си играят заедно?

Хоскинс загрижено я погледна.

– Човешко дете?!

– Друго дете! – гневно го изглежда мис Фелоус. – Тими е човек.

– Разбира се. Знаете какво имам предвид. Не бих и помислил, че не е човек.

– Защо? Защо да не може? Не виждам кое в предложението ми ви смущава. Изтръгнахте това дете от средата му и го затворихте за вечни времена. Нима нищичко не му дължите? Доктор Хоскинс, ако на света има човек, който би могъл да се счита негов баща, във всякакъв смисъл, освен в биологически, това сте вие. Защо не искате да направите за него нещо тъй незначително?

– Баща?! – повтори Хоскинс и залитайки, се изправи. – Мис Фелоус, ако не възразявате, смятам да ви заведа при Тими.

Върнаха се в кукленската къща. Никой от двамата не направи опит да наруши леденото мълчание.

Както бе обещал, Макинтайър изпрати куп справочници за неандерталците. Мис Фелоус се зарови в книгите, сякаш се бе върнала в сестринското училище и след няколко дни ѝ предстоеше важен изпит.

Научи, че първите фосили на неандерталец са открити в средата на деветнадесети век от работници, които копаели във варовикова кариера край Дюселдорф, Германия, наречена Неандерталската долина. Докато почиствали калта от варовиковия залеж в една пещера на сто и петдесет метра от дъното на долината, попаднали на човешки череп, вкопан в земята, а малко по-встрани – на други кости.

Работниците предали черепа и някои от костите на местния гимназиален учител, а той ги занесъл на известния анатом от Бон доктор Херман Шафхаузен. Ученият бил смаян от необичайните кости. Черепът силно наподобявал човешкия, но бил необикновено примитивен – дълъг и тесен, с полегатото чело и огромен, изпъкнал над очите костен ръб. Бедрените кости пък били толкова дебели и тежки, че въобще не приличали на човешки. Но Шафхаузен все пак решил, че са на човек, при това – изключително стари, от най-дълбока древност. В доклада, който прочел на

срещата в началото на 1857 година, нарекъл необикновените фосили „най-древния спомен от ранните обитатели на Европа“.

Мис Фелоус погледна Тими, който се занимаваше с нещо в другия край на стаята.

– Чуй това – каза тя. – „Най-древния спомен от ранните обитатели на Европа“. Той говори за един от роднините ти.

Тими не изглеждаше впечатлен. Безразлично цъкна няколко пъти и отново се заигра.

Мис Фелоус продължи да чете. Скоро книгата потвърди смътните ѝ догадки – неандерталците, макар и несъмнено древни обитатели на Европа, съвсем не бяха най-древните.

Изравянето на автентичните неандерталски фосили било последвано от подобни находки и в други части на Европа по-късно през деветнадесети век. Открити били още вкаменени кости на праисторическите човекоподобни същества с полегати чела, огромни изпъкнали вежди и – още една типична характеристика – недоразвита брадичка. Учените спорели за значението на фосилите, а след като Дарвиновата еволюционна теория започнала да придобива популярност, се оформило общото мнение, че неандерталските фосили са останки на грозни праисторически човешки същества, далечни предци на съвременните хора и може би свързващо звено между човекоподобните маймуни и хората.

– Грозни ли? – изсумтя мис Фелоус. – Зависи от гледната точка нали, Тими?

И тогава били открити други разновидности на човешки фосили – на остров Ява, в Китай и на други места в Европа, които изглеждали дори по-примитивни от неандерталските. А когато през двадесети век били разработени надеждни методи за датиране на находките от древността, станало ясно, че според времевата скала на човешкото развитие неандерталците са живели сравнително неотдавна. Примитивните хора от Ява и Китай били поне на половин милион години, дори по-стари, а неандерталците се появили на сцената чак преди около сто и петдесет хиляди години. По всичко личи, че в продължение на повече от сто хиляди години са обитавали по-голямата част от Европа и Близкия Изток. После изчезнали. Навсякъде ги заместили представителите на съвременния човешки род, които явно вече съществували по времето, когато се появили първите неандерталци. Вероятно хората от този вид съжителствали с неандерталците, мирно или не, години наред, докато броят им неочаквано нараснал и те напълно изместили другия човешки вид.

Изглежда, съществуват различни теории, обясняващи внезапната

гибел на неандерталците. Но по отношение на един факт учените са единодушни: те изчезнали от лицето на земята в края на ледниковия период.

Тогава излиза, че неандерталците не са били свирепите маймуноподобни предци на съвременния човек. Не са били ничии предци, а просто хора от друг вид, в някои отношения различни от съседите си, които оцелели до наши дни. Далечни братовчеди може би, двата вида населявали заедно ледниковия период; било е трудно съществуване и само единият от тях е преживял времето, когато големите ледници са покривали Европа.

– Значи наистина си човек, Тими. Никога не съм се съмнявала – макар отначало в един ужасен момент да се бе усъмнила – още се срамуваше от това. – Ето го, черно на бяло. Ти просто имаш необичайни черти. Но си също толкова човек, колкото и аз. Колкото и всички останали тук.

Тими зацъка и измърмори нещо.

– Да – рече мис Фелоус, – съгласен си, нали?

И все пак разликата. Разликата...

Очите на мис Фелоус пробягаха по страниците. Как са изглеждали неандерталците? В началото този въпрос предизвиквал разгорещени спорове, тъй като били открити много малко фосили, а един от първите скелети бил изкривен от артрит, което създавало погрешна представа за телосложението на нормалните представители на вида. Постепенно обаче, с откриването на още скелети, се оформил общоприетият образ за неандерталците.

Били по-ниски от съвременните хора. Най-едрите мъже вероятно били не по-високи от метър и половина, доста набити, с широки рамене и изпъкнал гръден кош, с полегати чела и огромен костен ръб. Вместо брадичка имали закръглена долна челюст. Носовете им били големи и месести, с нисък мост, а устните стърчали напред като животински бърни. Ходилата им били плоски и широки, с къси пръсти. Костите – тежки и дебели с големи стави. Мускулите – изключително добре развити. В сравнение с трупа краката им били дълги и навярно изкривени по рождение, свити в коленете, ето защо се смята, че като ходели, влачели нозете си.

Не, не са били красавци. Не и според съвременната представа.

Но са били хора. Безспорно. Подстрижете и обръснете някой неандерталец, облечете го в риза и дънки, пуснете го да се пошляе из който и да е град по света, и той няма да се стори странен никому.

– Чуй това, Тими. – Мис Фелоус плъзна пръст по страницата и

зачете на глас: – Имал голям мозък. Размерът на мозъка се отчита по черепния капацитет, тоест, по обема на черепната кутия в кубически сантиметри. При съвременния *Homo sapiens* средният черепен капацитет е около хиляда и четиристотин, хиляда и петстотин кубически сантиметра. А у някои хора достига едва хиляда и двеста кубически сантиметра. Средният мозъчен капацитет на неандерталците е около хиляда и шестстотин кубически сантиметра за мъжките черепи и около хиляда триста и петдесет – за женските, следователно по-голям от този на *Homo sapiens*.

Тя се захла.

– Какво ще кажеш за това, а, Тими? По-голям, отколкото при *Homo sapiens*!

Тими се усмихна, сякаш я бе разбрал. За съжаление мис Фелоус съзнаваше, че това е невъзможно.

– Естествено – каза тя – не големината на черепа е от значение, а развитието на интелекта. Черепната кутия на слона е комай най-голяма, но той не може да смята. Не че аз съм добра математичка, но мога да чета, да карам кола, а кой слон ще се похвали със същото? Мислиш ме за глупачка нали, Тими? Ама и аз ти ги говоря едни!

Тими придоби сериозно изражение и цъкна веднъж-дваж.

– Но нали все пак имаш нужда да си поговориш с някого тук? Както и аз. Ела за малко, искаш ли? – Мис Фелоус му махна да дойде. Той я погледна безизразно и не стана от мястото си. – Ела при мен, Тими. Ще ти покажа нещо.

Ала момчето не помръдна. Доста бе наивно да си въобразява, че той започва да я разбира, но отлично знаеше, че няма друг начин.

За това се премести, седна и обърна книгата към него. На лявата страница имаше илюстрация – художествена реконструкция на неандерталска глава. Масивно лице, типичните стърчащи устни, голям, плосък нос и сплътстена брада. Издадена напред глава, опнати устни, оголени зъби. Да, доста дивашки вид. Дори животински – не можеше да се отрече.

И все пак в очите безспорно проблисваше разум, а и още нещо. Израз на какво? На мъка? На терзание? На болка?

Мъжът се вираше в далечината, сякаш през хилядолетията искаше да прозре бъдещето, в света, в който не бе останал никой от себеподобните му с изключение на момченцето, чието място всъщност не бе там.

– Как го намиращ, Тими? Изглежда ли ти познат? Прилича ли по нещо на твоите хора?

Тими изцъка няколко пъти и хвърли безразличен поглед към

книгата.

Мис Фелоус потупа илюстрацията с пръст, после улови ръката му и я сложи върху страницата, за да привлече вниманието му към илюстрацията. Не, той нищо не разбираше. Явно рисунката нищо не му говореше.

Тими вяло и безучастно прокара ръка по листа, като че го вълнуваще единствено гладката хартия. Сетне повдигна долния ъгъл и бавно го затегли. Страницата започна да се откъсва.

– Не! – извика мис Фелоус, импулсивно дръпна ръката му и я перна – леко, но и укорително.

Тими я изгледа с блеснали от гняв очи. След това ядно сгърчи пръсти и отново посегна към книгата.

Тя я дръпна от момчето. Тими се строполи на колене и изрева – дълбок и смразяващо зловещ гърлен звук. Извъртя очи нагоре, обърна устни и оголи зъбите си в смразяваща яростна гримаса.

– О, Тими, Тими... – В очите на мис Фелоус напиреха сълзи и тя усети прилив на безмерно отчаяние, безсилие, дори ужас.

Въргала се по пода и ръмжи като диво зверче, ужаси се тя. Зъби се, сякаш иска да се нахвърли върху нея и да ѝ изтръгне гръкляна, също както бе посегнал да откъсне страницата.

О, Тими...

Мис Фелоус се овладя с усилие. Не биваше така да реагира на детинското му избухване. Какво очакваше? Та той бе едва четиригодишен, идваше от някакво примитивно племе и сигурно никога не бе виждал книга. Или може би трябваше да я погледне със страхопочитание и респект и вежливо да ѝ благодари, задето е предоставила този ценен източник на информация на любознателния му млад ум!

Известно е, че дори днешните четиригодишни деца, при това растящи в културни семейства – напомни си тя, – късат страници от книги. И те понякога реват и се зъбят, и се сърдят, когато ги плеснат през ръцете за наказание. И никой не ги нарича диви зверчета само защото се държат така. Не и на тази възраст. Той е само малко момче, малко диваче, озовало се затворник в свят, който все още не може да разбере.

Мис Фелоус внимателно прибра книгите и ги заключи. Когато се върна в стаята, Тими се беше успокоил и се забавляваше с играчката си, все едно нищо необичайно не се е случило.

Сърцето ѝ се изпълни с любов към детето. Прииска ѝ се да го помолит за прошка, че за втори път едва не го е изоставила. Но каква полза от това? Нима щеше да я разбере?

Е, имаше и друг начин.

– Май е време за малко овесена каша, Тими. Какво ще кажеш?

Глава шеста Изясняване

По-късно през деня в кукленската къща пристигна доктор Макинтайър за второто си посещение при Тими.

– Благодаря ви за книгите, докторе – каза мис Фелоус, когато той влезе. – Искам да ви уверя, че уча уроците си много подробно.

На устните на Макинтайър заигра точно отмерена, не много лъчезарна усмивка:

– Радвам се, че мога да ви помогна, мис Фелоус.

– Колко бих искала да продължа да чета, много още имам да уча, но след като сте тук, смятам да ви попитам...

Палеоантропологът отново се засмя, този път още по-сдържано. Очевидно с нетърпение очакваше да се отдаде на заниманията си с неандерталчето и съвсем не бе във възторг от идеята да се спира и да отговаря на безинтересните въпроси на сестрата. Добре, но след провала в края на миналото посещение мис Фелоус твърдо бе решила да не допуска Макинтайър да разплаква Тими с настойчивото си научно любопитство. Опитите или щяха да се провеждат бавно, с темпото, наложено от мис Фелоус, или изобщо нямаше да се провеждат.

Думата ѝ щеше да бъде закон. Тази фраза принадлежеше на Хоскинс, ала тя я бе приела като своя.

– С какво мога да ви помогна, мис Фелоус? Не сте могли нещо да откриете в книгите ли?

– Това е основният въпрос, който ме безпокои, откакто започнах да работя с Тими. Всички сме съгласни, че неандерталците са хора. Това, което се опитвам да разбера, е в каква степен са хора. Колко близо са до нас? Какви прилики и разлики има помежду ни. Нямам предвид само физическите различия, те са повече от очевидни, пък и проучих изпратените от вас текстове. Имам предвид разлики в интелектуалното развитие, нещата, които всъщност правят човека.

– Мис Фелоус, именно тези неща се опитвам да разбера сега. Целта на тестовете, които ще направим с Тими, е да определим всъщност...

– Това ми е ясно. Първо ми кажете какво вече е известно.

Макинтайър раздражено присви устни и прокара ръка през меката си златиста коса.

– Какво по-точно?

– Днес научих, че двете раси – расата на неандерталците и расата на съвременния човек – впрочем, правилно ли ги наричам „раси“?, – са живели заедно в Европа и Близкия Изток в продължение на около сто хиляди години през ледниковите периоди.

– „Раси“ не е най-точната дума, мис Фелоус. Различните човешки раси, в смисъла, който влагаме днес в този термин, са много по-близо една до друга, отколкото ние и неандерталците. „Подвид“ би било по-правилно, когато говорим за себе си и неандерталците. Те са принадлежали към вида *Homo sapiens neanderthalensis*, а ние сме квалифицирани като *Homo sapiens sapiens*.

– Добре, но нали са живели заедно?

– Така изглежда, поне в някои райони. Тоест в по-топлите места. По всяка вероятност неандерталците са се разполагали сами в по-студените области, тъй като са били по-приспособени към тамошните условия. Говорим, разбира се, за малки популации, разпръснати на широки пространства. Впрочем възможно е неандерталски племена да са съществували в продължение на векове, без да срещнат *Homo sapiens sapiens*. От друга страна, на някои места може да са били близки съседи, особено в края на последния ледников период, когато голяма част от Европа е станала обитаема за предшествениците ни.

– Значи според вас няма никакъв шанс неандерталците да са наши прародители?

– О, не. Те са самостоятелна група. Имат собствен еволюционен клон или поне така единодушно твърдят съвременните учени. Достатъчно близка до нашата, за да се кръстосват с *Homo sapiens sapiens* – разполагаме с известно количество вкаменелости като доказателство за това, но в общи линии са се държали настрана, запазили са чист генетичния си фонд и са допринесли много малко, ако въобще нещо са допринесли, за съвременната смесица от гени, наречена „човек“.

– Хората от горските дебри. Забравени братовчеди.

– Сравнението не е лошо – каза Макинтайър.

– Благодаря. А по-малко интелигентни ли са били?

Той отново започна да губи търпение.

– Това е нещо, което наистина не мога да кажа, мис Фелоус, ако не ме оставите сериозно да се заема с проверката на умствените възможности на Тими и на способността му да...

– А какво предполагате засега?

– По-нисък интелект.

– На какво основание, доктор Макинтайър? Може би про-

сапиенсов предразсъдък?

Нежната кожа на доктор Макинтайър се покри с червенина.

– Попитахте ме за предположенията ми, преди да съм имал възможност да изследвам единствения до момента достъпен за науката обект. Какъв друг очаквате да е отговорът ми, освен израз на предразсъдък. Това е общоприетото мнение.

– Да, да. Разбирам. Но то трябва да се основава на нещо конкретно. Какво е то?

Макинтайър си наложи да се овладее.

– Мустерското културно ниво – започна той, – това е научният термин за неандерталската култура, мустерската култура не е била много съвършена, няма дори признаци за развитието ѝ в продължение на стотиците векове, през които е просъществувала. При разкопки на места, където са живели, намираме само прости кремъчни сечива, а и те се променят съвсем малко с течение на времето. Затова пък *Homo sapiens sapiens* непрекъснато въвеждат подобрения в технологията си през целия палеолит. Това продължава и в наши дни. По тази причина именно *Homo sapiens sapiens* доведе неандерталско дете от дълбините на времето, а не обратното. – Макинтайър спря да си поеме дъх. – Освен това няма доказателство за съществуването на неандерталско изкуство. Няма скулптури, няма украса, която би могла да се смята за религиозна по характер. Сигурно са имали религия, защото съществуват неандерталски погребения, а ако някой вид погребва мъртвите си, значи вярва в живот след смъртта и следователно е по-висше духовно същество. За съжаление малкото изследвани неандерталски поселища ни дават доказателство само за най-елементарния, най-прост начин на живот, основан на лов и събирачество. И, както споменах онзи ден, дори не сме съвсем сигурни дали са имали физиологичната или пък интелектуална възможност да говорят, дори и ларинксът и езиките им да са били годни да оформят звукове.

Мис Фелоус усети как затъва в мрачни чувства. Погледна към Тими. Радваше се, че той не разбира какво ѝ говори Макинтайър.

– Значи мислите, че са по-нискоинтелигентната раса? В сравнение с *Homo sapiens sapiens*, искам да кажа?

– Определено така се налага да мислим въз основа на известното ни досега – ѝ каза Макинтайър. – Това, от друга страна, не е съвсем честно спрямо тях. Неандерталците може да не са имали нужда от културния кич, смятан от *Homo sapiens sapiens* за необходимост. Мустерските сечива, макар и прости, отлично изпълнявали предназначението си –

дребен улов, кълчане на месо, шавене на кожи, поваляне на дървета и други подобни. Ако неандерталците не са се увличали по живописата и скулптурата, вероятно просто са считали подобни неща за светотатство. Не можем да докажем противното. Например при по-късни култури е било забранено изобразяването на каквото и да е по гробовете.

– И дори при това положение мислите, че неандерталците са по-низша раса, по-низш подвид.

– Да. Предразсъдъци, мис Фелоус, чиста проба предразсъдъци, открито си признавам. Не съм виновен, че принадлежа към подвида *Homo sapiens sapiens*. Мога да взема страната на неандерталците, но въпреки това продължавам да ги считам главно за изостанала, бавно-развиваща се форма на човечеството, изместена и в крайна степен заличена от представителите на собствения ни подвид. Ако, разбира се, говорим за физическо превъзходство, това е вече друг въпрос. По отношение на условията на живот по онова време определено може да се твърди, че ни превъзхождат. Именно чертите, поради които ги смятаме за грозни и груби, може да се окажат признаци за това им превъзходство.

– Дайте ми пример.

– Носът – каза Макинтайър и посочи Тими: – Носът му е много по-голям от носа на съвременните деца.

– Да, така е.

– И някои може да твърдят, че е грозен, понеже е много широк и дебел и е прекалено издаден напред.

– Може – хладно се съгласи мис Фелоус.

– Помислете обаче за климата, с който е трябвало да се справя човекът през палеолита. По-голяма част от Европа е била подложена на постоянни мразове. Непрекъснат студ, сух вятър през централните равнини, сняг по всяко време на годината. Знаете какво значи да се диша наистина студен въздух. Едно от предназначенията на носа е да затопля и овлажнява вдишвания въздух по пътя му към белите дробове и колкото е по-голям, толкова по-ефективно затопля въздух.

– Искате да кажете, че носът служи като радиатор?

– Точно така. Въобще структурата на неандерталското лице сякаш е създадена да ограничава достъпа на студен въздух до белите дробове, а и до мозъка. Не забравяйте – артериите, снабдяващи мозъка с кръв, са разположени точно зад носната кухина. Големият нос, фактът, че е силно издаден напред, изключително големите максиларни синуси, широкият диаметър на кръвоносните съдове, обслужващи лицето – всичко това вероятно е служило за по-добро приспособяване към условията в

ледниковия период. Така че неандерталците са се справяли по-лесно със студа от нашите прадеди. Огромната маса от мускули, солидната телесна конструкция...

– Следователно така нареченият груб външен вид на неандерталците е просто резултат от естествения подбор в действие, отговор от страна на еволюцията на условията, с които е трябвало да се справя човекът в Европа през ледниковия период.

– В голяма степен.

– Щом като са били толкова добре пригодени да оцелеят – попита мис Фелоус, – тогава защо са изчезнали? Да не би да е настъпила промяна в климата, след която тази им приспособеност да не е била вече предимство?

Макинтайър тежко въздъхна.

– Въпросът с изчезването на неандерталците, мис Фелоус, е толкова труден, изпълнен с толкова противоречия...

– Добре, но какво е вашето мнение? Те са изчезнали, защото, както смятате вие, не са били достатъчно интелигентни? Дали пък специфичните им генетични характеристики не са се претопили при кръстосване с другия подвид? Или се дължи на комбинация на...

– Позволете да ви напомня, мис Фелоус, че съм тук по работа – прекъсна я Макинтайър. Нетърпението започваше да проличава в очите му. – Колкото и да ми се иска да обсъждам неандерталците с вас, фактът е, че тук, в тази стая стои жив-живеничък неандерталец и чака да бъде изследван, а аз разполагам с ограничено време, за да...

– Добре тогава, започвайте, доктор Макинтайър – примири се мис Фелоус. Преглеждайте Тими, колкото искате. С мен можете да говорите и друг път. Само гледайте да не разстроите детето.

Дойде време и за първата пресконференция, за публичното представяне на загатката „Тими“. Мис Фелоус отлагаше колкото може по-дълго, но Хоскинс бе настоял. Рекламата, повтаряше през цялото време, е важна за финансирането на експеримента. Сега, когато добрата физическа форма на момчето бе извън всякакво съмнение, когато стана ясно, че няма намерение да прихваща никой от микробите на двадесет и първи век и че е способен да понесе стреса от срещата със средствата за масова информация, това просто трябваше да се случи. Думата на мис Фелоус можеше да е закон, но този път бе очевидно, че няма да я оставят да произнесе нито една дума. Хоскинс нямаше да приеме „не“ като

отговор.

– Тогава настоявам публичното представяне да бъде ограничено до пет минути.

– Те молят за петнадесет.

– Може да искат и цял ден, доктор Хоскинс, аз смятам за недопустими повече от пет минути.

– Десет, мис Фелоус.

На лицето му се изписа непоколебимост.

– Десет. В никакъв случай повече. Дори по-малко, ако детето покаже и най-малък признак на умора.

– Знаете, че това е неизбежно – възпротиви се Хоскинс. – Не мога просто да изхвърля репортерите само защото Тими се е разхленчил.

– Не става дума за обикновено хленчене, докторе, а за хистерия, за психосоматично състояние, потенциално опасни за живота реакции, предизвикани от масовото нахлуване в жизненото му пространство. Нали помните колко диво бе детето в нощта на пристигането си...

– Тогава бе изплашено до смърт.

– А мислите ли, че куп телевизионни камери, насочени в лицето му, няма отново да го разстроят? Ярки, горещи прожектори? Тълпа гръмогласни непознати, които ще крещят насреща му?

– Мис Фелоус...

– Колко репортери всъщност смятате да допуснете?

Хоскинс замълча и започна да брои наум.

– Десетина, по всяка вероятност.

– Трима.

– Но, мис Фелоус...

– СТАСИС-сферата е малка. Това е убежището на Тими. Ако позволите на огромно стадо бабуини да нахлуе в него...

– Те са научни репортери като Кендид Девни.

– Добре. Трима.

– Твърдо сте решена да създавате затруднения, нали, мис Фелоус?

– Тук съм, за да се грижа за детето. За това ми плащате и това смятам да правя. Ако ви е трудно да работите с мен, винаги може да ме предупредите, че искате да напусна...

Думите просто ѝ се изплъзнаха. Мис Фелоус почувства внезапен остър пристъп на тревога. Ами ако Хоскинс реши, че блъфтира, ако я уволни и на нейно място назначи някоя от отхвърлените кандидатки? Сигурно е имало и други кандидатки да се грижат за Тими.

Но мисълта да се освободи от нея, изглежда, притесняваше

Хоскинс не по-малко.

– Не искам това, мис Фелоус. И вие го знаете много добре.

– Тогава ме изслушайте. Журналистическото сдружение не е непознатото понятие тук, нали? Нека скъпите ви приятели от пресата изберат трима представители и те да дойдат да видят Тими. По-скоро да застанат пред вратата на СТАСИС-сферата и аз ще им го покажа. После могат да споделят впечатленията си. Обяснете им, че присъствието на повече от трима души би представлявало опасност за здравето и психическото равновесие на момчето.

– Четирима, мис Фелоус?

– Трима.

– Ще ме разкъсат, като им кажа...

– Трима.

Хоскинс я погледна и се разсмя.

– Добре, мис Фелоус. Печелите. Трима журналисти. Но ще го наблюдават в продължение на десет минути. Ще ги уведомя, че ако имат оплаквания, трябва да се обръщат не към мен, а към вас.

По-късно през деня пристигнаха господата журналисти. Двама мъже и една жена или по-точно: Джон Ъндърхил от „Таймс“, Стан Уошингтън от „Глоуб нет кейбъл нюз“ и Маргарет-Ан Кроуфорд от „Ройтер“.

Мис Фелоус държеше Тими на ръце непосредствено до вратата, а той отчаяно се гушеше в нея, докато тримата подготвяха камерите си за работа и ѝ задаваха въпроси от местата си извън сферата през отворената врата. Тя направи всичко, което бе по силите ѝ, като обръщаше Тими насам-натам, за да могат да видят лицето и главата му от всички страни.

– Момче ли е или момиче? – попита представителката на „Ройтер“.

– Момче – кратко отговори мис Фелоус.

– Изглежда почти като човек – отбеляза Ъндърхил от „Таймс“.

– Той е човек.

– Беше ни казано, че е неандерталец. Ако сега вие твърдите, че е човек...

– Уверявам ви – чу се гласът на Хоскинс иззад гърба ѝ, – никой не ви е излъгал. Детето е истински представител на *Homo sapiens neanderthalensis*.

– *Homo sapiens neanderthalensis* – отривисто се намеси мис Фелоус – е подвид на *Homo sapiens sapiens*. Момчето е не по-малко човек от вас и мен.

– Да, ама с маймунско лице – рече Уошингтън от „Глоуб нет кейбъл нюз“, – малко човекоподобно маймунче. Това е то. Как се държи,

сестра, като маймунче?

– Държи се точно като малко момченце – сопна се мис Фелоус. С всеки изминал момент ставаше все по-войнствена. Тими мъчително се гърчеше на рамото ѝ. Чуваше как тихичко цъка от страх.

– Той по нищо не прилича на човекоподобна маймуна. Чертите на лицето му са характерни за неандерталския клон на човешката раса. Поведението му е идентично с поведението на всяко нормално човешко дете. Интелигентен е и реагира отлично, когато не е стреснат от куп шумни непознати. Казва се... казва се Тимоти, Тими, и е абсолютно погрешно да бъде считан за...

– Тимоти? – попита журналистът от „Таймс“. – Защо е нужно да се нарича така?

Мис Фелоус се изчерви.

– Няма определена причина. Просто името му е такава.

– Да не би да го намерихте написано на ръкава му, когато пристигна? – опита се да се пошегува Уошингтън.

– Аз го нарекох така.

– Маймунчето Тими! – изкоментира колегата му от „Глоуб нет“.

Тримата се разсмяха. Мис Фелоус почувства как гневът ѝ расте и приближава мигът, в който, боеше се, щеше да ѝ е трудно да го удържи.

– Сложете това нещо на земята, моля ви – извика Кроуфорд. – Нека видим как ходи.

– Детето е прекалено изплашено – отвърна мис Фелоус. Чудеше се дали не очакват Тими да се влачи по колене на пода. – Прекалено е изплашен. Не виждате ли? Не ви ли е ясно?

Наистина Тими въздишаше все по-дълбоко и лека-полека събираше сили да избухне в ридания. И ето че се започна – пронизителни, мъчителни писъци, съпроводени от неспирен поток цъкания и ръмжене. С тялото си усещаше как детето трепери. Смахът, горещите светлини, пороят въпроси... Момчето бе напълно ужасено.

– Мис Фелоус, мис Фелоус...

– Никакви въпроси! – отсече тя. – Пресконференцията приключи.

Все още здраво стиснала Тими в ръце, се въртна и се отправи към задната стая. По пътя подмина Хоскинс. Лицето му бе неподвижно от смайване, но той бързо и стегнато ѝ кимна и одобрително се усмихна.

Нужни ѝ бяха няколко минути да успокои момчето. Постепенно малкото тръпнещо телце се отпусна и малко по малко страхът се оттегли от личицето му.

Пресконференция, ядно си помисли мис Фелоус. С четиригодишно

дете! Горкичкото страдалче! Какво ли ще му направят по-нататък?

След известно време излезе от стаята, зачервена от възмущение, и затвори вратата зад гърба си. Тримата репортери още бяха там, скупчени в пространството непосредствено до сферата. Престъпи прага и се нахвърли върху тях.

– Не ви ли стига? Цял следобед трябва да премахвам вредите, които нанесохте на психическото му състояние. Вървете си.

– Имаме само още няколко въпроса, мис Фелоус. Ако нямате нищо против.

Тя погледна Хоскинс умолително. Той се усмихна едва-едва, сякаш я съветваше да се успокои.

– Бихме искали да научим нещо за самата вас, мис Фелоус – подхвана Кроуфорд от „Ройтер“.

– Можем да ви предоставим копие от професионалната биография на мис Фелоус, ако желаете, госпожо Кроуфорд – бързо се намеси Хоскинс.

– Да. Моля!

– Специалист по пътуване във времето ли е тя?

– Мис Фелоус е висококвалифицирана медицинска сестра – каза Хоскинс. – Тя бе специално поканена в СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД, за да се грижи за Тими.

– И какво смятате да правите с... Тими сега, след като го доведохте?

– Хм – започна Хоскинс, – за мен главната цел на неандерталския проект бе да разберем можем ли да насочим сондата в цел, разположена на относително близък обект във времето като палеолита с достатъчна прецизност, за да пренесем жив организъм. При предишните ни успешни опити, както знаете, обектът бе на милиони, а не просто на четиридесет хиляди години от нас. След като постигнахме това, продължаваме да усъвършенстваме процеса в още по-стеснен обхват с намерението да насочваме сондата в по-близка цел. Разбира се, пред нас вече има едно истинско неандерталско дете, същество, което е на границата с човешкия вид... или всъщност би могло да се счита човек. Антрополозите и физиолозите проявяват изключителен интерес към него и детето ще бъде подложено на обстойни изследвания.

– Колко време ще го задържите?

– Докато настъпи момент, в който ще имаме по-голяма нужда от сферата, отколкото от него самото. Доста дълго, предполагам.

– Бихте ли го извели навън, за да можем да излъчим

субпространствено предаване и да покажем на зрителите истинско шоу?

Мис Фелоус шумно се прокашля, но Хоскинс реагира мигновено:

– Съжалявам, но детето не може да напуска СТАСИС!

– Бихте ли обяснили повторно какво представлява СТАСИС! – помоли Кроуфорд.

– А – Хоскинс си позволи една от полуусмивките си. – За това са нужни много обяснения, повече, отколкото според мен биха възприели читателите ви на настоящия етап. Но мога накратко да обобща. Както е известно, за СТАСИС времето не съществува. Тези помещения са във вътрешността на невидима сфера, която не е съвсем част от нашата Вселена. Бих я нарекъл самостоятелна неприкосновена околна среда. Именно затова успяхме да изтръгнем детето на времето по този начин.

– Момент, момент – опита се да оспори Ъндърхил от „Таймс“. – Как така самостоятелна и неприкосновена? Нали сестрата влиза и излиза непрекъснато?

– Всеки от вас би могъл да го направи – сухо отбеляза Хоскинс. – Ако се движи паралелно с времевите силови линии и така не предизвиква голямо натрупване или загуба на енергия. Детето обаче идва от миналото. То е пресякло времевите линии и така е набрало темпорален потенциал. Извеждането му във Вселената, нашата вселена и в нашето време би отнело такова количество енергия, че би предизвикало късо съединение в целия институт и по всяка вероятност би прекъснало електрическото захранване в града. Заедно с него пристигнаха всякакви боклуци – прах, клони, чакъл и какво ли още не. Ние събрахме всичко до най-малката трошичка и го складирахме в задната част на помещението. При възможност ще изпратим всичко, където му е мястото, но не смеем да го изнесем извън зоната.

Доктор Хоскинс говореше, журналистите бързо водеха записки.

Мис Фелоус подозираше, че не разбират всичко много добре, но са уверени, че публиката им също няма да се справи. Звучеше научно и това беше важното.

– Ще се съгласите ли да дадете интервю за всички медии тази вечер, доктор Хоскинс? – попита Стан Уошингтън.

– Смятам, че можем да се справим с това – бързо отговори Хоскинс.

– Но без момчето.

– Да – съгласи се Хоскинс, – без момчето. Но с удоволствие ще отговоря на всякакви въпроси. А сега, ако обичате, налага се да напуснем района.

Мис Фелоус ги проследи с поглед, без да съжалява, че си отиват. Затвори вратата. Чу как прещракаха електронните ключалки. Спря за момент и се замисли върху казаното току-що.

Отново се появи проблемът за натрупването на темпоралния потенциал, за енергийните вълни; страхът да не бъде изнесено каквото и да е от СТАСИС.

Спомни си колко се разгневи доктор Хоскинс, когато хвана професор Адамовски да се опитва да задигне скалния отломък от отреденото му работно пространство и обясненията, които ѝ бе дал. Тогава доста от тях ѝ се сториха мъгляви, но сега осъзна с болезнена яснота нещо, което бе преминало веднъж през съзнанието ѝ, без да му обърне достатъчно внимание.

Тими бе обречен никога да не види света, в който бе запратен без негово съгласие, по непонятен за него начин. В сферата щеше да се състои цялата му вселена, докато е в настоящето.

Той бе затворник. Завинаги щеше да остане затворник. Не поради случайното хрумване на доктор Хоскинс, а заради неумолимите закони на процеса, изтръгнал го от собственото му време. Не че Хоскинс не би го пусал извън СТАСИС-сферата. Той не можеше да го пусне.

В съзнанието ѝ се въртяха думи от разговора ѝ с Хоскинс в нощта на пристигането на Тими.

„Запомнете: той в никакъв случай не бива да напуска тази стая. Никога. Нито за миг! По каквато и да е причина! Дори животът му да зависи от това! Дори вашият живот да зависи от това, мис Фелоус!“

Мис Фелоус не обърна особено внимание на механичното обяснение. Въпрос на енергия, бе казал той. Свързано е със закони за консервацията. Тогава трябваше да мисли за други, по-важни неща, но сега ѝ беше пределно ясно – светът на Тими завинаги щеше да бъде затворен в няколкото малки стаички на кукленската къща.

Горкичкото. Горкичкото.

Внезапно осъзна, че Тими плаче и се втурна в стаята да го утеши.

Хоскинс тъкмо се канеше да открие заседанието на управителния съвет на директорите, когато телефонът иззвъня. Той го изгледа с раздразнение. Сега пък какво имаше?

Телефонът продължи да звъни.

– Моля за извинение – обърна се той към присъстващите. Включи само звука: – Хоскинс, слушам.

– Доктор Хоскинс, тук е Брус Манхайм. От комитета за защита на децата съм. Мисля, че това ви е известно.

Хоскинс сподави кашлицата си:

– Да, господин Манхайм, с какво мога да ви бъда полезен?

– Гледах предаването по телевизията, разбира се. Неандерталското момченце. Прекрасно. Прекрасно. Абсолютно невероятно научно постижение.

– Но, благодаря ви. И...

– Естествено при това положение възникват известни морални и етични проблеми. Смятам, че сте наясно с това. Да се вземе дете от непозната култура, от семейната среда, в която е израснало, и да се доведе в нашия век... – Манхайм замълча. – Смятам, че трябва да поговорим за това, доктор Хоскинс.

– Може би, но не точно сега.

– Не, не сега – важно каза Манхайм. – Не съм имал подобни намерения. Просто искам да ви предложа да определим време, когато ще можем по-подробно да разискваме въпросите...

– Да – прекъсна го Хоскинс и извъртя очи към тавана. – Разбира се, разбира се, господин Манхайм. Оставете телефона си на секретарката. Тя ще ви се обади при първа възможност и ще уговорим среща.

– Отлично, доктор Хоскинс. Много ви благодаря.

Хоскинс затвори телефона и мрачно се огледа.

– Брус Манхайм – намръщено каза той. – Прословутият защитник на децата. Искан да говорим за момчето. Господи, боже мой! Неизбежно беше. Започва се.

През следващата седмица мис Фелоус стана неразделна част от СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД. Дадох ѝ малък кабинет с нейното име на вратата, разположен съвсем близо до кукленската къща. Тя така и не престана да нарича СТАСИС-сферата на Тими „кукленската къща“.

Скъсах първия ѝ договор и Хоскинс ѝ предложи нов със значително повишение на заплатата. Двата може да бяха орисани да се спречват от време на време, но тя определено бе спечелила уважението му. Както бе помолила, поставиха покрив над кукленската къща, подобриха обзавеждането, и доизпипаха някои неща – прибавиха още една баня и по-удобни шкафове за вещите на мис Фелоус.

Хоскинс ѝ предложи апартамент в района на компанията, така че да

може да се откъсва от двадесет и четири часовите дежурства, но тя отка-
за. „Искам да съм близо до Тими, докато спи – обясни тя. – Почти всяка
нощ се буди разплакан. Изглежда, има ужасни, ярки кошмари. Аз го ус-
покоявам. Смятам, че друг не би могъл да се справи.“

Все пак мис Фелоус излизаше от компанията от време на време.
По-скоро защото чувстваше, че трябва да излезе, отколкото защото има-
ше желание.

Отиваше до града да свърши някоя дребна работа – да внесе depo-
зит в банката или може би да купи дрешки и играчки на Тими, веднъж
дори отиде на кино, но през цялото време се притесняваше за Тими, ня-
маше търпение да се върне.

Единствено той имаше значение. През годините, докато бе заета в
болницата, не бе забелязала колко централно място заема работата в жи-
вота ѝ, колко слаби връзки има с външния свят. Сега, когато всъщност
живееше на работното си място, го разбра съвсем ясно. Изпитваше мно-
го слабо желание да се среща с хора отвън, дори с малкото си приятели,
повечето от които медицински сестри като нея. Достатъчно ѝ бе да им
се обади по телефона; рядко ѝ се приискваше да ги посети.

Именно по време на едно от посещенията в града мис Фелоус осъз-
на колко се бе привързала към Тими. Веднъж се загледа в някакво мом-
ченце на улицата и усети, че нещо във високото му извито чело и изда-
дена брадичка, в полегатите вежди и подобния на израстък нос ѝ се
струва грубо и непривлекателно. Наложил се да тръсне глава, за да се
отърси от унеса си.

Също както тя бе започнала да възприема Тими какъвто е, и вече не
намираше нищо необикновено или странно в него, така и той, изглежда,
бързо се приспособяваше към новия си живот. Постепенно преодолява-
ше смущението си в присъствието на непознати, сънищата му вероятно
не бяха толкова мъчителни, като в началото, а в присъствието на мис
Фелоус се чувстваше спокоен, сякаш тя бе родната му майка. Сам се об-
личаше и събличаше, намъкваше и сваляше гащеризона, който носеше
през повечето време, с явни признаци на удоволствие от новото си уме-
ние. Научил се да пие от чаша и да поднася макар и непохватно храната
към устата си с пластмасова вилица.

Изглежда, дори се опитваше да говори английски.

Мис Фелоус не успя да разгадае цъканията и ръмженето на неговия
език.

Хоскинс наистина бе записал всичко и тя отново и отново прос-
лушваше това, което бе казал Тими, но не можа да открие смислен

лингвистичен модел в него. Бяха просто цъкания, просто ръмжене. Издаваше определени звуци, когато беше гладен, други, когато бе изморен, и трети, когато бе изплашен.

Но както Хоскинс бе подчертал преди време, котките и кучетата също издаваха конкретни звуци като реакция на дадени ситуации, ала досега никой не бе установил съществуването на специфични „думи“ и „език“ на котките или кучетата.

Може би тя просто не успяваше да схване лингвистичния модел. Все още беше уверена, че Тими говори език, толкова отдалечен по строеж от съвременните езици, че никой не може да разбере закономерностите му. Имаше по-мрачни мигове, когато мис Фелоус се боеше, че Тими въобще ще се окаже неспособен да научи истински език, или защото неандерталците са били твърде назад в еволюционното развитие на човешкия вид и не са били достатъчно интелигентни, за да използват речта, или защото Тими бе прекарал първите години от живота си сред хора, които са говорили най-примитивния език и сега бе твърде късно да се справи с нещо по-сложно.

Поразрови се из материалите за дивите деца, прекарвали дълго време в нецивилизовани, всъщност животински условия, сами, в примитивни райони. Така разбра, че дори след като тези деца били намерени и върнати сред обществото, обикновено така и не успявали да се научат да произнасят нещо повече от някое грубо груктене.

Ставаше ясно, че дори при наличието на физиологични и интелектуални предпоставки за говор подходящите за обучение условия трябва да бъдат създадени още в най-ранна възраст. В противен случай детето никога не би проговорило.

Мис Фелоус отчаяно желаше Тими да докаже, че тя и доктор Макинтайър грешат в това отношение и никой вече да не се съмнява, че той е човек. А кое отличава хората от животните по-добре от способността да говорят?

– Мляко – каза тя и посочи бутилката с мляко. Тими издаде цъканията, които според нея означаваха глад.

– Да. Гладен. Искаш ли мляко?

Никакъв отговор.

Опита иначе:

– Тими – ти. Ти – Тими – посочи тя.

Той проследи ръката ѝ, но нищо не каза.

– Ходя. Ям. Смя се. Аз – мис Фелоус. – Ти – Тими.

Нищо и нищо. Безнадеждно е, помисли тя с горчивина.

Не, не и не!

– Говоря? Пия? Ям? Смя се?

– Ям – внезапно каза Тими.

От изненада за малко да изпусне на пода храната, която му беше приготвила.

– Я повтори.

– Ям.

Същият звук. Не съвсем ясен. По-скоро „Аам“. И двата пъти не успя да различи първия звук, но останалите бяха правилните за случая звукове.

Тя поднесе чинията към него, но я държеше високо и той не можеше да я стигне.

– Аам – отново каза той. Този път по-настоятелно.

– Ям? – попита тя. – Искаш да ядеш?

– Аам! – истинско нетърпение този път.

– Ето – каза мис Фелоус, – ето, Тими, яж. Яж.

– Аам – доволно каза той, грабна вилицата и се нахвърли на храната.

– Вкусно ли беше? – попита след това мис Фелоус. – Хареса ли ти обядът?

Сега вече искаше от него твърде много. И така да е, нямаше да се предаде. След като Тими беше успял да каже една дума, трябваше да успее да каже и други. Трябваше! Посочи го:

– Тими.

– Ммм – каза той.

Да не би така да казваше „Тими“?

– Иска ли Тими да яде още? Ям?

Тя го посочи, после посочи устата си и се направи, че яде. Погледна я, но не каза нищо. А защо трябваше? Не беше вече гладен.

Но знаеше, че е „Тими“. Нали?

– Тими – повтори тя и го посочи.

– Ммм, Ммм – потупа се той по гърдите. Нямаше съмнение. Почувства зашеметяваща вълна от... гордост? Радост? Учудване? И трите. За момент мис Фелоус помисли, че ще избухне в плач.

После се втурна към системата за вътрешна комуникация.

– Доктор Хоскинс! Бихте ли дошли, моля ви. И най-добре извикайте и доктор Макинтайър.

– Отново е Брус Манхайм, доктор Хоскинс.

Хоскинс впери очи в телефона, като че в ръката си държеше не слушалката, а змия. За по-малко от две седмици Манхайм се обаждаше за трети път, ала все пак опита да говори приветливо.

– Да, господин Манхайм. Радвам се да ви чуя.

– Искам само да ви уведомя, че обсъдих резултата от особено приятелския ни разговор миналата седмица със съветниците си.

– Да? – Този път тонът на Хоскинс не бе толкова любезен. Разговорът не бе му се сторил чак толкова приятелски, колкото явно се бе сторил на Манхайм.

Дори му се видя отегчителен и натрапен, в общи линии възмутителен.

– Информирах ги, че сте отговорили на първите ми въпроси доста задоволително.

– Радвам се да чуя това.

– Общото намерение е засега да не предприемаме нищо по отношение на неандерталското дете, но ще трябва отблизо да наблюдаваме експеримента, докато завършат цялостните ни проучвания по въпроса. Ще ви се обадя следващата седмица със списък от изисквания, с които ще трябва да се съобразявате. Мислех, че бихте искали да го знаете.

– А, да – каза Хоскинс. – Много ви благодаря, задето ме предупредихте, господин Манхайм.

Той затвори очи и си наложи бавно да си поеме дъх.

– Много ви благодаря, господин Манхайм.

„Колко мило от ваша страна да ни позволите да си гледаме работата засега. Докато приключите проучванията си. Благодарим ви. Много ви благодарим. Много, много, много ви благодарим.“

Денят, в който Тими изрече първите си думи на английски, бе прекрасен за мис Фелоус, но последвалите го седмици съвсем не бяха толкова чудесни.

Проблемът се състоеше в това, че Тими не беше просто малко дете, попаднало под грижите ѝ, а част от необикновен научен експеримент, и учените от цял свят се претрепваха за привилегията да го видят. Доктор Джейкъбс и доктор Макинтайър бяха само гребенът на вълната, предвестниците на предстоящия потоп.

Разбира се, и двамата се появяваха много често. Те имаха шанса първи да сложат ръце на Тими и все още се ползваха с предимство

поради приоритетното си положение, но знаеха, че не могат да го запазят само за себе си. Цяла армия от антрополози, физиолози, специалисти по културология и какви ли още не специалности обсаждаха вратата и всеки от тях бе разработил собствен план за работа с неандерталското момченце.

Фактът, че Тими вече говори английски, ги правеше още по-нетърпеливи. Някои от тях се държаха, сякаш просто можеха да седнат с него и да му задават въпроси за живота през палеолита такъв, какъвто си го спомня.

- За какви животински видове ходеше племето ви на лов?
- Какви бяха религиозните ви вярвания?
- Местехте ли се със смяната на сезоните?
- Воюваха ли племената помежду си?
- Воюваше ли вашият подвид с другия?

Той беше единственият възможен източник на информация. Мозъците им прашяха от въпроси, на които само Тими можеше да отговори: Кажете ни! Кажете ни! Кажете ни!

Искаме да знаем всичко възможно за твоя народ:

- роднински връзки;
- тотемни животни;
- езикови групи;
- разбираня за вселената;
- технически умения.

Естествено никой не успя да му зададе и един от тези интересни, важни въпроси, защото, макар и с всеки изминал ден да ставаше все по-богат, речникът на Тими се ограничаваше в изрази като „Тими сега ям“ и „Човек сега маха“.

Освен това само на мис Фелоус можеше да се разчита, и то до известна степен, да разбере думите на Тими. Останалите, дори хората, които практически посещаваха детето всеки ден, едва откриваха значението на тромавите, измъчени думи. Явно първоначалните предположения за говорните способности на неандерталците поне отчасти бяха верни – макар и да притежаваха необходимия за развитие на речта интелект и анатомически предпоставки за ясна артикулация, езикът и ларинксът, изглежда, бяха неспособни да оформят звукове с прецизността на учленяване, нужна при съвременните езици. Тими поне не успяваше. Дори мис Фелоус трябваше през по-голямата част от времето да се напруга, за да разбере какво казва.

Всички бяха отчаяни – Тими, мис Фелоус и особено учените, които

изгаряха от нетърпение да разпитат детето. Това положение правеше самотата на Тими още по-горчива. Дори и сега, когато започваше да се учи как да общува с тъмничарите си – „защото сме тъкмо такива“, – отново и отново се хващаше, че мисли мис Фелоус, за него бе ужасно трудно да предаде и най-елементарната мисъл на единствения човек, способен поне до известна степен да го разбере.

Колко ли е самотен? – терзаеше се тя. – И колко трябва да е объркан и изплашен от цялата гюрултия, която постоянно се вдига около него?

Правеше всичко по силите си да го закриля. Не можеше и не искаше да приеме факта, че просто участва в научен експеримент. Със сигурност не беше така. В основата на всичко стоеше малко нещастно дете и тя нямаше да допусне да се отнасят с него единствено като с обект на експеримент.

Физиолозите го поставяха на специални диети; тя му купуваше играчки. Те я тормозеха с молби за кръвни проби, рентгенови снимки, дори кичури от косата му; тя го учеше на песнички и детски стихчета. Те го караха да прави изчерпателни и изтощителни тестове, за да проверят способността му да координира движенията си, рефлексите, зрението, слуха, природния му интелект; после тя го прегръщаше, милваше и утешаваше, докато отново се успокои.

Те изискваха още и още от времето му.

Тя настояваше за строго ограничение на ежедневните инквизиции. Не винаги, но в повечето случаи надделяваше нейното желание. Учениците, които идваха отвън, несъмнено я смятаха за страшилище, за пречка пред прогреса, за назадничава, упорита, твърдоглава жена. Мис Фелоус не се интересуваеше. Нека мислят каквото искат. Интересите на Тими, не техните, бяха по-важни за нея.

Най-разбран, почти съюзник ѝ беше Хоскинс.

Идваше в кукленската къща практически всеки ден. Очевидно всеки шанс да се измъкне от все по-трудната роля на ръководител на СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД бе добре дошъл за него, очевидно бяха и топлите му чувства към детето, донесло им цялата тази слава, но също така ѝ се струваше, че му е приятно да разговаря с нея.

Вече беше научила това-онова за него. Бе изобретил метод за анализ на отражението, излъчено от проникващи в миналото мезонни лъчи, беше сред изобретателите на метода за образуване на СТАСИС-полето; поведението му, често хладно и прекалено делово, се дължеше на усилието да прикрие добродушието, с което понякога хората около него

злоупотребяваха; и да, о, да, наистина беше женен, определено. При това щастливо.

Един ден Хоскинс неочаквано влезе и я свари точно в момент на силен гняв.

Денят се бе оказал лош, много лош. Бе се появил нов екип физиолози от Калифорния със серия нови изследвания, на които трябваше да подложат Тими веднага, нещо свързано със стойката и структурата на таза. Апаратурата им представляваше сложна система студени лостове. Последва продължително ръчкане и притискане. Точно в този момент Тими не бе в настроение да го мушкат и притискат със студени метални лостове. Докато гледаше как го подмятат като опитно животинче, мис Фелоус почувства неудържимо горещо желание да убива.

– Достатъчно! – изкрещя накрая. – Вън! Вън!

Те зяпнаха глупаво насреща ѝ.

– Казах вън! Край на опитите! Момчето е уморено. Изкълчихте му краката, пресилюхте гръбнака му. Не виждате ли, че плаче? Вън! Вън!

– Но, мис Фелоус...

Засъбира припряно инструментите им. Те се спуснаха да ги измъкнат от ръцете ѝ. Мис Фелоус посочи вратата и те побързаха да изчезнат, мърморейки.

Проследи ги с поглед, заслепена от гняв, вperi очи в изхода и се замисли какво ли непоносимо натрапничество предстои по разписание. Зад гърба ѝ Тими не преставаше да хлипа.

Тогавя разбра, че Хоскинс е в стаята.

– Да нямате проблеми? – попита той.

Тя го изгледа яростно:

– Разбира се, че имам! – Обърна се към Тими и го повика с ръка. Момченцето се втурна, вкопчи се в нея и уви крачета около тялото ѝ. Чу как много тихо промърмори нещо, но не можа да го разбере. Силно го притисна.

– Изглежда недоволен – мрачно отбеляза Хоскинс.

– А вие сякаш ли да сте доволен на негово място? Не го оставят на мира. Всеки ден изследват кръвта му, подлагат го на тестове, ръчкат го с разни лостове. Да бяхте видели какво го правеха допреди малко, когато се опитваха да разберат как е устроено тялото му и как са прикачени краката към него. Вече промениха и храната му. Синтетичната диета, на която го постави онзи Джейкъбс от понеделник, е такъв боклук, че не бих я препоръчала и на прасе.

– Доктор Джейкъбс казва, че ще го подсили, че ще го направи по-

способен да се справя с...

– С какво да се справя? С още опити?

– Мис Фелоус, не забравяйте – основната цел на експеримента е да получим колкото е възможно повече информация за...

– Не съм забравила, докторе. Вие пък не забравяйте, че това тук не е бяла мишка или морско свинче, нито шимпанзе, а истинско човешко същество.

– Никой не отрича това – каза Хоскинс, – но...

– Но всички вие забравяте, че той е човешко същество, и то дете. Оставам с впечатлението, че за вас не е нещо повече от човекоподобна маймунка и си въобразявате, че можете да...

– Не го имаме за...

– О, да, да, доктор Хоскинс. Точно така е. Вие ми казахте, че пристигането на Тими ще прослави компанията ви. Ако сте му поне малко благодарен, трябва да ги държите настрана от горкото дете, поне докато порасне достатъчно, за да разбира малко по-добре какво се иска от него. След като са били тук, сънува кошмари, не може да спи и понякога пици с часове. И сега ви предупреждавам – внезапно яростта ѝ достигна връхната си точка. – Няма да ги пускам повече тук. Няма! – Почувства, че неудържимо повишава тон, че вече вика, но не беше в състояние да се овладее.

Хоскинс я гледаше, дълбоко огорчен.

– Извинете – каза тя след миг с много по-спокоен тон, – не исках да крещя така.

– Разбирам, разстроена сте. Разбирам защо сте разстроена.

– Благодаря ви.

– Доктор Джейкъбс ме уверява, че момчето е в добро здраве и изследователската програма, на която е подложено, не му е навредила ни най-малко.

– В такъв случай нека доктор Джейкъбс прекара тук една нощ. Може да промени становището си – подхвана мис Фелоус. Видя как трепнаха очите на Хоскинс и лицето ѝ поруменя от неудобство от другото, невъзможно тълкуване, което можеше да се даде на току-що изречените от нея думи. – Да послуша как плаче в тъмното. Да види как се налага да го прегръщам и да му пея приспивни песни. Не му вредяло! Доктор Хоскинс, ако всичко това е безвредно за него, то е, защото е прекарал първите години от живота си при най-ужасните условия, които човек може да си представи, и някак е оцелял. След като едно дете може да преживее зима през ледниковия период, значи може да преживее и

доста ръчкане и преглеждане от купчина чичковци в бели престилки. Това обаче не означава, че е полезно за него. Трябва да напомним на всички, че Тими има право на отношение като към човешко същество.

Хоскинс се усмихна. Тя го изгледа въпросително.

– Просто си мислех колко сте променена от първия ден – рече той.
– Тогава бяхте много ядосана, задето съм ви пробутал неандерталче. Бяхте готова да напуснете, помните ли?

– Никога не бих напуснала – кратко отвърна мис Фелоус.

– Казахте „Ще остана при него известно време“. Точно това бяха думите ви. Изглеждахте съвсем обезумяла. Трябваше да ви убеждавам, че всъщност ще се грижите за дете, а не за някакъв си малък примат, чието място е в зоологическата градина.

Мис Фелоус сведе очи:

– Просто от пръв поглед не бях много наясно... – тихо заговори тя и се отдалечи.

Погледна Тими. Той все още бе вкопчен в нея, но вече бе много поспокоен. Нежно го потупа по дупето и го изпрати в детската стая. Когато Тими отвори вратата, Хоскинс надникна и леко се усмихна на купчината играчки, които видя вътре.

– Богат избор – отбеляза той.

– Горкото дете ги заслужава. Те са целият му свят, заслужил си ги е след всичко, което преживява.

– Разбира се, разбира се. Дори трябва да му купим още. Ще ви изпратя бланка за заявка. Всичко, от което се нуждае според вас...

– Наистина харесвате Тими, нали? – топло се усмихна мис Фелоус.

– Как да не го харесвам? Той е толкова смело малко човече!

– Смел е, да.

– Вие също, мис Фелоус.

Не знаеше как да тълкува думите му. Спогледаха се за миг мълчаливо. Хоскинс май се бе отпуснал. Мис Фелоус видя голяма умора в очите му.

– Изглеждате изтощен, доктор Хоскинс – каза тя, искрено загрижена.

– Така ли? – той се засмя, но не бе много убедителен. – Значи ще се наложи да се поупражнявам да изглеждам по-нормално.

– Да не е възникнал проблем, свързан с Тими?

– Проблем? – изненада се той. – Не, няма проблем. Защо решихте така? Просто работата ми е изтощителна. Това е всичко. Не поради сложността си, разбирате ли? Нямам нищо против сложността, но не е

работата, която би ме направила най-щастлив. Само да можем да се върна обратно в лабораторията... – той поклати глава; – Но това е без значение. Ще имам предвид оплакването ви, мис Фелоус. Ще видим какво може да се направи, за да облекчим програмата от научни изследвания, поне доколкото имаме основание, като не забравяме огромното значение на това, което можем да научим от него. Уверен съм, че ме разбирате.

– Бъдете уверен – разбирам ви – потвърди мис Фелоус. Тонът ѝ бе малко по-студен от необходимото.

Паралел четвърти: военният съвет

Зазоряваше се. Лош вятър духаше едновременно от две страни. Все още се подаваше малък бял къс луна, надвиснал като костен нож от мъртвешки сивото небе. Мъжете от Бойния Отряд се готвеха да се спуснат по склона към Светилището от блестящи камъни на МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ.

Мъдрата стоеше встрани и ги наблюдаваше. Искаше ѝ се да слезе с тях.

Винаги на мъжете се падаше да вършат интересните неща, и все на едни и същи – на пълните с енергия младежи. Старците, като Сребърния Облак, Вонящия Вол, Смелия Лъв вземаха решения и издаваха заповеди, но младите – Вълчото Дърво, Разцепения Хълм, Огненото Око, Ловеца на Птици и още трима-четирима всъщност правеха всичко. Те живеяха истински и Мъдрата изгаряше от завист, като се замислеше за това.

Когато в равнините имаше лов, те бяха Ловното Общество. Те остреха върховете на копията си и увиваха глезените си с ленти черна вълча кожа, за да им придадат сила и свирепост; те подгонваха уплашените мамути към ръба на скалите или се събираха около някой злощастен заблуден носорог и го ръгаха с копия, докато рухне; те мятаха свързаните с въжета камъни върху бързоногите елени, за да ги оплетат около краката им и да ги повалят. После донасяха или довличаха улова си в бивака и победоносно пееха и танцуваха, и всички излизаха, и ги хвалеа и повтаряха имената им. И отново те получаваха първите хапки от прясно печеното месо – сърцето, мозъка и другите вкусни парчета.

Когато пък някой престъпеше нормите или вожд достигнеше края на дните си и трябваше да бъде изпроводен в другия живот, те ставаха Палачите. Надяваха маските от мечка кожа, вадеха тоягата на смъртта, направена от слонова кост, отвеждаха жертвата си някъде, където Племето не може да ги види и правеха това, което трябваше да се направи. После се завръщаха тържествено, подредени в колона и пееха песента на Отвъдния Живот – само на Палачите бе позволено да пеят тази песен.

И когато надалеч се спотайваха врагове, бе време мъжете, същите тези мъже да бъдат Бойния Отряд, да изрисуват раменете си със сини, а слабините с червени ивици и да наметнат на плещите си жълта лъвска кожа. Тъкмо това правеха в момента и Мъдрата изгаряше от завист.

Мъжете стояха голи в кръг и сковано се шегуваха и смееха, а старият майстор Ездача на Мамути привършваше с размесването на багрилата. Мъжете от Племето боядисваха телата си само по време на война. Не бяха воювали отдавна и трябваше да се размесят нови бои, а за това бе нужно време. Ездача на Мамути знаеше как да смели камъчетата и да омеси мазнината от антилопа с праха, така че да се задържи за кожата. Седеше с кръстосани крака, приведен над работата си, а воините го чакаха да свърши. Той бе изнесъл продълговатите костени съдове, в които държеше багрилата и разбъркваше мазнината и праха в каменни купи.

Най-после получи цветовете. Ездача на Мамути подаде купата с червена боя на Разцепения Хълм, а купата със синя боя на Младата Антилопа. Останалите се наредиха в колона. Шегите и смехът станаха пошумни. Мъжете се страхуваха от това, което предстоеше, и затова се смееха толкова много. Дватамата използваша четки от лисича опашка и това също ги размиваше – четките гъделичкаха толкова силно. С раменете беше лесно – тясна синя ивица напречно през гърба, широка през гърдите, после синьото петно на Богинята на гърлото на мястото, където стърчи твърдият хрущял, и още едно на сърцето. Веселието идваше от боядисването на долните части. Първо бе ред на широката червена ивица от основата на корема точно над мястото, където са мъжките части; после тънка червена ивица опасваше всяко бедро точно под мъжките части и накрая – това винаги ги караше да се смеят, ивицата на Богинята по целия мъжки орган и още две червени точки на кръглите топки, които висяха под него. Разцепения Хълм поставяше боята там долу с размах и мъжете се преструваха, че ги гъделичка непоносимо. А може и да не се преструваха.

Хайде, мислеше тя, боядисайте и мен! Нямам мъжки части, но можете да нарисувате червени ивици около слабините и на върховете на гърдите ми и ще бъде не по-зле, когато започне битката, защото аз не съм по-малко воин от всички вас, в никакъв случай.

Почти привършваша. Всички мъже носеха цветовете на войната, освен двамата с четките. Сега Разцепения Хълм изрисува Младата Антилопа с долните ивици, а Младата Антилопа изрисува Разцепения Хълм с горните. После си размениха купите с багрилата и Младата Антилопа изрисува Разцепения Хълм с червено, а Разцепения Хълм изрисува Младата Антилопа със синьо. Накрая всички вързаха препаските около кръста и наметките от лъвска кожа на раменете си. Взеха копията – бяха готови да воюват.

Почти готови. Оставаше Главната жрица да ги благослови пред

трите мечи черепа. Мъдрата вече виждаше как двете по-млади жрици подреждат черепите отатък пътеката, а самата Главна жрица надяваше специалните одежди, с които произнасяше бойното заклинание. Мъдрата погледна към подножието на хълма, към Светилището от блестящи камъни на МЯСТОТО КЪДЕТО СЕ СРЕЩАТ ТРИТЕ РЕКИ. Там нямаше никого.

Всичко щеше да е без значение, ако Другите се бяха отправили в различна посока. Според Главната жрица следите около Светилището бяха пресни, но какво ли разбираше тя – не беше ловец. Стъпките, които бе видяла, можеше да са от три дни. Другите може би бяха вече далеч. Трябваше само бързо да слязат до Светилището, за да проведат ритуала, който Сребърния Облак считаше за толкова нужен. После Племето щеше отново да потегли на изток, да се махне от това място и да се отправи назад към студените пусти равнини, където рядко стъпваха Други, и да продължат да живеят като преди. Ако наистина нямаше нужда Бойния Отряд да слиза и да души наоколо, за да се увери, че близо до Светилището не се спотайват Други, значи Сребърния Облак пилееше ценно време. Годината си течеше. Дните се скъсяваха. Скоро щеше да започне да вали сняг всеки ден. Трябваше бързо да свършат това, за което бяха дошли, и да намерят сигурно кътче, за да се приютят за идните лоши месеци.

Ала по всяка вероятност Главната жрица бе права и Другите наистина бяха наблизко. Щеше да има война и щяха да умрат мъже, а може би не само мъже.

Пазителката на Миналото се появи изотзад и изрече почти в ухото ѝ:

– Богинята е много строга с нас тези дни. Дойдохме тук да ѝ се поклоним, а тя първо взе момчето, а после ни доведе право сред Другите.

Мъдрата сви рамене:

– Не виждам никакви Други. От два дни сме тук и никой не е видял нито един.

– Но те са тук. Чакат ни долу. Скрили са се и са готови да ни нападнат. Знам това.

– Откъде знаеш?

– Имах съновидение – отвърна Пазителката на Миналото. – Бяха прозрачни, като същества от мъгла, после станаха по-плътни, като сенки. Наизскачаха от земята навсякъде около нас и започнаха да ни убиват.

Мъдрата дрезгаво се разсмя:

– Още един лош сън.

– И друг ли има?

– Миналата нощ Сребърния Облак сънувал, че отново е момче и се потопил в морето. Като тръгнал да излиза, започнал да остарява с всяка крачка – за няколко мига се съсухрил, прегърбил и отслабнал. Сън за смъртта, това е било. После ти сънуваш как Другите ни причакват до Светилището.

Пазителката на Миналото кимна:

– Освен това Богинята взе Детето на Небесния Огън, а не ни даде знак, че е доволна. Според мен трябва да напуснем това място, без да извършим обряда на Светилището.

– Но Сребърния Облак настоява...

– Сребърния Облак става все по-боязлив и слаб с възрастта – рече Пазителката на Миналото.

– Да не би да искаш да станеш вожд вместо него? – нахвърли се върху ѝ Мъдрата.

– Аз ли? – усмихна се Пазителката на Миналото. – Не и аз, Мъдрата. Не ми е притрябвало. Ако на света има жена, която таи в сърцето си желанието да стане вожд, Мъдрата, мисля, че това си ти, аз не ламтя за подобно бреме. И така да е, смятам, че е дошло времето Сребърния Облак да остави короната от пера и наметката.

– Не е.

– Той е стар и изнемощява с всеки изминал ден. Можеш да видиш умората в очите му.

– Той е силен и мъдър – не особено убедително се възпротиви Мъдрата.

– Знаеш, че това не е истина.

– Така ли, Пазителко на Миналото? Така ли?

– По-спокойно, жено, ако ме удариш, ще се наложи да те хвърля надолу по хълма.

– Ти ме нарече лъжкия.

– Казах ти, че говориш неверни неща.

– То е същото.

– Лъжкия, която лъже сама себе си, не е лъжкия, а глупачка. Ти знаеш, аз знам и Главната жрица знае – Сребърния Облак не може повече да бъде вожд. Всяка от нас го мисли и го казва по свой начин. И когато и мъжете го проумеят, Палачите ще трябва да се заемат с това.

– Може да е така – тревожно призна Мъдрата.

– Тогава защо го защитаваш?

– Мъчно ми е за него. Не искам да го убиват.

– Колко мило от твоя страна. Но вождът знае как става. Помниш времето, когато Черния Сняг беше вожд. Започна да повръща зелено и нищо не можа да го изцери. Тогава се изправи пред нас и обяви, че времето му е дошло. Нима се поколеба дори за миг? Така стана и с Високото Дърво, който беше вожд преди него. Башата на Сребърния Облак. Тогава бях момиче. Ти още не беше родена. Високото Дърво бе велик вожд, но един ден каза: „Много съм стар. Не мога вече да бъда вожд.“ И до вечерта бе мъртъв. Така трябва да стане и със Сребърния Облак.

– Не още. Не още.

– Дори и да ни води към нещастие? – ледено процеди Пазителката на Миналото. – Май точно това прави сега. Грешка беше да дойдем до тук. Сега ми е ясно, макар по-рано да не го съзнавах. Защо го защитава чак толкова? Нищо не значи за теб. Мислех, че дори не го харесваш.

– Ако Сребърния Облак умре, кой ще стане вожд?

– Може би Огненото Око...

– Точно така, Огненото Око! – злорадо се ухили Мъдрата. – Слушай какво ще ти кажа, Пазителко на Миналото. По-добре да остана със стария грохнал Сребърен Облак и да умра от копията на Другите, отколкото да живея още десет години под предводителството на Огненото Око.

– Аха – кимна Пазителката на Миналото. – Аха! Сега разбирам. Поставяш дребното си лично недоволство над благоразумието, над живота дори. Колко нелепо, Мъдрата! Колко глупаво!

– Накрая ще ме предизвикаш да те ударя.

– Не виждаш ли...

– Не – сонна се Мъдрата. – Нищо не виждам. Да престанем да говорим за това. Я погледни долу.

Докато двете жени спореха, Главната жрица бе привършила с благославянето на Бойния Отряд. И сега мъжете, изрисувани и облечени както подобава, бяха слезли от хълма и заели позиции пред Светилището от блестящи камъни. Стояха изправени рамо до рамо, размахваха копия и мятаха предизвикателни погледи във всички посоки.

И ето, появиха се Другите. Изникнаха изневиделица, като съществата от мъгла, придобили плът в съня на Пазителката на Миналото.

Откъде се взеха? Сигурно бяха клечали в гъстаката край една от реките, ниско долу, за да не се виждат. Може би се бяха прикрили чрез магия, докато настъпи моментът да изскочат.

Бяха осем или десет. Не, повече. Мъдрата се опита да ги преброи, но пръстите и на двете ѝ ръце свършиха, а имаше още. Май щяха да стигнат за още цели пет пръста. Мъжете от Бойния Отряд бяха само деветима. Щеше да бъде истинско клане. Сребърния Облак бе пратил всички млади мъже от Племето на явна смърт.

– Колко са отвратителни! – дрезгаво прошепна Пазителката на Миналото и стисна ръката на Мъдрата толкова силно, че я заболя. – Истински чудовища. В съня ми не бяха чак толкова противни.

– Безподобни са – каза Мъдрата. – Ето как изглеждат Другите.

– Ти си ги виждала преди, аз не съм. Фу, ама че плоски лица! Кльошави вратове! А ръцете и краката им са толкова дълги, като на паяци.

– Точно така, като на паяци!

– Виж! Виж!

Цялото Племе се бе скупчило на малкото възвишение над Светилището на Трите Реки. Всички очи бяха приковани надолу. Мъдрата чу тежкото пресечено дишане на Сребърния Облак. Изхлипа дете. Две от майките също плачеха.

Долу ставаше нещо странно. Приличаше на танц.

Мъжете от Бойния Отряд още стояха рамо до рамо в права линия пред Светилището. Бяха неспокойни, но не отстъпваха, макар че навярно изгаряха от желание да се втурнат да бягат.

Другите се бяха подредили срещу тях на около двадесет крачки. И те стояха рамо до рамо – високи, странни, с плоски лица и дълги копия.

Никой не падаше.

Двете групи воини просто стояха и си мятаха пламтящи погледи през граничната линия, която ги разделяше. Не помръдваха. Сякаш дори не дишаха. Бяха неподвижни като скали. Възможно ли беше Другите да са изплашени не по-малко от Бойния Отряд? Та нали се говореше, че са безмилостни убийци. Освен това превъзхождаха по брой техните хора поне с пръстите на една ръка. Нищо не се случваше. Никой не предприемаше каквото и да било.

Огненото Око пръв наруши бездействието. Той пристъпи една крачка. След миг всички от Бойния Отряд също направиха по една крачка.

Огненото Око заканително размаха копие и изгледа Другите кръвнишки. После нададе вик, нисък и провлачен, и той се понесе нагоре по склона към наблюдателите.

– Уу-у-у-у!

Другите смръщено се спогледаха. Изгледаха объркани,

несигурни, обезпокоени.

Един от техните също пристъпи и всички негови хора го последваха. Той размаха копие.

– Уу-у-у-у.

– Уу-у-у-у-у.

– Уу-у-у-у-у-у.

Мъдрата и Пазителката на Миналото размениха учудени погледи. Там долу и двете страни издаваха безсмислени звуци! И нищо повече! Нима така започваха битките? Може би. Откъде да знае. Но ако беше така, значи е много глупаво.

А може би и мъжете не знаеха какво да правят. Тези воители, сети се Мъдрата, никога не бяха се били с Други, никога до този момент не бяха се изправяли срещу тях.

Само тя в цялото Племя един-едничък път бе виждала Друг. Това бе, когато срещна самотника край леденостуденото езерце. И тогава, този единичък път преди толкова време, Другия обърна гръб и избяга.

Сега тези просто стояха там. Изглеждаха притеснени и повтаряха глупавите викове на мъжете от Бойния Отряд. И при това бяха повече и имаха по-добри оръжия.

Защо? Нима страховитите Други бяха само едни пълзльовци?

– Уу-у-у-у-у...

– Уу-у-у-у-у...

– Уу-у-у-у-у...

– Уу-у-у-у-у...

– Чуйте ги – присмя се Мъдрата. – Истински бухали.

Точно тогава долу се раздвижиха. Цялата редица на мъжете от Бойния Отряд бавно се премести и така се образува малка чупка между тях и Светилището. Другите се преместиха в същата посока все така в редица и останаха лице в лице с мъжете от Бойния Отряд.

Бухането продължаваше. Редиците се придвижиха още малко, после се върнаха обратно. Вдигнаха копия и ги размахаха, но не ги хвърлиха.

– Те се страхуват едни от други – установи Пазителката на Миналото с удивление.

– Уу-у-у-у-у...

– Уу-у-у-у-у...

– Трябва просто да се нахвърлим върху тях – промърмори Мъдрата.

– Те веднага ще се обърнат и ще избягат.

– Уу-у-у-у-у...

– Уу-у-у-у...

– Като бухали – каза Мъдрата.

Влудяващо беше. Можеше да продължи вечно. Мъдрата не издържа, отиде до мястото, където седеше Ездача на Мамути с двата съда бойни цветове и хвърли наметката си. Ездача на Мамути учудено я погледна.

– Дай ми боята! – извика Мъдрата.

– Но ти не можеш...

– Мога!

Тя се наведе, сграбчи купата със синя боя и небрежно мацна двете си гърди.

После взе червената и нарисува голям триъгълник на тялото си – една ивица под основата на корема и две на бедрата. Накрая постави едно петно върху черните косми на слабините си. Всички се бяха вторачили в нея. Не си направи труда да моли Ездача на Мамути да изрисува гърба ѝ с бойните ивици. Съмняваше се, че ще се съгласи, а не искаше да губи време в препирня.

Нямаше значение. Не възнамеряваше да обръща гръб на никой от враговете там долу.

Другите! – яростно си рече тя. – Страхливци! Всички са страхливци!

Сребърния Облак идваше към нея. Пристъпваше предпазливо, щадеше болния си крак.

– Какво правиш, Мъдрата?

– Готвя се да се бия вместо вас – отвърна тя.

Навлече наметката и тръгна надолу по хълма към мястото на Светилицето от блестящи камъни.

Глава седма

Отстояване

– Я пусни пак обаждането на онова копеле, Джери – каза Сам Айкман.

Хоскинс пхна в отвора кристала със записа. На екрана се появи Брус Манхайм в предната част на залата за съвещания. Картината бе точно копие на образа, получен от Хоскинс по видеотелефона. В долния десен ъгъл настойчиво мигаше зелена розетка. Това означаваше, че разговорът е записан със знанието и съгласието на Брус Манхайм.

Манхайм бе сравнително млад, с гъста, ситнокъдрава рижа коса, ниско подстригана, сякаш прилепнала към главата и румено, пълно лице със здрав вид. Макар брадите да бяха излезли от мода преди доста време освен сред съвсем младите и доста възрастните мъже, той имаше къса, добре оформена козя брадичка и малки гъсти мустаци.

Прочутият защитник на детските права изглеждаше много искрен, много добросъвестен, много сериозен.

Според Хоскинс беше и много досаден.

Манхайм започна:

– Положението е следното, доктор Хоскинс. Последният ни разговор не бе никак задоволителен и просто не мога повече да се доверявам на твърденията ви, че детето се намира в подходящи условия.

– Защо? – попита Хоскинс. – С какво изведнъж заслужих недоверието ви?

– Въпросът не е в това, докторе. Няма причина да се съмняваме в думите ви, но нямаме и основание да ги смятаме за чистата истина. Сред някои от съветниците ми се оформя мнението, че досега съм бил доста склонен да приемам на доверие вашата преценка за положението на момчето. Проблемът е в липсата на проверка на място.

– Говорите за детето, като че е тайно оръжие, мистър Манхайм.

Манхайм се усмихна, но бледосивите му очи излъчваха студенина.

– Моля да ме разберете правилно. Поставен съм под значителен натиск от страна на гражданството, чиито позиции представлявам. Въпреки всичките ви публични изявления много хора все още считат, че детето, доведено тук по този начин и отглеждано при условия, близки до затворническа изолация, при това за неопределен период, е подложено на жестоко, дори нечовешко отношение.

– Обсъждали сме това неведнъж – каза Хоскинс. – На детето се отделя изключително внимание и вие го знаете. В продължение на двадесет и четири часа на ден е под грижите на квалифицирана медицинска сестра, подложено е на всекидневен лекарски контрол и е на безупречно балансирана диета, която вече направи чудеса за физическото му състояние. Трябва да сме луди, за да вършим нещата по какъвто и да е друг начин, а ние не сме си загубили ума, уверявам ви.

– Признавам – информиран съм за всичко, но освен с твърденията ви, не разполагаме с никакви допълнителни доказателства, а телефонните обаждания и писмата, които получавам всеки ден, възмущението и натискът на отделни загрижени личности...

– Господин Манхайм, позволете ми да предположа – безцеремонно го прекъсна Хоскинс, – че ако ви се оказва натиск, то е, защото вие самият разбунихте духовете, и сега вашите привърженици ви позапичат на огъня, който вие запалихте по собствено желание.

– Ето така трябва да се говори с него, Джери, момчето ми – не се стърпя Чарли Макдърмът, счетоводителят.

– Малко остро, струва ми се – додаде Нед Касиди. Той ръководеше правния отдел и негово задължение бе да ги предпазва от опасни грешки.

На екрана продължаваше да върви записът на разговора.

– ...няма нищо общо, доктор Хоскинс. Налага се непрекъснато да се връщаме към същия въпрос, а той е, че това дете е изтръгнато от дома и родителите си...

– Неандерталското дете, мистър Манхайм. Неандерталецът е примитивен, див скитник. Никой не може да каже дали въобще е имал дом в истинския смисъл на думата, а и дали връзката между дете и родители е имала някакво значение за него. Доколкото знам, съществува вероятност да сме измъкнали детето от една напълно брутална, враждебна, мизерна околна среда. Бих казал, че случаят е по-скоро такъв, отколкото картината, която вие рисувате, а именно вероятността да сме го откъснали, и то през плейстоцена, от идилията на семейното му огнище, достойна за коледна картичка...

– Значи според вас неандерталците не са много по-различни от животните? – попита Манхайм. – И детето, доведено от вас от плейстоцена, е в крайна сметка само вид човекоподобна маймуна, която ходи на два крака?

– Нищо подобно. Нашето становище е съвсем различно. Неандерталците са били примитивни, но без съмнение хора.

– Защото, ако се опитвате да твърдите, че пленникът ви няма човешки права, защото не е човек, доктор Хоскинс, трябва да изтъкна – учените са абсолютно единодушни в убеждението си, че *Homo neanderthalensis* е всъщност подвид на нашата раса – *Homo sapiens* – и затова...

– Господи Боже мой! – избухна Хоскинс. – Вие въобще слушате ли ме? Току-що ви казах – ние считаме Тими за човешко същество.

– Тими? – повтори Манхайм.

– Тук наричаме детето Тими. Да, да, точно така. И с това име фигурира във всички новини.

– И може би е грешка – промърмори Нед Касиди отстриани. – В прекалено голяма степен ги кара да мислят за детето като за дете. Давате му име и то изглежда прекалено истинско в очите на хората; тогава, ако се случи нещо лошо...

– Детето е истинско, Нед – прекъсна го Хоскинс – и няма да се случи нищо лошо.

– Много добре, докторе – продължаваше Манхайм, – и двамата сме съгласни, че става дума за човешко дете. Нямаме особени разногласия и по друг основен въпрос – вие сте взели детето под опеката си по ваш собствен избор и нямате законни основания да го задържите. Ако ми позволите да се изразя по-точно, всъщност вие сте отвлекли това дете.

– Законни основания? За какви закони говорите? Къде? Кажете ми какви закони съм нарушил. Покажете ми плейстоценския съд, пред който трябва да застана.

– Фактът, че през плейстоцена не е имало съдилища, не означава, че неандерталците нямат права – бавно каза Манхайм. – Забелязвате ли – използвам сегашно време, когато говоря за този изчезнал подвид хора. Сега, след като пътуването във времето е реалност, всичко е в сегашно време. Както можем да нахлуваме в живота на хората отпреди четиридесет хиляди години, така би трябвало да можем при необходимост да им предоставим човешките права и блага, които считаме за неотменни в нашето общество. Не вярвам да се опитате да ме убеждавате, че СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД има право да посегне и просто да прибере което ѝ се прииска дете от някое село в съвременна Бразилия, Заир или Индонезия, за да...

– Това е уникален експеримент от огромно значение за науката, мистър Манхайм – разпали се Хоскинс.

– Сега пък май вие не ме слушате, доктор Хоскинс. Аз не разисквам с вас мотивите ви, а обикновени правни положения. Ще се

чувствате ли оправдан, ако в интерес на науката грабнете дете от някое съвременно племенно общество и го доведете тук от родното му село, без да се съобразявате с чувствата на родителите му или каквито там настойници има, само за да могат антрополозите да го изследват?

– Разбира се, че не.

– Но племенните култури от миналото са разрешен лов, така ли?

– Едното няма нищо общо с другото – възрази Хоскинс. – Миналото е прочетена книга. Детето, което в момента е под попечителството ни, мистър Манхайм, е мъртво вече четиридесет хиляди години.

Нед Касиди изпъшка и заклати глава. По всяка вероятност вижда нови основания за обезпокоителни правни последици, даде си сметка Хоскинс. Може би каза нещо, което е било по-добре да премълчи.

– Разбирам – рече Манхайм. – Детето е умряло, но е подложено на всекидневни грижи. Хайде стига празни приказки, доктор Хоскинс. Оправданията ви са безсмислени. В ерата на пътувания във времето понятията „жив“ и „мъртъв“ нямат вече същото значение. Вие отворихте повторно прочетената книга, както току-що я нарекохте, и не можете просто да я затворите по свое усмотрение. Дали ви харесва, или не, живеем във век на парадокси. След като сте го пренесли от ерата, където му е мястото, в нашето време, детето е не по-малко живо от нас. И двамата сме съгласни, че то е човешко същество и заслужава да се отнасят с него като с всяко нормално дете. А това ни връща на въпроса за грижите, които се полагат за него, докато е сред нас. Наречете го „жертва на отвлечане“, наречете го „обект на единствен по рода си научен експеримент“, наречете го „неволен гост в нашата ера“. При всички случаи единственото, което има съществено значение е, че вие своеволно сте извели дете от родната му среда, без съгласието на засегнатите, и го държите заключено в ограничена зона. Нужно ли е да продължаваме да тъпчем в кръг? Тук има един-единствен проблем и вие знаете в какво се състои той. Аз представлявам широк кръг заинтересовани лица. Упълномощен съм да установя дали се спазват човешките права на това нещастно момченце.

– Не съм съгласен да го наричате „нешастно“. Толкова пъти ви повторих – детето е...

– Добре, добре. Оттеглям думата, щом толкова ви притеснява, но поддържам останалата част от становището си.

– Какво по-точно искате от нас, мистър Манхайм? – попита Хоскинс, без да прави усилие да прикрива нарастващото си раздражение.

– Казах ви – проверка на място. Искаме лични наблюдения върху

състоянието и положението на детето.

На екрана Хоскинс затвори очи за момент:

– Много сте настойчив, не мислите ли. Ще останете доволен единствено ако дойдете сам да проверите как стоят нещата, така ли?

– Знаете отговора на този въпрос.

– Е, в такъв случай ще ви потърсим по-късно, мистър Манхайм. За сега допускаме при Тими само квалифицирани специалисти, а не съм сигурен дали вие попадате в тази категория. Трябва да обсъдим въпроса на съвещание с моите съветници. Много благодаря, мистър Манхайм. За мен беше удоволствие да разговарям с вас.

Екранът угасна. Хоскинс се огледа:

– Е? Това е. Виждате как стоят нещата. Той е като булдог, здраво захапал подгъва на панталона ми. Не ме пуска, въпреки че упорито се мъча да се отърва от него.

– А ако някак успееш да се отървеш от него, той ще те атакува отново и този път много вероятно ще ухапе крака ти, Джери, не панталона – додаде Нед Касиди.

– Какво искаш да кажеш, Нед?

– Трябва да го оставим да си извърши проверката на място. Като жест на добра воля.

– Това ли е твоето аргументирано от правна гледна точка мнение?

Касиди кимна.

– Протакаш с този тип от седмици. Той ти се обажда – ти го увърташ; той пак ти се обажда – ти намиращ начин да го отклониш и т.н., и т.н. Това не може да продължава вечно. И двамата сте упорити, само че в неговия случай инатът се представя като преданост към достойна кауза, а в твоя – като съзнателен обструкционизъм. Всъщност за първи път те моли за посещение, нали?

– Така е – призна Хоскинс.

– Виждаш ли? Непрекъснато измисля нови маневри. Не можеш да отвърнеш с нови извинения в пресата или с още едно субпространствено интервю с Кендид Девни. Манхайм моментално ще заяви пред обществеността, че тук крием нещо ужасно. Позволи му да посети момчето. Това може да му затвори устата, докато приключим с проекта.

Сам Айкман поклати глава.

– Не виждам никаква причина да се подлагаме на това неவிждано божие наказание. Ако държахме хлапето вързано с вериги в някой шкаф – може би, ако беше болнаво, кожа и кости, изринато и със скорбут, ако денонощно ревеше до небесата, но според Джери детето е в цветущо

здраве, малко е наддал, а чувам, че дори се опитва да понаучи малко английски. Никога досега не се е чувствал толкова добре и това трябва да стане ясно дори на Брус Манхайм.

– Точно така – обади се Касиди. – Ние нямаме какво да крием. Тогава защо да даваме възможност на Манхайм да представя нещата в такава светлина?

– Правилно – Хоскинс се огледа. – Бих искал да чуя мненията ви по въпроса. Да поканим ли Манхайм да види Тими или не?

– Да върви по дяволите! – отсече Айкман. – Той е просто една напаст. Не виждам никакво основание да му играем по свирката.

– Аз съм съгласен с Нед Касиди – каза Франк Брътън. – Да дойде, за да приключим с въпроса.

– Рисковано е – рече Чарли Макдърмът. – Ако веднъж го пуснем да влезе, не се знае какви други въпроси може да повдигне. Както казва Нед, все ще измисли някой нов ход. И да го оставим да види момченцето, той няма да ни се махне от главата. Даже може да ни постави в побезизходно положение. Мнението ми е – не.

– А ти, Хелън? – обърна се Хоскинс към Хелън Садлър – ръководител на отдела за набиране на материали.

– Гласувам да му позволим да дойде. Както казва Нед, няма какво да крием. Не бива да го оставяме да продължава да петни името ни. След като види какво има тук, остава само неговата дума срещу нашата, освен това разполагаме с кратките филмчета за Тими и можем да покажем на света, че ние сме прави, а той греша.

Хоскинс свъси вежди и кимна:

– Двама – „за“, двама – „против“, значи аз трябва да дам решаващия глас. Добре. Така да е. Ще кажа на Манхайм, че може да дойде.

– Джери, сигурен ли си, че искаш да...

– Да – отсече Хоскинс. – И аз не го харесвам, Сам. И аз не искам да души наоколо, дори и за малко. Съгласен съм с теб. Истинска напаст е. И именно защото е такава напаст, преценявам, че е по-добре да отстъпим. Нека види колко добре се развива Тими и как укрепва. Нека види мис Фелоус и със собствените си очи да се увери, че никой не прави нищо лошо на детето. Съгласен съм с Нед, че след посещението може да си затвори устата. Ако ли не, няма да стане по-зле, отколкото е сега. Ще продължи да реве и агитира, а ние ще продължим да отхвърляме обвиненията му. Но ако отклоним молбата му да ни посети, ще изфабрикува всевъзможни абсурдни обвинения и един бог знае как ще успеем да се отървем. Така че гласувам да дадем кокал на кучето. По този начин

имаме шанс да се справим с него, иначе загазваме. Манхайм ще си получи поканата да дойде тук и това е. Закривам съвещанието.

Мис Фелоус къпеше Тими, когато системата за вътрешна комуникация в съседната стая извънтя. Прекъсването на работата ѝ я подразни. Къпането вече не бе мъчение за детето, а по-скоро забавление и Тими с нетърпение очакваше ежедневната си вана. Усещането, че лежи полупотопен в топла вода, вече не го плашеше. С други думи къпането бе едно прекрасно вълнуващо преживяване. Не само че водата е топличка, но и имаш удоволствието да излизаш от нея розов, чист, ухаещ на хубаво. Да не забравяме, разбира се, колко весело беше да си попляскаш отгоре. Колкото повече живееше тук, толкова повече Тими заприличваше на обикновено малко момченце.

Мис Фелоус не искаше да го оставя дълго сам във ваната. Не че се страхуваше да не се удави. Момченцата на неговата възраст обикновено не се давят в коритцата си, а той специално имаше особено силно развит инстинкт за самосъхранение. Но се страхуваше, че докато я няма, може да излезе от ваната, да се подхлъзне и да падне...

– Веднага се връщам, Тими – каза тя. – Стой вътре, ясно ли е?

Той кимна.

– Стой във ваната! Във ваната. Разбра ли?

– Да, мис Фелоус.

Никой не би могъл да каже, че произнесените току-що от Тими звуци означават „да, мис Фелоус“. Никой освен нея самата. Все още малко неспокойна, тя забърза към съседната стая.

– Кой е? – попита тя по микрофона на системата за вътрешна комуникация.

– Доктор Хоскинс, мис Фелоус. Бих искал да знам дали Тими е в състояние да приеме още един посетител днес следобед.

– Този следобед по програма има свободно време. Вече го къпя. Никога не е имал посещения, след като се изкъпе.

– Да, знам, но този случай е специален.

Мис Фелоус се ослушваше за шума от банята. Тими ожесточено пляскаше във водата и явно се забавляваше прекрасно. Чу силния му смях.

– Не ви ли се струва, че всички случаи станаха специални, доктор Хоскинс? – попита тя. – Ако започна да правя изключение за всеки специален случай, трябва да излагам момчето на показ денонощно.

– Но този наистина е специален.

– Не мога да се съглася. Тими има нужда от малко свободно време, както всички нас, и ако нямате нищо против, доктор Хоскинс, бих искала да се върна в банята, преди...

– Посетителят е Брус Манхайм, мис Фелоус.

– Какво?

– Нали знаете, че Манхайм ни преследва с обичайните скалъпени обвинения и високопарни приказки от момента, в който обяхме, че Тими е тук.

– Знам – отговори мис Фелоус. Всъщност не се бе замисляла особено.

– Е, обажда се през ден, за да изрази поредното недоволство. Накрая го попитах какво иска и той ми обясни, че настоява за посещение на място. „Посещение на място“ – сякаш сме разположили тук ракетен снаряд. Не сме очаровани от идеята му, но проведохме съвещание и решихме – ако не се съгласим, ще стане по-лошо. Опасявам се, че нямаме избор, мис Фелоус. Трябва да го пуснем!

– Днес?

– След два часа. Много е настойчив.

– Можете да ме предупредите малко по-рано.

– Да, ако имах възможност, щях да го направя, мис Фелоус. Но Манхайм ме хвана натясно, когато му се обадох да го уведомя за решението ни. Заяви, че идва веднага и когато му казах, че не съм сигурен дали това е възможно, отново ме засипа с подозренията и обвиненията си. Намекна, че искаме да печелим време, за да прикрием всички белези на Тими от бой с камшик или някоя подобна дивотия. Във всеки случай утре щяло да бъде месечното съвещание на директорите им и това била добра възможност да ги запознае с положението на Тими... – Хоскинс не се доизказа. – Знам, че нямате много време, но моля ви, мис Фелоус, не се противопоставяйте. Разбрахме ли се? Моля ви!

Внезапно силно го съжали. Горкият човек. Беше между два огъня – онова неуморно политическо агитаторче, от една страна, и чепатата сестра-горгона, от друга.

– Добре, доктор Хоскинс – склони тя. – Само този път. Ще се опитам да прикрия синините на Тими с някакви мазила, преди да е дошъл.

Тя се върна в банята, без да доизслуша благодарностите на Хоскинс. Тими водеше решителна битка между зелено пластмасово пате и мораво морско чудовище. Патето май имаше надмощие.

– Днес следобед ще имаш гости – осведоми го мис Фелоус. Кипеше

от ярост. – Ще дойде един човек да провери дали не се отнасяме лошо с теб. Представиш ли си? Да се отнасяме лошо с теб!

Тими я изгледа равнодушно. Речникът му беше все още оскъден, но мис Фелоус не се и надяваше да я разбере.

– Кой идва? – попита той.

– Един човек – отвърна тя. – Посетител.

Тими кимна:

– Добър посетител?

– Да се надяваме. Хайде, време е да излизаш от ваната и да се изсушиш.

– Още вана! Още вана!

– Още вана утре. Хайде, Тими, излизай.

Той излезе от водата с неудоволствие.

Мис Фелоус свали хавлията му и го огледа. Не, не се виждаха никакви следи от камшик. Никакви синини. Момчето беше в отлична форма. Особено ако го сравнеш с мърлявото, насинено и изподраскано дете, което се изгърси от СТАСИС-сондата ведно с куп мръсотия, чакъл, мравки и оскубана трева през онази необикновена страшна нощ. Тими беше в цветущо здраве. Беше наддал няколко килограма, нараняванията бяха излекувани, а многобройните синини отдавна бяха изчезнали. Косата му беше сресана, а ноктите подрязани. Нека Брус Манхайм намери за какво да се заяде. Нека опита!

По принцип обличаше Тими с пижамка, след като го изкъпе, но сега всичко бе другояче. Днешният посетител беше много важен. Това изисква специално облекло, реши мис Фелоус. Моравия гащеризон с червените копчета.

Като го видя, Тими грейна. Беше любимият му.

– А сега предлагам да похапнеш, преди да дойдат гостите. Какво ще кажеш, Тими?

Още трепереше от яд.

Брус Манхайм – тръпки я побиха. Този досадник. Тази напаст. Ще ми се нарича защитник на децата. Кой го е молил за защита? Професионален агитатор – това е той. Обществен натрапник.

– Мис Фелоус? – отново се обаждаше Хоскинс.

– Какво има, докторе? Смятах, че мистър Манхайм ще е тук чак след половин час.

– Дойде по-рано – каза Хоскинс. – Изглежда, това е типично за него. – В гласа му се долавяше странно смущение. – Боя се, че не е сам. Довел е още някого, без да ни предупреди.

– Двама посетители са прекалено много – твърдо заяви мис Фелоус.

– Знам, знам. Моля ви, мис Фелоус. Нямах представа, че не е сам, но много настоява тя също да види Тими. След като вече сме стигнали дотук... безсмислено е накрая да го обидим... Разбирате ме, нали? Нали?

Значи пак я молеше. Този Манхайм наистина го ужасяваше. Какво беше станало със силния несломим доктор Джералд Хоскинс, когото тя познаваше?

– И кой е с него? – попита тя след кратка пауза. – Коя е нечаканата посетителка?

– Негова сътрудничка. Консултант в организацията му. Сигурно я познавате. Занимава се с травмирани деца, член е на всевъзможни държавни комисии и институции. Забележителна личност. Дори трябва да ви кажа, че известно време се колебаехме дали да не ѝ дадем мястото, което вие заемате днес, макар да подозирахме, макар аз да подозирах, че не притежава необходимите топлота и отзивчивост, които търсехме. Казва се Мариан Левие. Мисля, че би могла да се окаже опасна. Не бива да рискуваме да я връщаме от входа, след като вече е дошла.

От ужас мис Фелоус постави ръка пред устата си. Мариан Левие! – тя бе поразена. – Господ да ми е на помощ. Господ да ни е на помощ.

Овалната врата на кукленската къща се отвори и Хоскинс влезе, последван от двама души. Изглеждаше ужасно. Пълните му страни сега като че бяха хлътнали. Кожата му бе оловносива. Изглеждаше остарял за един ден с десет години. В очите му се четеше нетипичен за него израз на поражение, почти уплаха; това озадачи и разтревожи мис Фелоус.

Не можеше да го познае. Какво ставаше за бога?

– Това е Едит Фелоус – сестрата, която се грижи за Тими. – Говореше тихо и неспокойно. – Мис Фелоус – Брус Манхайм. Мариан Левие.

– А това сигурно е Тими? – предположи Манхайм.

– Да – каза мис Фелоус високо и ясно, за да заличи впечатлението от внезапната неувереност на Хоскинс. – Това е Тими!

Момчето се занимаваше в задната стая, която му служеше за спалня и стая за игри, но когато ги чу да влизат, любопитно надникна и след миг дружелюбно и енергично се отправи към тях. Уверената му походка предизвика ликуването на мис Фелоус.

Покажи им, Тими. Лошо ли се отнасяме с теб? Криеш ли се под леглото, разтреперан от ужас и мъка?

Пременено в най-хубавия си гащеризон, момчето приближи гостите и вперил очи в тях с искрен интерес.

Браво на теб, помисли мис Фелоус. Браво на всички ни!

– Така – започна Манхайм, – значи ти си Тими?

– Тими – отвърна детето, макар че единствено мис Фелоус разбира какво казва.

После посегна към Манхайм. Той предположи, че иска да се ръкуват и му подаде ръка. Тими обаче не знаеше какво значи ръкостискане и не обърна внимание на подадената ръка, а нетърпеливо размърда пръстчета наляво-надясно, без да спира да протяга ръчичка колкото може по-нагоре. Манхайм беше озадачен.

– Косата ви – обясни мис Фелоус. – Вероятно досега не е виждал рижав човек. Може би по неандерталско време не е имало такива, а тук не са го посещавали други червенокоси. Очевидно светлите коси силно го впечатляват.

– Аха – кимна Манхайм. – Така значи...

Той се усмихна и клекна. Тими незабавно зарови пръсти в гъстата еластична коса. Не само цветът, а и къдриците май бяха нови за него и той започна да ги изследва задълбочено.

Манхайм понесе любопитството в отлично настроение. Мис Фелоус започваше да мисли, че си е изградила погрешна представа за него. Очакваше, че ще е някакъв огнедишаш радикал с яростен поглед, който тутакси ще забълва изобличаващи факти, манифести и безкомпромисни искания за промени. А този човек се оказа доста приятен и внимателен, грижлив и сериозен, по-млад, отколкото предполагаше и без колебание се зае да се сприятелява с Тими.

Мариан Левие обаче беше съвсем друга работа. Дори Тими, след като му омръзна да рови в косата на Брус Манхайм и се обърна да разгледа другия си гост, изглежда, доста се затрудни в оценката си.

Мис Фелоус вече имаше мнение – от първия миг не я хареса. Освен това подозираше, че именно неочакваната поява на Мариан Левие, а не присъствието на Брус Манхайм, е причина за явната тревога на Хоскинс.

Какво търси тук? – чудеше се мис Фелоус. – Каква ли неприятност ни е подготвила?

Във всички институции, свързани с грижи за децата, Левие бе известна като амбициозна, непрекъснато издигаща се в йерархията, конфликтна и агресивна жена, поддържаща много успешно собственото си реноме. Мис Фелоус не се бе срещала лично с нея, но сега, още щом я погледна, Левие ѝ се видя точно толкова опасна и неприятна, колкото предполагаше и самата ѝ репутация.

Приличаше повече на актриса или бизнесдама, или по-скоро на актриса в ролята на бизнесдама, отколкото на специалист по детските проблеми. Беше облечена в лъскава, прилепнала по тялото рокля, изработена от еластично метално трико; на гърдите ѝ висеше огромен ослепителен медальон с форма на слънце, а на високото ѝ чело имаше сложен златен сплитък. Лъскавата ѝ черна коса бе силно опъната назад, за да ѝ придаде по-драматичен вид. Устните ѝ бяха ярко начервени, а очите – прекалено силно гримирани. Бе обгърната в благоуханието на парфюма си. Мис Фелоус я гледаше с отвращение. Беше ѝ трудно да си представи, че доктор Хоскинс дори за част от секундата е помислил да ѝ повери Тими. Тя бе нейна противоположност във всяко отношение. За нея бе непонятен интересът на Мариан Левие към тази работа. Тя изискваше изолация и пълно себеотрицание, а Левие, Мис Фелоус знаеше това, беше непрекъснато в движение, кръстосваше света по научни срещи, изразяваше категорични мнения, които хора с по-богат опит намираха противоречиви и обезпокояващи. Обосноваваше шокиращи идеи за използването на развити технологии за рехабилитацията на проблемни деца, за заместването на обикновената любов и всеотдайност, които бяха вършили успешно тази работа през голяма част от съществуването на човечеството, с невиджани досега лъскави машинарии от бъдещето. Освен това беше и опитен политик: нападнаше този или онзи комитет, беше консултант към една или друга изследователска група, изникваше навсякъде в качеството на каква ли не. Ексцентрична личност, открояваща се ярко сред колегите си. И ако бе пожелала работата, която в крайна сметка бе дадена на мис Фелоус, то сигурно е било, защото я е счела за нещо като трамплин към много по-големи постижения.

Сигурно аз съм много старомодна, помисли мис Фелоус. Исках само да направя нещо хубаво за едно необикновено малко момченце, което се нуждае от много обич.

Тими посегна към лъскавата рокля на Мариан Левие. Очите му искряха от удоволствие.

– Хубаво – каза той.

Левие рязко се дръпна:

– Какво казва?

– Възхищава се от роклята ви – обясни мис Фелоус. – Просто иска да я докосне.

– Предпочитам да не я пипа. Лесно се поврежда.

– Тогава по-добре внимавайте. Много е бърз.

– Хубаво – повтори Тими. – Искам!

– Не, Тими! Не, не пипай!

– Искам.

– Съжалявам, Тими! Не може! Не!

Тими жално я погледна, но не посегна повторно към Мариан Левие.

– Той разбира ли ви? – попита Манхайм.

– Както виждате, не пипа роклята.

– И вие го разбирате?

– Понякога, в повечето случаи.

– Това грухтене – рече Мариан Левие – какво означава според вас?

– Каза „хубаво“ за роклята ви. После каза „искам“ – да я пипне.

– Значи говореше английски? – изненада се Манхайм. – Никога нямаше да отгатна.

– Артикулацията му е лоша, вероятно има физиологична причина за това, но аз го разбирам. Знае около сто английски думи, или малко повече. Всеки ден научава по няколко. Вече се учи самичък. Около четиригодишен е, разбирате ли? Макар да започва толкова късно, притежава нормалните за тази възраст говорни способности и бързо навакства.

– Твърдите, че неандерталчето притежава говорните способности, присъщи на човешките деца? – поинтересува се Мариан Левие.

– Тими е човешко дете.

– Да, да, разбира се. Но е различен. Отделен подвид, нали? Тъкмо затова основателно се очакват различия в умственото развитие, не по малко значителни от разликите във външния вид. Изключително примитивната структура на лицето...

– Въобще не е чак толкова примитивна, мисис Левие – рязко я прекъсна мис Фелоус. – Ако искате да се убедите как изглежда наистина получовешко лице, идете да видите някое шимпанзе. Тими има необичайни черти, но...

– Вие казахте получовешко, не аз – каза Левие.

– Но вие си го помислихте.

– Мис Фелоус! Доктор Левие! Моля ви! Няма нужда от подобно ожесточение.

„Доктор Левие?“ Мис Фелоус стрелна бърз поглед към Хоскинс. Е, така да е, няма значение.

Манхайм се огледа и попита:

– Тези малки стайчки – те ли са цялото жизнено пространство на детето?

– Точно така – отвърна мис Фелоус. – Онова там е стаята за сън и игри. Храни се тук, банята е там. Отсреща живея аз. Това са килерите.

– Никога ли не напуска ограниченото пространство?

– Не – отговори мис Фелоус. – Това е СТАСИС-сфера. Тими не бива да я напуска. В никакъв случай.

– Доста затворен начин на живот, не мислите ли?

Хоскинс припряно се намеси:

– Ограничението е абсолютно необходимо. Обосновано е от технически причини, свързани с натрупването на темпоралния потенциал, използван за пренасянето на момчето през времето. Бих могъл да обясня това по-обстойно, ако ви интересуват всички подробности. Нещата опират до факта, че ако детето прекоси границата на СТАСИС-полето, цената на използваната енергия ще е твърде висока.

– И за да спестите малко пари, възнамерявате да го държите затворено в тези стаички за неопределено време? – попита Левие.

– Не става дума само за малко пари, доктор Левие – Хоскинс изглеждаше по-изтормозен отвсякога. – Цената ще е твърде висока. Дори неизчислима. Ще се наложи да бъде отклонена необходимата за столицата енергия по начин, който според мен би предизвикал нерешими проблеми за жилищния район. Не е опасно, когато вие, аз или мис Фелоус пресичаме СТАСИС-линията, но за Тими това е просто недопустимо. Недопустимо!

– След като науката е намерила начин да пренесе дете на разстояние четиридесет хиляди години – важно заяви Мариан Левие, – значи учените са в състояние да намерят начин момчето да излезе навън, стига да пожелаят.

– Бих искал да е възможно – каза Хоскинс.

– Значи детето завинаги ще остане тук – каза Манхайм – и ако правилно ви разбирам, в момента не правите нищо, за да промените това?

– Точно така. Както се опитах да обясня, това е невъзможно. Не и в границите на реалния свят, с чиито ограничения трябва да се съобразяваме. Искаме да създадем на момчето удобства, но просто няма как да пренасочим усилията си за работа по неразрешими проблеми. Вече ви обясних, ако искате да се уверите, по-късно мога да ви покажа подробни технически анализи.

Манхайм кимна. Изглежда, проверяваше нещо – някакъв наизустен списък.

– На каква диета е момчето? – попита Левие.

– Искате ли да видите хладилника? – не особено дружелюбно предложи мис Фелоус.

– Да, всъщност бих желала.

Мис Фелоус посочи хладилните шкафове с широк замах.

Хубаво погледни! – рече си наум. – Ще останеш доволна.

Наистина Левие изглеждаше доволна от това, което видя в хладилните шкафове – куп стъкълца, ампули, капкомери и купички за разбъркване. Изобилието от синтетични храни, които бяха много далеч от представата на мис Фелоус за здравословна храна и които доктор Джейкъбс и сътрудниците му бяха настояли да се дават на Тими, въпреки яростните ѝ протести. Левие огледа лавиците храни с видимо одобрение. Точно като суперфутуристичните боклуци, по които си пада – ядосваше се мис Фелоус. – Сигурно самата тя се храни със синтетики, ако въобще се храни.

– Нямам забележки – каза след малко Левие. – Диетолозите ви, изглежда, си разбират от работата.

– Момчето наистина изглежда здраво – отбеляза Манхайм, – но съм разтревожен за принудителната му изолация.

– Да – подкрепи го Мариан Левие. – Мен също тя много ме притеснява.

– Не стига, че е лишен от подкрепата на родната си племенна среда, ами му липсва каквото и да е общуване. Именно това ми се струва изключително тревожно.

– Забравяте за моето съществуване! – сопна се мис Фелоус. – Стоя при него практически през цялото време.

– Имах предвид някой на неговата възраст. Другарче в игрите. Този експеримент е заплануван с голяма продължителност, нали, доктор Хоскинс?

– Надяваме се да научим много неща от Тими за епохата, от която идва. Когато се увеличат познанията му по английски, а мис Фелоус ни уверява, че вече говори доста добре, макар за някои от нас да е трудно да разберат какво точно казва...

– С други думи – имате намерение да го държите тук няколко години, доктор Хоскинс? – предположи Мариан Левие.

– Може би... Да.

– Постоянно заклещен в няколко малки стаи? И без да се среща с деца на неговата възраст? Така ли трябва да живее малко здраво момченце като Тими? Как мислите?

Хоскинс бързо погледна единия, после другия, като че беше хванат натясно от многочислен противник.

– Мис Фелоус вече постави въпроса за другарче на Тими. Уверявам ви – нямаме ни най-малко намерение да ограничаваме емоционалното

развитие на момчето или каквато и да е друга страна от съществуването му.

Мис Фелоус изненадано го погледна. О да, тя бе поставила въпроса, но от недовършения разговор в закусвалнята на компанията насам нищо не се беше случило. Хоскинс не бе споменал и думичка в отговор на молбата ѝ да осигурят другарче в игрите на Тими. Тогава той отхвърли идеята като неосъществима, дори ѝ се стори толкова смаян, че тя се колебаеше да повдига този въпрос втори път. Пък и за момента Тими се справяше доста добре сам. По-късно обаче започна да мисли за бъдещето и осъзна, че Тими се приспособява към новия си начин на живот много бързо и приближава момента отново да повдигне въпроса пред Хоскинс.

А ето че сега Манхайм го постави. Пред нея. Мис Фелоус му беше изключително благодарна. Бе абсолютно прав. Не биваше да държат Тими съвсем сам като маймунка в клетка. Тими не беше маймуна, а дори горила или шимпанзе не биха се чувствали добре, откъснати за неопределено време от себеподобните си.

– Добре – подхвана Манхайм. – Щом вече работите по въпроса, бих искал да знам докъде сте стигнали?

Внезапно тонът му стана по-суров. Хоскинс беше развълнуван:

– Що се отнася до възможността да доведем още едно неандерталче в нашето време и да го оставим да живее при Тими – това беше първоначалното предложение на мис Фелоус, – трябва да ви кажа, че просто нямаме намерение да...

– Второ неандерталче? О, не, доктор Хоскинс – прекъсна го Манхайм. – Въобще не искам от вас такова нещо.

– Едно затворено дете е напълно достатъчно – хладно се намеси Мариан Левие. – Да се постъпи така с още едно би усложнило положението.

Хоскинс ѝ хвърли един отровен поглед. По лицето му се стичаше пот.

– Казах, че нямаме намерение да довеждаме второ неандерталско дете тук – буквално просъска той. – Никога не ни е минавало през ума подобно нещо. Никога! Има десетина различни причини. Когато мис Фелоус заговори за това, ѝ обясних...

Манхайм и Левие се спогледаха. Изглежда, внезапното озлобление на Хоскинс ги подразни. Дори и Тими като че се попритесни и се примъкна към мис Фелоус, сякаш търсеше закрила. Манхайм спокойно каза:

– Всички сме съгласни, доктор Хоскинс, че не е разумно да се доведе още едно неандерталче. Въпросът въобще не е в това. Искаме да знаем дали е възможно Тими да получи, как да се изразя, хм, не „човешко“, защото Тими е човек, а съвременното дете за другарче. Дете от този век?

– Дете, което би могло да посещава Тими в определено време – допълни Мариан Левие – и да му даде стимул за развитие, необходим за здравословно, социокултурно приспособяване, което според нас е абсолютно наложително.

– Един момент – сонна се Хоскинс. – Как така приспособяване? Да не би да си представяте Тими с щастливо бъдеще в някое уютно малко предградие? Да поиска американско гражданство, да се присъедини към религиозна общност, да създаде дом и семейство? Имате ли нещо против да ви напомня, че това е праисторическо дете от толкова отдалечена епоха, че не бихме могли дори да я наречем варварска, дете от Каменната ера, гост от общество, което преди известно време самата вие, доктор Левие, с известна точност определехте като „чуждо“. Нима мислите...

Левие хладно го прекъсна:

– Не става дума за хипотетично гражданство или църковна принадлежност на Тими, доктор Хоскинс, или за друго подобно *reductio ad absurdum*. Тими още е дете и ние с господин Манхайм сме загрижени най-вече за детството, което изживява. Условията му на живот са неприемливи. Уверена съм, че биха били неприемливи и в собственото му общество, колкото и отдалечено в някои отношения да е от нашето. Всяко познато ни човешко същество, независимо от различията в парадигмите и параметрите, осигурява на децата си право на благоприятна интеграция в социалната матрица. По никакъв начин не можем да оценим настоящите условия на живот на Тими като достатъчно благоприятна социална матрица.

– Което – ледено процеди Хоскинс – с една дума, достатъчно проста, за да бъде разбрана от обикновен физик като мен, означава, че вие, доктор Левие, смятате, че Тими трябва да има другарче?

– Не просто „трябва“ – отговори Левие. – Нложително е.

– Ние сме на мнение, че е от съществено значение момчето да има приятели – не толкова нападателно допълни Манхайм.

– От съществено значение – ледено повтори Хоскинс.

– Най-малкото, което може да се направи като начало – каза Мариан Левие. – Това не означава, че за нас продължителното затворничество на момчето в нашия век е приемливо или допустимо, но поне за момента сме съгласни да забравим другите си значителни възражения.

Следователно разрешаваме експериментът да продължи, нали така, мистър Манхайм?

– Разрешавате! – възкликна Хоскинс.

– При условие – спокойно поясни Левие, – че на Тими бъде предоставена благотворната възможност редовно да общува с деца от неговата възрастова група.

Хоскинс погледна мис Фелоус, потърси подкрепа срещу атаката, на която бе подложен, но не получи очакваната помощ.

– Налага се да се съглася, доктор Хоскинс – мис Фелоус се чувстваше като предател. – Отдавна мисля така, а напоследък това става наложително. Момчето се развива доста добре. Скоро обаче ще дойде време, когато няма да е добре за него, ако продължава да живее в този социален вакуум. И тъй като няма как други деца от собствения му подвид да...

Хоскинс се извърна към нея. Сякаш я питаше: „И вие ли сте срещу мен?“

За момент в стаята настъпи тишина. Тими, който все повече се разтройваше от разгорещения спор, силно се притискаше в мис Фелоус.

Накрая Хоскинс каза:

– Това ли са условията ви, мистър Манхайм? Доктор Левие? Или намираме другарче на Тими, или струпвате орди протестиращи на главата ми?

– Никой не ви заплашва, доктор Хоскинс – каза Манхайм, – но дори и вашата мис Фелоус съзнава необходимостта да изпълните препоръките ни.

– Точно така. И смятате, че ще е лесно да се намерят родители, които с радост ще се съгласят децата им да си играят с малко неандерталче? При наличието на всички фантазмагории, които се разнасят за жестоките примати!

– Няма да е по-трудно от довеждането на неандерталчето в двадесет и първи век. Дори ще е много по-лесно, бих казал.

– Мога да си представя какво ще кажат съветниците ви за това. Помислете само за рисковата застраховка при положение, че се намери някой, достатъчно откачен да пусне детето си в СТАСИС-сферата с Тими...

– Тими съвсем не ми изглежда свиреп – каза Манхайм. – Всъщност изглежда доста нежно дете. Съгласна ли сте, мис Фелоус?

– И както преди малко каза мис Фелоус – намеси се Мариан Левие с ледена вежливост, – не бива да считаме Тими за получовек в каквото и

да е отношение, а просто за дете с известни физически различия.

– И естествено в такъв случай вие на драго сърце ще доведете собственото си малко дете да играе с Тими? – каза Хоскинс. – Само че по една случайност вие нямате деца, нали, доктор Левие? Нямате, разбира се. А вие, Манхайм? Имате ли някое малко синче, което да ни предложите?

Манхайм подскочи:

– Това е без значение, доктор Хоскинс – сковано каза той – Уверявам ви, че ако имах щастието да бъда баща, не бих се поколебал да помогна. Разбирам презрението ви към нещо, което оценявате като външна намеса, докторе, но като сте пренесли Тими в нашия век, вие сте си присвоили определена власт. Време е да осъзнаете реалните последици от делата си. Не можете да държите детето в усамотение само заради някакъв научен експеримент. Не можете, доктор Хоскинс!

Хоскинс затвори очи и няколко пъти дълбоко си пое въздух.

– Добре – каза накрая той. – Достатъчно. Ще отстъпя. Все някъде, някак ще намерим на Тими другарче в игрите... – Очите му внезапно заискриха от ярост. – За разлика от двама ви аз имам дете. И ако се наложи, ще доведе него. Ще доведе собствения си син, ако трябва. Това достатъчно добра гаранция ли е за вас? Тими вече няма да е тъжен и самотен. Какво ще кажете, а? – Той не спираше да им мята кръвнишки погледи. – Сега, когато това се уреди, имате ли още други въпроси или можем да продължим на спокойствие научната си работа?

Паралел пети: Другите

Мъдрата слизаше към подножието на хълма. Усещаше как под дрехата цветовете на войната изгарят тялото ѝ като огън. Да би посмяла, би тръгнала гола, за да видят всички бойната ѝ украса – и Другите, и мъжете от Племето. Да видят, че бойните краски могат да бъдат носени и от жена. След като те не се решаваха да нанесат удар на врага, тя щеше да го направи вместо тях.

Ала, разбира се, не биваше да отива гола. Жените винаги се прикриваха надолу, освен при любовните ритуали. Това бе закон. Ако носеше препаска като мъжете, поне щеше да отиде да се бие с открити гърди и да остави врага да види боите на гърдите ѝ; но тя нямаше препаска, имаше само наметка, покриваща цялото ѝ тяло. Нищо, когато се изправи пред Другите, ще я разтвори и по цветовете на войната те ще разберат, че пред тях стои воин, макар и с женски гърди.

Чу Сребърния Облак да я вика отдалеч, от пътечката към долината, но не му обърна внимание.

Сега вече мъжете от Бойния Отряд забелязаха, че приближава. Все още бездействаха, лице в лице с редицата на Другите, но като видяха, че идва, извърнаха глави.

– Връщай се, Мъдрата – извика Огненото Око. – Тук не е място за жени.

– Ти ли ме наричаш „жена“, Огнено Око? Ти си жена! Всички сте жени! Не виждам никакви воители тук. Вие се връщайте, щом ви е страх да се биете.

– Какво прави тая тук? – попита Вълчото Дърво, сякаш говореше на въздуха.

– Побъркана! – беше Младата Антилопа. – Винаги е била луда.

– Връщай се! – викнаха мъжете. – Махай се отгук! Това е война, Мъдрата! Война!

Вече никой не беше в състояние да я спре. Във възбудата си чуваше яростните им крясъци като жужене на безобидни мушици.

Мъдрата стигна края на пътеката и закрачи към Светилището. Пръстта тук бе рохкава заради трите реки. Сигурно под земята имаше вода. При всяка крачка босите ѝ пръсти затъваха дълбоко в студената податлива влага.

Зад нея слънцето се издигаше все по-високо, светеше над билото на

хълма, където лагеруваха хората от Племето. Малкото сребърно връхче на луната вече не се виждаше.

Вятърът я шибна през лицето рязко и грубо като плесница. Продължи да върви, докато стигна редицата на Бойния Отряд.

Никой не помръдна. Другите стояха неподвижни като статуи.

Ловеца на Птици беше в края на редицата, най-близо до нея.

– Дай ми копието си! – нареди Мъдрата.

– Махай се! – изхриптя Ловеца на Птици, сякаш го душеха.

– Имам нужда от копие. Искаш да се изправя срещу воините на Другите без копие ли?

– Махай се!

– Гледай! Нося бойните цветове! – тя разтвори дрехата си. Показаха се гърдите ѝ, дръзко мацнати със синя боя. – Днес съм воин, а воинът има нужда от копие.

– Направи си тогава.

Мъдрата плю и го отмина.

– Ей, ти, Млада Антилопа, дай ми твоето! Ти нямаш нужда от него!

– Побъркана жена.

Вълчото Дърво се пресегна пред Младата Антилопа и хвана Мъдрата за лакета.

– Виж какво – каза той, – не бива да стоиш тук. Ще има война.

– Война ли? И кога? Само стърчите тук и издават смешни звуци. И те. Страхливци като вас. Кога ще нападнете?

– Не разбираш от тия работи – презрително рече Вълчото Дърво.

– Може и да не разбирам.

Безсмислено беше да ги моли. Нямаше да отстъпят. Всички стискаха здраво оръжията си, явно добре помнеха как преди време сграбчи копието на Огненото Око и го заплаши с него. Това бе оскверняване и Огненото Око трябваше да си направи ново. Вонящия Вол му каза, че не бива да тръгва на война с оръжие, докоснато от жена. Той погребва старото копие и издяла ново, като не преставаше да мърмори и проклина през цялото време. Каква полза, чудеше се Мъдрата, ако се страхува да го използва?

– Добре! Ще мина и без копие.

Тя се въртна и направи две-три крачки към редицата на Другите. Те я зяпаха, като че бе зъл демон с три глави и шест бивника.

– Ей, вие! Другите! Погледнете насам! Вижте ме!

Гледаха я с провиснали ченета. Мъдрата отново разтвори дрехата си, за да им покаже боядисаните си гърди.

– Аз съм боец на Богинята! – заяви тя. – Това е значението на тези цветове. Това е нейното Светилище. Ние го построихме. Вие нямате работа тук.

Не сваляха очи от нея. Бяха онемели от изумление.

Мъдрата ги огледа от глава до пети. Всички бяха високи и бледи с буйна черна коса, провиснала под раменете им, но късо подрязана на челото, темето и слепоочията, сякаш нарочно искаха да открият отвратителните си плоски и издължени като яйца черепи.

Ръцете и краката им бяха дълги и тънки. Имаха малка уста, късите им носове изглеждаха смешни и брадичките отвратително щръкнали. Челюстите им изглеждаха слаби, а очите безцветни. При вида им в паметта ѝ се пробудиха стари спомени. Пред очите ѝ отново се появи слабият дългурест Друг, когото срещна при малкото езерце, оградено с камъни, много отдавна, когато беше още момиче. Тези мъже изглеждаха точно като него. Не можеше да ги различи един от друг, нито от онзи от езерото. Едно нещо знаеше със сигурност: днес той беше тук – Другия от езерото. И изведнъж реши, че е невъзможно – всички тези мъже бяха млади, а той сигурно вече беше стар, стар почти колкото нея.

– Колко сте грозни – каза им. – Що за бледи ухилени чудовища сте вие? Защо се навъртате около Светилището на Богинята? Вие никога не сте били нейни деца. Направила ви е някоя хиена от тор на носорог.

Другите продължаваха да я гледат глупаво със смаяни физиономии.

Мъдрата пристъпи още крачка напред. Замахна косо, сякаш искаше да ги измете с ръка от околностите на храма.

Един от Другите проговори.

Поне така реши Мъдрата.

Занарежда дрезгави звуци, като че езикът му бе закачен обратно. Беше просто шум. Безсмислени звуци.

– Не можеш ли да говориш като хората? – сопна се Мъдрата. – Нищо не ти се разбира. Щом не те бива, защо не оставиш някой друг да говори?

Той отново каза нещо, и Мъдрата пак нищо не разбра.

– Не разбирам какво се опитваш да ми кажеш – срязва го тя.

Мъдрата приближи още и се обърна към другия край на редицата.

– Ти там – посочи един мъж, – можеш ли да говориш по-ясно от тоя?

Тя плесна с ръце. Мъжът се облеци насреща ѝ, но и той успя само да измърмори нещо под носа си.

– Говори нормално! – заповяда Мъдрата. – Престани с идиотските

си звуци. Пфу! Всички ли сте такива глупаци? – отново посочи с пръст мъжа. – Говори! Нормално! Никой ли не ви е учил как се говори?

Другия отново издаде същия звук.

– Не стига, че сте грозни, ами сте и глупави – отсече Мъдрата. – Работата на хиените сте вие, ето какво! Направени сте от лайната на носорози!

Мъжете стояха слисани, никой не помръдваше. Тя ги подмина и тръгна към Светилището. От всички страни прииждаха и се плискаха водите на трите реки. Племето бе издигнало олтара точно на мястото, където трите реки се вливаха в едно, на оголената скала, надвесена над водата. Тогава Главната жрица бе пропълзляла през ледените пръски и бе подредила скалните отломъци. После бе натрупала плоските лъскави камъни между тях – пет на една страна, три на друга и три на трета. Нещо се бе случило – някой, не човек от Племето, бе очертал кръгове около групите; резки, дълбоко изрисувани с боя, се гърчеха и извиваха наоколо като в лош сън. Бяха нарисувани и животни – мамут с голяма издута глава, вълк и някакво непознато същество. Това е работа на Други. Хората от Племето боядисваха само телата си, когато се наложи, никога не рисуваха цветни символи по скалите. Никога. Да се рисуват животни беше просто глупаво. Това можеше да разгневи духовете им и хората вече да не ги ловят.

– Какво сте сторили, мръсни чудовища? Това тук, дето сте го осквернили, е Светилището на Богинята! На Богинята! Светилище на Богинята! – Разтрепери се. Не даваха признаци, че я разбират. Гледаха я тъпо и свиваха рамене.

Мъдрата посочи земята, небето – това бяха общоприети знаци на Богинята. После докосна гърдите, утробата и слабините си – бе създадена по подобие на Богинята и те непременно трябваше да я разберат.

Продължаваха да се пулят.

– Нямате капка ум в главите! – извика. – Глупаци! Вие сте стадо тъпи животни!

Закатери се по скалите. Бяха мокри и тя се хлъзгаше и залиташе. За малко да падне в буйните води. Това би я убило – да падне в реката! Хвана се за един каменен зъб и се задържа. Когато стигна до Светилището, протегна ръка и потупа изображението на мамута.

– Грешно! – изкрещя тя. – Нечестиво! Светотатство!

Напльончи пръсти и разтърка рисунката. Тя загуби очертанятията си и се размаза.

Това вече смути Другите! Те започнаха да се споглеждат, да

мърморят и тремаво да пристъпват от крак на крак.

– Това не е място за драсканиците ви! – нареждаше Мъдрата. – Това Светилище е наше! Ние го построихме за Богинята! Сега сме дошли да ѝ се поклоним, да потърсим съвета ѝ.

Тя упорито застърга рисунката, докато я размаза напълно. Протегна се и към останалите, но не можа да ги достигне – ръцете ѝ бяха много къси. Само паяшките ръце на Другите можеха да достигнат толкова нависоко.

Доволна бе, че успя да им покаже какво иска. Смъкна се от скалите и се върна при двете групи воители, застанали едни срещу други.

– Разбрахте ли? Това Светилище е наше! Наше! – Тя безстрашно се изправи досами тях. Те се размърдаха неспокойно, но никой не понечи да вдигне копие. Страхуваха се от нея. Сигурна беше. Не смееха да ѝ се противопоставят, защото беше свята жена и носеше в себе си Богинята.

Яростно ги изгледа в очите един по един. Извисяваха се над нея, високи като дървета, като планини. Тя посочи на запад.

– Връщайте се обратно! Връщайте се във вашите земи! Оставете ни на мира, грозни вонящи животни. Нека извършим жертвоприношението си на спокойствие. Дръвници такива! Глупави чудовища!

Мъдрата се вкопчи в най-близкия до нея Друг и го заблъска на запад. Той отскочи като ужилен и отстъпи няколко крачки. Тя го чумоса.

– Хайде! Махайте се всички, хайде!

Мъдрата се разшета сред тях като вихрушка; викаше и ги блъскаше, а те ужасени бягаха от нея, като че носеше в себе си зараза. Тя ги последва, размахала ръце, крещеше им и сам-самичка успя да ги прогони от околностите на Светилището.

После спря и ги проследи с поглед. Оттеглиха се на около сто и петдесет крачки от мястото, където едната от двете по-малки реки се появяваше иззад завой и се спускаше между две скални стени. Спряха. Тогава за първи път Мъдрата забеляза, че там има поселище на Другите. Куп жени, деца и старци се бяха притаили в обрасло с храсти дърво.

Добре, рече си Мъдрата. Махнаха се от Светилището. Повече не можеше да направи, но и това не беше малко, а тя се справи сама. Добре че огънят на Богинята гореше през цялото време в нея. Иначе как щеше да успее?

Върна се при мъжете от Бойния Отряд.

– Успях и без копие – победоносно заяви тя.

Младата Антилопа поклати глава:

– Побъркана жена си ти!

Но очите му светеха от възхищение.

Глава осма Сънищата

Късно подиробед, много след като Брус Манхайм и Мариан Левие си тръгнаха, Хоскинс се върна в кукленската къща. Имаше изтормозен, мрачен вид.

– Тими заспа ли? – попита той.

Мис Фелоус кимна:

– Най-после. Трябваше дълго да го успокоявам.

Тя остави книгата, която четеше, и хладно го погледна. Бе прекарала напрегнат, тревожен следобед и предпочиташе да остане сама.

– Съжالياвам, че стигнахме до разпрания.

– Наистина имаше много кръсъци. Повече, отколкото момчето можа да понесе. Не мислите ли, че разговорът би могъл да се проведе другаде?

– Съжالياвам – отново се извини Хоскинс. – Май си изпуснах нервите. Този човек ме подлудява.

– Всъщност не се оказа чак толкова ужасен, колкото очаквах. Струва ми се, че искрено се интересува от положението на Тими.

– Без съмнение. Но защо трябва да ни се меси непоканен и да ни казва какво да правим, след като никой не е търсил помощта му...

– Детето наистина има нужда от приятелче...

Хоскинс унило я изгледа, сякаш се страхуваше разпранията да не избухне отново, но се овладя.

– Да – тихо се съгласи той. – Вярно е. Няма да споря с вас. Но откъде ще намерим такова дете? Ще имаме огромни проблеми.

– Значи не сте говорили сериозно, когато казахте, че ще доведете сина си, ако няма друга възможност?

Хоскинс трепна. Май бе отишла твърде далеч, но не тя го бе поканила да се върне при тях.

– Сериозно ли? Да, да. Сериозно говорех. Ако не открием никой друг. Нали не подозирате, че се боя Тими да не нарани момченцето ми? Само се опасявам, че жена ми може да има нещо против. Страхува се. За повечето външни хора Тими е някакво необузвано маймуноподобно дете, диво същество, което е живяло в пещери и е яло сурово месо.

– Какво ще стане, ако го покажем в някое субпространствено предаване? – попита мис Фелоус, изненадана, че не друг, а точно тя

предлага ново журналистическо нашествие в света на Тими. От друга страна, това щеше да помогне на широката публика да преодолее предразсъдъците си по отношение на момчето. Струваше си, въпреки напрежението за Тими. – Вече говори английски! Ако хората научат това...

– Не вярвам това да улесни нещата, мис Фелоус.

– Защо?

– Английският му не е много добър.

Тя не успя да сдържи възмущението си:

– Какво искате да кажете? Запасът му от думи е значителен. Като се има предвид откъде започна... А всеки ден научава нови.

В очите му се четеше умора.

– Единствено вие го разбирате. За всички останали все едно говори неандерталски. Въобще нищо не се разбира.

– Значи не слушате достатъчно внимателно.

– Да – унило се съгласи Хоскинс. – Може би сте права.

Той сви рамене и се загледа в пространството, сякаш се замечта. Мис Фелоус взе книгата и я отвори на страницата, до която беше стигнала, но не се зачете. Надяваше се да разбере намека ѝ, но Хоскинс не помръдна.

– Само тая отвратителна жена да не се беше намесвала – внезапно избухна той.

– Мариан Левие ли?

– Този робот, да.

– Не може да е робот.

– Не, всъщност не – усмихна се вяло Хоскинс. – Просто ми прилича на робот. В съседната стая има дете от миналото, и изведнъж някаква жена, сякаш пришълка от бъдещето, идва и започва да ми създава неприятности. Искане ми се никога да не бях я срещал. Самият Манхайм не е толкова лош – просто един от заваяните общественици, с глава, преливаща от възвишени идеи, който търчи нагоре-надолу, твърдо решен да облагороди света според собствените си разбирания. Нещо такова. Най-обикновена благородна душа. Но Левие – тази хромирана кучка, извинете за израза, мис Фелоус...

– Ами че тя е точно такава...

– Да, да, нали?

Мис Фелоус кимна.

– Трудно ми е да повярвам, че сте искали да назначите подобна жена да се грижи за Тими.

– Тя беше първата кандидатка. Много силно желаше работата. Бих

казал, изгаряше от нетърпение да я получи.

– Изглежда толкова... неподходяща.

– Дойде с блестящи препоръки. Разколебах се, като разбрах що за човек е. Много се изненада, че не я взехме. Е, сега някак се е присъединила към съмишлениците на Манхайм, за съжаление. Може и да е напук на мен, за да ми го върне, че не й дадох работата. Това е начин да ми отмъсти. Наранена женска гордост и така нататък. Ще го подкокоросва, ще му пълни главата с надутите си празни приказки, като че той не бълва и без това достатъчно високопарни брътвежи. Ще продължи да души наоколо, а тя ще продължи да го насъсква да ме преследва...

Неусетно бе повишил тон.

– Не мисля, че е празнодумство да се твърди, че Тими е много самотен и че трябва да се направи нещо за това – твърдо го прекъсна мис Фелоус.

– Но ние наистина ще направим нещо.

– Защо смятате, че си отмъщава? На мен ми се струва, че просто се опитва да...

– Защото си отмъщава – Хоскинс още повече повиши тон. – Защото искаше да дойде тук и да се заеме с експеримента, но не й се удаде възможност. Затова сега възнамерява да унищожи всичко пред очите ни. Няма да се спре пред нищо. Манхайм е безопасен в сравнение с нея. Не е трудно да го командваш, ако знаеш как да подходиш. Той би останал доволен и от редовните ми изявления за нашата добронамереност и вежливи уверения, че ще следвам препоръките му, но сега тя свири първа цигулка. Ще държи на проверки на място всяка втора седмица и ще настоява за резултати, за промени, които през цялото време ще пречат на работата ни. Следващия път ще поиска психотерапия за Тими, или ортодонтия, или пластична операция, за да му направят хубаво засмяно хомо-сапиенсово лице. Ще се бърка, ще се бърка и ще се бърка. Една проклета намеса след друга. Ще използва обществения апарат на Манхайм, за да ни петни, да ни представя като бездушни учени, които хладнокръвно измъчват невинно дете...

Той се извърна и се вторачи в затворената врата към спалнята на Тими. Мрачно продължи:

– Под въздействието на подобна жена Манхайм е безпомощен. Може би дори спи с нея. Сигурно вече го е обсебила. Здравно го държи.

Очите на мис Фелоус се разшириха от почуда.

– Какво говорите, докторе?!

– Моля?

– Че тя и той... че тя би използвала... Нямаме доказателства. Това ваше предположение няма нищо общо... Абсолютно нищо общо.

– Така ли? – Гневът на Хоскинс като че ли мигновено се стопи. Погледна я и смутено се усмихна. – Да, може би сте права. Сигурно е така. Нямам понятие с кого спи Манхайм, ако въобще спи с някого, и не ме интересува. Нито пък Левие. Искам само да ни оставят на мира, за да си гледаме работата, мис Фелоус. Нали знаете? Знаете, че правя всичко, което е по силите ми, за да бъде Тими щастлив тук. Вече съм толкова уморен, толкова дяволски уморен...

Мис Фелоус несъзнателно се протегна и взе ръцете му в своите. Колко бяха студени! Поддържа ги за миг, сякаш искаше да му предаде от своята сила и енергия.

– Кога за последен път бяхте в отпуск, доктор Хоскинс?

– В отпуск? – Той сухо се изсмя. – Какво значи тази дума?

– Може би това е причината...

– Не мога. Просто не мога. Ако отсъствам дори за секунда, мис Фелоус, всичко може да се случи. Десетки от рода на Адамовски ще се опитат да задигнат проби от СТАСИС. Ще започнат без разрешение да провеждат нови експерименти, да правят бог знае какво на бог знае каква цена. Ще започнат да купуват техника, която не можем да си позволим, за да поставят началото на изследвания, които нямаме възможност да разработим. Тук има много луди глави, а аз съм единственият, който може да ги удържа. Докато не приключим с този етап, просто не смея да изляза в отпуск.

– Поне един по-дълъг уикенд... Наистина имате нужда от малко почивка.

– Знам. Колко добре знам само. Благодаря ви за загрижеността, мис Фелоус. Благодаря ви за всичко. Този институт е същинска лудница, а вие сте една от малкото нормални, на които може да се разчита.

– Все пак ще опитате ли да си починете поне малко?

– Ще опитам.

– Още отсега – настоя тя. – Наближава шест часът. Съпругата ви ви очаква. И малкото ви момченце.

– Да – съгласи се Хоскинс. – По-добре да си тръгвам. Още веднъж ви благодаря за всичко, мис Фелоус. Благодаря ви.

През нощта се събуди. От стаята на Тими се чуваше хлипане.

Отдавна не го беше чувала да плаче. Бързо скочи от леглото и

отиде при него. Имаше изграден от години навик да се буди незабавно, ако някое дете се нуждае от нея.

– Тими – извика тя и светна лампата.

Той седеше в креватчето с широко отворени очи. От гърдичките му се изтръгваха пронизителните зловещи звуци, характерни за плача му. Сякаш не я забелязваше. Продължи да хлипа, без да ѝ обръща внимание.

– Тими, аз съм, мис Фелоус. – Седна до него и го прегърна през рамо. – Всичко е наред, Тими. Всичко е наред.

Малко по малко плачът утихна.

Детето извърна глава към нея. Сякаш я виждаше за първи път. Погледът му имаше странен стъклен блясък, а устните бяха някак особено опънати назад. Белегът на лицето му изпъкваше зловещо в полумрака. Той отдавна бе престанал да ѝ прави впечатление, но сега лицето на Тими бе преbledняло, почти безкръвно и мълнията изглеждаше по-ярка отвсякога.

Още спи – реши мис Фелоус.

Зацъка. Неандерталски цъкания. Като че не говореше на нея, а на някакво невидимо същество зад гърба ѝ.

Мис Фелоус го прегърна и лекичко го залюля. Шепнеше името му и тананикаше. Мъничкото телце беше сковано, сякаш под въздействието на заклинание. Цъкането не спираше, прекъсвано от време на време от грубото ръмжене, което ѝ бе познато от първите седмици. Страшно бе да чуе, че отново се връща към праисторическата си същност.

– Шт, Тими, малкото ми момченце, успокой се, всичко е наред, няма нищо страшно. Искаш ли млекце, Тими?

Усети го как се отпуска. Пробуждаше се.

– Мис Фелоус – колебливо промълви той.

– Мляко? Искаш ли топло мляко, Тими?

– Мляко. Да. Искам мляко.

– Ела – каза тя и го взе на ръце.

Отнесе го в кухнята. Не ѝ се струваше разумно да го оставя сам точно сега. Сложи го на столчето до хладилника, извади бутилка мляко и я пхна за миг в печката.

– Какво ти е? – попита го, докато пиеше. – Нещо си сънувал? Страшен сън ли беше, Тими?

Той кимна, без да изпуска млякото. Мис Фелоус го изчака да свърши.

– Сън – каза той. Сън беше от новите му думи. – Лош, лош сън.

– Сънищата не са истински, Тими. – Дали я разбираше? – Не бива да се страхуваш от сънища.

– Лош... сън...

Лицето му бе тъжно. Трепереше, въпреки че в кукленската къща бе топло.

– Хайде, ела да си легнеш – пак го прегърна тя.

Зави го хубаво.

– Какво сънува, Тими? Можеш ли да ми разкажеш?

Отново зацъка. Продължително. На два пъти тихо и кратко изръмжа.

Може би се връщаше към старите си навици след среднощната уплаха. Или пък не му достигаха английски думи, за да опише съня си.

Изведнъж каза:

– На-вън.

Каза го толкова неясно, че тя не беше сигурна дали е чула правилно.

– „Навън“ – това ли казваш?

– На-вън – повтори той.

Да, сега беше сигурна.

– Извън сферата? – Мис Фелоус посочи стената. – Навън? Там ли?

Той кимна:

– На-вън.

– Сънува, че си навън?

Закима яростно:

– Аха.

– И какво видя там?

Цъкания.

– Не те разбирам.

Зацъка още по-настойчиво.

– Тими, не така. Трябва да говориш като мен. Не те разбирам. Когато сънува, че си навън, какво видя?

– Нищо. Празно – отговори той.

„Празно“, разбира се. Нищо чудно. Тими нямаше представа какво има там. През единственото прозорче на кукленската къща се виждаше само малко късче трева, ограда и табелка, която не значеше нищо за него.

– Голямо... Празно – каза той.

– Съвсем нищичко ли не видя?

Цъкания.

Може би насън се бе върнал в неандерталския свят, бе видял студ, снежни виелици, грамадни космати животни, които пристъпват тромаво, и хора, облечени в кожи, но не знаеше достатъчно английски думи, за да опише всичко, затова повтаряше безспир:

– Навън. Голямо. Празно.

– Страшно? – опита се да му подсказе мис Фелоус.

– Празно – каза той. – Тими сам.

Да, помисли тя. Тими сам. Горкичкото. Бедничкото.

Прегърна го. Бе отметнал завивката и тя отново го загърна. Даде му една от любимите играчки – безформено зелено животно с увиснали крака, което трябваше да представлява динозавър. Когато го видя за първи път, доктор Макинтайър се намръщи и й прочете една от кратките си лекции по палеонтология. Би било погрешно да се мисли, че праисторическият човек въобще е бил съвременник на динозаврите. Всички грешали. Всъщност Мезозойската ера приключила милиони години преди на сцената да се появи първият човекоподобен примат. Тогава мис Фелоус му отговори, че всичко това й е известно, но Тими не го знае и много обича динозавърчето.

Момчето гушна играчката. Мис Фелоус остана до леглото му, докато заспи.

– Няма вече лоши сънища – тихо прошепна тя. – Няма вече сънища за големи празни пространства навън, където Тими е съвсем самичък.

Легна си. Часовникът на тоалетката показваше пет без петнадесет. Утрото щеше да настъпи много скоро. Съмняваше се, че ще заспи. Ще лежи и напрегнато ще се ослушва за шум от стаята на Тими. Зората нямаше да закъснее.

Не позна. Скоро се унесе. Този път сънува тя.

Спеше. Не тук, в кукленската къща, а в малкия апартамент в другия край на града, където не бе ходила от месеци. Някой чукаше на вратата настоятелно и припряно. Стана, нахлузи халата и включи екрана. В коридора стоеше млад мъж с прилепнала червена коса и рижа брада.

Брус Манхайм!

– Едит – каза той. – Трябва да те видя. Усмиваше се.

Ръцете й трепереха, докато отключваше вратата. Изведнъж се изправи пред нея в тъмния, изпълнен със сенки коридор.

Беше забравила колко е висок, широкоплещест, силен и мъжествен.

– Едит! О, Едит, толкова време мина.

Внезапно се озова в прегръдките му. Там, в коридора, без да се интересува от втренчените погледи на съседите, които бяха застанали пред

вратите на домовете си, сочеха ги и мърмореха. Той я вдигна на ръце, както тя бе вдигнала преди малко Тими и я отнесе в апартамента ѝ. Не спираше да шепне името ѝ...

– Брус – каза тя. Осъзна, че е произнесла името му на глас. Беше будна. Бързо седна и притисна устните си с ръце. Страните ѝ горяха от нахлулата червенина. В смаяното ѝ съзнание се въртяха откъси от съня. Що за нелепост...

Безсрамната чувственост, присъща по-скоро на ученически блян, я изуми, зашемети я. Не си спомняше кога за последен път е сънувала подобно нещо.

И да избере точно Брус Манхайм за свой дързък романтичен герой!
Разсмя се.

Ако разбере, доктор Хоскинс би бил възмутен. Неговата мис Фелоус, жената, на която разчиташе, която бе негова опора, в интимни отношения с врага. Макар и само насън!

Колко абсурдно! Колко нелепо!

Колко трагично! – рязко се сгълча тя.

Все още бе в плен на спомена за съня. Вече забрави някои подробности, но яркостта на други я изгаряше, сякаш още спеше. Страстната прегръдка, парещият шепот: „Едит... Едит... Толкова време мина, Едит...“

Жалки фантазии на стара мома. Извратеност. Истинска извратеност. Мис Фелоус се разтрепери. С мъка удържа сълзите си. Сънят вече не ѝ се струваше смешен. Чувстваше се омърсена. Това бе натрапничество в душата ѝ, нахлуване в подредения ѝ, затворен живот. Откъде се бе взел? Защо? Още преди години изхвърли всички подобни копнежи; или поне искаше да мисли, че е успяла. Бе предпочела да живее без терзанията, породени от желанията на плътта. Да живее като стара мома. Макар всъщност да не беше нито едното, нито другото. Защото все пак се бе омъжвала, дори и само за няколко месеца. Но тази глава вече беше прочетена. В продължение на десетки години бе живяла като на пустинен остров, съвсем сама. Бе се посветила на работата, на децата. А сега изведнъж това!

Беше само сън – опита да се утеши тя. – Сънищата не са истински. – Само преди малко бе казала същото на Тими.

Само сън. Само. Спящото съзнание може да бъде обсебено от всякакви мисли. Странни неща се носят на вълните на подсъзнанието. Сънят не означаваше нищо. Нищо. Само че Брус Манхайм бе идвал днес и ѝ бе направил впечатление, а спящото ѝ съзнание го бе вплело в този

невероятен стряскащ епизод. Манхайм беше поне десет години по-млад от нея. Освен това, макар да имаше приятен външен вид, не го намираще особено привлекателен дори насън. Беше просто човек, когото бе срещнала преди няколко часа. Понякога, напук на всичките си усилия, усещаше, че е привлечена от някой мъж. В края на краищата бе почувствала привличане и към Хоскинс – безсмислено, безполезно, глупаво привличане към мъж с щастлив брак, с когото работеше по стечение на обстоятелствата. Отношението ѝ към Хоскинс поне имаше някакво основание, а това? Беше само сън – повтори си мис Фелоус. – Само сън. Само сън.

Сега трябва да заспя – реши тя. – До сутринта всичко ще бъде забравено.

Мис Фелоус затвори очи и не след дълго заспа. Когато на другата сутрин, малко след шест, Тими се раздвижи в съседната стая и тя се събуди, сянката на съня още не бе я напуснала. Неясното, унижаващо я видение: настоятелното чукане на вратата, задъханият поздрав, страстната прегръдка... Сега обаче цялата история ѝ се струваше просто абсурдна.

След като говориха за необходимостта да намерят другарче за Тими, мис Фелоус реши, че Хоскинс веднага ще доведе дете, дори и само за да уталожить общественото мнение, представяно от Манхайм и Мариан Левие. За нейна изненада изминаха седмици, а нищо подобно не се случи. Явно за Хоскинс беше трудно да намери човек, който да доведе детето си в СТАСИС-сферата, точно както се бе опасявал. Мис Фелоус недоумяваше как успява да държи Манхайм настрана.

Нещо повече. Напоследък почти не го виждаше. Несъмнено бе зает с други дейности в СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС. Виждаше го само случайно, когато се разминаваха. Явно ръководството на компанията отнемаше цялото му време. От откъслечните коментари, които дочуваше отгук-оттам, мис Фелоус си бе изградила представата, че Хоскинс непрекъснато трябва да се преборва с екип от талантиливи, но своенравни и упорити светила, стремящи се към Нобелова награда и едновременно с това да управлява най-сложните и дръзки научни опити в историята.

Както и да е. Той си имаше неговите проблеми, тя своите.

Растящата самота на Тими бе един от тях. Опитваше се да му даде всичко, от което се нуждае, да му бъде бавачка, учителка, да замени майка му, но това не беше достатъчно. Той отново и отново имаше

кошмари, все същия сън. Не всяка нощ, но толкова често, че мис Фелоус започна да си записва кога го измъчва видението на огромното празно откъд кукленската къща, където не биваше да излиза. Понякога бе там сам, понякога – заобиколен от тайнствени сенки. Тъй като Тими все още си служеше само с основни думи, мис Фелоус не можеше да разбере дали пустото пространство представлява изгубеният свят в ледниковия период или представата му за непознатото място, на което го бяха довели. Независимо какво беше, то го плашеше и той се събуждаше облян в сълзи. Не беше нужна диплома по психология, за да се разбере, че сънищата на Тими са неоспорим симптом за самотата му, за задълбочаващата се скръб на момченцето.

През деня преживяваше дълги тъжни часове, отпуснат и затворен в себе си или притихнал до прозорчето на кукленската къща с изглед, който едва ли му бе приятен. Взираше се в „голямото празно“ от съня си и може би с тъга си спомняше мрачните, сковани в лед плата от вече далечното му детство. Или може би просто се чудеше какво има зад стените на стаите, в които бе затворен. Защо не доведат някого да му прави компания? – тормозеше се тя. – Защо?

Мис Фелоус се двоумеше дали да не се обади на Манхайм и да му каже, че не се предприема нищо, да го подтикне да упражни по-силен натиск, но това прекалено много ѝ приличаше на предателство. Макар да бе силно привързана към Тими, не можеше да действа зад гърба на Хоскинс по този начин. Гневът ѝ обаче растеше.

Физиолозите вече бяха научили всичко възможно от момчето. Оставаше само да му направят дисекция, но това явно не беше част от изследователската програма. По тази причина посещенията им намаляха. Един човек идваше веднъж седмично да следи растежа на Тими, да зададе няколко обичайни въпроса и да го снима, и това беше всичко. Намаляха иглите; специалните диети като че вече не бяха необходими; сложните болезнени изследвания на костите, сухожилията и ставите значително оредяха.

С това се изчерпваха положителните промени. Ако интересът на физиолозите към момчето намаляваше, то психолозите тепърва започваха да го връхлитат. Новите посетители не бяха по-малко досадни от предишните, дори напротив. Сега Тими трябваше да преодолява препятствия, за да достига храната и водата си. Трябваше да вдига плоскости, да мести лостове, да достига въженца. Лекарите електрошокове го караха да пици от страх и изненада или да надава съвсем първичен вой. Всичко това подлудяваше мис Фелоус.

Тя обаче не искаше да се обърне към Хоскинс. Въобще не искаше да го моли за нищо. Той странеше от нея по някаква своя причина и мис Фелоус се въздържаше да предявява нови изисквания към него. Можеше да изпусне нервите си и при най-малкото несъгласие от негова страна, можеше дори спонтанно да реши да напусне, а не искаше да стига дотам. Трябваше да остане заради Тими.

Все пак недоумяваше защо се бе отдръпнал от работата с Тими? Защо проявяваше такова безразличие? Нима по този начин искаше да се предпази от упреците и претенциите на Манхайм? Тя намираще това за глупаво. Единствено Тими страдаше от отчуждението му. Глупаво беше. Глупаво. Глупаво. Глупаво.

Мис Фелоус можеше да ограничи достъпа на учените до детето, но нямаше как да го изолира от тях. В крайна сметка това бе научен експеримент. Така че ръчкането, боцкането и електрошоковете продължаваха.

Антрополозите не оставаха по-назад. Нахлуваха цели армии, изгарящи от желание да разпитват Тими за живота през палеолита. Въпреки че момченцето вече говореше английски изненадващо добре, макар и по своя си начин, опитите им бяха обречени на неуспех. Можеха да питат колкото си искат, той отговаряше само ако разбереше въпроса или ако съзнанието му още пазеше съответния спомен от живота в далечния свят от Каменната ера.

Седмиците на временния му престой в двадесет и първи век се превръщаха в месеци и Тими се изразяваше все по-добре и по-точно. Още произнасяше думите провлачено, което доста разчувстваше мис Фелоус, но пък разбираше английски не по-зле от всяко дете на неговата възраст.

Понякога, когато беше развълнуван, започваше да цъка с език, а от време на време издаваше някое праисторическо ръмжене, но това се случваше все по-рядко. Изглежда, забравяше живота си отпреди да го доведат в съвременната епоха. Връщаше се към него само в съкровения свят на сънищата, а там мис Фелоус не можеше да проникне. Кой знае какви огромни мамути и мастодонти вилнееха из тях, какви мрачни и тайнствени сцени от праисторическите дни се бяха запечатали в съзнанието на малкото неандерталско момченце.

За нейна изненада мис Фелоус все още беше единственият човек, който можеше да твърди, че разбира Тими. Някои от хората, често заети в СТАСИС-сферата – помощниците й Мортесън, Елиът и Стратфорд; доктор Макинтайър и доктор Джейкъбс, изглежда, успяваха да

разгадаят по някоя фраза, но това им струваше много усилия, а и те обикновено тълкуваха неправилно поне половината от това, което казваше Тими. Мис Фелоус беше озадачена. Наистина отначало детето се затрудняваше в правилното оформяне на думите, но с времето започна да говори доста гладко. Трябваше да признае обаче, че съумява да разбира Тими толкова добре само защото е денонощно с него. Съзнанието ѝ моментално се справяше с разликата между това, което беше казал, и начинът, по който трябваше да бъдат произнесени думите. Все пак се отличаваше от съвременните деца, поне що се отнася до говорните способности. Разбираше много неща и бе започнал да съставя цели изречения, но езикът, устните, ларинксът и вероятно малката му хиоидна костичка просто не бяха приспособени към особеностите на английския език на двадесет и първи век, което деформираше значително говора му.

Мис Фелоус го защитаваше:

– Някога да сте чували французин да говори английски? Или англичанин да говори френски? А ако искаме да произнесем нещо на руски, трябва да си изкривим челюстите. Във всяка езикова група още от рождение се развиват различни мускули на говорния апарат и за много хора е почти невъзможно да ги пренастроят. По тази причина съществуват и различни акценти. Е, Тими има ясно изразен неандерталски акцент, но постепенно и той ще изчезне.

Мис Фелоус съзнаваше, че дотогава ще разполага с огромна власт и влияние. Тя не само се грижеше за Тими, тя беше негова преводачка; проводникът, по който спомените му от праисторическия свят достигаха до антрополозите. Без нейното посредничество щеше да им е невъзможно да разберат отговорите, които той даваше на въпросите им. Те се нуждаеха от помощта ѝ, за да реализират целите на проекта. И така, по неочакван за самата мис Фелоус начин, присъствието ѝ се превръщаше в задължително условие за осъществяването на експеримента, чиято задача бе изследването на живота в далечното минало.

За жалост натрапниците почти винаги си тръгваха разочаровани от разкритията на момченцето. Не че Тими не искаше да помогне, просто бе прекарал само три-четири години в Каменната ера, и то първите три-четири години от живота си. Малко деца на неговата възраст от която и да е епоха са способни да опишат нравите в родното си общество.

В повечето случаи успяваше да разкаже за неща, които антрополозите вече подозираха и които вероятно самите те му внушаваха посредством въпросите си:

– Попитайте го колко голямо е било племето му.

– Не смятам, че знае какво значи „племе“.

– Колко хора е имало в групата, в която е живял?

Попита го. Бе започнала отскоро да го учи да брои. Той се обърка.

– Много – отвърна.

„Много“ за Тими би могло да означава всяко число, по-голямо от три. Оттам нататък всичко му изглеждаше еднакво.

– Колко? – пак попита тя.

Взе ръката му и посочи пръстчетата.

– Толкова?

– Повече.

– Колко повече?

Той се помъчи да си спомни. Затвори за миг очи, сякаш се вириаше в друг свят, протегна ръце и бързо засвива пръсти един след друг.

– Числа ли има предвид, мис Фелоус?

– Може би. По всяка вероятност всяко движение означава „пет“.

– Преброих по три движения на всяка ръка. Значи в племето е имало тридесет души.

– Според мен са четиридесет.

– Тими, кажи ми пак колко души имаше в твоята група?

– Какво е това „група“, мис Фелоус?

– Хората около теб, приятелите, роднините. Колко бяха?

– Приятели, роднини?

Замисли се над тези думи, по всяка вероятност неясни и нереални за него. После пак се загледа в ръцете си и пръстчетата му бързо затрепкаха. Не беше ясно дали брои или иска да каже нещо съвсем различно. Бе невъзможно да се разбере колко пъти сви пръсти – осем, може би десет.

– Видяхте ли? – попита мис Фелоус. – Мисля, че сега казва осемдесет, деветдесет, сто души. Дали въобще отговаря на въпроса ви?

– Преди цифрата беше по-малка.

– Знам, но сега казва това.

– Не е възможно. Толкова примитивно племе не може да се е състояло от повече от тридесет души. Най-много.

Мис Фелоус сви рамене. Щом искаха да изопачават данните, това си беше техен проблем:

– Тогава си запишете „тридесет“. Искате от едно дете, което тогава е било на около три години, да ви даде статистически данни за ръста на населението. Той налучква. Учудващо е, че въобще отгатва какво очакваме да ни каже. А може и да не отгатва. Защо мислите, че умее да

брои? Че числата въобще имат някакво значение за него?

– Но той разбира какво го питате, нали?

– Не по-зле от всяко друго дете на пет години. Попитайте някое петгодишно хлапе колко души живеят на неговата улица и ще видите какво ще ви каже.

– Ами.

Отговорите на останалите въпроси бяха също толкова несигурни. Племенна структура? С цената на продължителни усилия мис Фелоус успя да изтръгне от Тими, че начело на племето стоял „голям човек“. Под това явно имаше предвид „вожд“. Нормално беше да се очаква неандерталските племена да са имали вождове. Попита го дали си спомня името на „големия човек“, но Тими отговори с цъкания. Както и да се е казал вождът, детето не можеше да го преведе на английски, нито да го предаде със съвременни звукове, и отговаряше с неандерталски цъкания. А дали вождът имал съпруга? – поинтересуваха се учените. Тими не знаеше какво е това „съпруга“. Как бил избиран вождът? – Тими не разбра въпроса.

А религиозните вярвания и обичаи?

Посредством всевъзможни похвати със съмнителна научна стойност мис Фелоус успя да получи описание на свещено място, изградено от камъни, до което Тими не бивало да се приближава, и вяра, която, доколкото можа да разбере, била ръководена от жена, стояща високо в йерархията на племето. Сигурна бе, че става дума за жена, а не за мъж, защото, докато говореше, Тими непрестанно я сочеше. Не беше обаче съвсем убедена, че детето разбира какво точно искат да научат от него.

– Само ако бяха пренесли по-голямо дете през времето – повтаряха антрополозите непрекъснато. – Или някой възрастен неандерталец, за бога! Ако! Ако! Колко е вбесяващо единственият ти източник на информация да е някакво малко дете!

– Разбирам ви – казваше мис Фелоус без особено съчувствие. – Но това малко неграмотно дете е само неандерталецът, когото никои от вас не се е надявал някога да може да разпитва. Никога, дори и в най-необузданите си фантазии не сте си представяли, че ще разговаряте с неандерталец.

– И така да е, все пак! Все пак...

– Да, все пак! – въздъхна мис Фелоус и ги осведоми, че времето им за работа с Тими е изтекло.

Изведнъж Хоскинс се появи отново. Пристигна в кукленската къща без предупреждение.

– Мис Фелоус, може ли да говоря с вас? – попита той с колебливия тон, който използваше, когато бе силно притеснен.

„Защо не?“ – помисли мис Фелоус.

Приглади униформата си и сдържано излезе. Изведнъж спря объркана. Хоскинс не беше сам. Бледа слаба жена, средна на ръст, боязливо стоеше на входа на СТАСИС-зоната. Светлата кожа и русата коса ѝ придаваха крехък вид. Светлосините ѝ очи тревожно търсеха нещо зад рамото на мис Фелоус, старателно оглеждаха стаята и припряно примигваха, като че от вратата на детската стая щеше да изскочи някоя свирепа горила.

– Мис Фелоус, това е съпругата ми Анет – каза Хоскинс. – Можеш да влезеш, скъпа, няма нищо страшно. Когато преминаваш през прага, ще се почувстваш недобре за малко, но това бързо ще премине. Искам да те запозная с мис Фелоус. Тя се грижи за момчето от нощта на пристигането му.

Значи това беше жена му? Като че ли не отговаряше на очакванията на мис Фелоус. Макар че всъщност никога не бе си представяла как евентуално изглежда съпругата на Хоскинс. По-солидна може би, не толкова притеснена като тази жена. Но защо всъщност? Силен човек от неговия тип вероятно би желал да изпъква на фона на по-невзрачна половинка. Е, щом предпочита така, какво толкова? От друга страна, мис Фелоус очакваше съпругата на Хоскинс да е млада, бляскава и очарователна от типа втори съпруги, които преуспели бизнесмени на възрастта на Хоскинс бе чувала, че обикновено харесват. А Анет Хоскинс не беше съвсем в тази категория. О, да, беше много по-млада от Хоскинс, по-млада и от мис Фелоус, но не чак толкова. Вероятно бе на четиридесет години или там някъде.

Мис Фелоус кимна пресилено учтиво:

– Добро утро, мисис Хоскинс – делово поздрави тя. – Приятно ми е да се запозная с вас.

– Анет.

– Моля?

– Наричайте ме Анет, мис Фелоус. Всички ми казват така. Как е малкото ви име?

– Как е Тими, мис Фелоус? – бързо се намеси Хоскинс. – Спи ли? Бих искал жена ми да го види.

– В стаята си е – отговори мис Фелоус. – Чете.

Анет Хоскинс се изсмя кратко и рязко, почти подигравателно.

– О, той може да чете?

– Прости книжки с картинки, мисис Хоскинс, с кратки надписи.

Още не е съвсем подготвен да чете в истинския смисъл на думата, но обича да разглежда книжки. Тази е за живота далеч на север. Ескимоси, лов на моржове, иглу и подобни. Чете я поне веднъж на ден.

„Чете“ не беше най-точното описание на това, което правеше Тими, и мис Фелоус го знаеше. Всъщност тя малко послъга. Тими въобще не четеше. Доколкото можеше да прецени, той просто разглеждаше картинките. Отпечатаните под тях думи вероятно имаха за него само декоративна стойност, просто странни малки знаци. Досега не бе проявил интерес към тях. Може би и никога нямаше да прояви. И все пак той наистина гледаше илюстрациите и явно разбираше съдържанието им, а оттам до четенето имаше само една крачка. Като имаше предвид целта на разговора, може би не беше лоша идеята да накара съпругата на Хоскинс да мисли, че Тими наистина умее да чете, макар че той самият сигурно много добре знаеше как стоят нещата.

– Нали е страхотно, мис Фелоус – бодро и някак тържествено заяви Хоскинс. – Помните ли какъв беше първата нощ? Бясно, пищящо, пощуряло малко праисторическо зверче?

Като че бих могла да забравя, рече си мис Фелоус.

– А сега си седи тихо и чете книжка за ескимосите и техните иглута.

Хоскинс сияеше от гордост, сякаш говореше за собственото си дете.

– Чудесно, нали! Великолепно! Какъв невероятен прогрес е постигнал под опеката ви!

Мис Фелоус изглежда Хоскинс подозрително. Имаше нещо подозрително и неестествено във внезапното му излияние. Какво искаше да постигне? Много добре знаеше, че Тими не може да чете. И защо водеше жена си чак сега? Кому бяха нужни тези неискрени хвалебствия за напредъка на момченцето?

И тогава разбра.

– Трябва да ви се извиня, че напоследък се отбивах толкова рядко, мис Фелоус – каза той, вече по-спокойно, – но както сигурно се досещате, бях зает с какви ли не странични действия и не на последно място с нашия приятел господин Брус Манхайм.

– Мога да си представя.

– Откакто беше тук, ми се обажда почти всяка седмица. Задава най-

различни въпроси, тухка се за Тими, като че ли му е син, а аз съм директор на пансиона, в който го е изпратил. Човек би помислил, че става дума за кошмарен пансион от роман на Чарлз Дикенс.

– И най-много се интересува какво сте направили, за да намерите другарче на Тими – допълни мис Фелоус.

– Точно така.

– И какво всъщност предприехте по въпроса, доктор Хоскинс?

Хоскинс трепна:

– Много е трудно. Срещнахме се поне с пет-шест деца, които биха могли да играят с Тими. Разбира се, говорихме с родителите им.

Това бе нещо ново за мис Фелоус.

– Е, и?

– В крайна сметка открихме две деца, които ни се сториха подходящи, но родителите имаха цял кош специални условия и възражения и не бе по силите ни да се справим с тях. След това открихме друго момченце, което би могло да свърши работа, но тъкмо щяхме да го доведем на пробно посещение при Тими, отново се появиха условията и възраженията. Родителите му дойдоха с някакъв адвокат и той поиска да се обвържем с разни сложни договорни гаранции, да поемем какви ли не отговорности. С това пък нашите адвокати не се съгласиха. Що се отнася до останалите деца, въпросът с риска не възникна, защото родителите, изглежда, се интересуваха само от заплащането. Момченцата обаче ни се сториха малки диви хулиганчета, които по-скоро биха навредили на Тими, отколкото да му помогнат.

– Значи нямате никого предвид, така ли?

Хоскинс навлажни устни:

– Накрая решихме да потърсим разрешението в компанията, да вземем детето на някой от екипа. Този човек стои пред вас.

– Вашият син? – попита мис Фелоус.

– Спомняте си, нали? Когато Манхайм и доктор Левие бяха тук, повече от яд, отколкото по друга причина, казах, че ако се наложи, ще доведе собствения си син. Е, стигна се точно до това. Държа на думата си, мис Фелоус, както, смятам, ви е известно. Не бих помолил човек от компанията за нещо, което аз не съм готов да направя. Реших моят син Джери да бъде толкова необходимото за Тими другарче. Решението обаче естествено не може да бъде едностранно.

– И затова доведохте мисис Хоскинс? За да се увери, че синът ви ще е в безопасност при Тими?

Хоскинс като че изпита благодарност към нея.

– Да, мис Фелоус, точно така!

Мис Фелоус отново погледна съпругата на Хоскинс. Тя хапеше устни, вторачена във вратата, зад която дебнеше ужасният неандерталец.

Сигурно мисли, че Тими е маймуна, реши мис Фелоус. Някоя горила или шимпанзе. Че незабавно ще се нахвърли върху скъпото ѝ детенце и ще го разкъса.

– Ами тогава да го доведе и да ѝ го покажа – ледено процеди тя.

Мисис Хоскинс видимо се стегна. Да не говорим, че и преди това бе напрегната:

– Няма да е зле... мис Фелоус.

Сестрата кимна.

– Тими – извика тя. – Тими, ела за малко. Имаме гости.

Тими боязливо надникна иззад вратата.

– Няма нищо, Тими. Това са доктор Хоскинс и съпругата му. Хайде ела.

Момченцето пристъпи напред. Изглеждаше доста добре. Мис Фелоус мислено благодари на Бога. Беше облечен в синия гащеризон на зелени кръгчета. След моравия обичаше най-много него. Мис Фелоус бе сресала косата му старателно само преди час и тя още не бе съвсем разбъркана и омотана. Тъничката книжка, която разглежда допреди миг, висеше в лявата му ръка.

Той с очакване се взря в посетителите. Очите му бяха широко отворени. Ясно бе, че дори след толкова време позна Хоскинс, но май не знаеше какво да мисли за мисис Хоскинс. Без съмнение нещо в силно напрегнатата ѝ стойка и предпазливостта ѝ го караше да стои нащрек. Човек би могъл да каже, че се проявяват примитивните му рефлексии и инстинкти. Кой знае?

Настъпи дълго неловко мълчание.

После Тими се усмихна.

Беше чудесна, топла усмивка. Съвсем специална – „от ухо до ухо“, усмивката на Тими. Колко го обичаше мис Фелоус за нея. Искаше ѝ се да го гушне и да го вдигне на ръце. Колко сладък и доверчив, колко наивен беше. Да. Малко момченце, което излиза от детската стая, за да поздрави гостите. Как би могла Анет Хоскинс да устои на тази усмивка.

– О! – възкликна тя, сякаш бе намерила муха в супата си. – Не знаех, че изглежда толкова... странно.

Мис Фелоус я дари с една унищожителна гримаса.

– Това е заради чертите на лицето му – обясни Хоскинс. – Тялото му е почти като на много мускулесто малко момченце.

– Но лицето, Джералд, огромната уста, грамадният нос... Виж как изпъкват веждите и брадичката. Толкова е грозен, Джералд! Толкова особен.

– Детето разбира повечето от думите ви – предупреди я мис Фелоус с леден тих глас.

Мисис Хоскинс кимна, но не успя да се въздържи:

– На живо изглежда много по-различен, отколкото в предаванията по телевизията. Там определено има по-човешки...

– Той е човек, мисис Хоскинс – грубо я прекъсна мис Фелоус. Омръзнало ѝ беше да обяснява. – Просто принадлежи към различен клон на човешката раса. Това е всичко. Клон, който вече не съществува.

Хоскинс като че ли почувства едва сдържаната ярост на мис Фелоус, обърна се към жена си и настойчиво предложи:

– Защо не поговориш с Тими, скъпа? Поопознай го. Нали точно за това дойде.

– Да, да.

Изглежда, събираше кураж.

– Тими – каза тя. Гласът ѝ беше тих и напрегнат. – Здравей, Тими. Аз съм мисис Хоскинс.

– Здравей – отговори Тими.

Той протегна ръка. Мис Фелоус го бе научила да го прави.

Анет Хоскинс хвърли един поглед към съпруга си. Той извъртя очи към тавана и кимна.

Тя неуверено подаде ръка, сякаш щеше да се здрависва с обучена маймуна в цирка. Стисна ръчичката му бързо и веднага я пусна.

– Здравей, мисис Хоскинс – каза Тими. – Приятно ми е.

– Какво казва? – попита мисис Хоскинс. – На мен ли каза нещо?

– Тими ви каза „здравейте“ – обясни мис Фелоус. – Каза, че му е приятно да се запознае с вас.

– Той говори английски?!

– Да, говори. Разбира детски книжки. Храни се с нож и вилица. Може да се облича и съблича сам. Не би трябвало да се изненадвате от всичко това. Той е нормално момченце, мисис Хоскинс, и не е на много повече от пет години. Може би пет и половина.

– Вие не знаете ли точно?

– Можем само да предполагаме – каза мис Фелоус. – Не си носеше акта за раждане, когато пристигна.

Мисис Хоскинс отново погледна съпруга си:

– Знам колко годишен е синът ни, скъпа – безизразно рече Хоскинс.

– Все пак е едър и силен за възрастта си. По-едър е от Тими. Виж, Анет, ако мислех, че има опасност, че съществува и най-малка вероятност да...

– Не знам. Наистина не знам. Как може да сме сигурни, че не е опасно?

Мис Фелоус бързо каза:

– Ако ви интересува дали е безопасно да оставите сина си с Тими, така е. Тими е мило малко момченце.

– Но той е ди... див.

Отново етикетът, лепнат от журналистите. Тези хора! Не можеха ли да мислят самостоятелно?

– Въобще не е див! – натърти мис Фелоус. – Ни най-малко. Нима диваците излизат от стаята си с книга в ръка и изявяват желание да се здрависат? Нима диваците се усмихват по този начин и казват „здравей“ и „приятно ми е“? Ето го пред вас. Виждате го. На какво ви прилича, мисис Хоскинс?

– Просто не мога да свикна с лицето му. Не е човешко лице.

Мис Фелоус не позволи на гнева си да избухне. Отново решително подхвана:

– Както вече обясних, той е човек като всички нас. И съвсем не е див. Той е също толкова кротък и послушен, колкото всяко момче на неговата възраст. Много великодушно от ваша страна да позволите на детето ви да идва да си играе с Тими, но моля ви, не се страхувайте.

– Не съм казала, че съм съгласна – разпали се мисис Хоскинс.

Хоскинс отчаяно я изгледа.

– Анет...

– Не съм решила!

– Тогава защо просто не си тръгнете и не оставите Тими да се занимава с книжката си?

Мис Фелоус едва се владееше.

Остави доктор Хоскинс да се справи! Тя му е жена. Хоскинс каза:

– Поговори с момчето, Анет. Поопознай го. Нали се съгласи?

– Да, да. Ще се опитам. – Тя отново се приближи към момчето. – Тими? – колебливо каза тя.

Тими я погледна. Този път не се усмихваше от ухо до ухо. Вече знаеше, от интонацията им безпогрешно бе разбрал, че тази жена не му е приятел.

Мисис Хоскинс наистина успя да се усмихне, но не съвсем убедително:

– На колко години си, Тими?

– Не може да брои много добре – тихо предупреди мис Фелоус.

За нейна изненада обаче Тими вдигна петте пръстчета на лявата си ръка и хубаво ги разпери.

– Пет – извика той.

– Той показа пет пръстчета и каза „пет“ – учуди се мис Фелоус. – Чухте го, нали?

– Май сте права – отговори Хоскинс.

– Значи на пет – сковано продължи мисис Хоскинс. – Много хубава възраст. Моето момченце Джери скоро ще навърши пет годинки. Ако го доведе тук, ще бъдеш ли добър с него?

– Добър – отговори Тими.

– Добър – преведе мис Фелоус. – Разбра въпроса ви, обеща да бъде добър.

– Дребен е, а изглежда толкова силен.

– Досега никого не е наранил – мис Фелоус си наложи да забрави яростните битки от отдавнашната първа нощ. – Той е изключително внимателен. Изключително. Трябва да ми повярвате, мисис Хоскинс. – Обърна се към Тими. – Заведи мисис Хоскинс в стаята си. Покажи ѝ играчките и книжките. Покажи ѝ гардеробчето си.

Накарай я да разбере, че си нормално малко момченце, Тими. Накарай я да престане да обръща внимание на веждите и липсващата ти брадичка.

Тими подаде ръка. Само след кратко колебание мисис Хоскинс я пое. За първи път, откакто бе влязла в СТАСИС-сферата, на лицето ѝ се появи някакво подобие на искрена усмивка.

Двамата с Тими отидоха в детската стая. Вратата зад тях се затвори.

– Смятам, че ще се получи – тихо каза Хоскинс, миг след като съпругата му излезе. – Тими ще я спечели.

– Не се съмнявам.

– Тя не е глупава жена. Повярвайте ми. Нито лоша. Но Джери ѝ е много скъп.

– Естествено.

– Той е единственото ни дете. Няколко години, след като се оженихме, имахме проблеми, не можехме да имаме деца. После стана. Успяхме да ...

– Да, разбирам – каза мис Фелоус. Не проявяваше любопитство да научи проблемите на семейство Хоскинс. Нито как накрая бяха успели да ги преодолеят.

– Така че, нали виждате, макар че обсъдихме това подробно, макар че жена ми е наясно с проблемите, които Манхайм и неговата група ми създават, и осъзнава необходимостта да прекратим изолацията на Тими, все още се колебае дали да изложи Джери на риска...

– Няма риск, доктор Хоскинс.

– Знам това. Вие го знаете, но докато и Анет се увери...

Вратата на детската стая се отвори и мисис Хоскинс се появи. Тими стоеше зад нея и предпазливо се озърташе. Понякога постъпваше по този начин, преди да излезе.

Дъхът ѝ спря.

Сигурно се беше случило нещо лошо...

Слава Богу, Анет Хоскинс се усмихваше:

– Много симпатична стаичка – каза тя. – Показа ми как си сгъва дрешките. Бих искала Джери да можеше да се справи дори и наполовина толкова добре. И колко хубаво са подредени играчките му.

Мис Фелоус въздъхна.

– Значи ще пробваме? – попита Хоскинс.

– Да, мисля че можем да опитаме.

Паралел шести: Безизходица

Над лагера на Другите се стелеше пушек. Бяха се разположили покрай брега на най-малката река на запад от Светилището на Богинята. Сребърния Облак се обърна на другата страна. Там, на фона на полегатия склон, по който се спуснаха, когато излязоха от планинската местност на изток, се виеше белият дим от огъня на неговия народ. Пред Светилището беше пусто. Щом попаднаха в капана на бездействието, вече не помнеше откога, между двете племена възникна мълчаливо споразумение – Светилището бе неутрална територия. Никоя от страните не биваше да се приближава и за да няма нарушения, около него денонощно стояха на пост воини и от двете племена.

Сребърния Облак стоеше сам, опрян на копие то си. Мракът вече настъпваше, макар да му се струваше, че денят току-що бе започнал. Годината бързо се търкаляше към края си. Нощите пристигаха все по-рано. Дните все повече закъсняваха. Тъмнината притискаше светлината. Скоро щеше да дойде сезонът на продължителните снегове, когато само глупациите излизат навън; сезонът, в който трябваше да се скрият в някое закътано местенце, да се хранят със събраната през есента храна и да чакат пролетта.

Още не сме се помирили с Богинята. Още не сме получили съвета ѝ, терзаеше се Сребърния Облак. И как бихме могли, след като Другите постоянно се въртят около Светилището и не ни дават да се доближим?

– Сребърен Облак! Пак ще има сняг? – довя вятърът гласа на Мъдрата.

Тя стоеше заедно с Главната жрица и Пазителката на Миналото от другата страна на пътеката, близо до брега на реката. Преди това трите жени бяха разговаряли дълго.

Сребърния Облак се намръщи. Тези трите му създаваха само грижи. Три силни жени, изпълнени с властта на Богинята. Караха го да се чувства несигурен. И все пак знаеше колко важни са те за Племето, всяка от тях.

– Ще вали ли сняг, Сребърен Облак? Кажни ни!

Той сви рамене. Почука коляното си и кимна.

Мъчеше го старата рана на крака му. Винаги ставаше така, когато наближи времето на снега, но сега пулсираше много по-яростно.

Вчера валя почти цял час. И онзи ден валя, но за кратко. Сега пак

щеше да има сняг. Лошо беше, когато снегът започнеше да вали всеки ден. Та вчерашният още не беше се стопил. Духаше от север – вятърът на злите сили. Той загребваше снега и го пращаше в лицето на Сребърния Облак.

Трябва да напуснем това място, рече си той. Трябва да намерим къде да зимуваме.

Мъдрата остави Пазителката на Миналото и Главната жрица и тръгна към него. Можеше да очаква неприятности. От дръзкото ѝ геройство пред Светилището Мъдрата се движеше самоуверено и величествено, като че тя беше вожд на Племето, а не той... От деня, когато покри тялото си с цветовете на войната и предизвика бойците на Другите, никой не смееше да се подиграва с нея, никой не смееше дори да я погледне накриво. Винаги си е била чудата, винаги е била ожесточена, но сега ожесточението и чудатостта ѝ бяха различни и тя сякаш бе недосегаема.

– Докога ще продължава това, Сребърен Облак? Въобще нищо не се променя, а сезонът на снега приближава.

– Знам.

– Да ги нападнем и да свършваме.

– Прекалено много са за нас – възпротиви се Сребърния Облак. – И ти го знаеш.

За кой ли път спореха за това.

– Не са чак толкова. Можем да се справим с тях, но вместо това просто си седим. Те се страхуват от нас, ние се страхуваме от тях и никой не си помръдва пръста. Докога ще ни държиш тук?

– Докато се поклоним на Богинята пред Светилището и научим каква е волята ѝ.

– Тогава трябва да ги нападнем – каза Мъдрата.

Сребърния Облак я изгледа продължително. Очите ѝ бяха страшни. Не бяха очи на жена, не бяха дори очи на воин. Като че бяха очи от излъскан камък.

– Ти беше долу с мъжете – рече Сребърния Облак. – Видя, че не искат да воюват. Да не искаш да нападнеш Другите съвсем сама, Мъдрата?

– Ти си вождът. Заповядай им да се бият. Аз ще се бия редом с тях.

– Всички ще умрат.

– А ако останем тук до зимата? Тогава няма ли всички да умрем, Сребърен Облак?

Той мрачно кимна. Права беше. Не биваше повече да остават тук.

Той също го знаеше.

Може би въобще не биваше да идват, но той никога, пред никого нямаше да признае това.

– Не можем да тръгнем, Мъдрата, не преди да отидем до Светилището.

– Не можем да тръгнем, не можем да останем. Не можем да стигнем до Светилището. Много лошо, Сребърен Облак.

– Знаем ли?

– Казвах аз, че не бива да идваме тук. Още отначало, когато каза, че ще отложиш Празника на Лятото, ти казвах.

– Не съм забравил, Мъдрата, но сега сме тук и ще останем, докато извършим ритуала, за който сме дошли. Не можем просто да си тръгнем, без да сме чули гласа на Богинята.

– Не можем – каза Мъдрата. – Съгласна съм. Аз не исках да идваме тук, но след като дойдохме, трябва да се поклоним на Богинята, точно както казваш. Съгласна съм с теб.

– Не можем повече да останем тук заради снега. Не можем да тръгнем, преди да извършим ритуала, но Другите са тук и поругават Светилището с присъствието си. Значи трябва да ги прогоним. Толкова е просто.

– Ако ги нападнем, ще ни убият.

– Въртим се в кръг – каза Сребърния Облак. – Това никъде няма да ни отведе.

Той мрачно я погледна. Лицето ѝ бе неумолимо. Единственият изход, който предлагаше, бе сигурна смърт.

Да, непрекъснато се въртяха в кръг. Не можеха да тръгнат, не можеха да останат. Отложи Празника на Лятото, за да дойдат тук за ритуала, защото смяташе, че така трябва. Отменише ли и него, понеже Другите бяха близо до Светилището, значи няма никакъв обред, нито през лятото, нито през есента и тогава Богинята непременно ще стовари целия си гняв върху Племето. Ще ги сполети голям глад и те ще обвинят за това вожда. Сребърния Облак се боеше, че има опасност да го отстранят, ако скоро не оправи нещата, а историята на Племето не познаваше жив бивш вожд. Всички много добре разбираха значението на обичая. Да се откажеш от жезъла на властта, бе все едно да се сбогуваш с живота.

По дългата рана на бедрото му се стичаше пареща жар. Сребърния Облак се почуди дали все пак няма да е по-добре да отстъпи, да остави някой друг да носи товара и така да приключи с болката и умората...

Дойде и Главната жрица.

– Мъдрата убеди ли те да нападнеш?

– Не.

– Толкова ли те е страх от смъртта?

Сребърния Облак се изсмя:

– Дори не разбираш колко е глупав въпросът ти, Главна жрицо. Страхувам се да не умрете ти, Млечния Фонтан, Смелия Лъв, Красивия Сняг и всички останали. Моята задача е да опазя Племето, а не да го поведе към сигурна смърт.

– Идва сезонът на снега. Ако останем на открито, това също би ни убило.

– Да, да – въздъхна той. – И това знам.

– Не бях съгласна с това поклонение – рече Главната жрица. – Помниш ли? Казах, че не е нужно да се връщаме чак дотук, за да научим каква е волята на Богинята, но Пазителката на Миналото ме убеди да отстъпя.

– Помня – спокойно отвърна Сребърния Облак. – Сега това няма значение. Ние сме тук. Как мислиш, бива ли да напуснем свящото място, без да сме говорили с Богинята?

– А може би Богинята вече е казала своята дума – рече Главната жрица. – И тя е, че ние сме глупаци, предвожда ни глупак и затова заслужаваме да умрем. В такъв случай по-добре да умрем в битка с враговете, отколкото да умрем тук, затънали в безкрайни спорове, докато снегът се трупа около нас.

– Гледайте! – намеси се Мъдрата. – Един Друг идва да говори с нас.

Сребърния Облак сепнато се извърна. Така беше. Откъм отсрещния лагер към тях вървеше висок млад воин. Носеше копие, на чийто връх бе завързана ивица червена кожа. Когато пратеникът премина през пространството пред Светилището, Разцепения Хълм, който беше на стража, се наежи и му показа оръжието си. Другия издаде един от техните звуци и продължи да върви.

Огненото Око и Вълчото Дърво излязоха от лагера и посочиха Другия, като че Сребърния Облак не беше го видял. Размахаха копия, за да покажат, че са готови да се втурнат в атака. Сребърния Облак гневно им направи знак да се върнат обратно. Какво си въобразяваха? Че това е боен отряд от един човек? Ясно бе, че идва да говори с тях. Ясно беше.

Но как ще говоря с Друг? – недоумяваше Сребърния Облак.

Пратеникът тръгна на зиг-заг по заснежената земя, като заобикаляше местата, където подземната вода бе размекнала почвата. Прекоси пътя и се отправи към брега на реката, където стояха Сребърния Облак,

Мъдрата и Главната жрица. Вдигна копие и тържествено го залюля. Това можеше да бъде само поздрав.

Сребърния Облак отговори с леко повдигане на своето копие и зачака да види какво ще се случи.

Другия заиздава техните звуци. Сякаш стенеше ранено животно.

– Да не би да не е добре? – попита той Мъдрата.

– Казва нещо. Така говорят.

– Говори ли? Така? Това е просто шум.

– Така говорят – настоя Мъдрата. – Сигурна съм!

– Добре тогава – каза Сребърния Облак. – Какво казва?

– Ха-ха. И откъде да знам?

– Ти си мъдра. Самата ти твърдиш това.

– Знам само това, което знам, а езика на Другите не знам.

– А, значи все пак нещо не знаеш! Не съм те чувал да казваш подобно нещо преди, Мъдрата.

Тя се усмихна кисело, но не отговори. Другия отново заприказва. Гласът му беше много писклив. Той се напрягаше и силно наблюдаваше на звуците, мъчеше се да произнася думите ясно, сякаш се обясняваше с малки деца. Само че нищо не се разбираше. Сребърния Облак усърдно се взираше в устата на мъжа, но не схващаше значението на нито една дума. Другия не говореше човешки език.

– Не умееш ли да говориш като хората? Стига си вил!

Онзи се наведе напред и протегна шия, така че приближи глава до Сребърния Облак, и той постави ръка зад ухото си, както постъпват глухите хора, макар Сребърния Облак да говореше прекалено високо. Странна поза. Беше много висок, невероятно висок, главата му почти опираше в небето. Така наведен, приличаше на дългокрака птица от блатните полета. Сребърния Облак не можеше да откъсне очи от него. Чудеше се как успява да запази равновесие и да се задържи на краката си – толкова тънки и дълги, и защо не се пречупва на две, като върви? Каква грозотия! Колко бледа кожа – като на призрак! Как стърчеше брадичката му и колко неестествено малко беше лицето му.

– Попитах те можеш ли да говориш като хората? Говори нормално, ако искаш да се разберем.

– Това са техните думи – рече Мъдрата. – Те си имат свои думи.

Лицето ѝ придоби странно изражение – изражение на човек, който току-що е бил осенен от прозрение.

– Другите говорят свой език, различен от нашия.

– Какво? – недоумяваше Сребърния Облак. – Какви ги дрънкаш?

Има само един език, Мъдрата. Има ясни думи и звуци, които са безсмислени. Не разбираме какво казва, значи звуците на Другите са само шум. Как така ще има повече от един език? Небето е небе, Планината е планина, водата – вода, а снегът – сняг. Всички знаят това. Откъде накъде ще се наричат другояче?

– Два народа – два езика. Един език за нас, друг за тях...

Главата го заболя. Трябваше да си признае, че Мъдрата може и да е права. Два народа – два езика. Защо не? Сега обаче беше трудно да мисли за това. Върху подобни проблеми трябваше да се разсъждава дълго, в по-спокойни времена. Махна с ръка и отново впери очи в Другия.

Той отново бе започнал да говори. Този път правеше знаци с ръце. Като че се опитваше да изчертае съдържанието на съобщението, което трябваше да предаде, понеже виждаше, че от речта му няма полза. Посочи Светилището с обвития с кожа връх на копието, посочи на изток към хълмистата местност, откъдето бе дошло Племето; после на запад към земите покрай морето, които сега принадлежаха на Другите. След това отново посочи Светилището. Посочи Сребърния Облак, посочи себе си, после пак Светилището.

– Разбираш ли нещо, Главна жрице? – попита Сребърния Облак.

– Иска да се махнем и да им оставим Светилището – незабавно отвърна Главната жрица.

Сребърния Облак не беше съвсем сигурен. Другия прекалено упорито сочеше напред-назад. Ако той беше отишъл при Другите да им каже да си вървят, просто щеше да посочи Светилището, после тях, после западните земи и накрая рязко да махне с ръка, за да разберат, че иска да се върнат обратно, откъдето са дошли. Всеки с малко ум в главата би разбрал.

Всъщност защо да не опита сега? И той опита.

Другия го гледаше, както се гледа дете, което с неукрепналото си гласче се намесва в разговора на разумни възрастни, млъкнали за миг, за да си поемат дълбоко дъх. Когато Сребърния Облак свърши, Другия повтори цялото махане и сочене отначало докрай.

– Според мен се опитва да ни каже, че можем заедно да се покланяме пред Светилището – обади се Мъдрата. – Нашият народ и техният.

– Да делим своето място с тая измет? – извика Главната жрица. – Светилището е наше!

– Това ли казваш? – обърна се Сребърния Облак към Другия. Говореше колкото се може по-високо и по-бавно. – Мислиш, че можем заедно да използваме Светилището? Сигурно се шегуваш. Това е

Светилището на Богинята. Вие не сте деца на Богинята. А може и да сте нейни деца. Така ли е?

Той млькна и зачака ясен отговор, но онзи отново занарежда непонятните думи на Другите и потрети жестовите с копието.

– Безнадеждно! – въздъхна Сребърния Облак. – Безнадеждно! Аз не те разбирам и ти не ме разбираш. Няма съмнение. Мъдрата и Главната жрица мислят, че те разбират, но всъщност не е така. Те просто чуват нещата, които биха искали да кажеш.

– Защо да не седна с него и да го науча на нашия език – предложи Мъдрата. – Или да се науча да говоря неговия?

– Не го доближавай – сгълча я Главната жрица. – Той е нечист, а тази земя е свещена.

– Но ако можем да разговаряме...

– Няма смисъл – прекъсна я Сребърния Облак. – Дори и звуците му да представляват някакъв език, ти никога няма да го научиш. Няма да успееш. Все едно да седнеш при мечки да учиш мечешките звуци, или да научиш мечка да говори. Това е невъзможно.

– За старците всичко е невъзможно – сопна се Мъдрата.

– Стар? Кой е стар? – извика Сребърния Облак.

Другия отново започна да сочи с копието и да издава своите звуци. Може би за последен път се опитваше да предаде съобщението си на Сребърния Облак, но абсолютно нищо не се разбра. Почувства как го обхваща силна тъга. Не само защото Мъдрата го нарече стар, защото болката изгаряше крака му или защото идваше сезонът на снега, а Племето още не бе се погрижило за зимния лагер, а защото този чудноват, приличен на щъркел човек навярно бе дошъл с послание за мир, а той не можеше да го разбере и не можеше да накара Другия да го разбере. И скоро нямаше да се измъкнат от безизходицата. Не можеха да се споразумеят и това издигаше каменна стена помежду им.

Другия привърши речта си и зачака.

– Съжалявам – каза Сребърния Облак. – Просто не те разбирам. Лошото е, че аз не говоря твой език, а ти, предполагам, не говориш моя.

– А, значи все пак признаваш, че е език – възликува Мъдрата.

– Да – мрачно призна Сребърния Облак. – За добро или зло.

Преговорите приключиха. Пратеникът на Другите беше свъсен и изглеждаше сърдит. Той се извърна и бързо се отдалечи към своя лагер. Сребърния Облак с удивление наблюдаваше отпуснатата походка на мъжа. Чудно как ръцете и краката му не се откачат, като върви и главата му все още не се е претърколила от тънкото вратле. Толкова зле беше

скроен, толкова лошо скърпен. Сребърния Облак беше благодарен за собственото си жилаво стегнато тяло. Нищо, че напоследък бе започнало да се изморява и да го боли. Беше му служило вярно дълги години. То му бе дар от Богинята. Неговото тяло. Съжаляваше Другите за крехкостта и грозотата им.

Когато пратеникът им премина през охраняваната зона, Разцепения Хълм отново размаха копие и предизвикателно изсъска. Другия не му обърна внимание. Разцепения Хълм потърси с поглед съвет от Сребърния Облак. Той поклати глава и му нареди да си съдържа нервите. Другия изчезна в далечния си лагер.

Значи това беше. Нищо не се получи.

Сребърния Облак се раздираше от съмнения. Каквото и да захванеше тези дни, все го объркваше. Не почетоха Богинята; едно малко момченце изчезна без следа; бяха дошли да се поклонят пред Светилището, а не можеха да се доберат до него; зимата бързо напредваше. И като връх на всичко не успя да постигне абсолютно нищо с пратеника на Другите. Без съмнение Мъдрата както винаги беше права, колкото и неприятно да му беше да го признае. Много беше стар за вожд. Време бе да отстъпи и да остави Палачите да свършат работата си, време беше да се предаде на безкрайния сън.

Огненото Око щеше да заеме мястото му. Нека той се чуди какво да прави по-нататък.

Ала мисълта още не бе напуснала главата му и той се ядоса. Огненото Око? Този глупак! И както всички глупаци, щеше да върши само глупости. Грях щеше да е да остави Племето в ръцете на Огненото Око.

Кой тогава? Разцепения Хълм? Вълчото Дърво? Младата Антилопа? Всички бяха глупаци. Не биваше да им поверява народа си. Може би някой ден щяха да надраснат глупостта си? Откъде можеше да знае. Тогава кой ще стане вожд след мене? Нека Богинята реши – каза си Сребърния Облак. – След като си отида, това ще е неин проблем, не мой.

Не, нямаше да се оттегли сам. Ще чака смъртта да го повика. Знаеше, че той също е глупак. Иначе щяха ли да са в това безсмислено положение? Но поне не беше чак толкова глупав като младите мъже и можеше да остане вожд поне още известно време.

– Какво ще правиш, Сребърен Облак? – попита Мъдрата.

– Нищо. Какво мога да направя?

Той се върна в лагера и седна край огъня. Някакво момиченце дойде при него, не помнеше името му. Притисна го към себе си и двамата дълго се взираха в танцуващите пламъци. Присъствието на детето

поразея тъгата му. Някой ден, дълго след като си е отишъл, това малко момиченце щеше да продължи рода на Племето. Хубава мисъл. Вождовете умираха, воините умираха, всички умираха рано или късно, но Племето оставаше за вечни времена. То беше безсмъртно. Да, да. Не биваше да забравя това. Скоро заваля сняг и не спря до късно през нощта.

Глава девета

???

След три дни Хоскинс се отби при мис Фелоус.

– Всичко е уредено! Жена ми се съгласи Джери да идва при Тими. Нед Касиди състави споразумение за риска, което според него няма да има проблеми със закона.

– За какъв риск говорите, докторе?

– Ами от евентуални наранявания...

– Имате предвид Тими да причини нещо лошо на Джери?

– Да – отговори Хоскинс с глуповатото изражение, до което прибягваше понякога.

Мис Фелоус моментално настръхна:

– Кажете ми, сериозно ли мислите, че има вероятност да се случи подобно нещо? А съпругата ви?

– Ако наистина се страхувахме, нямаше да предложим Джери и Тими да играят заедно. Както знаете, жена ми имаше известни съмнения в началото, но Тими бързо я спечели на своя страна. И все пак, когато две момченца се срещнат за първи път, не е изключено едното от тях да поиска да удари другото, мис Фелоус. Не вярвам, че е необходимо да ви напомням това.

– Естествено, но родителите обикновено не настояват за споразумение за риска, преди да позволят на детето си да играе с други деца.

Хоскинс се разсмя.

– Не разбирате. Компанията настоява за споразумение за риска, не ние двамата. С Анет декларираме, че няма да предявяваме съдебен иск към компанията, ако нещо се случи. Това е писмено отказване от претенции, мис Фелоус.

– Аха – тихо каза тя. – Разбирам. Кога ще доведете Джери?

– Утре сутринта. Става ли?

Мис Фелоус му съобщи чак на закуска. Не искаше да му говори за това вечерта, защото се опасяваше, че вълнението и очакването ще разстроят съня му и когато Джери пристигне, той ще е изнервен и неспокоен.

– Днес ще ти доведат приятел, Тими.

– Приятел?

– Друго малко момченце. Ще си играете заедно.

– Момченце също като мен?

– Също като теб – отвърна тя и си помисли: Поне що се отнася до най-важните неща. – Казва се Джери. Син е на доктор Хоскинс.

– Син? – той учудено я изгледа.

– Доктор Хоскинс му е баща – обясни тя, като че това щеше да помогне. – Баща – тя вдигна ръка високо във въздуха и я свали надолу. Бащата е големият човек – синът – момченцето.

Още изглеждаше озадачен. Толкова много неща от живота, които нейните съвременници приемаха за дадени, му бяха непознати, тъй като бе прекарал цялото това време изолиран в СТАСИС-сферата. Все пак сигурно знаеше какво представляват родителите. Или пък бе забравил дори това? Не за първи път мис Фелоус чувстваше, че мрази Хоскинс и всички, свързани със СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД, задето бяха изтръгнали момченцето от мястото и времето, на които бе принадлежало. Почти беше съгласна с хората на Манхайм. Беше извършено нарушение на правата на детето.

Мис Фелоус разрови купчината книжки и измъкна една от любимите приказки на Тими. Въобще не й беше ясно какво в историята на Вилхелм Тел привлича вниманието му, но в книжката имаше дръзки, ярки илюстрации и може би затова той отново и отново я прелистваше и леко прокарваше пръсти по разноцветните картинки. Мис Фелоус отвори приказката на двойната страница. Там бе нарисуван Вилхелм Тел, който сваля ябълката от главата на сина си с арбалета. Първо му показва средновековния стрелец, а после момчето:

– Баща, син; баща, син.

Тими мрачно кимна.

Какво ли си мисли? – чудеше се тя. – Че доктор Хоскинс всъщност е красив човек с дълга руса коса и чудати дрехи, който се разхожда с някакъв необичаен уред под мишница? Или че някой ще дойде и ще започне да сваля ябълки от главата му с арбалет?

Може би не бе сега моментът да го обърква с абстрактни понятия като „баща“ и „син“?

По-важно бе, че скоро Тими щеше да има приятел.

– Ще дойде след закуска – каза мис Фелоус. – Джери е много добро момченце. – Искрено се надяваше да не се лъже. – И ти ще бъдеш добро момченце, нали обещавах?

– Добро момче, да.

– Ти ще му бъдеш приятел. Той ще ти бъде приятел.

– Приятел. Добро момче.

Очите му сияеха. Дали разбираше? Дали въобще разбираше нещо?

Неочаквано я обзеха всевъзможни лоши предчувствия. Като приближи пристигането на Джери Хоскинс, започна да мисли за най-различни проблеми, за които не се бе сетила преди.

Престани! – смърти се тя. – От месеци искаш това за Тими и ето, сега го имаш. За какво се притесняваш? За какво?

По системата за вътрешна комуникация долетя гласът на Хоскинс:

– Мис Фелоус?

– Ето ги, Тими. Джери е тук.

За нейна изненада Тими се втурна в стаята си, притвори вратата и неспокойно занаднича. Лош знак – реши мис Фелоус.

– Тими... – започна тя.

Хоскинс и семейството му бяха на прага на СТАСИС-сферата.

– Това е синът ми Джери – каза Хоскинс. – Кажй „добър ден“ на мис Фелоус, Джери.

Пред нея стоеше кръглолико дете с големи очи, бледи бузи и кичури буйна кафява коса, и здраво стискаше полата на Анет Хоскинс. Много приличаше на баща си – истинска петгодишна версия на Джери Хоскинс.

– Кажй „добър ден“, Джери – отново го подкани доктор Хоскинс, този път вече по-строго.

– Добър ден – едва промълви Джери и се завря още по-притеснено в полите на майка си.

Мис Фелоус го дари с най-топлата си, най-предразполагаща усмивка.

– Здравей, Джери. Ще влезеш ли? Тук живее Тими. Ще станете приятели.

Джери стоеше с широко отворени очи. Изглеждаше така, сякаш всеки момент щеше да хукне да бяга.

– Пренеси го през прага – не особено търпеливо каза Хоскинс на жена си.

Тя взе момчето на ръце с явно усилие, тъй като бе едро за възрастта си, и премина през прага. Като усети влиянието на СТАСИС, Джери се заусуква в ръцете ѝ.

– Зле му е, Джералд – каза мисис Хоскинс.

– Виждам. След малко ще се почувства по-добре. Свали го на земята.

Анет Хоскинс обходи стаята с очи. Мускулите на ръката ѝ видимо се напрегнаха. Независимо колко ѝ се беше харесал Тими при предишното посещение, сега изглеждаше доста неспокойна. Скъпото ѝ малко момченце в клетката на това момче-маймуна!

– Остави го на земята, Анет.

Тя кимна. Детето отстъпи назад, сгуши се в нея и страхливо се взря в очите, вперени в него от входа на другата стая.

– Ела, Тими – подкани го мис Фелоус. – Това е новият ти приятел Джери. Той много иска да се запознае с теб. Не се страхувай.

Тими бавничко излезе от стаята, а Джери неспокойно се размърда. Хоскинс се наведе и откопчи пръстите на сина си от полата на майка му, после театрално прошепна:

– Дръпни се, Анет, за бога! Остави децата да опитат.

Малчуганите приковаха очи един в друг. Бяха застанали буквално лице в лице.

Почти нямаше съмнение, че Джери е няколко месеца по-малък, и все пак бе с два-три сантиметра по-висок. Като гледаше изправеното тяло на Джери, високо вдигнатата му, добре оформена глава, уродливостта на Тими внезапно я порази както в първите дни.

Устните ѝ потръпнаха.

Дълго мълчаха и неловко сезираха един в друг. Накрая проговори неандерталчето. Детското му гласче трепереше:

– Аз съм Тими.

Той протегна врат, сякаш искаше да огледа лицето на Джери потблизо.

Джери се стресна и го блъсна толкова силно, че той се претърколи на пода. И двамата високо се разреваха. Мисис Хоскинс сграбчи сина си, а мис Фелоус, почервенияла от едва съдържан гняв, бързо вдигна Тими от земята и го зауспокоява.

Малко животно! – възнегодува тя вътрешно. – Проклето малко животно!

Знаеше, че е прекалено сурова. Тими беше уплашил Джери и той се бе защитил по единствения познат за него начин. Нищо необичайно не се беше случило. Не можеха да очакват нещо много различно като начало.

– Хм, хм – промърмори Хоскинс.

Анет Хоскинс се обади:

– Знаех, че няма да се получи. Те просто инстинктивно не се харесват.

– Не е инстинктивно – отсече мис Фелоус.

– Не – подкрепи я Хоскинс. – Въобще не е инстинктивно. Поне не е по-инстинктивно, отколкото когато кои да е две деца не се харесват от пръв поглед. Пусни Джери на земята и го остави да свикне.

– Ами ако това пещерно дете си върне на Джери?

– Би било съвсем нормално – отговори Хоскинс. – Джери може да се оправя сам, а ако не може, време е да се научи. Просто трябва да го оставим да свикне.

Анет Хоскинс още не беше уверена.

– Всъщност – продължи съпругът ѝ – смятам, че е най-разумно да тръгваме. Мис Фелоус знае как да се справи, ако възникнат проблеми. След около час ще доведе Джери в кабинета ми и аз ще го изпратя вкъщи.

Беше дълъг час. Тими се свря в другия край на стаята и очите му замятаха гневни искри към Джери, сякаш искаше да го заличи от лицето на земята със силата на погледа си. Явно, за разлика от друг път, когато бе обезпокоен, бе решил да не търси убежище в спалнята, защото вероятно смяташе за неразумно да изоставя предната част от владението си на разположение на врага.

От своя страна, Джери плахо се сви в противоположния ъгъл на стаята и се разплака за майка си. Изглеждаше толкова нещастен, че с риск да разстрои Тими още повече, мис Фелоус отиде при него и се зае да го успокоява, че майка му е наблизко и въобще не го е изоставила, и че съвсем скоро отново ще я види.

– Сега искам! – отвърна Джери.

Сигурно си мислиш, че са те зарязали тук завинаги, малкото ми, а? Ти и Тими, заключени само двамата. И никак не се радваш. Няма да се радваш, разбира се. И на Тими сигурно не му е много приятно.

– Искам вкъщи! – пищеше Джери. – Веднага!

– Скоро, скоро, Джери – успокояваше го тя. – Скоро ще си вървиш.

Той я заудря с юмруци.

– Не! – мис Фелоус го хвана за колана и го задържа на разстояние, докато той продължи да размахва ръце безуспешно. – Не, Джери. Не бива да се биеш. Искаш ли близалка?

– Не, не. Не искам.

Мис Фелоус се разсмя.

– Ами, ами. Не мърдай отук. Отивам да ти донеса.

Тя отиде до тайното скривалище. Отдавна знаеше, че няма друг начин да опази бонбоните от Тими и затова ги държеше заключени.

Измъкна една огромна зелена топка, толкова огромна, че трудно щеше да влезе в устата на момченцето. Джери ококори очи и незабавно спря да плаче.

– Така си и знаех – усмихна се мис Фелоус. Тя му подаде близалката, а той без никакво затруднение я натика в устата си.

Тими глухо изръмжа зад гърба ѝ.

– Знаем, Тими, и ти искаш. Не съм те забравила.

Тя извади още една близалка, този път оранжева, и му я връчи. Тими се нахвърли върху нея с цялата ярост, присъща на пленено животинче, и я издърпа от ръката ѝ.

Мис Фелоус тревожно го погледна. Не беше очаквала посещението да протече гладко, но връщането на Тими към старите дивашки маниери я обезпокои.

Дивашки? Не. Прекалено строго осъждам поведението на Тими. Нали не той, а Джери посегна пръв – напомни си мис Фелоус. – В края на краищата Тими дойде и най-вежливо и възпитано се представи, а Джери го блъсна. Нищо чудно Тими да е решил, че животинските гримаси и ръмженето са правилният отговор на подобно държание.

Децата продължиха да се взират едно в друго от двата ъгъла, напъхали близалките в уста.

Мис Фелоус разбра, че днес никой няма да се забавлява истински, но такова нещо не ѝ се случваше за първи път. Много кресливи битки между разярени дечица беше наблюдавала и неведнъж бе ставала свидетел как малко по малко се стига до примирия, които постепенно прерастват в приятелства. Само търпение беше нужно. В работата с децата почти винаги беше така. Проблеми от този род се разрешаваха сами с течение на времето.

– Какво ще кажете за кубчетата? Тими, искаш ли да поиграете с кубчетата?

Тими я погледна някак мрачно и тъжно, почти отчаяно.

– Добре – каза тя. Отиде в другата стая и изнесе кубчетата. Бяха красиви гладки блокчета, които леко прилепваха едно към друго, а когато се съединяха два подобни цвята, се чуваха тихи мелодични звънчета. Мис Фелоус ги постави в средата на пода.

– Тими, нали може Джери да си поиграе с твоите кубчета?

Тими изръмжа.

– Значи позволяваш? – каза тя. – Добро момче. Знаех си аз, че ще се съгласиш. Хайде, Джери, ела. Тими ти дава да поиграеш с кубчетата.

Джери боязливо пристъпи напред. Тими вече се бе настанил на

пода и измъкваше любимите си кубчета от купа. Джери предпазливо наблюдаваше от безопасно разстояние. Мис Фелоус застана зад него и лекичко, но настойчиво го побутна напред.

– Хайде, Джери, поиграй си с кубчетата. Нищо няма. Тими е съгласен.

Той се обърна назад и вдигна към нея поглед, изразяващ силно недоверие.

Внимателно вдигна едно кубче. Тими изръмжа по-високо, но мис Фелоус го изгледа предупредително и той не помръдна от мястото си. Джери взе още едно кубче, после още едно. Тими сграбчи две и ги сложи зад гърба си. Джери си хареса четвърто кубче.

За минути купчината бе разделена почти поравно. Тими отнесе своята половина в единия край на стаята, а Джери усърдно се зае с неговата в другия край, близо до вратата. Двете деца не си обръщаха никакво внимание. Все едно бяха на различни планети. Въобще не се забелязваха, не се поглеждаха, дори крадешком.

Поне играят с кубчетата от един комплект, рече си мис Фелоус. И това е начало.

Тя ги остави да се занимават. От време на време им хвърляше по един поглед да провери дали някой няма да се осмели да прекрачи невидимата стена, която бяха издигнали по средата на стаята, но уви – всеки се занимаваше в своята територия. Толкова упорито се стараеха да не си обръщат внимание, че сигурно чак се изморяха от усилието. Тими бе съчетал всичките си кубчета по цвят и ги бе наредил в неравен квадрат с два липсващи ъгъла. Затова пък Джери след няколко безуспешни опита успя да оформи доста по-съвършен модел във вид на правилна пирамида.

Мис Фелоус бе обезкуражена от по-голямата сложност на фигурата на Джери. Още едно доказателство за умственото превъзходство на Homo sapiens sapiens? Може би. Но съществуваше малка вероятност Джери да има същите кубчета въщи и баща му, който беше физик, да го е научил как се строят малки спретнати пирамидки. А Тими, горкичкото, си нямаше баща и следователно му липсваха подобни възможности. Мис Фелоус не се бе опитвала да го запознае с изкуството да се редят кубчета. Никога не ѝ бе идвало наум. Просто се радваше, че Тими сам инстинктивно разбра как се играе с тях. И сега, тъй като се чувстваше объркана от липсата на особени умствени способности у момченцето, ѝ се искаше да мисли, че доктор Хоскинс е вложил доста усилия, за да поопри умението на Джери в подреждането на кубчета. Определено

се надяваше да е така.

– Деца, искате ли малко мляко? – попита мис Фелоус. Часът отиваше към края си.

Искаха. Само че не станаха по-дружелюбни, след като им даде. Всеки се оттегли да пие в своя край на стаята. Мис Фелоус с неудовлетворение забеляза колко по-умело се справя Джери с чашата.

Стига вече – сгълча се тя. – Джери е имал повече време да научи всички тези неща, за разлика от Тими. Той не е бил захвърлен в този свят на четири години, без да има понятие как се справят съвременните хора.

Все пак не съумя да преодолее напълно униението си, преди да тръгне с Джери към кабинета на Хоскинс.

– Е, как мина? – попита Хоскинс.

– Положихме началото – отговори мис Фелоус. – Само началото, но все отнякъде трябваше да започнем, нали?

– Имаше ли още бой?

– Не.

Тя му разказа за кубчетата, но пропусна да спомене явното превъзходство на Джери като архитект.

– Изтърпяха се, най-точно казано. Тими остана в единия ъгъл, Джери – в другия. Нужно им е време да се харесат.

– Сигурно е така – стори й се, че е безразличен и че с нетърпение очаква да си тръгне. Направи й впечатление, че не е казал и дума на сина си, откакто го бе довела.

По цялото му бюро бяха разпилени листове хартия, разпечатки, парчета видеолента и куп дискети.

– Нов експеримент ли подготвяте? – осмели се да попита мис Фелоус.

– Всъщност да. Или по-точно незначително подобрение на старо постижение. Скъсявам обхвата на времевата сонда. На път сме да осъществим интертемпорално детектиране със съвсем близък обхват.

– Интертемп...

– Скъсяваме обхвата на сондата. Вече сме в границите на последните десет хиляди години и както изглежда, можем да постигнем неколккратно количествено подобрение при следващото проникване.

Съзнанието на мис Фелоус бе изцяло заето от срещата на Тими и Джери и затова го изгледа с недоумение. Хоскинс небрежно продължи:

– Искам да кажа, че се надяваме да ни се удаде възможност да достигнем съвсем близо във времето, на около хиляда години, дори по-

близо, мис Фелоус. И това не е всичко. Преодоляваме и ограниченията за теглото. Досегашното ограничение за четиридесет килограма скоро ще остане в миналото. Смятаме, че вече можем да се справим с осемдесет, дори сто килограма.

– Радвам се за вас, доктор Хоскинс.

В гласа на мис Фелоус нямаше и следа от топлота, но Хоскинс като че ли не забеляза това.

– Благодаря, мис Фелоус.

Хоскинс погледна сина си, сякаш го виждаше за първи път и небрежно го обгърна с ръка.

– Значи ще трябва да доведем Джери след няколко дни и да видим дали нещата между момчетата ще тръгнат по-добре. Какво ще кажете, мис Фелоус?

– Да, да. Разбира се.

– Има ли още нещо?

Всъщност имаше. Искаше да му каже колко му е благодарна, защото въобще бе позволил Джери да дойде при Тими. Нищо, че не се получи съвсем. Знаеше, че първоначалното напрежение ще изчезне, че страхът и неувереността ще се стопят и момчетата постепенно ще се сприятелят. Макар и сдържано, желанието на Тими да раздели кубчетата я караше да вярва в това. А Тими повече от всичко имаше нужда от приятел. С течение на времето присъствието на Джери щеше да окаже чудотворно въздействие върху него. Щеше да го сближи с негов връстник, да му помогне да се превърне в момчето, което трябваше да бъде. Да, Тими най-после щеше да стане Тими. Това не можеше да се случи, ако продължаваше да живее сам, въпреки обичта, с която го даряваше. Мис Фелоус бе най-искрено благодарна на Хоскинс, защото е довел Джери. Благодарна до сълзи.

Само че някак не можеше да му го признае. Чудеше се как да му благодари, ала официалното му държание, студенината, прекалената му заетост с разпечатките и дискетите й действаха като леден душ. Може би още си спомня как бяха обядвали заедно, как му каза, че е баща на Тими във всяко отношение, освен в биологично и че постъпва жестоко, като го лишава от приятел, че му дължи другарче. И ето сега бе довел собствения си син. Вероятно по този начин в крайна сметка бе направил опит да докаже, че е донякъде баща на Тими, и същевременно не му е баща. И двете. Като прибавим и забравените лоши чувства. Каза само:

– Много се радвам, че позволихте синът ви да дойде тук. Благодаря ви. Много ви благодаря, доктор Хоскинс.

Той отвърна само:

– Няма защо, мис Фелоус. Няма защо.

Джери започна да идва редовно. Дойде след три дни, после след четири. Второто посещение продължи колкото първото, третото бе удължено на два часа и така остана за по-нататък. Втрещените погледи и блъскането от първата среща не се повториха.

Когато повторно въведеха Джери в сферата, този път без родителите му, децата се измериха едно друго с очи и аха-аха да се разплачат, но мис Фелоус бързо каза:

– Джери пак е дошъл да си поиграете, Тими.

Тими кимна в знак, че разбира. Нямаше и следа от враждебност. Започваше да приема Джери като част от живота в СТАСИС, както приемаше посещенията на антрополозите и изследванията, които му правеше доктор Джейкъбс.

– Кажй „здравей“, Тими.

– Здравей.

– Джери?

– Здравей, Тими.

– А сега кажй „Здравей, Джери“. Хайде, Тими.

Мълчание, после:

– Здравей, Джери.

– Здравей, Тими.

– Здравей, Джери.

– Здравей, Тими.

– Здравей, Джери.

Не спираха. За тях това беше игра. И двамата се смееха. Мис Фелоус почувства как се успокоява. Деца, които се забавляват от една и съща глупост, не биха се сбили в момента, в който им обърне гръб. Деца, които взаимно се размиват, нямаше да се намразят.

– Здравей, Тими.

– Здравей, Джери.

– Здравей...

И още нещо. Джери, изглежда, без проблем разбираше какво казва Тими. Не че „Здравей, Джери“ бе кой знае какво сложно словосъчетание, но много от възрастните посетители на момчето бяха абсолютно неспособни да разберат дори и една сричка от думите на Тими. Джери обаче не бе ограничен от предубежденията на възрастните за правилен

изговор. Заваленото произношение на Тими не представляваше никаква загадка за Джери.

– Искате ли пак да играете с кубчетата? – попита мис Фелоус.

И двамата въодушевено закимаха.

Тя ги донесе от другата стая и ги изтърси на пода.

Момченцата отново бързо-бързо си ги разделиха на две почти еднакви купчини и всяко незабавно се зае със своята, но този път без да се оттеглят в противоположните ъгли на стаята. Занимаваха се мъчително, седнали един до друг, без да си обръщат кой знае какво внимание, но и без да се притесняват от близостта си.

Чудесно. Прекрасно.

Не бе толкова прекрасно обаче, че кубчетата не бяха разпределени съвсем поравно, както беше й се сторило на пръв поглед. Джери бе успял да прибере значително повече от половината, по-скоро две трети. Сега отново издигаше пирамидата, но този път значително по-лесно, защото имаше по-големи запаси от строителен материал.

Тими, от своя страна, се мъчеше с някаква Х-образна фигура, но той пък нямаше достатъчно кубчета и нищо не се получаваше. Мис Фелоус видя как хвърля тъжни погледи към купа на Джери и се подготви да се намеси в случай, че се сборичкат, но Тими не посегна към кубчетата на Джери, задоволи се само да ги съзерцава.

Какво беше това? Похвална въздържаност? Учтивост, проявена от добре възпитаното дете към гостенчето?

Или в нежеланието на Тими да си вземе от кубчетата на Джери имаше нещо по-тревожно? Във всеки случай Тими не беше добре възпитан. Мис Фелоус не хранеше подобни илюзии. Тя бе вложила цялото си умение и старание да го научи да се държи вежливо и почтително, но въпреки всичко бе глупаво да си въобразява, че Тими е образец на отлично държание. Той бе дете на примитивно общество, общество, където доброто поведение в сегашния смисъл на думата вероятно не е било известно. Изтръгнат от племето си, трябваше да живее изолиран в СТАСИС-сферата, където не разполагаше с големи възможности да придобие възпитанието на обикновените деца на тази възраст. Освен това обикновените деца на неговата възраст въобще не бяха вежливи.

Вероятно Тими не се пресягаше към кубчетата пред Джери, към кубчетата, които си бяха негови и от които в края на краищата имаше нужда, не защото бе много мило момченце, а просто защото се боеше от Джери. За разлика от всяко друго дете на негово място той се страхуваше да си вземе кубчетата.

Нима един-единствен удар го бе изплашил чак толкова?

Или имаше нещо друго – нещо по-дълбоко, по-тъмно, нещо скрито в далечното минало на човешката история.

Рано една вечер, след като Тими си беше легнал, телефонът иззвъня. От централата съобщиха:

– Мис Фелоус, търси ви Брус Манхайм.

Тя учудено вдигна вежди. Манхайм да търси нея? Никоой не я търсеше тук. Никога. Сама бе предпочела да живее изолирана от външния свят, за да не я безпокоят журналисти, разни любопитни, откачени фанатици и хора от рода на Манхайм. И ето че сега ѝ се обаждаше. Как бе успял да се добере до нея зад гърба на Хоскинс? Или ѝ се обаждаше с негово разрешение?

– Добър вечер, мистър Манхайм. Как сте?

– Добре, мис Фелоус, добре. Доктор Хоскинс ме уведоми, че Тими най-накрая е получил така необходимото му другарче.

– Точно така. Всъщност идва синът на доктор Хоскинс.

– Да, знам. Всички смятаме, че наистина е прекрасно от негова страна. И как вървят нещата според вас?

Мис Фелоус се поколеба.

– Всъщност доста добре.

– Момчетата разбират ли се?

– Естествено. Е, поцупиха се в началото, но това е нормално. Беше по-скоро от страна на Джери. Тими се привърза доста бързо, макар че никога по-рано не е виждал дете от нашата раса.

– Но когато се изправи пред неандерталчето, Джери не реагира особено добре?

– Не съм сигурна, че това се случи, защото Тими е неандерталче, мистър Манхайм. Джери просто не беше особено приветлив. Бих го нарекла откровена реакция на едно дете към друго, без каквито и да е антропологични основания. Побутването доведе до сблъсък – може да се случи на всеки две деца. Но нещата се промениха. Вече са много миролюбиви.

– Радвам се да чуя това – каза Манхайм. – Как се развива Тими?

– Много добре.

Той замълча. Мис Фелоус се надяваше, че не се опитва да ѝ каже, че е измолил разрешение за ново посещение в кукленската къща, за да провери как върви приятелството на Тими. Детето нямаше нужда от

повече посетители. Освен това мис Фелоус се страхуваше от появата на чужд човек, още повече от типа на Манхайм, докато момчетата са заедно. Съществуваше голяма вероятност присъствието му да предизвика обезпокоителна промяна в неукрепналите им отношения, които, макар и наистина миролюбиви, бяха потенциално непредвидими.

Но Манхайм като че ли нямаше намерение да идва. След миг продължи.

– Мис Фелоус, само искам да ви кажа колко се радваме всички, че за Тими се грижи способна сестра като вас.

– Много мило от ваша страна.

– След ужасното си преживяване момчето се адаптира прекрасно, поне засега. И заслугата за това е преди всичко ваша.

Какво ли имаше предвид под „засега“?

– Според нас, разбира се, би било много по-добре Тими да бъде оставен в естествената си среда, сред своя народ – продължи Манхайм, – но понеже е лишен от тази възможност, хубаво е, че за него се грижи такава предана и всеотдайна жена; че му давате толкова любов и внимание, откакто е пристигнал в нашата ера. Направихте чудеса за него. Не мога да намеря друга дума.

– Много мило от ваша страна – отново каза мис Фелоус, този път по-вяло. Никога не се бе интересувала от похвали, а Манхайм не ги пестеше.

– И доктор Левие смята така.

– Аха, да – кимна мис Фелоус и добави студено и стегнато: – Радвам се да го чуж.

– Бих искал да ви дам телефонния си номер.

Защо ли?

– Винаги мога да се свържа с вас чрез доктор Хоскинс. – рече мис Фелоус.

– Да, разбира се, но може и да ви се наложи да говорите направо с мен.

Но защо беше всичко това?

– Ами ако...

– Знам, че ние с вас сме противници в това начинание, мис Фелоус. Но и двамата вземаме присърце преди всичко доброто на Тими. Без значение какво е отношението ни към методите за отглеждане на деца, политика или каквото и да е, и двамата сме загрижени за Тими. Дълбоко загрижени. И затова, ако трябва да ми съобщите нещо за състоянието му, ако настъпят промени в плановете на СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС,

които биха се отразили неблагоприятно върху живота на Тими...

Аха, значи да шпионирам във ваша полза!

– Уверена съм, че всичко ще бъде наред, мистър Манхайм.

– Разбира се, разбира се. И все пак...

Той ѝ даде телефона си, а тя го записа, без да знае защо.

За всеки случай, но в случай на какво? – запита се.

– Джери ще идва ли днес, мис Фелоус? – попита Тими.

– Утре.

Момченцето явно се разочарова. Кръглото му личице се сбръчка, а изпъкналите вежди мрачно се сключиха.

– А защо няма да дойде днес?

– Днес не е ред да идва тук. Днес ходи на друго място.

– Какво място?

– Ами, едно място – тя нарочно не му обясняваше. Как би могла да му опише детската градина? Как щеше да се почувства Тими, като разбере, че други деца, много други деца се събират и играят заедно, смеят се и се гонят в двора; шарят по листовете с лепкави боички за пръсти...

– Джери ще дойде утре.

– Искам да идва всеки ден.

– И аз искам – каза мис Фелоус. Но искам ли наистина?

Проблемът не беше в това, че Тими има другарче, а че с течение на времето другарчето ставаше прекалено самоуверено и агресивно. Джери напълно бе преодолял първоначалната си плахост и бе започнал да се налага в повечето случаи. Поначалото той беше по-едър, а сега като че ли растеше още по-бързо. Разликата в ръста им вече беше близо пет сантиметра, освен това Джери беше по-тежък, по-сръчен, по-силен и на всичко отгоре, а мис Фелоус се безпокуеше от този факт, вероятно и по-интелигентен. Джери, изглежда, по-бързо схващаше устройството на новите играчки и по-лесно им измисляше нови интересни приложения. Когато им даваше боички и пастели или пластелин, Джери веднага си измисляше нови модели и форми, а Тими просто правеше цапаници. Май въобще нямаше художествени наклонности, дори и тези, които могат да се очакват от всяко средноинтелигентно дете на негова възраст.

Нормално е – успокояваше се тя. – Джери всеки ден ходи на детска градина и там се е научил какво да прави с боите и пластелина.

Да, но и Тими отдавна имаше боички и пластелин, много отпреди да дойде Джери, а досега не бе придобил никакви умения. Отначало мис

Фелоус не се притесняваше от това. Дотогава не бе сравнявала Тими с други деца и си обясняваше всичко с пропуснатото през първите му години.

Сега си припомни прочетеното в книгите на доктор Макинтайър. Не бяха открити никакви следи от неандерталско изкуство: никакви скални рисунки, никакви фигурки, никакви шарки, издялани по стените.

Ами ако наистина са били по-низша раса и са измрели с нашата поява?

Мис Фелоус не искаше да мисли за това.

И все пак, ето го Джери, пристигаше важно-важно два пъти в седмицата, и заявяваше важно: „Да играем с кубчетата“, „Да рисуваме“, „Да гледаме филмчета“, и Тими се съгласяваше. Никога не казваше какво предпочита, а безволево се подчиняваше на желанията на Джери. Джери командваше Тими. Мис Фелоус се примиряваше с това положение само защото въпреки трудностите, Тими с нетърпение и все по-голямо удоволствие очакваше редовните посещения на другарчето си.

Той има единствено Джери, тъжно мислеше тя.

А веднъж, докато наблюдаваше как играят, си рече:

Децата на Хоскинс. Едното от жена му, другото от СТАСИС.

За бога! – засрамена притисна слепоочията си с юмруци. – Та аз ревнувам!

Глава десета Достигане

– Мис Фелоус, кога ще ходя на училище?

Внезапният въпрос я зашлеви като силен шамар. Вгледа се в нетърпеливите очи, вперени в нейните и нежно прекара ръка през гъстата коса, като несъзнателно разрови грубите възли и се опита да ги заглади. Тими беше вечно разчорлен. Мис Фелоус го подстригваше сама, докато той непрестанно мърдаше. Не ѝ харесваше идеята при момченцето да идва бръснар, а освен това нескопосаната прическа, която му правеше, прикриваше полегатото чело и изпъкналия тил.

Мис Фелоус предпазливо попита:

– Откъде знаеш за училището, Тими?

– Джери ходи на училище.

Разбира се! Кой друг, освен Джери може да му каже?

– Джери ходи на дет-ска гра-ди-на – Тими произнесе дългото словосъчетание бавно, с изключително старание. – И не ходи само там. Майка му го води в магазина, на кино, в зоопарка, на много места навън. Аз кога ще изляза, мис Фелоус?

Сърцето леко я прободеше.

Знаеше, че е неизбежно Джери да заговори за външния свят. Те общуваха лесно и свободно, разбираха се като всеки две малки момченца. Естествено бе Джери, вестоносецът на външния свят, да иска да разкаже на Тими за него. Нямахме друг начин.

Ала Тими никога нямаше да попадне в този свят.

Мис Фелоус се надяваше, че ще сполучи да разсее болката на Тими с престорена веселост:

– Ама, Тими, защо? Какво ще правиш там? Защо искаш да отидеш навън? Знаеш ли колко студено става през зимата?

– Студено?

Гледаше я учудено. Не знаеше какво означава „студено“. Пък и как се се страхува от студа дете, проходило сред снежните полета на ледниковия период?

– В хладилника е студено. Една-две минути след като излезеш, ушите и носът започват да те болят. Това се случва само през зимата. През лятото навън става много горещо, като в печка. Всички се потят и се оплакват колко е топло навън. И вали. От небето се изсипва вода и

дрехите на хората прогизват, на тях им става мокро и неприятно...

Жалки и отвратителни обяснения! Тя го съзнаваше и се чувстваше ужасно. Да убеждаваш момченцето, което никога няма да напусне малките стаички, че във външния свят има някакви незначителни физически неудобства, бе като да разправя на сляпо дете, че цветовете и формите са скучни, досадни глупости и че всъщност няма какво толкова да се види.

Без да обръща внимание на окаяните ѝ извъртания, сякаш нищо не бе казала, Тими продължи:

– Джери казва, че в училище имат най-различни игри, а аз ги нямам, че имат филмчета и музика. Казва, че в дет-ска-та гра-ди-на ходят много деца. Казва... казва... – позамисли се и после тържествуващо вдигна ръце с разперени пръстчета, – казва, че са толкова.

– И ти имаш филмчета – рече мис Фелоус.

– Само малко. Джери каза, че за един ден гледа повече филмчета, отколкото аз през цялото време.

– Ще ти намерим още филмчета. Много филмчета. И музика.

– Може ли?

– Още днес следобед.

– Може ли да ми донесеш „Четиридесетте разбойника“?

– Джери ли ти я разказа? От детската градина?

– Там има едни крадци в една пещера и едни делви... – той замълча, – големи делви. Какво е това „крадци“?

– Крадците са хора, които вземат нещата на други хора.

– Аха.

– Ще ти взема „Али-Баба и четиридесетте разбойника“ – обеща мис Фелоус. – Тя е много известна приказка. Има и други – „Синдбад мореплавателя“, той пътувал навсякъде по света и всичко видял – за миг гласът ѝ се разтрепери, но видя, че смисълът на думите ѝ не бе разстроил Тими. И „Пътешествията на Гъливер“, и нея ще поръчам. Той отишъл в страна с мънички хора, а после в земята на великаните. Накрая... – мис Фелоус се поколеба. Толкова много пътешествия, толкова много безразборни търсачи на приключения! А може и да бъде добре: да запълни затворническите дни на Тими с разкази за чужди далечни странствания. Нямахше да е единственият самотник, който се наслаждава на подобни повествования.

– После ще ти взема историята на Одисей, който се бил в една война, а след туй десет години търсил обратния път към дома и семейството си – отново почувства болка. Мъчно ѝ беше за детето. И то като

Гъливер, Синдбад и Одисей бе чужденец, в чужда земя, тя никога не можеше да забрави това. Нима всички легенди на света разказваха за скитници, отнесени на непознати места, които се мъчат да се върнат в родината...

Очичките на Тими обаче блестяха.

– Моля, мис Фелоус, вземи ги веднага! Моля!

Поне засега момченцето се утеша.

Поръча всички митове и басни по каталога. Купчината филми в детската стая стана по-висока от момчето. Когато Джери не идваше, Тими ги гледаше с часове, отново и отново.

Мис Фелоус трудно можеше да отгатне до каква степен ги разбира. Те безспорно бяха наситени с идеи, образи и места, които не му бяха много ясни. От друга страна, кое ли хлапе на пет-шест години вникваше в значението на приказките? Възрастните са безсилни да проникнат в детския разум, за да открият истината. И тя обичаше тези истории като малка, също и други момченца и момиченца преди нея стотици и хиляди години по-рано, а подробностите, които им убягваха, запълваха с помощта на въображението си. Надяваше се и с Тими да е така.

След първоначалните си колебания относно Гъливер, Синдбад и Одисей реши да остави в набъбващата му видеотека филмчетата, които бяха предизвикали у него въпроси за собствената му съдба. Знаеше, че децата се разстройват значително по-трудно, отколкото си мислят възрастните, че някой кошмар от време на време не би ги обезпокоил особено. Никое дете не бе умряло от страх, докато му разказват приказката за Златокоска и трите мечки, макар че тя всъщност бе доста ужасяваща. Нито подлите вълци и тътрещите се зловни същества, нито ужасните тропи от детските приказки оставяха трайни белези. Децата обичаха такива истории...

Не беше ли злият човек от легендите, косматото страшилище с рунтави вежди и огнени очи спомен за времето, когато из Европа са бродели неандерталците? Нещо такова се споменаваше в книгите на доктор Макинтайър. Дали Тими щеше да се разстрои от мисълта, че принадлежи към племе, оцеляло единствено в приказките като презривно страшилище? Не, не, реши тя, подобно нещо не би му дошло наум. Само свръхобразовани възрастни можеха да се вълнуват от подобни предположения. Тими се сковаваше от страх като всяко дете, докато слушаше за злите чудовища и се завиваше презглава, прехласнат от ужас пред въображаемите сенки, изникващи в мрака. Нямаше и най-малка вероятност да направи подобни злокобни изводи за произхода си от кошмарните

приказки.

И така, филмчетата продължаваха да пристигат и Тими ги гледаше едно след друго. Сякаш бе скъсана язовирна стена и огромното, неудържимо човешко въображение се изливаше в душата на момченцето. Тезей и Минотавърта, Персей и Горгоната, цар Мидас и златното докосване, вълшебният свирец от Хамелин, подвизите на Херкулес, Белерофон и Химерата, Алиса в огледалния свят, Джек и Бобеното стъбло, Аладин и вълшебната лампа, Рибарят и Морския Джин, Гъливер в Страната на лилипутите и в Страната на хоинъмите, приключенията на Один и Тор, битката между Озирис и Сет, скиталчествата на Одисей, пътешествията на капитан Немо... няха край, а Тими жадно ги поглъщаше. Не се ли объркваше всичко в главата му? Беше ли способен да ги различи едно от друго или да си ги спомни след час? Мис Фелоус не знаеше и не се опитваше да разбере. Засега само го оставяше да се потопи в потока от предания, да изпълнят съзнанието му; да му позволи да достигне вълшебния свят на приказките. Имаше право на това, след като реалният свят на къщи, самолети, магистрали и хора бе завинаги недостъпен за него.

Когато филмчетата му омръзваха, мис Фелоус му четеше книжки. Историите бяха същите, но сега той пресъздаваше картините във въображението си.

Имаше резултат. Неведнъж го бе чувала да разправя на Джери някоя невероятно изопачена версия на филмчетата – за Синдбад, който пътувал с подводница, или за Херкулес, който бил пленен от лилипутите. И Джери съсредоточено слушаше приказката със същото удоволствие, с което Тими я разказваше.

Мис Фелоус уреди всичко казано от момчето да се записва. То представляваше важно доказателство за интелигентността му. Нека който си въобразява, че неандерталците са диви, космати полчовеци, чуе как Тими разказва историята за Тезей в лабиринта! Нищо, че си мисли, че героят в легендата е Минотавърта.

И тогава отново се появиха кошмарите. Сега, когато пространството извън сферата започна да придобива реални очертания в представите му, кошмарите зачестиха.

Сънуваше едно и също, поне доколкото тя можеше да прецени – все външния свят. После неуверено се опитваше да го опише – неизменно се озоваваше навън, сред огромното празно място, за което толкова често й разказваше. Само че в новите сънища не беше вече пусто. Сега там имаше деца и страни, неописуеми полупредмети, полуосъзнати,

полуразбрани образи от книжките или полузабравени спомени от далечното неандерталско минало.

Децата обаче не му обръщаха внимание, а предметите му се изплъзваха, когато опиташе да ги докосне, и макар да навлизаше във външния свят, никога не ставаше част от него. Скиташе из огромната празнота на сънищата не по-малко самотен, отколкото в кукленската къща. Много често в подобни мигове се събуждаше разплакан.

Мис Фелоус не беше винаги при него. Все пак започна да преспива три-четири пъти седмично в апартамента в района на института, който Хоскинс ѝ бе предложил отдавна. Изглеждаше разумно малко по малко да отвикне Тими от постоянното си присъствие. През първите няколко нощи бе толкова притеснена, че го е изоставила, че почти не мигна. На сутринта Тими не казваше нищо за отсъствието ѝ. Може би очакваше рано или късно да го оставят сам. След време започна да се чувства по-спокойна, задето понякога спи извън кукленската къща. Беше ѝ ясно, че не само Тими трябва да отвикне от взаимната им зависимост.

Мис Фелоус всяка сутрин старателно си водеше бележки за сънищата на момчето. Опитваше се да гледа на тях само като на полезен материал за психологическите изследвания на съзнанието на Тими, които в крайна сметка ще се окажат сред най-ценните резултати от експеримента.

Имаше обаче нощи, когато тя също плачеше – сама в стаята си.

Мис Фелоус четеше приказки от „Хиляда и една нощ“. Тя бе сред любимите книги на момчето. Внезапно Тими пхна ръчичка под брадичката ѝ и леко я повдигна, така че очите ѝ се откъснаха от страницата и срещнаха неговите.

– Всеки път, когато четеш приказката, е съвсем същата. Как казваш същите думи, мис Фелоус?

– Ами нали ги чета. Ето отук.

– Да, знам. Но какво е това „чета“?

– Ами... ами... – въпросът бе толкова елементарен, че я свари неподготвена. Обикновено, когато учеха буквите, децата сами несъзнателно проумяваха какво представлява четенето, после правеха следващата крачка и вникваха в значението на малките символи. Ала невежеството на Тими вероятно имаше по-дълбоки корени от невежеството на съвременното четири-пет годишно хлапе, което открива, че съществува нещо, наречено четене, и възможността някой ден да го овладее. За

Тими въобще идеята за четене беше чужда.

Мис Фелоус се зае да му обяснява.

– Сега ще ти кажа. Нали знаеш, в книжките с картинки, не във филчетата, а в книжките, в долния край на страницата има знаци.

– Да – каза той, – думи.

– В книгата, от която ти чета, има само думи. Няма картинки, а само думи. Те са образувани от тези знаци. Като погледна знаците, чувам думите в ума си. Това е да се чете – правиш от знаците на страницата дума.

– Покажи ми, мис Фелоус.

Тя му подаде книгата. Той я обърна настрана, после наопаки. Мис Фелоус се засмя и я изправи.

– От знаците стават думи само ако ги гледаш по този начин – обясни тя.

Той кимна. Наведе се над страницата, толкова ниско, че буквите сигурно се размазаха пред очите му. Взира се дълго и любопитно. После се изправи с няколко сантиметра и текстът, изглежда, се проясни. Отново опита да завърти книгата. Този път мис Фелоус не каза нищо. Той я върна в правилното положение.

– Някои от знаците са еднакви – съобщи той след известно време.

– Точно така – тя засия от щастие при тази проява на съобразителност. – Наистина са еднакви, Тими.

– И откъде знаеш коя дума от кои знаци е направена?

– Това се научава.

– Да, ама има толкова много думи. Как може да се научат толкова много знаци?

– От малките знаци се получават големите знаци. Големите знаци са думите. Малките знаци се наричат „букви“. И всъщност няма чак толкова много малки знаци – само двадесет и шест. – Тя вдигна ръка и пет пъти разпери пръсти, после помахаша само с един пръст. – Всички думи са образувани от тези двадесет и шест букви, подредени по различен начин.

– Покажи ми.

– Ето сега, гледай! – Тя посочи „Синдбад“ – Нали виждаш, между двете празни места има шест букви. Тези букви означават „СИНДБАД“. Тази е „с“, тази „и“, следващата „н“. Четат се една по една и после се произнасят заедно – С-И-Н-Д-Б-А-Д. Синдбад.

Дали въобще разбира нещо?

– Синдбад – тихо произнесе Тими и прокара пръстче по думата.

– Тази дума пък е „сирена“. Виждаш ли, започва със същата буква като „Синдбад“ – ссс. Буквата е „с“, а тази е „и“. Има я и в „Синдбад“, само че сега е в „сирена“.

Взря се в страницата. Изглеждаше объркан.

– Да ти покажа ли всичките букви – предложи тя. – Искаш ли?

– Искам. И-и... каква интересна игра.

– Тогава донеси ми лист и боичка. Взemi и за себе си.

Настани се до нея. Тя написа цялата азбука в две дълги колони. Тими непохватно стисна пастела в юмруче и нарисова нещо, което би трябвало да прилича на нейното „А“, ала дългите му разперени крака се разпростираха по цялата страница, без да оставят място за другите букви.

– И така – започна тя, – да видим първата буква...

Срамота, че не се бе сетила по-рано, досега Тими би могъл да се научи да чете. Въпреки неутолимата му жажда за книжки с картинки и филмчета, той за първи път показваше интерес към печатните символи, които съпътстваха илюстрациите. Може би отново Джери бе разпалил любопитството му? Мис Фелоус реши следващия път да го попита дали вече се учи да чете. Във всеки случай обаче тя поначало бе отхвърлила мисълта, че някой ден Тими може да започне да чете.

„Расови предразсъдъци“ – осъзна тя. Дори сега, след като бе живяла толкова дълго с него и бе видяла как умът му се развива, разцъфтява и се обогатява, продължаваше да си въобразява, че не е съвсем човек или поне, че е прекалено примитивен, прекалено изостанал, за да се справи с такова изтънчено умение като четенето. И дори докато му показваше буквите, сочеше ги на своя лист, произнасяше ги и го учеше да ги изписва с неумелата си ръчичка, не вярваше сериозно, че някой ден Тими ще се възползва от това.

Не вярваше до мига, когато ѝ прочете книжка.

Случи се седмици по-късно. Седеше в скута ѝ с една книжка с приказка, разгръщаше я и разглеждаше картинките. Поне така смяташе тя.

И изведнъж прокара пръстче по печатния ред и със затруднение, но високо и решително, прочете:

– Кучето... подгони... котката.

Мис Фелоус бе поуморена и в първия миг не му обърна особено внимание.

– Какво каза, Тими?

– Котката... се покатери... на... дървото.

– Преди малко каза друго.

– Преди казах: „Кучето подгони котката“. Тук така пише.

– Какво, какво? – сега вече мис Фелоус окончателно се окопоти.

Погледна тъничката книжка в ръцете на момченцето.

Надписът от лявата страна гласеше: „Кучето подгони котката.“

А от дясната: „Котката се покатери на дървото.“

Тими гледаше напечатания текст. Той четеше!

В изумлението си мис Фелоус се изправи така рязко, че детето се изгърколи на пода. Изглежда, реши, че това е някаква нова игра и весело я погледна, но тя бързо го изправи.

– Откога можеш да четеш?

Той сви рамене:

– Отдавна.

– Не, наистина?

– Не знам. Гледам буквите и чувам думите, нали ти така ми каза.

– Я прочети оттук? – мис Фелоус сграбчи напосоки книжка от купа и я отвори по средата. Той я взе и я разгледа. Смръщи се от напрежение. Надвесеното му чело изпъкна още повече. Той изплезе езиче и облиза устните си.

Бавно и мъчително произнесе:

– После влакът ИЗ... С... СВ...

– Изсвири – довърши тя вместо него. – Можеш да четеш, Тими! Наистина можеш да четеш!

Замаяна от вълнение, тя го грабна на ръце и затанцува с него из стаята, а той недоумяващо вперя в нея огромните си очи.

– Можеш да четеш! Можеш да четеш! Човекоподобно маймунче ли? Пещерно момче? Низша форма на човешкия род? „Котката се покатери на дървото!“ „Влакът изсвири.“ Кое е шимпанзето, способно да прочете тези думи? Коя горила? Влакът изсвири. О, Тими, Тими...

– Мис Фелоус? – Тими изглеждаше изплашен от лудешкото въртене.

Тя се усмихна и го пусна на пода.

Трябваше да съобщи на някого за новото му постижение. Държеше ключа към щастието на Тими в ръцете си. Филмчетата може би щяха да го развличат още известно време, ала когато пораснеш, щеше да получи достъп до богатата книжна съкровищница. След като не биваше да напуска СТАСИС-сферата и да излиза във външния свят, светът щеше да дойде при него. Целият свят между кориците на книгите. Трябваше да го образават, да го научат на всичко, което е способен да възприеме. Дължаха му поне това.

– Стой тук и чети – каза му тя. – Ей сега ще се върна. Трябва да говоря с доктор Хоскинс.

Тя тръгна по тесните мостчета и лъкатушещи коридори, които водеха към канцелариите.

Секретарката я изгледа изненадано, когато се втурна в чакалнята пред кабинета на Хоскинс.

– Тук ли е доктор Хоскинс?

– Мис Фелоус, доктор Хоскинс не ви очаква.

– Знам, но се налага да говоря с него.

– Някакъв проблем ли има?

Мис Фелоус поклати глава.

– Имам новини, страхотни новини. Моля ви, само му кажете, че съм тук.

Секретарката включи интерфона.

– Доктор Хоскинс, мис Фелоус е тук. Няма уговорена среща...

Интересно, откога имам нужда от...

Последва неловко мълчание.

Мис Фелоус се подвоуми дали да не направи сцена, за да я допуснат при доктора. С каквото и да се занимаваше там вътре, едва ли беше по-важно от това, което идваше да му съобщи.

От уредбата се чу гласът на Хоскинс:

– Поканете я да влезе.

Вратата се плъзна встрани. Хоскинс се изправи зад бюрото с табелката „к.ф.н. Джералд А. Хоскинс“ и я поздрави.

Той също беше зачервен от вълнение. Сякаш и двамата бяха завладени от едно чувство – ликуване и гордост.

– Значи знаете? – веднага каза той. – Не, разбира се, не е възможно. Успяхме! Наистина го направихме!

– Какво сте направили?

– Интертемпорална детекция с близък обхват.

Беше толкова развълнуван от успеха си, че мис Фелоус за миг забрави своята зашеметяваща новина.

– Значи можете да достигнете във времето, когато вече е била създадена цивилизацията?

– Точно така. В момента сондата е фокусирана върху индивид от четиринадесети век. Представяте ли си? Представяте ли си? Готови сме за началото на проект „Средновековие“. Ах, мис Фелоус, само ако знаете колко се радвам, че ще се откъсна от вечния престой в Мезозойската ера и ще се отърва от всички тези трилобити, скални отломъци, разни

папрати и тем подобни! Най-накрая ще изпратим палеонтолозите да си вървят и на тяхно място ще дойдат историците... – той изведнъж млъкна. – Вие май искахте да ми кажете нещо, а пък аз се отплеснах и вие не можете да вземете думата. Слушам ви, мис Фелоус, кажете! Сварихте ме в отлично настроение. Само кажете какво искате!

Мис Фелоус се усмихна:

– Радвам се, защото се канех да ви попитам дали няма да е добре при Тими да започнат да идват учители?

– Учители?

– Да го обучават. Не мога да го науча на повече. Време е да отстъпя тази задача на някой, който е подготвен за това.

– Да го обучават? В какво?

– Ами във всичко. История, география, физика, математика, английски, всичко, включено в училищната програма – трябва да създадем нещо като училище за Тими, тук в сферата, за да научи всичко, от което има нужда.

Хоскинс я гледаше, като че ли говореше на чужд език.

– Искате да се научи на деление? Историята на първите заселници, на Войната за независимост?

– Защо не?

– Всъщност бихме могли да го научим, а също и на тригонометрия и висша математика. Но колко от това ще му е от полза, мис Фелоус? Той е страхотно момченце, няма съмнение, ала не бива да забравяме факта, че е само неандерталец.

– Само?

– Те са били със силно ограничени умствени възможности. Така е според всички...

– Той вече може да чете, докторе.

Челюстта на Хоскинс увисна.

– Какво?!

– „Котката се покатери на дървото“ – прочете ми това направо от книгата... „Влакът изсвири.“ Взех книгата, показах му страницата и той го прочете.

– Умее да чете? – Хоскинс просто не вярваше. – Наистина ли?

– Обясних му как се пишат буквите и как се свързват в думи. Той се справи с останалото. Научи се да чете удивително бързо. Просто нямам търпение да споделя с доктор Макинтайър и екипа му. Край на теориите за ограничените умствени възможности на неандерталците! А, доктор Хоскинс, може да чете приказки! Ще видите, че след време ще започне

да четете и книги без никакви картинки, да четете вестници, списания, учебници...

Хоскинс я слушаше мълчаливо. Изведнъж придоби много потиснат вид.

– Не съм сигурен, мис Фелоус.

– Току-що ми обещахте всичко, което поискам...

– Знам. Не биваше да казвам това.

– Толкова ли е скъпо да се наеме учител за Тими?

– Не се притеснявам от разходите – каза Хоскинс. – Действително е чудесно, че Тими може да четете. Поразително! Наистина. Веднага идвам да видя, но вие искате да му създадем училище. Говорите за неща, които ще научи с времето. Мис Фелоус, няма много време.

Тя премигна.

– Няма време?

– Нали знаете, че не можем да продължим експеримента „Тими“ безкрайно.

Обля я студена вълна, подът под краката ѝ сякаш се превърна в блато.

Какво искаше да каже? Мис Фелоус не бе уверена, че разбира. „Не можем да продължим експеримента «Тими» безкрайно.“ Какво? Какво?!

В главата ѝ нахлу мъчителен спомен. Сети се за професор Адамовски и халкопиритната проба, която върнаха в миналото, защото СТАСИС-сферата беше необходима за следващия експеримент.

– Няма да го върнете обратно, нали? – с усилие изрече тя.

– Страхувам се, че се налага, мис Фелоус – не може да му се придава преувеличено значение, нали разбирате? Няма какво повече да научим от него. Не помни нищо от живота си в Каменната ера, което би могло да има истинска научна стойност. Антрополозите не са съвсем наясно какво казва, а отговорите на въпросите, които му задаваме с вашата помощ, са безполезни и затова...

– Не мога да повярвам – сковано промълви тя.

– Моля ви, мис Фелоус. Няма да е днес, но е неизбежно. – Той посочи изследванията на бюрото си. – Сега, когато смятаме да доведем човек от четиринадесети век, ще ни е нужно СТАСИС-пространство. Колкото е възможно повече.

Тя не проумяваше.

– Но вие не можете. Тими... Тими...

– Моля ви, мис Фелоус, не се разстройвайте!

– Тими е единственият неандерталец на света, а вие искате да го

върнете в миналото?

– Както казах, получихме всичко. Трябва да продължаваме нататък.

– Не.

– Мис Фелоус, моля ви. Моля ви. Знам колко дълбоко сте привързана към Тими... Никой не ви обвинява. Той е страхотно хлапе, а вие дълго време не се отделяхте от него денонощно. Но, мис Фелоус, вие сте професионалистка. Знаете, че децата, за които се грижите, непрекъснато идват и си отиват и вие не можете да ги задържите до себе си завинаги. Това не е ново за вас. Освен това Тими ще остане още известно време, вероятно няколко месеца. Докато тръгне, бихме могли да му намерим учител, наистина ще направим всичко възможно.

Тя не сваляше очи от него.

– Искате ли нещо за пиене, мис Фелоус?

– Не – прошепна тя. – Нищо не искам.

Трепереше. Стана и със залитане, сякаш в страшен кошмар, се отпрати към изхода. Зачака да се отвори вратата. Прекоси чакалнята като замаяна.

Ще го връщат обратно.

Ще го връщат обратно.

Да не бяха полудели? Освен на външен вид Тими не беше вече неандерталец, а нежно и добро малко момченце, което обичаше зеления си гашеризон, филмчетата и книжки с картинки; момченце, което разказва приказки от „Хиляда и една нощ“ и разтребва стаята си в края на деня; момченце, което се храни с нож и вилица и може да чете.

А те искаха да го изпратят обратно в Каменната ера и да го оставят да се оправя самичък в някаква забравена от Бога пустош.

Бе пряко силите ѝ да повярва. Та той нямаше никакъв шанс да оцелее в родния си свят. Вече бе негоден за него. Бе забравил уменията, нужни на неандерталците и на тяхно място бе придобил много нови, които въобще нямаше да са му полезни сред студовете на плейстоцена.

Той ще загине.

Не.

Тими – обеща си мис Фелоус с цялото ожесточение, на което бе способна, – ти няма да умреш! Няма!

Вече разбра защо Манхайм ѝ даде телефонния си номер. Тогава не ѝ стана ясно, но той явно мислеше в перспектива. С Тими щеше да се случи нещо опасно. За разлика от нея той го бе предугадил. Мис Фелоус не бе допускала тази възможност. До момента, когато Хоскинс ѝ разкри суровата действителност, тя съзнателно бе пренебрегвала и най-

очевидните улики, които сочеха именно това. Въпреки всички факти, въпреки всички разумни основания бе заживяла с убеждението, че Тими ще прекара останалата част от живота си в двадесет и първи век.

Манхайм обаче знаеше, че това няма да стане и през цялото време бе чакал да му се обади.

- Искам да говоря с вас веднага – каза му тя.
- В СТАСИС ли?
- Не, някъде другаде. Без значение. В града. Вие кажете.

Бе дъждовен следобед в средата на седмицата. Мис Фелоус пристигна в малкия ресторант близо до реката. Манхайм бе казал, че там никога няма да ги безпокои. Вече я чакаше. Изглеждаше ужасно заговорнически, дори до известна степен скандално да обядва с личност, създавала немалко неприятности на шефа ѝ. И на всичко отгоре с мъж; мъж, когото едва познаваше, млад и привлекателен. Не беше в стила ѝ да върши подобни неща. Особено като си припомни отдавнашния сън. Манхайм тропна на вратата, тя отвори и той я грабна на ръце...

Това обаче не беше любовна среща. Сънят бе само сън, краткотрайна фантазия на спящото ѝ подсъзнание. Манхайм ни най-малко не ѝ харесваше. Срещаше се с него по работа. Въпрос на живот и смърт.

Въртеше менюто в ръце и се чудеше откъде да започне.

- Как е Тими? – попита той.
- Добре. Много добре. Няма да повярвате колко добре се развива.
- Расте и укрепва?
- От ден на ден. Вече може да чете.
- Сериозно! – в очите на Манхайм заиграха весели пламъчета.

Има много хубава усмивка – помисли мис Фелоус. – Как може Хоскинс да го счита за такова чудовище?

– Страхотен напредък. Хващам се на бас, че антрополозите доста са се постреснали.

Тя кимна. Разгръщаше менюто, като че не знаеше за какво служи.

Отвън дъждът се усили. Почти ожесточено затрополи по прозореца на малкия ресторант. Нямахше други посетители освен тях.

– Много харесвам пиленото в сос с червено вино – каза той. – Правят хубава лазаня. Или предпочитате телешко?

– Няма значение, мистър Манхайм. Ще поръчам като вас.

Той я изгледа странно:

– Моля ви, наричайте ме Брус. Да вземем ли бутилка вино?

– Вино? Съжалявам, не пия вино, но ако вие искате, поръчайте...

Продължаваше да я гледа.

Гласът му надмогна барабанно-дъждовния ритъм:

– Какъв е проблемът, Едит?

Едит?

За момент онемя.

Хайде, Едит. Стегни се! Ще реши, че си някоя пелтечеша идиотка!

– Ще връщат Тими обратно.

– Обратно? Имате предвид обратно във времето?

– Точно така. Обратно в неговата ера. В епохата на неандерталците.

В Каменната ера.

Широка усмивка опасва лицето на Манхайм. Очите му засияха.

– Ами чудесно! Това е най-прекрасната новина, която чувам от началото на седмицата.

Тя бе ужасена:

– Не, вие не разбирате...

– Как да не разбирам, най-после нещастното малко затворниче ще се върне при собствения си народ, при майка си и баща си, при сестрите и братята си, в света, на когото принадлежи и когото обича. Трябва да го отпразнуваме! Келнер! Келнер, бутилка кианти, моля! Или нека бъде половин бутилка. Предполагам, че дамата няма да пие.

Мис Фелоус го гледаше смяяно.

– Защо сте толкова притеснена, мис Фелоус? Едит... Не искате ли Тими да се върне при своите?

– Да, но... но – тя безпомощно разпери ръце.

– Мисля, че разбирам – Манхайм се наведе към нея над масата. Лицето му излъчваше топлина и съчувствие. – Грижили сте се за детето толкова дълго, че сега ви е трудно да се разделите с него. Връзката помежду ви е толкова здрава, че не можете да понесете факта, че ще го връщат обратно. Напълно ми е ясно как се чувствате.

– Това е само част от проблема – отвърна мис Фелоус. – Само много малка част от проблема.

– В какво тогава се състои истинският проблем?

В този момент пристигна келнерът. Той превърна сервирането на виното в същинско представление. Първо показа етикета на Манхайм, после махна тапата и наля малко в чашата му, за да го опита. Манхайм кимна и се обърна към мис Фелоус:

– Сигурна ли сте, че не искате, Едит? В такъв мрачен дъждовен ден...

– Не, не, моля ви – почти прошепна тя. – Не се безпокойте. Изпийте го вие. Аз не бих могла да го оценя.

Келнерът напълни чашата на Манхайм и се оттегли.

– А сега – Тими – каза Манхайм.

– Ако го върнат, ще умре. Не разбирате ли?

Манхайм толкова рязко остави чашата си на масата, че виното преля и изцапа покривката.

– Да не искате да кажете, че пътуването назад във времето е опасно?

– Не. Не самото пътуване. Поне доколкото аз знам. Не мисля, че е опасно. Но ще е фатално за Тими. Вижте, той вече е цивилизован. Връзва си връзките на обувките, яде месото с нож и вилица, мие си зъбите сутрин и вечер. Спи в легло и се къпе всеки ден. Гледа филмчета, а откоро чете прости книжки. За какво биха му послужили тези умения в палеолита?

Манхайм изведнъж помръкна.

– Май започвам да ви разбирам...

– Докато беше тук – продължи тя, – навярно е забравил всичко за живота в Каменната ера, а е много вероятно въобще да не е знаел как да се справя. Беше съвсем малък, когато пристигна. Там все някой се е грижил за него – родителите, наставниците на племето. Дори неандерталците не биха очаквали дете на три-четири години да знае как се ловува и се събира храна. Дори и да е бил обучен, оттогава са минали няколко години и той нищо няма да си спомни.

– Но ако се върне при собственото си племе, те ще го поемат, отново ще го обучат в племенните традиции и...

– Сигурен ли сте? Вече не говори много добре техния език, не мисли като тях, мирише особено, защото е чистичък. Не смятате ли, че е също толкова вероятно да го убият?

Манхайм се бе вторачил замислено в чашата с вино.

Мис Фелоус не млъкваше:

– Освен това каква е гаранцията, че въобще ще се върне при племето си? Не знам много за пътуването във времето, но мисля, че и хората в СТАСИС не са достатъчно наясно. Ще се върне ли точно в момента, в който е тръгнал? В такъв случай ще е три години по голям. От тяхна гледна точка ще се е променил значително само за един миг и те няма да знаят какво да мислят за него. Може да решат, че е зъл демон. А ако се върне на същото място, но три години по-късно? Тогава племето отдавна ще се е преместило в друг район. Тогавашните хора сигурно са били

номади. Когато Тими пристигне в миналото, няма да има кой да го поеме. Ще е съвсем сам сред суровата, враждебна, болезнено студена действителност. Малко момченце, оставено на милостта на ледниковия период. Сега разбирате ли, мистър Манхайм? Ясно ли ви е?

– Да – отговори Манхайм. – Разбирам.

Дълго време не продума. Изглежда, премисляше нещо. Накрая попита:

– Знаете ли кога трябва да бъде изпратен обратно?

– Доктор Хоскинс каза след няколко месеца. Не знам точно. Може да е два, а може да са и шест месеца.

– И в двата случая нямаме много време. Бихме могли да организираме кампания „Спасете Тими!“ – писма до вестниците, демонстрации, съдебно разпореждане, запрещение, вероятно разследване на цялата дейност на СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС от конгреса. Разбира се, би било добре, ако и вие вземете участие, като свидетелствате, че е истински човек и ни предоставите видеофилми, от които се вижда как чете и се справя с ежедневните си задължения. В такъв случай може и да се наложи да напуснете работата си в СТАСИС. Това ще ви отдели и от Тими, а като гледам, не искате да го изоставяте, освен това ще ни затрудни. Ето ви проблем. От друга страна, ако предположим...

– Не – прекъсна го мис Фелоус. – Няма смисъл.

Манхайм изненадано вдигна очи.

– Кое няма смисъл?

– Кампанията, за която говорите. Ще се провали. В момента, когато започнете да протестираме, да заплашвате с демонстрации и запрещения, доктор Хоскинс просто ще дръпне ръчката и с Тими е свършено. Да. Това е всичко – прекъсвач и ръчка. Дърпате я и всичко от сферата се връща на мястото си. В СТАСИС няма да се оставят да ги притиснете със запрещение. Ще действат светкавично и ще превърнат всичко в хипотетичен случай.

– Няма да посмеят.

– Ще посмеят и още как. Вече са решили, че експериментът „Тими“ е приключил. СТАСИС-сферата им е нужна за друго. Не ги познавате. Не са особено сантиментални. В основата си Хоскинс е свестен човек, но ако трябва да избира между Тими и бъдещето на СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД, въобще няма да се колебае. А след като веднъж изпратят Тими в миналото, няма начин да го върнат тук. Ще бъде свършен факт. В никакъв случай не могат да го открият отново. Запрещението ви ще е безполезно. А човек, живял преди четиридесет

хиляди години и починал още преди някой да е имал понятие от цивилизация, няма право на иск пред никой наш съд.

Манхайм бавно кимна. Бавно и умислено отпи от виното. Дойде келнерът и се заувърта наоколо в очакване на нова поръчка, но Манхайм му направи знак да се маха.

– Остава само една възможност – каза той.

– Каква?

– В Канада има наши съмишленици, които с удоволствие биха го отгледали, а също и в Англия и Нова Зеландия. Загрижени, мили хора. Организацията ни може да осигури помощ, която ще покрие разходите по назначаването ви на редовна работа като сестра. Естествено ще трябва да прекъснете всички връзки с настоящия си живот и да започнете всичко отначало в друга страна, но доколкото виждам, за доброто на Тими не бихте...

– Не. Невъзможно е.

– Невъзможно?

– Абсолютно невъзможно.

Манхайм се намръщи.

– Разбирам – каза той, макар да беше ясно, че не разбира. – В такъв случай, Едит, дори и вие да имате проблем с напускането на страната, а аз не ви упреквам за това, смятам, че поне можем да разчитаме на помощта ви да измъкнем Тими от СТАСИС, нали?

– Нямам проблем с напускането на страната, ако по този начин Тими може да бъде спасен. Заради него бих направила всичко по силите си, бих отишла където и да е. Не, именно измъкването на Тими от СТАСИС е невъзможно.

– Толкова ли строго се пази? Сигурен съм, че ще успеем да проникнем сред хората от охраната и да разработим един безупречен план, за да го изведем от сградата.

– Не е възможно. Технически е невъзможно.

– Технически?

– Има нещо свързано с темпоралния потенциал, енергийно натрупване. Ако изнесем от СТАСИС предмет с теглото на Тими, ще изгърми и последният бушон в града. Хоскинс ми го каза и аз не се съмнявам, че е истина. Има една шепка камъчета, мръсотия и съчки, които дойдоха заедно с Тими от миналото и не смеят да изхвърлят дори тях. Всичко е складирано в задната част на сферата. Освен това не съм сигурна дали извеждането на Тими не е опасно за него. Мога само да правя догадки. Доколкото знам, би могъл да попадне под въздействието на някакъв

темпорално-силов ефект при преминаването от СТАСИС-сферата в нашия свят. Знаете ли – сферата не е част от нашата вселена. Тя е някакво специално място, само за себе си. Така че идеята ви с отвличането на Тими и изпращането му отвъд океана... Не, не. Рисковете са прекалено големи. Не за вас или мен, но за Тими може би.

Лицето на Манхайм беше непроницаемо:

– Нищо не разбирам – каза той. – Предлагам да организирам вулкан от законни протести в защита на Тими, а вие казвате, че няма да има полза от тях, че онези просто ще дръпнат ръчката в момента, в който започнем да им създаваме неприятности. Предлагам абсолютно незаконното разрешение да откраднем Тими от СТАСИС и да го отведем извън обсега на властта на Хоскинс и вие ми заявявате, че това също е невъзможно поради проблеми от физично естество. Добре тогава, Едит. Искам да помогна, но ми връзвате ръцете, просто не знам какво да измисля.

– И аз не знам – тъжно призна мис Фелоус.

Двамата потънаха в мълчание. Дъждът продължаваше да бие в прозорците на ресторанта.

Глава единадесета

Тръгване

Проект „Средни векове“ – в СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД говореха единствено за това. Всички бяха съгласни, че с него се поставя началото на нова фаза за пътуването във времето. Уникалният метод, овладян от СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД, щеше да открие пътя към отминали исторически събития и оттам в двадесет и първи век щяха да нахлуят поразителни факти от древността и невероятни културни съкровища „А защо не и други съкровища“ – казаха някои. Щом можеха да достигнат в кой да е век от историята на човешката цивилизация и да пренасят хора в настоящето, защо да не може да прехвърлят в двадесет и първи век произведения на изкуството, редки книги и ръкописи и какви ли не ценни предмети? За една нощ колекциите на музеите по света щяха да се удвоят, да се утроят, учетворят! Новите експонати щяха да бъдат в отлично състояние. И това само с цената на енергийните разходи.

Всички в компанията стискаха палци реализацията на проект „Средни векове“ да протече гладко. Всички с изключение на Едит Фелоус, която тайничко се молеше да се провали, разработките на Хоскинс да са грешни и апаратурата да се окаже неспособна да се справи със задачата. Единствено на това можеше да се надява, единствено тази надежда за спасението на живота на Тими ѝ оставаше. Ако опитът да пренесат човек от четиринадесети век се опропасти, нямаше да става нужда да се освободи сферата на Тими и нещата щяха да продължат постарому.

Тя се надяваше проектът да пропадне, ала останалата част от света се надяваше да успее. И затова, в разрез със здравия разум, мис Фелоус мразеше света. Трескавата рекламна кампания за проект „Средни векове“ достигаше връхната си точка. И средствата за масова информация, и обществеността бяха пощурели по него. СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД отдавна не бяха предприемали нещо, което да завладее вниманието им. Още една скала или древна риба едва ли би ги развълнувала. Малкото динозавърче бе посъбудило интереса им навремето, но после бързо го забравиха. Що се отнася до неандерталчето Тими, малкото пещерно момченце Тими, той вероятно щеше да занимае въображението на хората, ако се бе оказал диво маймунче, както някои бяха очаквали.

Обаче неандерталецът на СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД въобще не беше маймуна, а само едно грозно малко момченце. Грозно малко момченце, което носеше гащеризон и се бе научило да чете книжки с картинки – в това нямаше нищо кой знае колко забележително, нищо праисторическо. Може би, ако удряше гърди с юмруци, мучеше нечленоразделно или надаваше първични дивашки резове, би привличал любовитството им още известно време. Но Тими не беше такъв.

За това пък колко щеше да е интересно да доведат човек от по-близо минало, възрастен човек, някой, който с очите си да е видял Жана д'Арк, Ричард Львското сърце или Саладин, някой, който говори на разбираем език и би могъл да даде живот на сухата история. Седмиците минаваха. Моментът приближаваше.

И ето че нулевият час на проект „Средни векове“ настъпи.

Хоскинс и сътрудниците му бяха научили доста неща за рекламата от пристигането на Тими преди три години. Този път не ставаше дума за шепа наблюдатели на балкона. Техниците на СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД щяха да направят показно изпълнение почти пред цялото човечество.

Очакването бе опънало нервите на мис Фелоус до краен предел. Искаше напрежението да приключи, искаше да разбере дали експериментът ще успее или ще се провали. Бе решила да е там, в залата, когато натиснат последното копче. Само дано по-скоро дойде новата помощничка. Казваше се Манди Терис. Бе постъпила предишната седмица на мястото на сестра Стратфорд, която отиде на по-добре платена работа в друг щат.

– Мис Фелоус?

Тя се извърна с надеждата, че Манди Терис най-после е пристигнала, но уви. Секретарката на Хоскинс водеше Джери за определените два часа с Тими. Жената остави детето и се втурна навън. Тя също бързаше да заеме удобно място, за да наблюдава кулминацията на проект „Средни векове“.

Джери боязливо пристъпи към мис Фелоус. Изглеждаше смутен:

– Мис Фелоус?

– Какво има, Джери?

Момчето измъкна от джоба си смачкана изрезка от вестник и ѝ я подаде.

– Това е Тими, нали?

Мис Фелоус погледна снимката. Наистина беше Тими. Усмиваше се. Вълнението около новия проект бе възобновило интереса от страна

на журналистите към Тими. На изрезката имаше сравнително скорошна снимка – от третата годишнина от пристигането на Тими. Празнуваха раждането му в двадесет и първи век. Няколко учени, репортери, Джери и Тими. Тими държеше лъскав робот – един от подаръците за рождения му ден.

– Е, и?

Джери внимателно я наблюдаваше.

– Пише, че Тими е маймунче. Нали не бива да говорят така?

– Какво?

Тя рязко издърпа изрезката от ръката на младия Хоскинс и вперя очи в нея. Преди малко бе пропуснала да прочете заглавието.

ПРАИСТОРИЧЕСКО МАЙМУНЧЕ ПОЛУЧАВА РОБОТ ЗА РОЖДЕНИЯ СИ ДЕН.

Маймунче. Маймунче. Праисторическо маймунче.

Гневни сълзи опариха очите на мис Фелоус. Тя яростно накъса стаята на десетина късчета и ги хвърли на пода.

– Защо направихте това, мис Фелоус? Защото пише, че Тими е маймунче ли? Той нали не е маймунче. Маймунче ли е?

Тя хвана хлапака за китката и едва се овладя да не го разтърси.

– Не, не е маймунче. И да не съм те чула пак да кажеш това! В никакъв случай! Разбра ли? Ужасно е да се говори така и не искам да го правиш.

Джери се откопчи от китката ѝ. Като че беше изплашен. Сърцето ѝ щеше да изскочи. Едва се владееше.

– Върви и си играйте с Тими – рече тя. – Ще ти покаже новата си книжка.

– Заболя ме.

– Съжалявам. Не исках да ти причинявам болка. Бягай вътре! Казах ти, че съжалявам.

Момчето припа към СТАСИС-сферата. На прага изви глава и гневно я изгледа. Зад гърба ѝ се чуха стъпки. Тя се обърна. Задаваше се Манди Терис.

Крайно време беше, помисли мис Фелоус.

– Закъсияхте – мис Фелоус се стараше да не звучи заядливо. – Джери Хоскинс вече е вътре. Играят с Тими.

– Знам, мис Фелоус. Опитях се да побързам, но навсякъде е пълно с хора. Всички са толкова развълнувани.

– Знам. Искам от вас да...

– Бързате да гледате, нали? – каза Манди. На финото й глуповато лице се четеше завист. – Защо на мен се падна да дежурия точно сега?

– Ще видите всичко във вечерните новини – сонна се мис Фелоус. – Хайде да влизаме. – За първи път щеше да остави Манди Терис сама при Тими. – Момчетата няма да ви създават неприятности. Млякото им е готово, а играчките, с които ще се занимават, са извадени. Всъщност най-добре да ги оставите сами колкото може по-дълго.

– Ясно. Трябва също да гледам да не излезе. Знам колко е важно това.

– Добре. Влизайте.

Мис Фелоус отвори вратата на СТАСИС и я въведе. Тими и Джери се бяха залисали в задната стая и не им обърнаха внимание. Обясни на Манди Терис какво трябва да се прави в следващите няколко часа, как да попълни формулярите със заявки и да води бележки.

Тъкмо да излезе, момичето викна след нея.

– Дано си намерите хубаво място! Боже, как искам да се получи!

Мис Фелоус не отговори, защото не беше сигурна, че ще се въздържа. Излезе бързо, без да се обърне.

Тя закъсна и следователно не успя да си намери хубаво място. Успя да се добере само до видеостената. Горчиво съжаляваше. Само ако можеше да бъде в центъра на събитието, само някакси да можеше да докопа някоя чувствителна част от апаратурата и да саботира експеримента...

Не, трябва да се е побъркала. С големи усилия изтласка глупавите мисли от главата си.

Нямаше да постигне нищо с механична повреда. Просто щяха да я отстранят и да предприемат нов опит, а тя щеше да се раздели с Тими завинаги.

Нищо нямаше да помогне.

Нищо освен неуспеха на самия експеримент – необратим провал, фундаментална неосъществимост или нещо подобно.

И така, тя зачака края на предстартовото броене. Старателно наблюдаваше всяко движение на огромния екран, изпитателно обхождаше с поглед лицата на техниците, докато камерата се местеше от човек на човек, и търсеше израз на тревога и неувереност, които да й подсказват, че нещо неочаквано се е повредило.

Чакаше. Чакаше.

Никой не изглеждаше неуверен. Никой не изглеждаше особено

разтревожен. Многократно бяха изпробвали апаратурата. Бяха провели хиляди симулации и знаеха със сигурност, че късообхватното интертемпорално сондиране ще се осъществи.

Предстартовото броене стигна до нула.

Много тихо, много безлично експериментът успя.

В новата СТАСИС-сфера стоеше прегърбен, брадясал селянин с неопределена възраст, в мръсни дрипи, с дървени обувки. Бе онемял от ужас и недоумяваше що за внезапна, умопомрачителна промяна го бе сполетяла.

И докато светът опиянено ликуваше, мис Фелоус стоеше изстинала от скръб, сломена, съкрушена. Заобиколена отвсякъде от възторг, тя бе смазана.

Тогава от високоговорителя с настоятелна пронизителност прозвуча името ѝ. Трябваше да го повторят три пъти, преди да реагира.

– Мис Фелоус, мис Фелоус! Незабавно се явете в СТАСИС едно! Мис Фелоус, мис Фел...

Какво се беше случило?

– Пуснете ме да мина – викаше тя, а високоговорителят не преставаше да повтаря името ѝ. С необузdana енергия си запроправя път през тълпата, блъскаше хората наоколо си, удряше ги с юмруци, отчаяно ги ръчкаше с лакти и кошмарно бавно се придвижваше към сферата.

– Мис Фелоус, моля... Мис Фелоус... спешно.

Манди Терис в коридора извън СТАСИС-сферата, потънала в сълзи.

– Не знам как стана. Само отидох до края на коридора, за да видя видеодиска, който бяха пуснали. Само за минутка. И тогава, още преди да успея да помръдна или да направя каквото и да е.

Внезапно тя отбранително се разкрещя:

– Вие казахте, че няма да имам проблеми, вие казахте, че може да ги оставя сами...

Мис Фелоус бе раздърпана и неудържимо трепереше.

– Къде е Тими? – изгледа тя Манди Терис кръвнишки. Мортесън бе изникнал отнякъде и промиваше ръката на пищящия Джери с дезинфекционно средство. Елиът също беше там и подготвяше имунизацията против тетанус. На дрехата на Джери имаше ярко кърваво петно.

– Ухапа ме, мис Фелоус – яростно крещеше той. – Ухапа ме.

Мис Фелоус не го забелязваше.

– Какво направихте с Тими? – извика тя.

– Заклучих го в банята – отвърна Манди Терис. – Хвърлих малкото

чудовище вътре и барикадирах вратата с няколко стола.

Мис Фелоус се втурна в кукленската къща. Почти не почувства лекото неудобство на прага. Разбута столовете и вдървено се зае с вратата. Успя да я отвори след цяла вечност. Най-после. Погледна надолу към грозното малко момченце, страхливо свито в ъгъла.

– Не ме бий, мис Фелоус – каза Тими, пресипнал от плач. – Нали няма да ме биеш, мис Фелоус?

– Тими, кой ти наговори тези неща? – Тя го придърпа към себе си и силно го прегърна.

Гласчето му трепереше.

– Тя. Новата. Каза, че ще ме биеш с една дълга пръчка, и че много, много ще ме биеш.

– Зла е, затова говори така. Няма да те бия. Но какво стана? Какво се случи, Тими?

Той я погледна. Очите му бяха огромни. Той тихичко рече:

– Нарече ме „маймунче“.

– Какво?

– Каза, че не съм истинско момченце. Така пишело във вестника. Каза, че съм животно – Тими едва удържаше сълзите си. После те се застичаха по бузките му. Толкова много. Заподсмърча, думите му станаха неясни, но въпреки всичко тя разбираше всяка сричка съвсем ясно. – Каза, че няма вече да си играе с маймуна. Аз не съм маймуна. Знам какво е маймуна.

– Тими, Тими.

– Каза, че съм смешен, че съм ужасно грозен. Каза... каза... и аз го ухапах.

И двамата плачеха.

Измежду хлипанията мис Фелоус го зауспокоява.

– Не е вярно. Знаеш, че не е вярно, Тими. Ти си истинско момченце. Ти си истинско мило момченце, най-доброто момченце на света. И никой няма да те отнеме от мен.

Тя отново излезе. Елиът и Мортесън още се суетяха около Джери и го превързваха. Манди Терис не се виждаше никаква.

– Махнете това дете оттук. Заведете го в кабинета на баща му и там довършете каквото е необходимо. И ако видите Терис, кажете ѝ да си вземе чека и да се измита.

Те кимнаха и заотстъпваха назад, като че ли от ноздрите ѝ бе започнала да извира пара... Обърна се обратно и влезе при Тими.

Решението вече беше взето. Оказа се много лесно. Внезапно осъзна

какво трябва да направи. Внезапно набра кураж да го направи набързо, веднага. Нямахте време за колебание. Може би в това се криеха опасности, които не разбираше, но трябваше да рискува. Ако не предприеме нищо, положително щяха да изпатят Тими обратно във времето и той щеше да загине. Ако изпълнеше плана си, ѝ оставаше поне надеждата. Никак не беше трудно да се избере. Нямахте и много време да мисли и премисля. Не и сега. Не и когато синът на Хоскинс бе наранен.

Трябваше да стане тази нощ. Още тази нощ, докато всички празнуваха успеха на проект „Средни векове“ и бяха опиянени от радост.

Искаше да се обади на Манхайм и да го предупреди, но не смееше да рискува. В компютрите на телефонната централа навярно беше кодирана програма за сигурност, с помощта на която можеха да уловят разговора ѝ и да разкрият плановете ѝ. Щеше да се свърже с него, след като всичко свърши. Манхайм нямаше да има нищо против да го събудят посред нощ, не и заради Тими. Той щеше да се заеме със своята част от задачата. Реши, че полунощ е най-подходящото време. Никой нямаше да пита защо излиза и след това се връща толкова късно. Често отиваше в СТАСИС през нощта. Дори когато бе решила да преспи в апартамента и си беше тръгнала окончателно за дома. Пазачът я познаваше. Нямахте да се усъмни и защо носи куфарче.

– Малко играчки за момченцето – изрепетира тя невинното обяснение и спокойната усмивка. Играчки за момчето? Посред нощ? Защо ли пък да се усъмнявам в нея? Живееше единствено за Тими. Всички в СТАСИС го знаеха. Носи му играчки през нощта – защо не. Такава си беше. Нужно ли беше пазачът да обръща внимание на куфара? Така и стана. Не му обърна внимание.

– Добър вечер, мис Фелоус. Днес май беше голям ден, а?

– Да, много голям ден. Нося малко играчки за момченцето – размахува куфарчето и се усмихна.

Премина през бариерата.

Когато влезе в кукленската къща, Тими не спеше.

– Мис Фелоус, мис Фелоус...

Отчаяно се мъчеше да изглежда както обикновено, за да не го изплаши. Дали беше спал? Малко – каза той. Отново беше сънувал. Сънят го бе разбудил. Седна за малко до него и той го разказа. Тъжно я разпита за Джери. Наложил си да бъде колкото може по-спокойна. Нямахте защо да бърза. Никой не я подозираше. Имаше пълно право да е там.

И да я видеше някой на излизане, нямаше да се усъмни в пакета, който носи. Тими щеше да е тихичък и всичко щеше да свърши. Всичко

щеше да свърши и нямаше да има връщане назад. Щяха да я оставят на мира. Щяха да оставят и двамата на мира. Дори да предизвика късо съединение в шест държави, после нямаше да има смисъл да връщат Тими обратно.

Отвори куфара.

Извади палтенцето, вълнена шапка-ушанка и останалите дрехи.

Малко учуден и може би изплашен, Тими попита:

– Защо ме обличаш с всичко това, мис Фелоус?

– Ще те изведе навън, Тими – отвърна тя. – При нещата, които сънуваш.

– Нещата, които сънувам? – на лицето му се изписа копнеж и... да, също и боязън.

– Няма нищо страшно. Нали съм с теб. Нали не те е страх, когато съм с теб, Тими?

– Не, мис Фелоус.

Той завря лице в рамото ѝ. Тя го обгърна с ръка. Усети как мъничкото му сърце силно тупа.

Вдигна го. Прекъсна алармената инсталация, бавно отвори вратата...

...и изпищя.

Пред прага стоеше Джералд Хоскинс и я гледаше.

С него имаше двама души. Стоеше и я гледаше. Беше не по-малко удивен от нея. Мис Фелоус се опомни миг преди него и се опита да се промуши в коридора, но мигновеното закъснение не попречи на Хоскинс да я задържи. Хвана я грубо и я запрати навътре в сферата срещу един скрин. После направи знак на мъжете да влязат и се изпречи между нея и вратата.

– Не очаквах това от вас. Да не сте полудели?

Мис Фелоус успя да се извие настрани, така че пресрещна удара с рамо и предпази Тими. Стискаше го здраво. Обърна се и дръзко вперил очи в Хоскинс. Когато обаче заговори, дързостта я напусна. Тонът ѝ стана умолителен.

– Каква вреда ще причиня, ако го взема, доктор Хоскинс? Не може да поставяте някаква си загуба на енергия над живота на детето.

Хоскинс кимна на другите и те пристъпиха от двете ѝ страни, за да я възпрат, ако се наложи. Хоскинс се пресегна и взе Тими от ръцете ѝ.

– Напрежението в електрическата мрежа, което би предизвикало постъпката ви, би причинило прекъсване на тока на огромна територия, което ще парализира целия град утре. Компютрите ще се изключат, ще

бъде унищожено огромно количество информация, алармените сигнализации ще спрат да функционират, ще възникнат всевъзможни неприятности. Към нас ще бъдат предявени хиляди съдебни искиове. Всичко ще струва милиони, много милиони. Може дори да се изправим пред фалит. В най-добрия случай това ще означава ужасни финансови затруднения за СТАСИС ТЕХНОЛОДЖИС ЛИМИТЕД и огромен провал в очите на общественото мнение. Представете си какво ще кажат хората, като разберат, че цялата бъркотия е предизвикана от сантиментална медицинска сестра, която се е държала глупава заради някакво маймунче.

– Маймунче? – мис Фелоус бе обезумяла.

– Знаете, че репортерите го наричат така – отвърна Хоскинс. – За обикновените хора той е само маймунче. Те все още не знаят какво точно представляват неандерталците. Съмнявам се дали някога ще разберат.

Единият от придружаващите го мъже беше излязъл извън сферата. Сега се върна и започна да промушва пластмасово въже през процепите в горната част на стената.

Мис Фелоус ахна. Спомни си въжето, прикрепено към ръчката извън сферата, в която беше халкопиритната проба на професор Адамовски. Беше толкова отдавна.

– Не! – извика тя. – Не бива!

Хоскинс сложи Тими на земята и внимателно му свали палтенцето.

– Стой тук, Тими. Нищо лошо няма да ти се случи. Сега ние ще излезем за малко. Нали така.

Тими кимна. Беше пребледнял и безмълвен.

Хоскинс избута мис Фелоус извън кукленската къща. За момент бе неспособна да се съпротивлява. Пред очите ѝ като насън се мярна червената хватка на задействащия лост, монтирана в коридора. Странно как не я беше забелязала по-рано, не беше ѝ обърнала внимание.

Мечът на палача, помисли си тя.

– Съжалявам, мис Фелоус – каза Хоскинс. – Искях по възможност да ви спестя това. Бях го запланувал за полунощ, за да разберете, когато всичко е свършило.

Мис Фелоус прошепна:

– Правите това, защото синът ви беше наранен. Не ви ли стана ясно, че Джери го е предизвикал със заяжданията си?

– Няма нищо общо с Джери.

– Сигурно няма нищо общо – процеди тя.

– Не. Повярвайте ми. Разбирам какво се е случило и знам, че Джери

е виновен. Е, може би днешната случка поускори процедурата. Изтекла е информация. Нищо чудно – беше пълно с журналисти заради проекта „Средни векове“. Ще започнат да говорят за пренебрежително отношение към работата, за дивите неандерталци и разни други глупости. Това ще влезе в новините и ще развали впечатлението от днешния успех. По-добре да приключим с експеримента „Тими“ незабавно. И без това трябваше да си тръгне рано или късно. За предпочитане е да го върнем в миналото тази вечер и да оставим на търсачите на сензации колкото може по-малък кокал.

– Тими не е скална проба. Той е човешко същество и това ще го убие.

– Няма да го убие. Няма причини да смятаме, че пътешествието към миналото е опасно. Ще пристигне горе-долу на мястото, откъдето го взехме. Моментът на пристигането е изчислен приблизително на десет седмици от отпътуването му; плюс-минус десет дни в зависимост от ентропичното² преминаване и други незначителни технически подробности. Тими няма да почувства нищо. Просто ще си отиде вкъщи. Неандерталското момче ще се завърне в неандерталския свят. Вече няма да бъде нито затворник, нито чужд човек. Ще има възможност да живее свободно.

– Каква възможност? Та той е на седем години и е свикнал да се грижат за него, да го хранят, обличат, закрилят. Сега ще остане сам в Каменната ера. Не мислите ли, че племето му може да се е преместило през това време. Те не стоят на едно място, а просто се движат според природните закони. А дори и по някакво чудо да са останали, смятате ли, че ще го познаят? Пораснал е с три години за десет седмици. Че те ще се разкрещят и ще се разбягат на всички страни. Тими ще остане самичък и как ще се справи тогава? Кой ще се грижи за него?

Хоскинс поклати глава. Лицето му бе каменно, неумолимо.

– Той отново ще открие племето си и те радушно ще го приемат обратно. Съвсем сигурен съм. Доверете ми се, мис Фелоус.

Погледът ѝ бе пълен с мъка.

– Да ви се доверя?

– Моля ви – каза той. Внезапно и неговият поглед се изпълни с мъка:

– Наистина няма начин. Съжалявам, мис Фелоус. Повярвайте ми.

---

2. Част от вътрешната енергия на тяло или система от тела, която не може да се извлече от тях и евентуално да се използва.

Съжалявам повече, отколкото ви се струва, но момчето трябва да си отиде и това е. Не ми създавайте допълнителни трудности.

Очите му приковаха нейните. В продължение на един ужасно дълъг момент тя мълчаливо и твърдо се визира в него. Накрая мрачно каза:

– Добре тогава. Нека поне се сбогувам с Тими. Оставете ме пет минути с детето. Надявам се, че може да ми позволите поне това.

Хоскинс се поколеба. После кимна.

– Вървете.

Тими се затича към нея. За последен път се гушваше в нея, за последен път го притискаше до себе си. С пръста на крака си привлече един стол до стената.

– Не се страхувай, Тими.

– Не ме е страх, когато съм с теб, мис Фелоус, Онзи човек на мен ли се сърди? Човекът отвън?

– Не ти се сърди. Само че не ни разбира. Тими, знаеш ли какво е това „майка“?

– Като майката на Джери ли?

– Ами да. Като майката на Джери. Знаеш ли какво прави майката?

– Майката е жена, която се грижи за теб и която е много добра и прави хубави неща за децата.

– Точно така. Майката е точно това. Искаш ли да имаш майка, Тими?

Тими наведе глава назад и се вгледа в лицето ѝ. Той бавно, бавно я погали по бузата, после по косата, точно както тя го бе галила много, много отдавна.

– Ти не си ли ми майка? – попита той.

– О, Тими.

– Сърдиш ли ми се, че казах това?

– Не, не, разбира се.

– Защото, знам, че името ти е „мис Фелоус“ но... но понякога те наричам „мамо“ тук вътре. Джери нарича майка си така, ама той ѝ го казва високо. Не е ли хубаво, че те наричам така, тук вътре?

– Напротив, прекрасно е. Никога вече няма да те изоставя и нищо лошо няма да ти се случи. Винаги ще се грижа за теб. Каж ми „мамо“ високо.

– Мамо – доволно промълви Тими и опря бузката си в нейната.

Стана и без да го изпуска, се качи на стола.

Спомни си какво ѝ бе обяснил Хоскинс. Всички предмети, които не бяха приковани, се понасяха през времето заедно с транспортирания

предмет. Много неща в стаята бяха приковани, но не всички. Столът, на който бе стъпила, не беше прикован. И така да е. Ще го прежалят. Не беше важен. И други неща щяха да изчезнат. Нямахше понятие кое щеше да попадне в темпоралното поле и кое не. Не я интересуваше. Това не бе неин проблем.

Хоскинс извика от коридора.

Тя се усмихна. Притисна Тими към себе си. Пресегна се със свободната ръка и с цялата си тежест увисна на въжето, повесено между два процепа.

В стаята се извърши пробив. Стаята бе празна.

Епилог

Детето на небесния огън

Сребърния Облак отиде при Главната жрица. Тя клечеше и рисуваше магически кръгове по снега.

– Искам да говоря с теб – каза той.

Тя продължи да драска по земята.

– Ами говори тогава.

– Няма ли да престанеш да рисуваш тези кръгове поне за миг?

– Кръговете ни закрилят.

– Нищо – каза Сребърния Облак. – Стани и ме погледни в очите. Искам да говорим за нещо сериозно.

Главната жрица направи кисела физиономия и бавно се изправи. Стори му се, че чу как изпукаха ставите й.

Снегът беше престанал, поне за малко. Слънцето едва проблясваше, зимно слънце, ниско над равнината.

– Е? – подкани го Главната жрица. – Говори!

– Трябва да напуснем това място.

– Естествено че трябва. Всички отдавна го знаят.

– Напускаме това място. Днес.

Главната жрица замислено почеса задницата си.

– Още не сме се поклонили пред Светилището.

– Не, не сме.

– Дойдохме тук затова. Ако си тръгнем, без да сме се поклонили, след като не проведехме и Празника на Лятото, Богинята ще ни се разсърди.

– Богинята и без това ни е сърдита. Отдавна го знаем. Изпратила е Други покрай брега, за да ни попречат да се поклоним пред Светилището. Добре, значи няма да се поклоним. Нямаме и много храна, а зимата вече настъпва.

– Отдавна трябваше да си признаеш тези неща, Сребърен Облак.

– Да, трябваше, но днес поне си признавам. Когато свършим с този разговор, ще дам заповед да се вдигне лагерът. Ти ще извършиш обредите преди тръгване и поемаме. Ясно?

Известно време Главната жрица не свали очи от него. Накрая каза:

– Ясно. Само че след това вече не можеш да бъдеш вожд, Сребърен Облак.

– Знам. Палачите ще се съберат и ще направят това, което е необходимо. Ще остана тук като жертвоприношение на Богинята. Някой друг вожд ще изведе Племето нагоре по хълма и на изток и ще намери подслон.

– Така – рече Главната жрица. Думите му като че въобще не я безпокояха. – И кой ще стане вожд след теб? Огненото око? Разцепения хълм??

– Който иска – отвърна Сребърния Облак.

– Ами ако повече мъже искат да станат вожд?

Той сви рамене:

– Да го решат в двубой.

– Това е грешно. Ти трябва да избереш.

– Не – отказа той. – Мъдростта ми свърши. Времето ми изтече. Върви да се приготвиш за ритуала, Главна жрице. Аз привърших разговора си с теб.

Сребърния Облак се отдалечи. Тя викна след него, но той не й обърна внимание. Запрати една снежна топка подире му. Тя се разби в рамото му и снегът се плъзна по гърба му, но той не спря. Вече нямаше желание да говори с никого. Бе последният ден от живота му и искаше просто да остане на спокойствие, на тишина, да прекара в мир последните часове, преди палачите да дойдат за него с тоягата от слонова кост. Утре кракът нямаше повече да го боли и някой друг щеше да е поел товара на властта.

Стоеше сам, загледан в Светилището, пред което народът му така и не успя да се поклони.

Долу покрай реката няколко Други се бяха размърдали. Воини. Въоръжени. Какво смятаха да правят? Младата Антилопа беше на пост близо до Светилището и неспокойно крачеше нагоре-надолу. Ще нападат. Ето какво. Ще вземат Светилището със сила.

Ама и аз имам един късмет – помисли Сребърния Облак. – Стоим тук и бездействаме седмици наред. Ние се страхуваме от тях, те се страхуват от нас. Никой не иска да рискува да воюва за Светилището. И точно когато решавам да се оттеглим, те тръгват да се бият за него, а ние не можем да се разберем с тях и ще трябва да им отвърнем; така много от нас ще умрат за нищо. Само да почакаат до утре, Светилището бездруго ще е тяхно, защото ние ще сме си отишли.

– Огнено Око – извика той. – Вълчо Дърво.

Мъжете дотичаха при него. Сребърния Облак посочи надолу към храма.

– Война ли ще има? – попита Вълчото Дърво.

– Само Богинята може да каже, момче, но вие по-добре се пригответе. За всеки случай. Кажете и на останалите. Кажете на всички. И на старците.

Сребърния Облак вдигна копие:

– Ако нападнат, ще се бия редом с вас.

Огненото Око го изгледа недоверчиво:

– Ти ли, Сребърен Облак?

– Защо не? Да не мислиш, че съм забравил как се воюва?

По-добре да умра в битка, отколкото от тоягата от слонова кост на палачите, рече си той, макар да предпочиташе да няма бой и Племето мирно и тихо да си тръгне оттук.

Огненото Око и Вълчото Дърво отидоха да вдигат тревога.

Внезапно Мъдрата изникна изневиделица. Като че я бе ужилило нещо. Както правеше често напоследък, и тази сутрин бе тръгнала да се разхожда нагоре по хълма, по пътеката, която водеше на изток. Тази жена! С всеки изминал ден се държеше все по странно.

– Сребърен Облак! Сребърен Облак! Гледай!

Той се обърна към нея:

– Какво да гледам?

– На хълма! Светлината! – Тя рязко се завъртя и посочи назад. – Виждаш ли я?

– Какво? Къде?

Той присви очи и се взря нагоре.

– На пътеката – каза Мъдрата. – Оттам минахме. Виждаш ли светлината?

– Не... Да! Да.

Сребърния Облак почувства странна студена тръпка. Досега само веднъж бе зървал подобна светлина. Блясък – въздухът горе искреше и изпускаше ослепителни светкавици в червено и зелено. Блестящи цветни кръгове и вихрушки танцуваха лудешки във форма на венец. В центъра имаше топка пронизваща бяла светлина, толкова ярка, че едва успя да задържи поглед в нея.

Подобна светлина се беше появила преди много седмици, когато Племето се спускаше насам по хълма, в деня, когато Богинята грабна детето на Небесния Огън.

Той пресипнало занарежда молитва. Чу как зад него Главната жрица започва да напява. Скоро към нея се присъединиха и младите жрици.

– Каква е тази светлина, Сребърен Облак? – попита някой. – Каж

ни! Кажи ни!

Той отпъди хората, насъбрали се около него. Бавно и вдървено, като човек, който твърде дълго е вървял по снежните пътища и чиито крака са се превърнали в камък, той тръгна нагоре по пътеката. Трябваше да се приближи, трябваше да види.

– Богинята се върна! – прошепна една жена зад него.

Той продължи да върви. Чуваше стъпките на останалите зад гърба си. Погледна надолу към Светилището. Другите също бяха забелязали видението на хълма. Каквото и да вършеха край реката, сега го бяха изоставили и бавно се приближаваха към него, привлечени неудържимо от желанието да го видят по-отблизо.

– Богинята е! – промълви една жена. – Виждам я! Виждам я!

– Богинята е!

– Богинята! Богинята е от Другите!

– Богинята е от Другите! Гледайте! Гледайте!

Сребърния Облак присви очи и се напрегна. Искаше да види това, което виждаха останалите, но светлината бе прекалено ярка. Неземна цветна спирала с вихрена белота в сърцевината.

Постепенно светлината взе да избледнява и Сребърния Облак видя Богинята.

Стоеше ведролика на хълма, на мястото, където допреди малко греше необичайното сияние. Да. Тя бе от Другите, да. Бе много висока, много стройна. Кожата ѝ бе светла, също и косата. Имаше червени устни, а челото ѝ плавно се издигаше нагоре. Бе облечена в бяла, невидяна досега дреха.

В ръцете си държеше дете. Детето на Племето.

Бавно и спокойно Богинята се спусна към хората, скупчени в подножието на хълма.

Сребърния Облак продължаваше да върви към нея. Мъдрата бе от лявата му страна, а Главната жрица отдясно. Зад него пристъпваше Пазителката на Миналото. Сякаш бяха не по-малко озадачени от него. Колкото повече приближаваха, толкова повече се присламчваха към него, като че търсеха защита в свещеното присъствие на вожда.

Вече бе много близо.

Колко необикновено бе лицето ѝ! И макар да беше лице на Другите, колко красиво и колко спокойно беше! Усмиваше се и очите ѝ блесяха от радост. А момчето в ръцете ѝ беше големичко, облечено в странна дреха. Неговите очи също блесяха.

– Белегът на лицето му! – извика Мъдрата. – Виждате ли? Знакът на

небесния огън! Знаете ли кое е това дете? Къде е Червен Утринен Дим? Гледай, Червен Утринен Дим, Богинята връща твоя загубен син – Детето на Небесния Огън!

– Но Детето на Небесния Огън бе малко момче, а това е...

– Но белегът! Белегът на лицето му!

– Детето на Небесния Огън! Детето на Небесния Огън! – викаха от всички страни.

Наистина – рече си Сребърния Облак. – Детето на Небесния Огън.

Колко щастлив беше. Махаше с ръка и ги поздравяваше. Само за няколко седмици бе пораснал с години. Без съмнение – чудо на Богинята. Но бе детето на Небесния Огън. Връщаше се сред тях. Откъде ли идваше? Защо точно сега? Кой ли можеше да каже? Всичко бе велико, вероятно дело на Богинята.

– Вижте – прошепна Пазителката на Миналото. – Другите идват.

Сребърния Облак се огледа. Врагът бе съвсем близо. Но те не идваха да воюват, това ясно личеше от лицата им. Не само воините се изкачваха по склона, а всички – и жените, и децата, и старците. Те също бяха слисани от появата на Богинята и благоговееха пред нея, смирени пред прекрасното видение.

Богинята чакаше. Още държеше Детето на Небесния Огън на ръце и се усмихваше, а от тях като че струеше златна светлина.

Сребърния Облак падна на колене. Радост, много радост се излъчваше от тях. Странни сълзи изпълниха очите му, та той трябваше да коленичи, за да благодари. И Главната жрица коленичи, и Мъдрата. Огледа се – останалите също се хвърляха на земята да почетат Богинята – хората от Племето и Другите. Всички заедно, забравили мислите за война, един по един коленичеха в снега и вдигаха невярващите си очи нагоре, за да отдадат почит на лъчезарната жена, прегърнала усмихнатото дете, която стоеше сред тях като предвестник на мир и щастие.

КРАЙ

© 1991 Айзък Азимов
© 1991 Робърт Силвърбърг
© 1993 Диана Нешева, превод от английски

Isaac Asimov, Robert Silverberg
Child of Time, 1991

Източник: <http://sfbg.us>

Публикация:

ДЕТЕ НА ВРЕМЕТО. 1993. Изд. Летера, Пловдив. НФ роман. Превод: [от англ.]
Диана НЕШЕВА [Child of Time, Isaac ASIMOV & Robert SILVERBERG (1991)].

Художник: Биляна ГОСПОДИНОВА. Редактор: Минка ЗЛАТАНОВА. Печат:
„Образование и наука“ – ЕАД, София. Формат: 20 см. Твърда корица. Страници: 352.
Офс. изд. Тираж: 15 000 бр. Цена: 56.00 лв. (с подв.); 50.00 лв. ISBN: 954-516-024-1.

Романа частично е базиран на разказа на Айзък АЗИМОВ „Малкото грозно
момченце“ [The Ugly Little Boy] (1958).

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1834>]